

§ 1 Anmälan om faktapromemoria

Tredje vice talmannen anmälde att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen hade kommit in och överlämnats till utskott:

2021/22:FPM70 Förordning om harmoniserade regler för skälig åtkomst till och användning av data (dataakten) *COM(2022) 68* till trafikutskottet

§ 2 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Propositioner

2021/22:197 till civilutskottet

2021/22:201 till näringsutskottet

2021/22:202 till finansutskottet

2021/22:214 till socialutskottet

Motioner

2021/22:4434, 4450 och 4459 till utbildningsutskottet

§ 3 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Trafikutskottets betänkande

2021/22:TU8 Luftfartsfrågor

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande

2021/22:MJU20 Klimatpolitik

Utrikesutskottets betänkande

2021/22:UU7 Mänskliga rättigheter ur ett tematiskt perspektiv

Utbildningsutskottets betänkande

2021/22:ÜbU16 Lärare och elever

§ 4 Ändrade regler för att möjliggöra utlämning av uppgifter för inkomststudier

Finansutskottets betänkande 2021/22:FiU17

Ändrade regler för att möjliggöra utlämning av uppgifter för inkomststudier (prop. 2021/22:92)
föredrogs.

Anf. 1 SOFIA WESTERGREN (M):

Fru talman! Vi ska nu debattera ändrade regler för att möjliggöra att uppgifter på individnivå ska lämnas ut. Det är uppgifter om inkomst, skuld och förmögenhet. Det kan handla om vilka kläder vi handlar, hur mycket pengar vi lägger på vår hobby och annan konsumtion. Det kan handla om köp av ett hus och i så fall när vi köper huset och hur mycket huset kostar. Det kan handla om studielån och hur lång tid vi tar på oss för att lösa det lånet. Det är ett internationellt data- och forskningscentrum i Luxemburg som efterfrågar dessa uppgifter.

För att möjliggöra detta behövs en lagändring. Detta behöver verkligen debatteras, fru talman. Regeringen själv säger ”att integritetsinfråget kan anses betydande”. Regeringen anger också att det inte är möjligt för Sverige att säkerställa att utlämnade data används på rätt sätt.

Alla som lyssnar! Vi får aldrig glömma det som hände med Transportstyrelsen och de sekretessbelagda uppgifterna. Därför behövs en garanti om att samtliga data är avidentifierade innan de förs över till det internationella data- och forskningscentrumet i Luxemburg, LIS. Övervakning och kartläggning av vanligt folk får aldrig accepteras.

Fru talman! Därför yrkar Moderaterna bifall till den reservation som Sverigedemokraterna har lagt fram om att ärendet behöver återremitteras för att ses över igen och för att säkra integritetsskyddet.
(Applåder)

Anf. 2 CHARLOTTE QUENSEL (SD):

Fru talman! Regeringen vill låta samla in och lämna ut personlig information till databaser både inom och utanför EU och EES. Detta ska ske genom att data- och forskningscentrumet Luxembourg Income Study, förkortat LIS, kommer att få tillgång till inhämtad statistik i syfte att kunna lämna ut data till forskare och vissa internationella organisationer. LIS får i dag cirka 65 000 förfrågningar per år till databaserna.

Det finns personuppgiftslagar inom EU och EES. Men dessa lagar gäller inte när uppgifter lämnas vidare till så kallat tredjeland, det vill säga samtliga länder utanför EU och EES. EU kräver visserligen att tredjeland ska erbjuda lämplig skyddsnivå men har ingen praktisk möjlighet att säkerställa att detta efterföljs. LIS lämnar ut uppgifter till forskare över hela världen, och forskare kan även arbeta själva i databaserna.

Regeringen ser kartläggningen av alla svenskar som något positivt, trots problem. Regeringen skriver: ”Många av uppgifterna kan antas vara av integritetskänslig natur. Det talar för att integritetsinfråget kan anses betydande.”

Sverigedemokraterna anser att kartläggning av våra privatliv är det samma som övervakning. Vad vi gillar att göra och vad vi tycker är viktigt

– allt – kommer att kartläggas och sparas för att kunna lämnas ut till dem som vill studera oss.

Fru talman! Regeringen listar vad de bedömer att LIS till att börja med kommer att efterfråga på person- eller hushållsnivå. Jag ska nämna några av uppgifterna som ska lämnas ut.

Man kommer att kartlägga om du tar emot underhållsbidrag eller stipendium. Man kommer att kartlägga ditt kön och civilstånd, antal medlemmar i hushållet och övriga förhållanden som gäller hushållets sammansättning. Man kommer att kartlägga ditt boende och dina räntebetalningar och amorteringar. Man kommer att kartlägga dina levnadsomkostnader, bland annat hur mycket pengar du lägger på livsmedel, kläder, hyror, transport, hälsa, kommunikation, fritidsaktiviteter, kultur och utbildning. Man kommer även att kartlägga om du tar emot sjukpenning eller annan ersättning.

Ett axplock av data som regeringen anser ska samlas in och lämnas över till LWS-databasen gäller dina reala och finansiella tillgångar, dina varaktiga konsumtionsvanor, dina bostadsköp, dina bostadslån, dina studieskulder och andra skulder. Om du får ett arv ska det också registreras.

För att uppdatera databaserna kommer man att använda våra personnummer för att knyta uppgifterna till individen. Bara inhämtandet av uppgifterna är integritetskränkande, och det innan dessa data överförs till LIS.

Flera remissinstanser har granskat regeringens proposition. De flesta ser inte något problem med övervakningen och registreringen av våra privatliv. Men Integritetsskyddsmyndigheten avstyrker förslaget i dess helhet. De påpekar att förslaget innebär omfattande behandling av personuppgifter utan de registrerades godkännande. Det rör sig om i stort sett hela svenska befolkningen och kommer även att omfatta integritetskänsliga uppgifter.

Fru talman! Sverigedemokraterna konstaterar att det är oroande att endast en remissinstans delar våra farhågor om kartläggningen. Visserligen kommer forskare inte att ha tillgång till individers namn eller annan identifiering. Men regeringen utgår från att det är omöjligt att databasen kommer att missbrukas eller hackas. Jag är inte lika säker.

År 2017 avslöjades Transportstyrelsens it-läcka där bland annat register med uppgifter om svenska agenter och stridsflygare hamnade i fel händer. Den gången handlade det om uppgifter i polisens säkra databaser, som obehöriga av misstag fick access till. Dessutom outsourcade Transportstyrelsen hanteringen av myndigheters sekretessbelagda uppgifter till företag som var belägna i Rumänien, Tjeckien och Serbien och där personalen inte var säkerhetsgodkänd.

Felen var många och utgjorde ett hot mot rikets säkerhet. Men kanske värst av allt är att felet gjordes av den myndighet som ansågs vara mest kompetent inom säkerhetsskydd. Det säger något om hur sårbara våra databaser är.

De uppgifter som kommer att lämnas ut till LIS avser en, som regeringen själv skriver, identifierbar person. Det är alltså först när LIS lämnar ut uppgifterna som de avidentifieras.

Fru talman! Sammanfattningsvis kan man konstatera att regeringens proposition utelämnar uppgifter och är inkonsekvent. Om det är medvetet eller på grund av slarv vet jag inte. Till exempel nämner regeringen inte med ett ord att LIS i år går från att ha en filial i tredjeland, i New York, till

att öppna ännu en i tredjeland, vid London School of Economics. De fysiska platserna ger möjligheter att själv jobba i databasen till skillnad från att begära ut endast specifika data.

Regeringen dribblar fram och tillbaka i propositionen i frågan om man kan eller inte kan identifiera personer bakom uppgifterna. Det är motstridiga bud på nästan varje sida. Men oavsett vad som döljer sig bakom propositionens text har regeringen varit tydlig med sin syn på oss vanliga medborgare. De skriver med kursiv text så att ingen ska missa budskapet: Behovet av att lämna ut uppgifter väger tyngre än skyddet av den personliga integriteten.

Sverigedemokraterna delar inte denna inställning utan värnar om grundlagsskyddet och den personliga integriteten. Därför yrkar jag bifall till vår reservation.

Anf. 3 GUNILLA CARLSSON (S):

Fru talman! I dag debatterar vi finansutskottets betänkande 17 om ändrade regler för att möjliggöra utlämning av uppgifter för inkomststudier.

Regeringen har lämnat en proposition med förslag på ändringar i lagen om den officiella statistiken och i offentlighets- och sekretesslagen. Bakgrunden är att SCB de senaste 15 åren har bedömt att det saknas rättsligt stöd i den svenska lagstiftningen för att lämna ut svenska uppgifter till LIS. Den senaste leveransen av data från Sverige som har lämnats till LIS avser därför 2005.

LIS är en förkortning för Luxembourg Income Study, som är ett icke vinstdrivande data- och forskningscenter med säte i Luxemburg och med en filial vid The City University of New York i USA. Forskningscentret anses vara en högt respekterad organisation i forskarsamhället och har som verksamhetsmål att möjliggöra, underlätta, främja och bedriva forskning om socioekonomiska utfall och de institutionella förhållanden som bidrar till att skapa dessa utfall.

LIS driver och tillhandahåller två databaser som är avsedda för forskning om inkomstfördelning, fattigdom och förmögenhetsfördelning. För att kunna analysera fördelningen av inkomster på hushålls- eller individnivå behövs uppgifter på just individnivå. LIS-databasen innehåller därför uppgifter om individers inkomster, skattebetalningar, socialförsäkringar, offentliga bidrag och vissa kostnader från närmare 50 länder. För att dessa uppgifter ska vara meningsfulla behöver de knytas till personliga uppgifter såsom kön, ålder, civilstånd med mera.

I dagens betänkande finns en reservation från Sverigedemokraterna och Moderaterna om att avslå propositionen och att regeringen ska återkomma med ett förslag som begränsar utlämnandet av uppgifter samt att det ska finnas garantier för att de uppgifter som överlämnas inte direkt kan hänföras till en enskild person.

I regeringens proposition kan man läsa att uppgifterna inte ska kunna hänföras till någon enskild person och att känsliga personuppgifter inte ska lämnas ut, bortsett från uppgifter om socialförsäkringsförmåner vid sjukdom eller arbetsskada. Men samtliga uppgifter kommer att lämnas ut i av-identifierad form. Det kommer med andra ord inte att vara möjligt att hänföra en viss integritetskänslig uppgift till en enskild individ. Och uppgifterna kommer att behandlas av LIS uteslutande för statistikändamål och ske i enlighet med bestämmelserna i EU:s dataskyddsförordning.

I dag lämnas uppgifter ut i samtliga nordiska länder utom just Sverige, men också i de flesta andra EU-länder samt Schweiz, Storbritannien, USA, Kanada och Australien, för att bara nämna ytterligare några.

De senaste 30 åren har det funnits en trend med stigande inkomstskillnader i många utvecklande länder. Flera internationella organisationer, såsom IMF, OECD och Världsbanken, har i större utsträckning intresserat sig för frågor som rör just inkomstfördelning. Både FN och EU har därför satt upp mål som handlar om fattigdom och inkomstspridning. Med den mikrodata som LIS samlar in kan man ge en mer komplett bild och förbättra möjligheten att djupare analysera och utvärdera effekter av ekonomisk-politiska beslut.

Vi socialdemokrater anser, precis som regeringen, att det är av stor betydelse för samhället i stort att kunna studera och analysera detta och inte minst använda det som grund när man fattar politiska beslut. Det gäller för såväl forsknings- och undervisningsändamål som för den allmänna debatten om exempelvis ekonomisk politik, fördelning av inkomster samt inkomstutveckling generellt och inom olika grupper av befolkningen.

Jag yrkar därmed bifall till förslaget i betänkandet och avslag på reservationen.

(Applåder)

Anf. 4 CHARLOTTE QUENSEL (SD) replik:

Fru talman! Jag har läst propositionen så många gånger och med mer oro för varje gång. Jag skulle gärna vilja att Gunilla Carlsson förklarar för mig hur man ska hämta ut de föreslagna uppgifterna på individnivå. Det gäller framför allt punkten om levnadsomkostnader som livsmedel, kläder, hälsa, transport, fritidsaktiviteter, kultur och varaktiga konsumtionsvanor. Hur har regeringen tänkt att man ska hämta ut dessa uppgifter under varje svensks hela livstid?

Anf. 5 GUNILLA CARLSSON (S) replik:

Fru talman! Jag tackar Charlotte Quensel för frågan.

I Sverige har vi en myndighet som heter Statistiska centralbyrån, och den hämtar in uppgifter om precis det som du tar upp, Charlotte Quensel. Nu har man inte pekat ut just SCB som den myndighet som ska leverera dessa uppgifter till LIS, men det är kanske inte helt omöjligt att det kan bli så. Då är det naturligtvis de uppgifter som SCB plockar in som man har möjlighet att leverera till LIS-systemet, precis som man gjorde före 2005.

Det är också viktigt att peka på att uppgifterna ska vara avidentifierade. Det är alltså inte så att man kommer att få in uppgifter om hur Charlotte Quensel eller Gunilla Carlsson har levt, utan det är avidentifierade fakta som kommer in i systemet, precis som man plockar in annan statistik.

Anf. 6 CHARLOTTE QUENSEL (SD) replik:

Fru talman! Det stämmer inte. Regeringen skriver själv i propositionen att det kommer att vara identifierbara uppgifter. De uppgifter som kommer att vara avidentifierade är de som LIS lämnar ut.

Vad jag tog upp var att vi har sett att regeringen inte har haft kontroll på Transportstyrelsen och att viktig information har läckt ut. Det finns ingenting som garanterar att inte detta kan ske inom LIS. Dessutom är det inte SCB. De kartlägger inte vad du och jag specifikt lägger på olika saker.

De tittar på hur mycket kläder som säljs i Sverige och så vidare. De kan inte titta på individnivå.

Regeringen skriver själv på sidan 20 att det är på individnivå. Därför ställer jag om frågan: Hur kommer regeringen att hämta in dessa data på individnivå över vad vi konsumerar?

Anf. 7 GUNILLA CARLSSON (S) replik:

Fru talman! Återigen: Den information som ska skickas till LIS för statistikändamål ska vara avidentifierad. Man ska inte kunna gå in och titta på varje individ, utan man ska se bara persondata som inte berättar om det är du eller jag som gör detta.

Det är viktigt att det ska ske enligt lagen om den officiella statistiken. Orsaken till att vi har propositionen i dag är att man inte tyckt att man har haft den tydligare lagen för statistikutlämningen. Det är därför som riksdagen nu beslutar utifrån propositionen.

Anf. 8 ALI ESBATI (V):

Fru talman! Det betänkande vi behandlar bär den inte så uppseendeväckande rubriken *Ändrade regler för att möjliggöra utlämning av uppgifter för inkomststudier*. Det kan förefalla ganska perifert och tekniskt och knappt värt att säga något om.

Det är ett ärende vars bakgrund – och även den motion som har inkommit med anledning av propositionen, och som vill avslå den – säger en del viktiga saker om utvecklingen i Sverige de senaste 15 åren och läget i svensk politik i dag.

Själva beslutet handlar bara om att införa en lagreglering som gör det möjligt för relevant myndighet, rimligen SCB, att efter ett uppehåll på 15 år återigen leverera statistik till internationella jämförelser inom ramen för Luxembourg Income Study. Det är ett stort icke-kommersiellt internationellt projekt med två viktiga databaser för forskning om inkomstfördelning, förmögenhetsfördelning och fattigdomsutveckling.

Den situation som vi nu äntligen kan råda bot på uppstod en gång i tiden som en bieffekt av att Sverige tidigt under Reinfeldtregeringen avskaffade förmögenhetsskatten. Det var efter detta som SCB ansåg att det saknades lagstöd för att leverera uppgifter vidare. Jag noterar för övrigt att den bakgrundsbeskrivningen inte finns med i själva propositionen eller i betänkandet.

Det är hur som helst en väldigt beklaglig för att inte säga pinsam situation. Jag minns ett besök i Sverige 2015 av den store brittiske ekonomen Tony Atkinson. Han är den som i princip grundlade ett forskningsfält för studier av ojämlikhet i inkomster och förmögenheter och effekterna av det.

Han hade vid det tillfället kommit ut med en bok, den som skulle bli hans sista. Han ville gärna och kanske mest av allt framföra en vädjan till de församlade att göra något åt den mycket märkliga situationen. Sverige som från starten av inkomststudierna 1983 hade varit med och levererat statistik av hög kvalitet hade nu upphört att göra det.

Sådant skapar förstås hål i tidsserier och ger sämre kvalitet i statistiken för alla de forskare runt om i världen som använder databaserna för att förstå utvecklingen bättre. Men det innebär också på hemmaplan att vi blir lite sämre på att förstå genom att bland annat sätta utvecklingen här i Sverige i internationell kontext.

Vi vet ändå genom andra sammanställningar av fakta och statistik att utvecklingen i Sverige på det här området har varit mycket dramatisk. Sverige är ett av de länder i den industrialiserade världen där klyftorna har ökat snabbast de senaste 25–30 åren.

Sverige är ett land som i dag sticker ut på ett negativt sätt när det gäller stark koncentration av förmögenheter hos ett smalt skikt på toppen, med de påföljande negativa effekter på samhällsutvecklingen som det ger och som har studerats i decennier av internationell forskning.

Sverige har också, i kontrast mot hur det var de första 40–45 åren efter andra världskriget och även i kontrast mot vad som fortfarande är en kvardröjande bild hos många i och utanför Sverige, blivit ett land där tunga system är riggade för vidgade klyftor och för överföring av resurser uppåt i den ekonomiska pyramiden.

Att vi står här i dag är som sagt en bieffekt av just förmögenhetsskattens avskaffande. Då ska vi komma ihåg att Sverige när det kommer till kapitalbeskattning i vissa avseenden har blivit något av ett skatteparadis i europeisk jämförelse genom att varken ha förmögenhetsskatt, arvs- och gåvoskatt eller fastighetsbeskattning baserad på fastigheters kommersiella värde. Sverige är ganska extremt, och då tyvärr inte längre på ett bra sätt utan på ett dåligt.

För att återkomma till betänkandet kan jag konstatera att det har varit många instanser och organisationer som länge har efterlyst att den juridiska problematiken ska lösas så att statistiken ska kunna levereras från SCB till de internationella databaserna. Ändå har frågan dragits i långbänk.

Jag uppfattar det som att det fanns ett starkt ointresse från den borgerliga regeringen som först ställde till med problemet. Vänsterpartiet har motionerat om detta i riksdagen tidigare och även lyft upp frågan med regeringen under förhandlingar förra mandatperioden. Det är bra att detta äntligen blir av.

Som vi har hört här har Sverigedemokraterna motionerat om att propositionen ska avslås. Vi hörde från talarstolen att det i princip handlar om skepsis till att statistik över huvud taget finns om olika viktiga förhållanden i Sverige. Det går väl i linje med det partiets sätt att befinna sig i världen.

I det här fallet är det ett ganska krystat argument som anförs. Det hänvisas till personlig integritet och att uppgifterna riskerar att inte vara av-identifierade. I propositionen är den föreslagna lagtexten visserligen: ”Uppgifter ska endast lämnas ut i den utsträckning som krävs för att svenska förhållanden ska återspeglas i de forskningsdatabaser som organisationen tillhandahåller. Uppgifterna ska inte direkt kunna hänföras till någon enskild person.” Detta är alltså lagtexten.

Det är också intressant att personlig integritet och risken för missbruk av information om enskildas förehavanden i de allra flesta andra situationer i samhället brukar betyda väldigt lite för just det parti som har lämnat in motionen, Sverigedemokraterna, och på senare tid även det parti som är med som släptåg på avslagsyrkandet, Moderaterna.

När det kommer till en fråga där informationen kanske någon gång skulle kunna leda till en analys eller en forskningsinsats vars resultat kan vara lite irriterande för några av de allra rikaste i vårt samhälle är det en invändning som dammas av, trots att det i det här fallet knappt är någonting som har faktisk bäring.

Prot. 2021/22:90
30 mars

*Ändrade regler för att
möjliggöra utlämning
av uppgifter för
inkomststudier*

Avlyssning av människor utan konkret brottsmisstanke är helt fine. Det är något som man vill veva med i den allmänna debatten. Men att man levererar svensk statistik till en internationell databas där någon kan komma på att de rika i Sverige har blivit rikare är ett hot mot den personliga integriteten. Det är tämligen anmärkningsvärt.

Det är något som går väl i linje med en större politisk utvecklingstendens i vår samtid. Det är partier som Sverigedemokraterna som vill vara de allra mest tjänstvilliga för de allra mest välbärgades ekonomiska och sociala intressen. Det är någonting som vi har sett i allt från försvaret av vinstläckaget ur välfärdssektorn till skattepolitiken mer allmänt med mera.

Med detta noterat vill jag yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 14.)

Statlig förvaltning

§ 5 Statlig förvaltning

Finansutskottets betänkande 2021/22:FiU25
Statlig förvaltning
föredrogs.

Anf. 9 SOFIA WESTERGREN (M):

Fru talman! I dag debatterar vi statlig förvaltning och statistikfrågor.

En sammanfattning av betänkandet om statlig förvaltning är att det handlar om myndigheter. Myndigheter är till för regeringens förvaltning, och varje departement har ett antal myndigheter kopplade till sig. Myndigheters uppgift är att tillämpa de lagar och utföra den verksamhet som riksdag och regering har beslutat om. Myndigheterna ska jobba för och vara en servicefunktion för medborgarna.

I betänkandets sammanfattning står det att myndigheterna själva avgör hur verksamheten ska organiseras för att på bästa sätt tillgodose samhällets behov. Fundera på den meningen, fru talman, och fundera på om den ger grund för växande byråkrati eller återhållsamhet med våra gemensamma resurser.

Det finns myndigheter som har en växande aktivism bland sin personal – länsstyrelser och lantmäterier kan ges som exempel. Jag får till mig många vittnesmål om miljöaktivism bland tjänstemän i Länsstyrelsen i Västra Götaland, som är min valkrets. Kom ihåg hur importerade veteranbilar behandlades – de klassades som miljöfarligt avfall av Länsstyrelsen i Västra Götaland!

I dag finns 343 myndigheter. En myndighet är Nordiska Afrikainstitutet, som är centrum för samhällsvetenskaplig forskning om Afrika. Denna myndighet ligger i Uppsala. Andra exempel på myndigheter är Nämnden för prövning av oredlighet i forskning, Nämnden för hemslöjdsfrågor och Myndigheten för arbetsmiljökunskap, Mynak, som startades 2018 i Gävle. Bara i år, 2022, har det startats två nya myndigheter: Myndigheten för psykologiskt försvar och Institutet för mänskliga rättigheter.

Moderaterna är konstruktiva och har bidragit med många bra inspel till dagens ärende om statlig förvaltning.

Den svenska välfärdsmodellen bygger på ett samhällskontrakt mellan medborgare och stat. Vi i Sverige har bland de högsta skattetrycken i världen, men det syns varken i våra skolresultat, i tillgänglighet inom vården eller i polistätet.

I kriser har det gång på gång visat sig att Myndighetssverige inte är på tårna utan har en alltför stor och tung byråkrati. Moderaterna vill införa tjänstemannaansvar, vilket hade gett myndigheter en ökad skärpa. Moderaterna vill effektivisera myndigheter och vill att de fokuserar på kärnuppdraget och minskar byråkratin. Moderaterna föreslår en väg in och att uppgifterna ska samköras mellan myndigheter så att personen inte ska behöva upprepa sig om och om igen. Moderaterna har pressat regeringen genom ett tillkännagivande om att myndigheter ska kunna dela information med varandra snabbt och effektivt.

Sverige har ett av världens högsta skattetryck. Från 1950 har skattetrycket fördubblats, och skatterna fortsätter att stiga. I jämförelse med andra länder sticker Sverige ut med att beskatta sina invånare högt. Myndigheter behövs, men de kostar pengar. Då är det viktigt att ha strama tyglar så att inte myndigheterna sväller. Tendensen är att vi har färre myndigheter men att antalet anställda per myndighet ökar i Myndighetssverige.

Myndigheter hanterar skattemedel och ger bidrag till behövande. Det får anses som ett misslyckande att bidragsfusket uppgår till 20 miljarder kronor årligen.

För att få ordning på bidragsutbetalningar behövs en folkräkning, fru talman, men tyvärr motsätter sig regeringen detta. Det är rimligt att veta hur många och vilka det är som bor i olika lägenheter och att uppgifterna stämmer överens med andra data. Här finns fusk och oansvarigt användande av skattemedel, men regeringen väljer att lägga energi på katträkning och räkning av andra djur i stället för på räkning av människor.

När det gäller hästar är det stallägaren som ansvarar för att registrera de hästar som finns på anläggningen. Detta görs till Jordbruksverket. Alla hästar har ett UELN-nummer, som är hästens personnummer. Hästen har också ett chip som säkerställer att det är rätt individ. Moderaterna vill inte chipmärka människor men ser det som rimligt att biometriska data kopplas till samordningsnummer så att det blir ordning och reda i folkbokföringsregistret.

Fru talman! Det är hög tid för folkräkning. Andra länder gör det, och man undrar varför regeringen inte vill göra detta.

Sammanfattningsvis har Sverige mycket byråkrati och många myndigheter. Det här kostar pengar och ger landet ett högt skattetryck. Då är inte svaret att höja skatterna i ett land som redan belastas av ett högt skattetryck. Landet behöver fler som jobbar och betalar skatt. Landet ska inte straffa dem som redan arbetar.

Sverige behöver fler som arbetar för att ge mer skatteintäkter att göra bra välfärd av – inte höjda skatter och företagsflykt ur landet. Det som Sverige behöver är en myndighetsreform med syftet att minska myndigheterna, att öka deras effektivitet och att de ska ha mer fokus på kärnuppdraget.

Fru talman! Moderaterna yrkar bifall till reservation 1.

Anf. 10 DENNIS DIOUKAREV (SD):

Fru talman! För att uppnå ändamålsenlighet i förvaltningen och hålla med statens resurser är det viktigt att rätt myndighet gör rätt saker. För att säkerställa detta behöver det allmänna ta ett helhetsgrepp kring myndighetsfrågan och genomföra en myndighetsinventering, precis som föregående talare mycket tydligt pratade om.

Syftet med denna är att fastslå vilka myndigheter som inte är samhällsnyttiga eller om deras egentliga uppdrag överskuggats av ovidkommande hänsyn. Den generella utgångspunkten bör vara att myndigheter förutom att tjäna allmänheten är till för att verkställa politiska beslut och informera om eller utreda specifika angelägenheter inom myndighetens verksamhetsområde.

Politik ska däremot bedrivas i de parlamentariska församlingarna och i den allmänna debatten. Myndigheter som är politiserade eller överflödiga eller vars uppdrag överlappar med andra, effektivare myndigheter bör avvecklas eller reformeras i syfte att de ska fokusera på sina kärnuppdrag.

Till exempel bör Sieps, Svenska institutet för Europapolitiska studier, få ett förändrat uppdrag. Myndigheten skulle kunna reformeras så att Sieps blir mer av ett granskningsorgan riktat mot EU:s politiska utveckling och förvaltning och vilka konsekvenser möjliga förändringar på dessa områden skulle innebära för Sverige.

Det skulle kunna ingå i myndighetens verksamhet att upprätta ett EU-bokslut med fokus på hur mycket självbestämmande som flyttats från Sverige till EU samt att upprätta en ingående resultaträkning kring Sveriges utgifter och intäkter i och med medlemskapet. Sieps skulle kunna inta en allmän roll som implementeringsråd med uppgift att granska och bedöma de samhällsekonomiska konsekvenserna av implementering av EU-lagstiftning.

Fru talman! Ett annat exempel där vi bör kräva mer valuta för pengarna är biståndsmyndigheten Sida. I augusti 2021 kom en rapport från Expertgruppen för biståndsanalys, EBA, om biståndet till Afghanistan där utredaren säger att det funnits en diskrepans mellan mål och faktiska resultat.

Några år tidigare granskades enprocentsmålet av samma myndighet, som skrev att flera indikationer pekar mot att Sida ibland fått mer pengar än man kunnat förvalta med tillräcklig omsorg. På ren svenska betyder det här att pengar har kastats åt höger och vänster på länder och organisationer utan någon som helst nytta för de mest utsatta.

Den här bilden bekräftas av ett reportage som *Uppdrag granskning* gjorde för några år sedan. De avslöjade ett bondekooperativ i Zambia som förskingrat ekonomiskt stöd på upp till 30 miljoner kronor från biståndsmyndigheten Sida. Vidare har biståndsmedel också hamnat i händerna på regeringar som bryter mot mänskliga rättigheter, som i Tanzania som varit en stor mottagare av svenskt bistånd och där statliga medel går till att jaga homosexuella.

Fru talman! Den här sortens misslyckanden är symtomatiska för hela det politiska systemet. Man öser miljarder över ineffektiva myndigheter och verkningslösa satsningar samtidigt som viktiga investeringar i välfärden får stå tillbaka. Alltför länge har det här kunnat pågå utan någon reflektion kring vad som ligger i medborgarnas intresse och inte. Myndigheternas budgetansvar är inte självskrivet, och det är mot denna bakgrund

uppenbart varför behovet av en myndighetsinventering med fokus på effektivisering och resultat är så stort.

Sammanfattningsvis skulle Sverigedemokraternas förslag, som vilar på de förvaltningsrättsliga principerna om samhällsnyttiga och ändamåls-enliga myndigheter, stärka den parlamentariska demokratin, rättsstatlig-heten, sammanhållningen och rättssäkerheten i Sverige.

Jag yrkar bifall till reservation 2.

Anf. 11 ALI ESBATI (V):

Fru talman! Det finns mycket att säga om statlig förvaltning, men det som finns i det här betänkandet med anledning av motioner från den all-männa motionstiden är mer begränsat. Jag tänkte begränsa mig till det tema som Vänsterpartiet tar upp i sin reservation, reservation nummer 8, som jag också passar på att yrka bifall till. Den handlar om anlitande av bemanningsföretag inom statlig verksamhet.

Det här är något som har uppmärksammats från flera håll, framför allt fackligt, genom åren. Fackförbundet ST som organiserar statligt anställda tjänstemän har till exempel vid olika tillfällen belyst de problem som sta-tens anlitande av bemanningsföretag och liknande lösningar medför.

Man kan konstatera att staten dels använder sig av bemanningsföretag i större omfattning än när möjligheten en gång i tiden infördes, dels att det har skett en förändring vad gäller innehållet i de inhyrdas arbetsuppgifter. Inhyrda från bemanningsföretag och liknande används numera inte längre enbart inom myndigheters stödfunktioner som reception, växel och admi-nistration utan även för visst arbete i myndigheters kärnverksamheter som faktiskt kan vara myndighetsutövning.

I det sammanhanget är det viktigt att risken för att det offentligas möj-ligheter till insyn, kontroll och ansvarsutkrävande försämras ta på allvar, liksom risken för negativa konsekvenser för kvaliteten i handläggningen. Det här skulle jag vilja hävda är ett av flera strukturella hot mot den svens-ka förvaltningsmodellen och i förlängningen mot dess legitimitet. Det bor-de vara ganska uppenbart att det finns problem med att privaträttsliga or-gan som bemanningsföretag blir en del av myndigheters kärnverksamhet.

Jag vill lyfta två ytterligare problem eller risker.

För det första skapar användandet av bemanningsföretagen en uppdel-ning av personal där de inhyrda får en högre tröskel till delaktighet i och inflytande över jobbet. Det påverkar dels arbetet i sig, dels möjligheten att driva en fungerande facklig verksamhet, precis som det är i andra typer av verksamheter.

För det andra innebär den utbredda inhyrningen en stor kostnad för staten. Nu har det gått några år, men till exempel under 2016 granskade ST:s förbundstidning Publikt ett femtontal statliga arbetsgivare och deras användning av bemanningsföretag. Den granskningen visade att det på flera myndigheter fanns konsulter som hyrts in på heltid i flera år. Enligt granskningen var också flera myndigheter beroende av dyra konsulter, vil-ket innebär stora kostnader för staten. Även denna granskning visade att en stor del av den inhyrda personalen utförde myndighetsutövande verk-samhet.

Vänsterpartiet anser att statens användning av bemanningsföretag bör avvecklas. Det handlar dels om att staten ska vara en bra arbetsgivare, dels om att värna den myndighetsutövande verksamheten. Ett första steg kan vara att tydliggöra detta i de statliga myndigheternas arbetsgivarpolicy. Det är eftersträvansvärt att staten agerar som ett positivt föredöme i principiella arbetsgivarfrågor. Om staten går före och ser till att undvika problematiska bemanningslösningar i den egna personalförsörjningen kan det förhoppningsvis få spridning också till andra delar av arbetsmarknaden.

Fru talman! Detta är vad Vänsterpartiets yrkande och reservation i det här betänkandet handlar om. Jag skulle vilja understryka att det här mer specifika problemet med bemanningsanställningar är en del av en större fråga om statlig förvaltning och om hur staten och det offentliga i stort hanterar kompetens och erfarenhet inom sina myndigheter.

För några år sedan blev det en del skrivelser om ett brittiskt statsråd i den konservativa regeringen, en lord Agnew. Han hade nämligen i ett internt brev som läckte ut varnat för att den omfattande upphandlingen av konsulttjänster inom statsapparaten ledde till en infantilisering av denna apparat. Detta är inte något unikt brittiskt, utan det finns skäl att fundera över hur sådant kan arta sig också i till exempel Sverige. Vi kan exempelvis se på den pågående så kallade reformeringen av arbetsmarknadspolitiken, som egentligen är en forcerad fortsatt omvandling av Arbetsförmedlingen till ett skal för upphandling och kontroll.

Utöver de uppenbara och allvarliga riskerna för att kommersiella intressen trumfar de arbetslösas behov och för att servicen försämras i glesare bebodda delar av landet ser vi också hur avgörande kompetens riskerar att helt försvinna från staten som sådan.

Arbetsförmedlare som har upparbetat konkreta kunskaper om lokala förhållanden och färdigheter som är av ett slags hantverkskaraktär ersätts redan av personal som främst ska guida människor till webbformulär och vidare till andra aktörer. De kunskaper och färdigheter som eventuellt genereras i arbetet med att rusta och matcha de arbetslösa kommer i framtiden att kunna finnas mycket mer uppsplittrat som möjliga konkurrensfördelar hos mer eller mindre seriösa företag. Statens förmåga att över huvud taget bedriva aktiv arbetsmarknadspolitik förtvinar.

I en helt annan ände av den statliga verksamheten kan vi till exempel finna underhåll av järnväg. Den långtgående uppsplittringen och outsourcingen av underhållet har redan sedan länge gett upphov till betydande problem. Det är inte särskilt konstigt, för järnvägen är ett sammanhängande system, och att stycka upp underhållet med kommersiella vinst- och avkastningskrav på de olika delarna bäddar för problem på just systemnivå. Men det betyder också att såväl specialiserade maskiner som bestämda kunskaper och färdigheter sprids ut och bort från staten, som dock sitter kvar med ansvaret i något slags abstrakt mening men med begränsade konkreta styrmöjligheter.

Ändå är det alltför sällan, skulle jag vilja säga, som det förs någon större kritisk diskussion om vad outsourcing och uppsplittring av det här slaget gör med vår offentliga förvaltning. Idén om att något slags abstrakta marknadsmekanismer definitionsmässigt är effektiva och att man bara behöver se till att göra smarta inköp och kontroller för att casha in frodas vid det offentliga Sveriges kommandohöjder. Det här för med sig, menar jag, en platt och asocial syn på kunskaper och färdigheter över huvud taget. Man

tror att de är frikopplade från faktiska människor och faktiska organisationer inom det offentliga hägn.

Det här är en diskussion som det finns all anledning att återvända till många gånger också i andra sammanhang i denna kammare.

Prot. 2021/22:90

30 mars

Statlig förvaltning

Anf. 12 INGELA NYLUND WATZ (S):

Fru talman! I dag debatterar vi alltså, som talarna före mig sagt, betänkandet om motioner inom en rad områden som rör den statliga förvaltningen. Det handlar om myndighetsstrukturen, kostnader, digitalisering, it och staten som arbetsgivare.

Det finns glädjande nog i grunden en bred enighet om att våra myndigheter ska vara effektiva och ta till vara digitaliseringens möjligheter samtidigt som vi ska säkra rätten till integritet och rättssäkerhet. Det här är också frågor som det jobbas oerhört aktivt med såväl i Regeringskansliet som ute i landets kommuner och regioner.

De statliga myndigheterna har till uppgift att självständigt avgöra hur man på bästa sätt kan genomföra den politik som riksdag och regering har beslutat om. De är i själva verket grundpelare i vårt demokratiska samhälle. De är en viktig del av vår vardag, utan att de flesta tänker på det.

Våra högskolor och universitet utbildar och rustar för arbetsmarknaden. Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten betalar ut stöd vi är berättigade till. AP-fonderna förvaltar våra pensionspengar, Konkurrensverket ser till att marknaden och ekonomin fungerar väl och Försvarsmakten försvarar Sverige och landets frihet.

Men, fru talman, när de inte är närvarande märks det. Under ett antal år när den statliga närvaron försvunnit i delar av landet har det upplevts som att samhället har svikit. Därför är de 118 etablerade statliga servicekontoren och de minst 28 nya som planeras för 2022 och 2023 så viktiga. Statlig service ska finnas tillgänglig i hela landet.

Fru talman! Det är viktigt att vi inte glömmer bort syftet med våra myndigheter och den statliga förvaltningen. Det handlar om att se till att alla som bor i Sverige får ta del av den service och välfärd de har rätt till och som vi finansierar tillsammans.

Under de senaste åren har den organiserade brottsligheten börjat äta sig in i våra välfärdssystem genom skrupelfria, avancerade upplägg i syfte att berika sig på det allmännas bekostnad. Arbetet med att motverka detta, liksom arbetet med att minska felaktiga utbetalningar och förhindra bidragsbrott, är av stor vikt både för att värna skattebetalarnas pengar och för att upprätthålla förtroendet för välfärdssystemen, själva samhällskontraktet. Därför får den nya Utbetalningsmyndigheten en viktig roll när det gäller att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen och ta över ansvaret för vissa utbetalningar inom det statliga välfärdssystemet, som sjukpenning, bostadsbidrag och pensioner. Genom att samarbeta med och ta del av uppgifter från flera myndigheter kommer analys- och kontrollkapaciteten att stärkas.

Myndigheten ska vara igång den 1 januari 2024. För mig som riksdagsledamot från Södertälje, en kommun som under många år arbetat mycket aktivt med att motverka den organiserade brottslighetens angrepp på välfärdssystemen för att motverka fusk, var det självfallet glädjande att regeringen beslutade att placera den nya myndigheten hos oss.

Fru talman! Digitaliseringen och användandet av artificiell intelligens innebär stora möjligheter för den statliga förvaltningen, vilket också tas upp i några av motionerna. Genom att på ett mer systematiskt sätt utnyttja data och automatisera processer kan effektiviteten, likvärdigheten och kvaliteten i statlig verksamhet öka. Men det ställer också stora krav på integritet, rättssäkerhet och transparens när det gäller hur data används. I många fall skulle rättssäkerheten och likvärdigheten i beslut faktiskt kunna öka genom användandet av digitala hjälpmedel och AI. Men det måste alltid vara tydligt för medborgaren hur och varför ett visst beslut fattas och vem som står som ansvarig för det.

Statsförvaltningen arbetar aktivt med att tillvarata digitaliseringens möjligheter, och det är också angeläget att det utvecklingsarbete som regeringen inlett tillsammans med Sveriges Kommuner och Regioner i syfte att skapa en hållbar digital infrastruktur för välfärden drivs framåt.

Jag vill också nämna att utskottet senare i vår, mot bakgrund av ett nytt EU-direktiv, ska behandla en proposition om öppna data och vidareutnyttjande av information.

Några av motionerna berör också statens roll som arbetsgivare. Här vill utskottet betona att riksdagen gjorde ett vägval 2010 som innebar en långtgående delegering av arbetsgivarrelaterade frågor.

Avslutningsvis vill jag rikta ett stort tack till all personal på våra myndigheter som varje dag gör en gedigen insats i statens tjänst men som under de senaste åren har fått anstränga sig extra hårt för att så snabbt som möjligt kunna förverkliga de beslut vi fattat här i riksdagen. Tack för ert arbete!

Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag och avslag på reservationerna.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 14.)

Kommunala frågor

§ 6 Kommunala frågor

Finansutskottets betänkande 2021/22:FiU26

Kommunala frågor

föredrogs.

Anf. 13 EVA LINDH (S):

Fru talman! En fungerande välfärd är kärnan i det starka samhället. Det handlar om att få vård när vi behöver det, en bra skola och att vi kan förvänta oss en bra omsorg när vi blir äldre. Av var och en efter förmåga, till var och en efter behov.

Regeringen har genomfört stora reformer för att stärka kunskapsresultaten och öka likvärdigheten i skolan. Vi satsar miljarder för att stärka äldreomsorgen: 100 000 fler anställda i välfärden jämfört med 2014.

Under de goda åren sparade vi inför sämre tider samtidigt som vi investerade i välfärden. Det gjorde att vi kunde gå in i den här krisen med den lägsta statsskulden sedan 1977 och en välskött ekonomi. Under pandemin

sköt regeringen till tre gånger så mycket som det beräknade skattebortfallet till välfärden. Vi sa för merkostnader för att skydda liv och hälsa.

Men trots dessa satsningar ser vi revor i välfärden. Tiotusentals nya medarbetare kommer att behöva anställas inom vården, äldreomsorgen och skolan. De behöver bli fler och ha en god arbetsmiljö, så att de kan ägna sig åt rätt saker. Höjd kvalitet går hand i hand med trygga anställningsvillkor.

Fru talman! Marknaden är inget recept för att lösa välfärdens utmaningar. Privatiseringar och avregleringar har visat sig kosta pengar, öka ojämlikheten inom sjukvården och öka segregationen inom skolan. Sedan lång tid tillbaka har vi socialdemokrater haft förslag på begränsningar av vinster inom de områden som finansieras av oss gemensamt via skattsedeln.

Ökningen av de privata aktörerna under 2000-talet har på samtliga områden skett genom tillkomsten av fler och större vinstsyftande aktörer. De så kallade valfrihetsreformerna har gett utrymme för en marknad inom en verksamhet som inte fungerar som en marknad, bland annat för att valet ofta är oåterkalleligt. En marknad förutsätter att det finns flexibilitet och att aktörer kan slå ut varandra. De villkoren är inte förenliga med styrning av offentlig verksamhet. På de flesta områden går det heller inte att belägga några tydliga kvalitetsvinster.

Fru talman! Vi socialdemokrater vill att skolan, äldreomsorgen och vården ska vara generell, öppen för alla, behovsstyrd, skattefinansierad och hålla god kvalitet. Våra gemensamma skattepengar ska gå till att göra skolan, vården och omsorgen bättre, inte till vinster. Välfärden ska vara demokratiskt kontrollerad och ta vara på välfärdsarbetarnas kompetens. Att få vård och omsorg utifrån sina behov, inte utifrån möjligheten att betala för sig, är grundläggande för ett samhälle som respekterar allas lika värde. Människan ska stå i centrum, inte marknadens behov av vinster. Vi ska säkerställa att sjukvården har samma höga kvalitet oavsett tjocklek på plånboken och att alla barn har en bra skola oavsett vilka föräldrar de råkar ha.

Fru talman! Det gör mig så arg och upprörd när jag hör berättelser om fusk och misskötsel inom välfärden. Det handlar om våra skattepengar, som ska användas till välfärden, till våra barn och våra äldre, inte till att plocka ut ökande vinster på andras bekostnad eller till välfärdsbrottslighet.

I en internationell jämförelse är situationen på många sätt extrem i Sverige. Bland annat är Sverige det enda landet i världen som tillåter privata vinstuttag från det skattefinansierade skolsystemet.

I dag gör många vinstdrivande friskolekoncerner vinst på att ha lägre lärartäthet, sämre löner och färre specialpedagoger. Flera skolor har gått i konkurs eller fått stänga efter misskötsel. Tusentals elever har plötsligt stått utan skola. Det är inte acceptabelt. Syftet med svensk skola ska aldrig vara vinst eller religiös påverkan. Vi har gått från en politik där alla skolor ska vara bra skolor till en politik där konkurrensen om eleverna driver fram stora skillnader mellan skolor och där segregationen ökar.

I vården har samhället dragit sig tillbaka och låtit marknadskrafter få fritt spelrum. Decennier senare ser vi att mångfalden i vården hotas av ett fåtal koncerner, att vårdpersonalen tvingas ägna alltmer tid åt administration och att kostnaderna ökar. Det är försämrade arbetsvillkor och otrygga anställningar.

Jag har själv sett detta på nära håll när jag under många år arbetade som skolkurator och mötte elever som kom från skolor med nästan obefintlig elevhälsa eller elever med kunskapsluckor trots att de hade glädjebetyg.

När jag var kommunalråd såg vi att man utnyttjade och fuskade med LOV inom hemtjänsten. Man tog ut vinst, och de äldre fick inte den hjälp de ville ha och behövde. 16 bolag har stängts av i Linköpings kommun sedan vi den första dagen, när vi kom i majoritet, fattade beslut om att se över alla de bolag som finns inom hemtjänsten.

Vinstjakten hör inte hemma i svensk välfärd. Resurser avsatta för välfärden ska användas till att förbättra skolresultaten och ge våra äldre och sjuka en trygg omsorg och vård, inte till stora vinstuttag. Samhället måste återta den demokratiska kontrollen över välfärden, med ordning och reda, där pengarna används till vad de är ämnade för och där riktig valfrihet finns. Det handlar om att kunna välja och påverka hur vården eller omsorgen ska fungera.

Fru talman! Kommuner och regioner är grunden för den decentraliserade välfärdsmodell som Sverige har. Det lokala självstyret ger stor frihet att utforma och ansvara för sin verksamhet utifrån lokala behov. Det är en bra och välfungerande modell som ska utvecklas, inte avvecklas. Men utmaningarna i kommunerna och regionerna är fortfarande stora och av skiftande karaktär. Situationen är generellt svårare bland de befolkningsmässigt minsta kommunerna.

Riksdagen beslutade denna mandatperiod om en ny kostnadsutjämning, och nu tas större hänsyn till den samhällsutveckling som skett under senare år, med allt fler äldre i befolkningen och en ökad urbanisering. Sammantaget stärks utjämningen, och större hänsyn tas till gles bebyggelse och socioekonomiska faktorer. Omfördelningen efter översynen av det så kallade utjämningssystemet är ett steg för att säkerställa en jämlik välfärd i hela vårt avlånga land. Nu måste vi ta nästa steg med en översyn av hela utjämningssystemet. Det är en fråga om rättvisa. Det handlar om att skapa likvärdiga förutsättningar för alla kommuner och regioner. Hela Sverige ska leva och växa.

Fru talman! Oavsett vem du är eller var du bor ska du få en bra sjukvård, en bra utbildning och en bra omsorg. Vi socialdemokrater vill ta tillbaka den demokratiska kontrollen för en starkare välfärd och för ett starkare samhälle.

Med det vill jag yrka bifall till reservation nummer 3, som är gemensam mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet.
(Applåder)

Anf. 14 JAN ERICSON (M):

Fru talman! Vår inrikespolitiska debatt förs just nu i skuggan av mörka händelser i vår omvärld. Vi har ett krig i vårt närområde. Vi riskerar rekordstora flyktingströmmar. Samtidigt har vi skenande priser på el, drivmedel och livsmedel, vilket försämrar hushållens och företagens ekonomi. Samtidigt ökar kostnaderna för våra kommuner.

Fru talman! Migrationsverkets senaste scenario visar att det i värsta fall skulle kunna komma uppemot 300 000 flyktingar från Ukraina till Sverige fram till halvårsskiftet. Kostnaden i detta scenario uppskattas till minst 30 miljarder kronor.

Med tanke på att över 3,8 miljoner invånare redan har lämnat Ukraina och att Sverige ligger ganska nära geografiskt känns detta värsta scenario inte orimligt. Flera miljoner ukrainska flyktingar befinner sig redan i Polen, och bara i Warszawa befinner sig över 300 000, vilket har fått staden att larma om att man helt enkelt inte klarar mer. EU-kommissionen anser också att Polen har tagit emot för många och att fler länder behöver ställa upp. När flyktingar upplever att Polen inte kan hantera situationen kommer rimligen många också självmant att söka sig till andra länder, exempelvis Sverige. Den som inte inser detta och tar höjd för det i tid är naiv.

Var ska då 300 000 flyktingar bo? Det finns i varje fall inte platser i anläggningsboenden för alla dessa. Hur ska det lösas utan att privatpersoner ställer upp? Om privatpersoner ställer upp, tänker staten ersätta deras kostnader för att upplåta sina hem? Hur säkrar man då att de som upplåter sina hem är seriösa? Mottagandet av kvinnor och barn kräver över huvud taget extra omsorg när man utformar boenden. Dessutom kommer väldigt många barn att behöva skolgång. Frågorna är många och mycket svåra, men regeringen har inga svar trots att det nu gått fem veckor sedan kriget startade.

Sveriges Kommuner och Regioner larmar om att det saknas besked från regeringen om hur flyktingmottagandet ska organiseras, finansieras och regleras. Kommunerna är beredda att ta ett stort ansvar, men det är staten som ansvarar för mottagande, boende och bistånd. Kommuner och regioner har ansvar för skola och sjukvård.

Utan tydlighet från regeringens sida kring hur mottagandet ska fördelas, utformas och finansieras är det omöjligt för kommuner och regioner att planera för boende och stöd. Det är första gången som EU:s massflyktsdirektiv aktiveras för en grupp flyktingar i Sverige. Då krävs det betydligt högre aktivitet från statens sida.

Fru talman! I morgon har som sagt kriget i Ukraina pågått i fem veckor, men ännu har regeringen inte visat att man inser allvaret i flyktingsituationen. Det enda man gör är att försöka prata ned problemet och säga att det inte har kommit så många. Men då räknar man bara dem som har registrerat sig hos Migrationsverket. De som kommer till Sverige nu har 90 dagar på sig att registrera sig, och väldigt många befinner sig i Sverige utan att vara registrerade. Det är dags för regeringen att vakna nu.

Vi kan stå här i dag och diskutera motioner, utjämningsystem och kvalitetssatsningar inom kommunsektorn. Men om vi inte klarar av den hotande flyktingkrisen, som kan bli dubbelt så stor som krisen 2015/16, kommer inget annat att spela någon roll under överskådlig tid. Regeringens brist på besked bäddar för kaos i våra kommuner.

Men, fru talman, precis som efter förra flyktingkrisen kommer det en vardag även efter denna kris. Jag tänker ägna resten av detta anförande åt mer långsiktiga frågor som rör kommunsektorn.

De förstärkningar som Moderaterna i samarbete med andra partier har tvingat fram till kommunsektorn de senaste åren gör att kommunerna och regionerna har en hyfsat stabil ekonomisk situation. Många kommuner redovisar goda överskott. Men det finns många andra problem.

Det räcker att nämna historiskt hög långtidsarbetslöshet och ungdomsarbetslöshet, stora problem med integration och sociala utanförskapsområden, växande otrygghet, svaga skolresultat, stora behov av att stärka äldreomsorgen och en stor uppbyggd vårdskuld i pandemins spår. Dess-

utom ser vi i många kommuner eftersatt underhåll av vägar, gator, byggnader och va-ledningar.

De långsiktiga kostnader som ligger framför kommunsektorn kan bara på marginalen finansieras av staten genom ökade statsbidrag eller skatteutjämning. I grunden måste kommunerna själva skapa skattekraft som räcker för kommunernas kostnader. Och en central fråga för att skapa tillväxt och jobb och motverka utanförskap och arbetslöshet är att ha ett gynnsamt företagsklimat.

Om detta ska lyckas måste kommuner behandla näringsidkare med respekt. En del i detta är att ha god service och samverkan med näringslivet och att underlätta för företagande i stället för att resa onödiga hinder. En annan viktig del är att ta ut skäligen avgifter för tillstånd och kontroller och att inte debitera för tillsyn som inte utförs.

Moderaterna har genom åren haft ett antal motioner i denna fråga, och i vår kommittémotion föreslår vi att efterhandsdebitering av tillsynsavgifter görs till huvudregel hos kommuner och myndigheter, att avgiftsuttag begränsas för tillsyn som inte genomförs samt att ökad användning av egenkontroll införs. Detta är mycket viktiga förslag, särskilt för vissa typer av branscher och företag, och jag yrkar därför bifall till reservation 5.

Vill man ha ett gott näringslivsklimat och samtidigt utveckla välfärden har företag och organisationer som driver olika former av offentligfinansierad välfärd också en given plats. Det ökar valfriheten och kan utveckla kvaliteten i viktiga verksamheter.

Jag vänder mig med kraft mot Eva Lindhs angrepp mot privata företag och den svartmålning som hon ägnar sig åt. Det skulle vi kunna ha en egen debatt om; jag tycker att det är bedrövligt. Min egen erfarenhet från kommunsektorn är att många av de här företagen gör ett fantastiskt bra jobb, och ibland kan de lösa problem som inte kommunerna klarar av.

Därför är det välkommet att utskottet avstyrker alla motioner om att begränsa vinster i välfärdens verksamheter med hänvisning till att höga kvalitetskrav ska vara styrande i välfärden och gälla för alla aktörer liksom att alla aktörer, oavsett driftsform, ska ha likvärdiga villkor. Utskottet förutsätter att regeringen för en politik med den inriktningen.

Fru talman! Diskussionen om riktade eller generella statsbidrag och utformningen av det kommunala utjämningsystemet är en återkommande fråga för många riksdagsmotioner. Jag vill särskilt uppmärksamma vår moderata kommittémotion på detta område.

Generella statsbidrag ger stabila planeringsförutsättningar, skapar långsiktighet och utrymme för effektivisering, utveckling och förnyelse och minskar särskilt mindre kommuners behov av att ägna tid och resurser åt att söka, följa upp och återrapportera riktade statsbidrag. Samtidigt är det självklart så att man ibland måste använda riktade statsbidrag i speciella situationer. Det viktiga är ändå att merparten utgörs av generella statsbidrag.

Fru talman! En del röster till vänster höjs för att vi måste höja skatterna för att rädda välfärden och klara att stärka polisen och försvaret. Men det är feltänkt. Felet många gör är att utgå från att alla våra skatter går till välfärden och centrala samhällsuppgifter som exempelvis polis och försvar. Så ser det inte ut. Våra skattepengar används till alldeles för mycket annat än sådant som är viktigt för svenska folkets välfärd och trygghet.

Vi i Sverige betalar nästan de högsta skatterna i hela världen. Om höga skatter var lösningen borde därför vår välfärd redan vara i toppklass, polis och rättsväsen redan ha tillräcklig omfattning och försvaret vara tillräckligt starkt. Men så ser det inte ut.

I Moderaternas budgetar de senaste åren har vi satsat mycket mer på välfärden och grundläggande samhällsfunktioner än regeringen. En del av detta har vi också lyckats få majoritet för i riksdagen. Vi klarar det genom att prioritera. Med en regering som prioriterar rätt saker kan man både rusta viktiga delar av samhället och samtidigt sänka skatterna för vanligt folk. Det är inte svårare än så.

Självklart måste även kommuner och regioner prioritera i utgifterna, och att prioritera betyder som bekant också att prioritera bort det som är mindre viktigt. För den som behöver besparingstips kanske Skattebetalarnas tävling om årets värsta skatteslöseri kan vara till hjälp. Här brukar man uppmärksamma en del kommunala så kallade satsningar som aldrig borde ha sett dagens ljus.

All verksamhet i kommunsektorn är inte lagstadgad, och när det gäller den frivilliga verksamheten finns god möjlighet för kommunerna att minska kostnader till förmån för kärnuppgifterna.

Avslutningsvis, fru talman: Moderaterna är en garant för att frigöra mer pengar till kommunernas välfärd, regionernas sjukvård, polisen, rättsväsendet och försvaret samtidigt som vi sänker skattetrycket. Det går om man prioriterar rätt saker i statens budget.

Det behövs också kloka moderata politiker i våra kommuner och regioner som vill uppmuntra och stimulera utveckling, nytänkande, effektivisering och smartare sätt att jobba och som prioriterar det vi alla sätter främst, det vill säga omsorgen om de sjuka, äldre och funktionshindrade och en bra uppväxt och utbildning för våra barn.

Om höga skatter vore en garant för en god välfärd och trygghet skulle vi inte ha några problem. Vi har ju redan världens nästan högsta skattetryck. Problemet är inte att det saknas pengar utan hur pengarna används. Våra skattepengar går helt enkelt för lite till välfärden och för mycket till annat. Det tänker vi moderater ändra på när vi tar över regeringsmakten till hösten.

Anf. 15 EVA LINDH (S) replik:

Fru talman! Vi ser falska betyg till elever inom vuxenutbildningen som aldrig gått de kurser de fått godkänt i, skolor som sätter glädjebetyg för att locka elever och skolor som drivs av våldsbejakande islamister. Vi ser äldreboenden som inte ger de äldre rätten till mat, dusch eller promenader, hemtjänsten inom LOV – lagen om valfrihet – som öppnat upp för välfärdsbrottslighet och rasande ökningar av kostnader, patienter med sjukvårdsförsäkringar som ges förtur till vård samt privat ambulansverksamhet som går i konkurs – något som riskerar att drabba patienter oerhört. Vi ser kostnader inom vårdval som ökar dramatiskt och ungdomshem som tar ut miljonvinster för att driva boenden för barn och ungdomar som har behov av särskilt stöd. Det finns tyvärr gott om exempel.

Det är ett problem att det går att ta ut så stora vinster inom välfärden i Sverige. Det är ett problem att vi inte har den demokratiska kontroll som vi behöver ha.

Min fråga till Jan Ericson är därför: Vad tycker Jan Ericson om dessa exempel? Vad tycker Moderaterna, och vad har ni för lösningar på detta?

Anf. 16 JAN ERICSON (M) replik:

Fru talman! Eva Lindh kör ett varv till med sin svartmålning av alternativa utförare. Det är ganska intressant: Om man ska ta till sig det som Eva Lindh säger ska alltså all vuxenutbildning, alla ungdomshem, allting drivas i offentlig regi. Då undrar jag hur i all sin dar det skulle gå till. Vi har ju ett system i dag som är uppbyggt på att även andra aktörer finns på dessa områden. Det skulle nog bli ganska märkligt om vi skulle lägga in allt detta i offentlig verksamhet.

Mitt enkla svar på detta är att om det fungerar så här dåligt undrar jag var kommunernas och myndigheternas tillsyn är. Det är ju där vi måste skärpa oss. Vi måste se till att de verksamheter som kommuner handlar upp har man också kontroll på att de fungerar. Hur kan det bli så med en socialdemokratisk regering och i socialdemokratiskt styrda kommuner att man inte har någon kontroll alls på den verksamhet som man finansierar med sina egna skatter? Jag tycker att det är oerhört märkligt.

Min erfarenhet från kommunsidan av alternativa verksamheter är som sagt att dessa verksamheter erbjuder en valfrihet för människor som människor vill ha. Man sätter människor i centrum och låter människor själva välja äldreboende, var de vill sätta barnen i skolan och vem som ska komma hem och städa eller utföra hemtjänst.

Detta är oerhört uppskattat av människor. Man vill inte ha bara en leverantör. Man vill ha flera, och man vill kunna välja vem man vill ha hemma i sitt eget hem.

Jag har också erfarenhet av att friskolor ofta kunde ta hand om de elever som kommunen inte hade klarat av att hjälpa. Man jobbade på andra sätt, man hade annan pedagogik, man hade andra lokaler och faktiskt ofta också högre personaltäthet, eftersom man kunde använda personal till olika saker samtidigt.

Jag tycker faktiskt att Eva Lindhs svartmålning är rent bedräglig.

Anf. 17 EVA LINDH (S) replik:

Fru talman! Det är ingen svartmålning. Det är verkliga exempel. Det är det ena.

Det andra är att de exempel jag gav uteslutande är från moderatledda kommuner eller regioner. Jag tror alltså att Jan Ericson får ta ett litet samtal med sina egna partikamrater om att öka kontrollen över verksamheten.

Det är självklart att vi ska göra det, men det går inte att kontrollera bort vinsterna som finns i välfärden – pengar som ska användas till det som pengarna är avsedda för, nämligen för att förbättra skolan, äldreomsorgen och sjukvården. Det är det pengarna ska gå till.

Det blir så märkligt, tycker jag, eftersom Jan Ericson själv har tagit upp både här och nu och i många andra sammanhang att han blir väldigt upprörd så fort det händer någonting, om någon bryter mot regler eller det fuskas med bidrag.

Det blir jag också. Jag tycker inte att det är rätt. Jag tycker att vi ska ha starka insatser för att minska välfärdsbrottsligheten, fusket och all kriminalitet. Det är ett brott mot dem som drabbas, oavsett vad det är, men det är också ett brott mot hela samhället i sig.

Men när det handlar om verksamheter inom välfärden som bedrivs av företag blir man inte så upprörd. Då tycker man plötsligt att det är okej. Det är svårt att förstå. Jag vet att det är många med mig som undrar hur det hänger ihop, så det vill jag passa på att fråga Jan Ericson om nu. Vad anser han om den stora skillnaden mellan att vara upprörd över de ena sakerna men inte vara upprörd över det som inte fungerar inom välfärdssektorn?

Anf. 18 JAN ERICSON (M) replik:

Fru talman! Det klara och enkla svaret är att det är ingen skillnad. Vi är precis lika upprörda över alla typer av fusk, bidragsfusk och fusk från företag och verksamheter, exakt lika. Vi vill ha mycket tydlig kontroll och uppföljning av detta.

Eva Lindh påstår väldigt mycket. Jag kan också hitta på en massa saker och säga att det är från socialdemokratiskt styrda kommuner. Men fortfarande är det faktiskt så att det är statliga myndigheter som ansvarar för en stor del av tillsynen, och det är Socialdemokraterna som styr Sverige. Om ni inte har koll på de myndigheter som ska ha tillsyn över skola, sjukvård och äldreomsorg är det väldigt svårt för oss i oppositionen att lösa det problemet. Det är faktiskt ert ansvar som regeringsparti, och det ansvaret tar ni inte. Det är helt uppenbart.

Vad gäller vinster är det märkligt att Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet vill göra skillnad mellan privata företag och våra kommuner. Våra kommuner anses välskötta endast om de visar ett överskott på 2 procent i sin budget. Det är alltså ett vinstkrav på våra kommuner, men vi ska samtidigt ha ett vinstförbud för privata företag. Det är oerhört märkligt, och det skapar en oerhörd orättvisa mellan kommunerna och de välfärdsföretag vi har.

Dessutom lurar vänstersidan om de här stora vinsterna. Det är ett ytterst litet antal av utförarna i Sverige som gör vinster, och av dem är det en väldigt liten andel som gör stora vinster. De företag som gör stora vinster har ofta en väldigt blandad verksamhet. Det är inte bara välfärdsverksamhet, utan det är också andra typer av verksamhet. Skolkoncernerna har inte bara grundskola och gymnasium; de har ofta utbildningar på uppdrag av Arbetsförmedlingen, vuxenutbildning och så vidare där de också kan göra vinster. En del har verksamhet utomlands. Ni klumpar ihop alltihop och säger att de gör för stora vinster. Det är en oseriös debatt från vänsterns sida, helt enkelt.

Anf. 19 DAVID PEREZ (SD):

Fru talman! Ämnet för dagen är kommunala frågor. Jag vill börja med att säga att vi i Sverigedemokraterna står bakom alla våra reservationer i betänkandet, men i syfte att spara tid vid voteringen yrkar jag bifall endast till reservation 4.

Sverigedemokraterna delar inte utskottets mening gällande de kommunala tillsynsavgifterna, då vi anser att mer kan göras. Småföretag utgör en överväldigande majoritet av allt företagande i Sverige i dag. Alla som har startat upp eller drivit ett bolag vet att en oförutsedd faktura kan skapa betydande problem, i synnerhet om man har små marginaler.

Det gläder oss att regeringen valt att anpassa lagstiftningen efter en ny kontrollförordning från EU. Förändringen innebär i sak att en tillsyns-

avgift endast bör tas ut vid genomförd tillsyn. Tidigare har den här avgiften kunnat tas ut på förhand, något som många företagare varit kritiska till. Varför skulle de behöva betala en avgift för kontroller som kanske inte ens genomförts, då själva tillsynen bara genomfördes vartannat eller vart tredje år?

Även om en harmonisering av kontrollförordningen är bra omfattas ännu inte hela tillsynsuppdraget av detta. Förordningen fokuserar på offentlig kontroll i livsmedelskedjan, alltså tillsyn för livsmedelskontroll. Här anser vi att regeringen kan gå ett steg längre och ha samma princip för all tillsyn som faller under en kommuns eller en myndighets ansvar. Att förenkla bestämmelserna om tillsyn gör det enkelt för både nya och gamla aktörer att veta vad som gäller, oavsett vilken bransch de verkar inom.

Tillsynsavgifter kan verka som en liten del av ett företags omkostnader, men som vi sett under pandemin var det många kommuner runt om i landet som avvaktade, sköt upp, gav anstånd och sänkte tillsynsavgiften just för att hjälpa företagandet under en mycket svår period. En sådan kommun var min hemkommun Uppsala.

Vår reservation 10 handlar om en utbredd problematik, i synnerhet bland kommuner som kämpar mot utflyttning och räknas som landsbygd.

Vi har återkommande lyft upp problematiken med det kommunala utjämningsystemet, som vi hört om här tidigare i dag. Dess principiella syfte är att ta från mer välbärgade kommuner och omfördela dessa medel till mindre välbärgade kommuner. Det är ett system som vi ställer oss bakom men som vi ändå ser behöver förändras.

De senaste åren har det skett förändringar i systemet, nödvändiga sådana, för att få det att fungera som det en gång var tänkt. Trots detta är det fortfarande en rad kommuner som har mycket goda förutsättningar men som är beroende av systemet för att gå runt ekonomiskt.

För att ta ett exempel kan man fråga sig om det är rimligt att kommunerna Malmö och Södertälje tar emot lika mycket i utjämningsbidrag som kommuner med minskade arbetstillfällen och stor utflyttning. Sverigedemokraterna anser att så inte är fallet, då dessa kommuner har en strategiskt viktig placering i närhet till storstäder och arbetstillfällen. Det borde inte se ut på det sättet.

Staten måste vara noggrann med att inte lägga över ansvar på kommuner och regioner, i synnerhet om dessa saknar full kostnadstäckning. Den kommunala finansieringsprincipen utgår från denna princip, men som vi alla i denna sal vet och ni där hemma känner till har inte regeringens migrationspolitik inneburit en vinst för flertalet kommuner runt om i Sverige utan snarare tvärtom.

Avslutningsvis, fru talman: Det är av yttersta vikt att vi lär oss av tidigare misstag och inte upprepar dessa i samband med den stora flyktingström som vi nu ser från Ukraina. Sverige ska ta sitt ansvar och vara en trygg hamn för dessa flyktingar, om än en tillfällig sådan, i väntan på fred i Europa, något som vi alla önskar.

Anf. 20 LARS THOMSSON (C):

Fru talman! Det här betänkandet rör kommunala frågor och spänner över en stor bredd av verksamheter. Jag tänkte börja med att prata om två aktuella frågor som Rysslands krig har skapat.

Den ena är den flyktingsituation som vi nu upplever. Vi måste få på plats ett system som fungerar och som faktiskt drar lärdom av de misstag som skedde och det som inte fungerade 2015 och -16. Vi vet att det i dag förs djupgående diskussioner mellan Migrationsverket, SKR, frivilligorganisationer och regeringen, men de behöver landa i ett system som fångar upp de enskilda familjernas möjlighet att bidra. Det finns en enormt stor önskan från enskilda familjer att bidra i dag.

Det är svårt att veta hur många flyktingar vi har i systemet just nu. Jag bedömer att runt 100 redan har kommit till Gotland. Vi vet att 4 miljoner har lämnat Ukraina och att 6 miljoner är på flykt inne i landet, så vi är på väg mot helt enorma tal. Det här behöver hanteras.

Från Centerpartiets sida säger vi två tydliga saker i det här läget.

För det första måste det givetvis gå snabbt, men framför allt vill vi få till en individersättning på en rimlig nivå. I dagens system är den 71 kronor om dagen. Det fungerar liksom inte; det är bara så.

För det andra vill vi ha en kommunersättning så att kommunerna får garantier för de kostnader de nu drar på sig. Vi tror också att vi ska hitta system där frivilligorganisationer och enskilda boenden kan få en mycket större roll än de hade förra gången. Det här behöver komma på plats väldigt fort.

Den andra frågan som framkallats av kriget är att vi behöver bredda våra skattebaser för att klara vår energiförsörjning. Just nu ser vi att Putin har energiförsörjningen som ett maktmedel. Det innebär att vi behöver ha mer lokal naturresursbeskattning, en fastighetsskatt som går tillbaka till den berörda kommunen för till exempel vindkrafts- och vattenkraftsetablering och ett utvecklingssystem för byggedpen. Detta är ytterst ett sätt för kommunerna att klara sig, men det är samtidigt ett sätt att öka vår säkerhet här i landet och göra oss oberoende av Putin.

Fru talman! När det gäller kommunala frågor är skatteutjämningsystemet totalt sett en grundförutsättning; det är en bas för hela systemet. Centerpartiet är väldigt mycket för det, men vi ser att det behöver förändras. Det bör påpekas att skatteutjämningsystem finns i alla utvecklade demokratier.

På Centerpartiets initiativ enades utskottet i december 2020 om att det ska göras en översyn av hela skatteutjämningsystemet, inte bara kostnadsdelen. Detta är vi väldigt glada för, men vi väntar ännu på synliga resultat från regeringens sida.

Våra utgångspunkter i detta är att vi ska ha en garanterad servicenivå i hela landet. Vi ska också ha ett system som skapar incitament för att gynna jobb, företagande och tillväxt.

Vi ser det som grundläggande att de glest befolkade kommunerna, bland annat i norr, har strukturella förutsättningar som måste klaras av bättre än i dag. Vi behöver alltså öka hänsynen till gleshet inom ramen för utjämningsystemet. Detta är en avgörande fråga för att kommunerna ska klara det framåt. Det finns inget att vänta på – regeringen behöver bara gasa på.

Fru talman! Generella statsbidrag är en annan bas som Centerpartiet har drivit länge. Vår syn är att vi har bäst kunskap och förmåga att avgöra vad som ska prioriteras lokalt ute i våra kommuner och regioner.

Riktade statsbidrag har länge varit ett otyg, och de har bara ökat och ökat – oavsett regeringsfärg, ska vi ärligt säga. Detta ger följd effekter som

är rätt tydliga. Det minskar det kommunala självstyret och gör det extra svårt för de mindre kommunerna. Det ökar byråkratien, minskar effektiviteten, försvårar lokal anpassning och stimulerar ett kortsiktigt tänk i stället för att tillgodose långsiktiga behov. Riktade statsbidrag är alltså i stort av ondo.

Vi kan konstatera att Statskontorets rapport *Utveckling av den statliga styrningen av kommuner och regioner 2020* faktiskt inte visar att vi är på väg åt rätt håll, snarare tvärtom. Den visar att den statliga styrningen ökar. Det har tillkommit många nya lagar och förordningar som detaljstyr kommunerna mer. Antalet riktade statsbidrag 2020 var 183, och 2018 var det 186; det är rätt oförändrat. Antalet säger inte allt, men det är ändå ett tecken på att detta inte går åt rätt håll.

Samma rapport pekar också på att statens övriga styrning av kommuner och regioner ökar, vilket gör att administrationen och kostnaden för detta ökar. Centerpartiets grundsyn är att vi måste hitta något slags balans. Just nu lägger staten väldigt mycket resurser på att följa upp kommunal verksamhet men väldigt lite pengar på att utveckla den, till exempel med hjälp av modern teknik och digitalisering. Vi tror att vi måste få staten att ta ett större ansvar på utvecklingssidan och ett mindre ansvar på uppföljningsidan.

Fru talman! Kommunsektorn har stora utmaningar framöver. Ekonomiskt ser vi att det kommer att fattas pengar efter 2025, ungefär 12 miljarder. Det finns också väldigt stora skillnader i hur det ser ut runt om i landet. Vi vet att den demografiska försörjningsbördan ökar. Exempelvis på Gotland, där jag har varit kommunalråd, ligger vi redan 10–15 år före övriga landet, vilket är jättetufft. Vi har stora kostnader för klimatanpassning och klimatomställning. Vi kommer att få – jag upplever det redan – en gigantisk brist på arbetskraft. Vi har en digital omställning som är en jättestor utmaning. Vi har en omställning av vården till mer nära vård, som också är stor och svår. Och investeringsbehoven är gigantiska när det gäller vatten och avlopp, bostäder och så vidare.

Från Centerpartiets sida vill vi stärka kommunsektorn framåt. Vi vill att staten ger mer kommunal frihet och även skapar förutsättningar för finansieringen. Vi tror att detta är den väg som ger oss störst framgång runt om i landet.

Det jag hör i diskussionen om vem som utför kommunal verksamhet gör mig lite beklämd. Jag tycker att kärnan i svensk välfärd är att vi utför verksamheter. Vem som sedan är huvudman för utförandet tycker jag är mindre väsentligt.

Därmed yrkar Centerpartiet bifall till reservation 1.

Anf. 21 ILONA SZATMARI WALDAU (V):

Fru talman! Tidigare under mandatperioden fattade en enig riksdag beslut om att utreda de kommunala utjämnningssystemen, och det är verkligen hög tid. Skillnaderna i välfärden är alltför stora, och framför allt har många glesbygdskommuner en hög skatt utan att invånarna får bättre service eller välfärd än i kommuner med låg skatt – det är snarare tvärtom. Förutsättningarna för att bedriva välfärden skiljer sig stort mellan kommunerna, och villkoren måste jämnas ut så att hela Sverige kan leva.

I avvaktan på ett nytt utjämnningssystem föreslog Vänsterpartiet i sin budgetmotion en satsning på små kommuner på landsbygden med 1,9 mil-

jarder i år. Vi föreslog också en ytterligare utökning av de generella statsbidragen med 10 miljarder kronor. Dessutom föreslog Vänsterpartiet en rad riktade satsningar inom bland annat sjukvården, skolan och förskolan på minst lika mycket.

Under många år har välfärden varit underfinansierad, och den är det fortfarande. Den underfinansierade välfärden gjorde vården och omsorgen dåligt rustade att möta coronapandemin. Vänsterpartiet har lagt fram flera förslag för att stärka kommunerna och regionerna under de senaste åren. Inför de kriser som följer av pandemi, krig etcetera måste våra kommuner och regioner stå rustade med fungerande skola och äldreomsorg och en bra och säker sjukvård. Då krävs det mer resurser, inte fler skattesänkningar eller utförsäljningar.

Fru talman! Jag är feminist. Jag tror på lika möjligheter och skyldigheter för män och kvinnor. Jag tror också på att vi ska ha en arbetsmarknad där mäns och kvinnors jobb är lika högt värderade. Just för att jag tror på att kvinnor och män ska ha samma rättigheter tycker jag att det är märkligt med förslag om att offentlig välfärd ska privatiseras som ett led i att öka kvinnors företagande och att ett stopp för vinstjakt skulle hindra kvinnligt företagande.

Kvinnors företagande kan inte begränsas till välfärden. Välfärden kan inte heller ses som ett naturligt område för kvinnligt företagande. Det krävs insatser på många områden, inte minst för att få finansiärer och långgivare att förstå att kvinnor är minst lika bra företagare som män. Dagens industri gjorde 2019 en granskning av riskkapitalinvesteringar som visade att cirka 1 procent gick till företag med kvinnor som grundare. Det är där hindret mot kvinnors företagande finns, inte i vinstbegränsningar inom välfärden.

Det framförs alltså ofta att kvinnor utgör en stor andel av företagen inom välfärdsområdet och att ett stopp för vinstjakt skulle drabba just kvinnor hårt. Men sett till storlek och omsättning är det företag med män i toppen som har de största vinsterna och de största vinstutdelningarna. De fyra största skolkoncernerna har tillsammans tjänat drygt 1,3 miljarder kronor de senaste åren, visar en kartläggning av SVT. De ägs eller leds huvudsakligen av män, och i bakgrunden finns ofta riskkapitalbolag och utländskt ägande.

De tio största vårdföretagen står tillsammans för 35 procent av den privat drivna vårdens och omsorgens totala omsättning. Inom det största vårdföretaget Attendo är de större privata ägarna män. Med få undantag är det män i toppen på de största vinstdrivande bolagen inom välfärden. Ett stopp för vinster i välfärden skulle inte drabba de kvinnor som driver mindre företag utan de män och riskkapitalbolag som står bakom de vinstdrivande jättarna.

Fru talman! Vinstintresset förvrider välfärdens sätt att fungera. Någon-ting är fel när kommunala tjänstemän tvingas spionera på hemtjänstpersonal för att man får indikationer på att det fuskas, att besök registreras utan att någon är där eller är där mycket kortare tid än vad som registreras. Någon-ting är fel när flera företag inom hemtjänsten stängs av från valfrihetssystemet på grund av fusk.

Mitt i allt fusk finns äldre som vanvårdas. Rapporterna om vanvård på ett vinstdrivande äldreboende på Gotland, om tår som kläms blodiga i sänggrindar, äldre som ligger i sin avföring, är svåra att ta till sig. Personalen på boendet saknar i stort utbildning. De gör så gott de kan, men de

har inte förutsättningarna att göra jobbet. Trots regionens påpekanden har inte alla brister åtgärdats, och nu i vinter har flera allvarliga avvikelser rapporterats in. Våra äldre förtjänar en bra vård och ett bra boende, inte bristande vård på grund av att företag måste generera vinst.

När vinstjakten får styra vården prioriteras de patienter som är lönsamast att behandla i stället för dem som verkligen behöver vården mest. Vårdcentraler och läkarmottagningar etableras oftare i områden där folk är välbeställda och relativt friska. Det gör att vårdens pengar går dit och inte räcker till vården i områden där människor har lägre inkomster och där ohälsan är högre.

På liknande sätt, fru talman, prioriterar ofta vinstdrivna skolor att dra till sig elever från studievana hem eller att locka till sig elever med löften och reklam som inte motsvarar kvaliteten på undervisningen. Glädjebetyg som inte motsvarar elevernas kunskaper är en av effekterna av detta.

I Borås saknade elever med toppbetyg från Engelska Skolan till och med nödvändiga kunskaper för att hänga med i undervisningen på gymnasiet, och det vittnar både elever och skolpersonal på flera skolor om. Eleverna från Engelska Skolan hade högst snittbetyg i kommunen, men klarade gymnasiet sämre.

Tidningen Elektrikern publicerade i går en intervju med en tidigare lärare på Thorens lärlingsprogram i Norrköping. Han berättar att en stor del av hans elever på elprogrammet gjorde praktik på en städfirma där de fick städa. Han fick köpa läroböcker till sig själv och fulkopiera, enligt ledningen. Några medel till böcker fanns alltså inte. Han fick tigga ihop el-material från elföretag för att kunna undervisa – och mycket mer. Några föräldrar ordnade egna praktikplatser åt sina barn, och det var främst eleverna från de resurssvaga hemmen som blev kvar på städfirman.

Vinstjakten får konsekvenser, och det är eleverna både i den vinstdrivande och i den kommunala skolan som förlorar. Den offentligt drivna skolan står nämligen med hela kostnaden för överplatser för att kunna ta emot nyinflyttade elever och elever som lämnar fristående skolor och för att parera då skolkoncerner går i konkurs, lägger ned eller flyttar. Går den offentliga skolan med förlust måste den fristående kompenseras till och med om den har gått i konkurs. Klyftorna i skolan blir bara större och större. Det kan knappast vara en slump att de svenska skolresultaten sjunkit sedan friskolesystemet infördes.

En förutsättning för ett riktigt bra skolsystem är att det fokuserar på det viktigaste. Kvaliteten och behoven ska alltid komma i första rummet, inte möjligheten att berika sig på verksamheten. I skola och förskola ska det finnas personal så att varje barn får det stöd hen behöver. Det är något som inte får prioriteras ned för att skapa vinstutdelning till ägarna. För att nå dit måste skolan avkommersialiseras. Vänsterpartiet anser att skolans mål ska vara att ge eleverna den bästa kunskapen, inte att generera vinst till privata bolag. En överflyttning av vårt gemensamma ägande till privat ägande gynnar varken kommuninvånarna, jämlikheten, jämställdheten eller välfärden.

Fru talman! Jag yrkar bifall till Vänsterpartiets, Socialdemokraternas och Miljöpartiets gemensamma reservation nummer 3.

Anf. 22 JANINE ALM ERICSON (MP):

Fru talman! Kommunerna är en av de viktigaste byggstenarna i det svenska samhället. De ansvarar för en stor del av den samhällsservice som finns där vi bor. Bland de viktigaste uppgifterna är förskola, skola, socialtjänst och äldreomsorg. Det är fråga om att ta hand om och ge trygghet för våra äldre och den helt livsnödvändiga, viktiga verksamheten för våra barn. Att kommunernas uppdrag fungerar är otroligt viktigt – ja, avgörande för att samhällskontraktet finns där och att vi vet att vi kan lita på välfärden.

Det här är ett stort betänkande, men jag tänkte ta upp två saker mer specifikt, där vi också har reservationer.

Under punkten om det kommunalekonomiska utjämningsystemet kan vi konstatera att kommunerna också, utöver det jag just nämnde, ansvarar för samhällsplanering, va-nät, avfallshantering och brandkår med mera. Det är självklarheter.

I dag är det lika självklart att all denna service också ska finnas till även för de invånare som inte bor och betalar skatt i kommunen. Och det är något som dagens system inte tar höjd för.

Detta är ett problem för de kommuner som lever upp på sommaren, eller vintern, och sedan för en tynande tillvaro resten av året. Det har varit en smygande utveckling under många år, och vi måste göra något åt den.

Vi vill ju se levande samhällen utvecklas, inte bara soliga sommarland som lever upp ett par månader om året. Förutom den bristande skattekraften pressas priset på bostäder upp, och människor med vanliga löner kan helt enkelt inte konkurrera med kapitalstarka köpare. Detta gör att affärer och lokalservice har svårt att bedriva verksamhet när det inte går att få vinst eftersom husen står tomma tio månader om året.

I Danmark har man löst detta genom något som kallas boplikt. Den innebär i korthet att den som äger ett åretrunthem där du inte själv bor är skyldig att hyra ut bostaden. Lagen bygger på politiska mål att undvika avfolkning av landsbygden, motverka bildandet av "fritidshuskvarter" i områden som är anlagda för helårsboende samt att förhindra ohämmad spekulation på bostadsmarknaden – och den därpå följande bostadsbristen. I den översikt av utjämningsystemet som regeringen nu ska göra vill vi att också förslaget om boplikt utreds.

Fru talman! Den andra punkten jag vill prata om är vinster i välfärdens verksamheter. För Miljöpartiet är det otroligt viktigt att de skattepengar som går till skolan når fram till eleverna och stärker utbildningens kvalitet. Då måste den nuvarande ordningen där skolor drivs i vinstsyfte förändras.

Var sjunde elev klarar inte grundskolan. Samtidigt plockar friskolekoncernerna många miljoner skatte kronor i vinst varje år. Marknadsskolan gör lärare till servicepersonal och föräldrar och elever till kunder. För en jämlik skola och verklig valfrihet måste vinstintresset bort ur skolekvationen. Det är dags att sätta barnen framför börsbolagen.

Vi i Miljöpartiet vill göra detta genom att säga nej till att låta vinstutdelande aktiebolag äga och driva skolor. Skolans syfte ska alltid vara utbildning – aldrig vinst. Att låta friskolor organisera sig som vinstutdelande aktiebolag var ett misstag. Det är hög tid att rätta till det misstaget nu.

Det finns många allvarliga problem med marknadsskolan, och för varje elev som inte får den skolgång och kunskap eleven har rätt till är det natur-

ligtvis ett stort misslyckande. Men det är också allvarligt för hela samhället eftersom marknadsskolan bidrar till segregationen. Systemet är ju tyvärr riggat så att vinstutdelande aktiebolagsskolor tjänar mer pengar ju mer de ökar skolsegregationen. Det är lönsamt att undervisa elever till högutbildade. Det är dyrare att undervisa barn med funktionsnedsättningar från fattigare familjer. De elever som behöver mer stöd blir oftare kvar på skolor som utarmas på resurser. Ju fattigare de bortvalda skolorna blir, desto rikare blir aktiebolagsskolornas ägare.

Men vinstfrågan handlar inte om att alla friskolor skulle vara dåliga. Det finns också många bra friskolor med fantastiska lärare och elever som trivs och utvecklas. Därför är det viktigt att ett vinstförbud utformas och fasas in så att dessa skolor kan fortsätta existera i en annan form, till exempel som stiftelser, kooperativ eller så kallade SVB-bolag. Efter att Chile förbjudit vinster i skattefinansierade skolor har de privata skolorna fortsatt drivas under andra former.

Det är stor skillnad på att driva en skola med elevens bästa i fokus och att driva den i syfte att dela ut vinst. Vi har hundratals idéburna skolor som har helt andra förutsättningar för sina verksamheter än vad de vinstutdelande skolorna har. Det är aktörer som inte försöker bli av med elever som är dyrare att undervisa och som inte rundar hörn för att spara pengar.

Nästan oavsett vilket problem i skolan vi börjar nysta i återkommer vi till att marknadsskolan är en del av problemet. Det handlar om fler glädjebetyg, större behov av kontroll och dokumentation och mindre tid för eleverna. Marknadsskolan gör lärare till servicepersonal, föräldrar till kunder och barn till pengapåsar.

Om vi på riktigt vill skapa ett samhälle som håller ihop måste skolan vara en del av lösningen på samhällets problem. Nu är det tvärtom. Dagens system gör i stället skolan till ett hinder som cementerar och förstärker de sociala och ekonomiska klyftorna.

Vi vill att alla skolor ska vara bra skolor, och det får inte bara bli ett slagord i debatten. Det behövs många olika åtgärder, men att ta bort marknadslogiken är ett första viktigt steg.

Jag yrkar bifall till Miljöpartiets reservation nummer 2. Vi står naturligtvis också bakom den gemensamma reservationen.
(Applåder)

Anf. 23 AMINEH KAKABAVEH (-):

Fru talman! I somras kom jag och regeringen överens om ett antal viktiga punkter som bland annat resulterade i att jag och Socialdemokraterna har skrivit ett antal motioner. Denna reservation bygger på en av motionerna som handlar om att förbjuda vinster inom skola, vård och omsorg. Jag är glad att även Vänsterpartiet och Miljöpartiet stöder vår reservation, och jag hoppas att fler partier och ledamöter röstar på den.

Fru talman! Valfärden ska vara generell, öppen för alla, behovsstyrd och skattefinansierad och ska hålla god kvalitet. Våra gemensamma skattemedel ska gå till att göra skolan, vården och omsorgen bättre, inte till att berika riskkapitalister. Valfärden ska vara under demokratisk kontroll och insyn. De marknadsexperiment som genomförs i valfärden har gjort det svårare för politiker att styra.

Skolan ska vara likvärdig och kompensera för elevernas olika behov, bakgrund och förutsättningar. Samhället har ett ansvar att ge varje barn

goda förutsättningar i livet, och en likvärdig skola är helt avgörande för att nå dit.

Svensk skola har blivit en marknad där vinstjakt dränerar offentliga resurser, flyttar fokus från barnens kunskapsutveckling och bidrar till ökade klyftor mellan skolor och mellan elever. Svensk skola är i dag unik med att tillåta vinstutdelning på offentliga medel. Vinstjakten skapar incitament för glädjebetyg, sänkt lärartäthet och ökad segregation. En lagstiftning som förbjuder vinstuttag måste tas fram. Barnets rätt till utbildning är inget särintresse.

De stora koncernerna för privat skola och vård har lobbyister som rör sig mellan politiker och näringslivet. En riksdagsman driver skolor vars vinster går till islamistiska extremistiska partier och till hans egna porrklubbsbesök i andra länder.

Vi i Sveriges riksdag har som uppdrag att se till folkets bästa, inte till vad som passar kompisarna i skolföretagen. Vi kan inte förlita oss på att Skolinspektionen ska klara av att rensa upp bland de oseriösa aktörerna. Det är att fly från vårt ansvar som riksdagsledamöter och lagstiftare.

Fru talman! Olämpliga aktörer ska inte få ta hand om våra barn och unga. Ägar- och ledningsprövningen ska skärpas, så att skolor varken kan drivas av eller ta emot resurser från aktörer med kopplingar till extremister och kriminella islamister.

De privatiseringar som gjorts de senaste decennierna har lett till en ojämlig fördelning av vård mellan stad och land och mellan grupper i samhället. Marknadskrafterna har fått stort spelrum i vården. Tanken var att marknadslösningar skulle leda till förbättringar. De har i stället inneburit att mångfalden i vården hotas av ett fåtal stora koncerner, att vårdpersonalen tvingas ägna alltmer tid åt administration och att kostnaderna bara ökar.

På samma sätt har privat driven äldreomsorg lägre bemanning och otryggare anställningar för personalen. Detta drabbar främst den lågutbildade personalen och främst kvinnor med utländskt påbrå. Direkta fuskföretag har avslöjats i hemtjänsten. Det här drabbar omsorgen om våra äldre.

Under pandemin har vi konstaterat att det inte var välfärdskapitalisterna som räddade våra äldre och omsorgen. Det var staten som fick betala flera hundra miljarder medan företagen och ägarna fortsatte att dela ut bonusar. Vården måste ges utifrån behov, inte utifrån möjligheten att betala för sig.

Fru talman! Regeringen bör återkomma med förslag och åtgärder för att förhindra kommersialisering och marknadsstyrning av vården och skolan. Offentligt drivna akutsjukhus ska inte kunna säljas eller privatiseras.

Om svensk välfärd återigen ska kunna ha fullt fokus på god kvalitet och likvärdighet för alla måste våra gemensamma skattemedel gå till att göra skolan, vården och omsorgen bättre och inte till att berika ägarna. Politiken har i denna process lämnat över ett allt större ansvar till marknader, i stället för att detta skulle vara en zon fredad från marknadsmekanismer, en zon där demokratiska, jämlika och humanistiska värden skulle värnas och inte aktiebolag.

Medborgarna har alltmer blivit kunder som sätts att välja bland en uppsjö av utförare. Har man oturen att välja fel skola eller vårdcentral, eller har föräldrar eller släktingar som inte klarar av att välja eller inte ens bryr sig, då faller otursloten på en själv. Valfriheten har på så vis privatiserats

och minskat friheten. Jag väljer för mig och du för dig – om du väljer fel är det din ensak.

Välfärden – skolan och omsorgen – ska inte längre vara varor och produkter på marknaden utan medborgerliga rättigheter och fundamentala samhällsnyttor som politiken har skyldighet att värna om. Den marknadsbaserade välfärden tog fart när man släppte in aktiebolag som drivs av kravet att ge sina ägare ekonomisk avkastning. Riskkapitalbolag tjänar i dag stora pengar i svenska skattefinansierade välfärdsverksamheter.

Fru talman! Inget system i Europa kan egentligen jämföras med det system som på senare år byggts upp i Sverige, där upphandlare av välfärdsverksamheter efter en upphandling ges en bestämd summa pengar för att utföra verksamheten.

Riskkapitalbolagen ska inte få spelrum att expandera inom vår gemensamma välfärd, som företag i regel gör på andra marknader, eller kunna kräva mer pengar från kommunerna eller regionerna för att öka sin vinst.

Koncentrationen av ägandet inom välfärdskapitalismen är också mycket stor för att välfärden har blivit en mycket lukrativ marknad för aktieägare.

Fru talman! Sammanfattningsvis: Vinstintresset ska tas bort ur välfärden som helhet. Välfärden finns till för flertalet, inte för fåtalet. Medborgarnas trygghet och utbildning är ingenting som vare sig kan eller bör överlåtas på privatkapitalet, och det har välfärdskapitalisterna gett oss otaliga bevis på under de senaste årtiondena.

Detta är också en fråga om demokrati. När offentliga verksamheter såsom vård, omsorg och skola privatiseras genomför man en avdemokratisering av samhället.

När fler och fler samhällsbärande verksamheter drivs privat finns det till slut ingenting kvar för folkvalda politiker att fatta beslut om, utom struntsaker som inte betyder något för samhällsutvecklingen och demokratin. Samhällsutvecklingen sköts i stället av ett fåtal inom det privata näringslivet, vars ledstjärna är att maximera sina vinster.

Skolan, vården och omsorgen är till för folket, flertalet, inte för storfianan, fåtalet. Välfärdskapitalism har ingen framtid i vår välfärd.

Jag yrkar bifall till vår gemensamma reservation.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 14.)

§ 7 Begränsning av avdragsrätten för underskott från tidigare år

Skatteutskottets betänkande 2021/22:SkU21

Begränsning av avdragsrätten för underskott från tidigare år (prop.

2021/22:93 och skr. 2020/21:212)

föredrogs.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut fattades under § 14.)

Anf. 24 SANNE LENNSTRÖM (S):

Fru talman! I dag är det en konsumentpolitiskt historisk dag, för i dag antar vi en ny konsumentköplag – den senaste kom till 1990. Genom att implementera denna nya lag tar vi också hand om två EU-direktiv.

Visst behöver konsumenträtten moderniseras, för vårt sätt att agera som konsumenter har förändrats drastiskt. Digitaliseringen går framåt i en rasande fart och kan förenkla våra liv, men ibland får den oss att slita vårt hår. Vi är också globala konsumenter på ett helt annat sätt, och detta gränsöverskridande sätt att konsumera på måste lagen ta i beaktande.

I dag tar vi stora kliv mot en mer heltäckande och bättre konsumentskyddande lagstiftning, och lagen föreslås passande nog att träda i kraft den 1 maj i år.

Den viktigaste ändringen i den nya konsumentköplagen är att den omvända bevisbördan förlängs från sex månader till två år. Det kanske låter tekniskt men det handlar om något lika enkelt som viktigt, nämligen konsumentmakt. Denna förändring innebär att alla fel som visar sig under två år efter att man köpt en vara som utgångspunkt ska anses vara fel som näringsidkaren ansvarar för. Det är alltså företaget som ska bevisa att hörlurarna man köpt inte hade något fel från början.

Lagstiftningen skapar nu ett viktigt incitament att producera hållbara produkter och inte bygga in planerat åldrande, vilket oseriösa företag kan göra för att tjäna pengar. Konsumenterna ska med lagen på sin sida enklare kunna reklamera dåliga hörlurar, klänningen vars sömmar gick upp vid tredje användningen eller väskan vars dragkedja gick sönder. Det här är viktigt, för som de allra flesta av oss vet måste vi minska vårt klimatavtryck.

Låt mig ta kläder som exempel. En fördubblad livslängd på textila produkter skulle kunna halvera svenskarnas klimatpåverkan, och det är viktigt om vi vill ha en planet att lämna till våra barn och barnbarn.

Jag vet att detta kommer att göra skillnad för konsumenterna, och det vet jag för att såväl myndigheter som konsumentorganisationer är positiva till detta förslag. Det här är en avgörande förändring där vi tar ställning mot slit-och-släng-samhället och för konsumenterna och klimatet.

Det är lätt att se vilka som står på konsumenternas sida här i dag. C och KD tycker inte att konsumentmakten behöver stärkas, och de menar att vi överimplementerar. Vi säger dock att både konsumenterna och klimatet förtjänar bättre, och därför ska vi i dag anta en ny konsumentköplag.

Fru talman! Digitaliseringen har ändrat sättet vi lever på, och vi streamar och letar Pokémon som aldrig förr. Även här måste lagstiftningen uppdateras och ett nytt EU-direktiv implementeras.

En viktig del i detta är näringsidkarens uppdateringsskyldighet. Näringsidkaren ska informera och tillhandahålla konsumenten säkerhetsuppdateringar och andra uppdateringar som är nödvändiga för att tjänsten ska fungera. Detta gäller under tre år eller så länge avtalet gäller. Ett fel som uppstår i ett digitalt innehåll ska som utgångspunkt vara näringsidkarens

ansvar. Konsumenten ska å andra sidan se till att ha utrustning som prestandamässigt klarar tjänsten och samarbeta med näringsidkaren om det behöver göras en felsökning.

Fru talman! Djuren är våra familjemedlemmar, och det är viktigt att vi har en lagreglering för köp av levande varor. Regeringen föreslår att konsumenters köp av levande djur ska fortsätta att omfattas av konsumentköplagstiftningen men att särskilda regler ska införas. Vi gör detta eftersom vi vet att man köper en hund eller en häst av en uppfödare, inte i en djurbutik.

Det finns partier som i ett tillkännagivande säger att köplagen skulle lämpa sig bättre som lagstiftning. Vi anser dock att köplagen skulle ge den som köper djuret en alldeles för sårbar position, för i köplagen kan man avtala bort sina rättigheter. Konsumentskyddet är alltså svagare.

Ett köp av ett älskat husdjur och familjemedlem måste vara mer skyddat än så, och därför säger vi att konsumentköplagens tvingande regler ger ett starkare och bättre skydd.

Rätten till skadestånd vid fel på djuret kan då vara större. Det kan leda till lidande för människor och den nya familjemedlemmen om en skada man inte får ersättning gör att djuret inte får nödvändig veterinärvård, och i värsta fall kan djuret behöva avlivas. Alla som har förlorat ett djur vet vilken oerhörd förlust det kan vara för familjen. Vi vill därför ha starka konsumentavtal som regleras i en tvingande konsumentköplag. Det är det bästa för både människa och djur.

Vi förstår dock att levande djur inte är vilken vara som helst. Tillståndet för ett djur kan förändras. Vid dyrare djur föreslår vi därför en undersökningsregel. Precis som vid andra stora köp här i livet bör en konsument noga undersöka djuret, och såvida inte näringsidkaren har gått emot tro och heder på ett vårdslöst sätt ska fel inte kunna åberopas. Eftersom djur är levande varor föreslås den omvända bevisbördan vara kortare än vid köp av en vara. Ett fel som visar sig inom sex månader ska anses ha funnits vid avlämnandet.

Miljö- och jordbruksutskottet ansåg att regeringens modell var klok. Men civilutskottet riktar i dag ett tillkännagivande till regeringen där det föreslås att dyrare levande djur ska vara undantagna från konsumentköplagens tillämpningsområde, något flera partier och remissinstanser tycker är djupt beklagligt.

Jag yrkar med anledning av detta bifall till reservation 7. Men jag ser samtidigt fram emot när vi i dag trycker på knapparna för ökad konsumentmakt och mindre klimatavtryck.

(Applåder)

Anf. 25 LARS PÜSS (M):

Fru talman! Vi moderater uppskattar regeringens initiativ till en ny konsumentköplag och ställer oss bakom stora delar av innehållet. På tre punkter krävs dock dels uppföljning, dels viss förändring för att lagen ska uppnå sitt syfte utan att drabba Sveriges konsumenter eller Sveriges konkurrenskraft negativt.

När det gäller näringsidkarens bevisbörda föreslår regeringen att ett fel som visat sig inom två år ska vara ett fel som näringsidkaren svarar för, om inte näringsidkaren visar annat eller detta är oförenligt med varan eller felets art. Det innebär att regeringen föreslår att näringsidkarens bevisbör-

da ska förlängas, från dagens sex månader till två år. EU-direktivet kräver att näringsidkarens bevisbörda stäcker sig över ett år, och att lagstifta om ytterligare ett år är således en överimplementering, vilket vi i Sverige har blivit närmast EU-mästare på.

Det är också en utökning jämfört med vad utredningen ville införa när propositionen lades fram, då den föreslog ett års bevisbörda för näringsidkaren i enlighet med EU-direktivets miniminivå.

Vi moderater är visserligen positiva till att konsumentskyddet stärks, men tvingande lagstiftning måste alltid vara en avvägning mellan de båda intressen som är aktuella. Att förlänga näringsidkarens bevisbörda till två år kan vara motiverat för att stärka konsumenträtten, men vi anser att konsekvenserna av lagstiftningen behöver utvärderas efter tre år för att genomlysna den eventuella negativa påverkan på Sveriges konkurrenskraft som en överimplementering kan få.

Vidare föreslår regeringen i den nya konsumentlagen att konsumenten ska ha rätt att kräva att näringsidkaren avhjälper ett fel på varan eller gör en omleverans och att konsumenten ska ha rätt att välja mellan åtgärderna. Vi tycker att det finns skäl att stärka konsumentens rätt i detta avseende men menar att regeringens förslag är för långtgående. Vi anser att näringsidkaren ska kunna vidta den åtgärd som är möjlig att genomföra till lägst kostnad så länge det inte utgör en olägenhet för konsumenten.

Svensk hästuppfödning är väl ansedd i världen. Svenskfödda hästar exporteras utomlands där de skördar fina framgångar, och uppfödning av hästar utgör även en av grundbultarna i den svenska hästnäringen. Uppfödning av hästar betyder också mycket för samhället i stort i form av arbetstillfällen, glesbygdsföretagande, öppna landskap med mera. För tillfället befinner sig dock uppfödare i en mycket svår situation när det gäller en av deras mest centrala verksamheter, nämligen försäljning av hästar.

Svensk hästnäring, speciellt den stora ridhästsektorn, utgörs i huvudsak av människor som använder hästen för hobbyverksamhet eller andra rekreatiösa ändamål. Det innebär att den främsta marknaden för svenska hästuppfödare finns bland privatpersoner, samtidigt som majoriteten av uppfödarna bedriver näringsverksamhet. Vid försäljning av en häst mellan en näringsidkare och en privatperson är det i dag konsumentköplagen som styr köpet vid en eventuell reklamation. Lagen är utformad för att skydda privatpersoner som i handel med näringsidkare kan vara mycket utsatta.

Den nuvarande utformningen kan dock innebära oproportionerliga konsekvenser för näringsidkare vid handel med levande djur. Problematiken medför att många hästuppfödare för närvarande är högst tveksamma inför att sälja hästar till privatpersoner. Utan en förändring innebär detta att svenska uppfödare står inför en högst reell risk att förlora sin största marknad: försäljning till privatpersoner. Om den nuvarande trenden fortsätter avstannar svensk hästuppfödning, och det riskerar att medföra ett flertal negativa långtidseffekter som exempelvis minskat landsbygdsföretagande, uteblivna intäkter för näringen och förlorade arbetstillfällen.

Därför välkomnar vi nu att det finns en majoritet i riksdagen för ett tillkännagivande om en ändring i konsumentköplagen vad gäller köp av dyrare djur.

Som avslutning yrkar jag bifall till reservation 5.

Anf. 26 ANGELICA LUNDBERG (SD):

Fru talman! Jag tror att vi alla i denna kammare kan vara överens om att en katt inte är en diskmaskin och att en häst inte kan likställas med en brödrost. Ändå är det precis det som vår lagstiftning gör. I den svenska rättsordningen betraktas djur juridiskt sett som lös egendom, alltså saker. Detta stämmer inte överens med hur många människor i dag ser på sina djur, och det är också alldeles uppenbart att djur påverkas av arv och miljö på ett helt annat sätt än vad exempelvis en mobiltelefon gör. Det är därför inte rimligt att fortsätta att likställa djur med döda ting, utan fokus måste ligga på djurens välbefinnande. Här missar regeringens förslag till ny konsumentköplag tyvärr målet.

Dagens lagstiftning om köp av levande djur når inte upp till de krav om djurvälstånd som Sverige bör uppfylla. Så som lagen är utformad i dagsläget är dess syfte att tillvarata konsumenternas intressen, inte djurens. Detta är såklart bra när det kommer till andra varor, men det blir en märklig ordning när det gäller köp av levande djur. Eftersom konsumenten har samma rättigheter när det gäller fel i varan, den omvända bevisbördan och reklamationsfristen som vid ett köp av vilken annan vara som helst uppstår en del problem. Vad händer till exempel om en köpare efter två år vill reklamera sin skadade häst och få en ny? Risken för utdragna processer där djur riskerar att hamna i kläm ökar.

Den vårdplikt som gäller då köparen antingen vill häva köpet, kräva att ett fel avhjälps eller få en omleverans innebär många gånger i praktiken att djuret inte får den omsorg det behöver, trots att djurskyddslagen följs, detta eftersom köparen oftast inte vill lägga mer tid eller pengar på djuret i fråga.

En häst som ställs av och inte tränas eller tävlas med riskerar att få sin ursprungliga skada förvärrad, ådra sig andra skador eller få nedsatt psykisk hälsa. En säljare kan dessutom tvingas köpa tillbaka ett djur i försämrat skick efter många år och kan bli skyldig att betala skadestånd på stora belopp, ibland överstigande värdet.

Denna osäkerhet kring bevisbörda och reklamationsfrist gällande levande djur gör att många uppfödare, framför allt de mindre näringsidkarna, är tveksamma till att föda upp djur för att sälja till privatpersoner. Det innebär en stor ekonomisk risk att under lång tid vara skadeståndsansvarig, och uppfödaren har begränsade möjligheter att bevisa att ett fel beror på omständigheter på köparens sida.

Dessa förutsättningar bidrar till att den illegala importen av djur kan fortgå då efterfrågan på framför allt hundar på den svenska marknaden är större än utbudet. Importen av dessa djur sker ofta från så kallade valpfabriker där djuren behandlas mycket illa. Det kan också leda till att privatpersoner hamnar i ekonomiska svårigheter då oklarheter uppstår kring vem som ska stå för veterinärkostnader om det importerade djuret behöver vård.

Den utredning som ligger till grund för det förslag till ny konsumentköplag som regeringen nu lägger på riksdagens bord redogör tydligt för de nuvarande problemen. Dock saknar regeringen en fullgod lösning på dessa problem. Konsumentköplagens avsikt är att jämna ut styrkeförhållandet mellan köpare och säljare. Lagen tar alltså sikte på det faktum att en konsument oftast är i underläge gentemot en näringsidkare. Så är det i de flesta fall, dock inte när det kommer till köp av levande djur från uppfödare. Till

skillnad från stora butikskedjor och andra företag har många uppfödare djuruppfödning som en hobby, inte som sin huvudsakliga inkomstkälla. Man räknas som näringsidkare, men man har inte det övertag som normalt annars gäller.

Den som har tänkt att köpa ett djur för tusentals kronor har antagligen läst på om rasen och satt sig in i vad som krävs för att ta hand om just detta djur. Han eller hon hamnar således i ett kunskapsläge som är likvärdigt med säljarens och är oftast även ekonomiskt jämbördig, om inte i överläge.

Sammantaget är det alltså bra att den här lagstiftningen nu ses över, vilket sker i samband med införandet av dessa två EU-direktiv. Det är dock inte tillräckligt att, som regeringen föreslår, behålla köp av levande djur under konsumentköplagen och bara medge vissa undantag. En sådan ordning kommer fortsatt att skapa problem med avgränsningar och gör dessutom den redan snåriga lagstiftningen kring konsumentköp än mer svårnavigerad. Det behövs i stället tydliga avtalsvillkor mellan köpare och säljare för att undvika onödigt lidande för djuren. Vi säger därför nej till regeringens förslag att fortsätta behandla hästar och hundar på samma sätt som brödrostar och köksstolar.

Fru talman! Sveriges djurskydd ska vara präglad av höga ambitioner. Regeringen behöver därför ta riksdagens tillkännagivande på allvar och falla till föga för den kritik som riktats mot förslaget.

Om Socialdemokraterna delar uppfattningen om att djurs välbefinnande och trygghet inte är en underordnad fråga måste de omgående återkomma med förslag om en förändrad lagstiftning som fullt ut tillgodoser djurskyddsperspektivet och minskar risken för onödigt processande.

Mahatma Gandhi sa: En nations storhet och dess etiska framsteg kan bedömas av hur man behandlar sina djur.

Anf. 27 OLA JOHANSSON (C):

Fru talman! Centerpartiet välkomnar förstas en särreglering vad gäller köp av djur. År ut och år in har vi med stöd av andra partier påpekat att det är otillständigt att levande varelser som byter ägare ska omfattas av samma bestämmelser om konsumentskydd som döda ting.

Man kan, som sagts tidigare, inte jämföra en häst, en hund, en katt eller en fågel med en soffa, en mikrovågsugn eller ens en ”nalle”, alltså en mobiltelefon. Det förhållandet att levande djur är just levande varelser med allt vad det innebär i fråga om fysiska förändringar under livstiden och samspel mellan psyke och fysik har man tidigare inte tagit någon hänsyn till i konsumentskyddshänseende. En ny miljö för hästen eller hunden, samspelet i hagen och ändrad utfodring har självklart betydelse för hur djuret mår.

Nu verkar det som att regeringen, trots ett förslag till tillkännagivande där en majoritet hellre sett att köp och försäljning av djur ingår i köplagen och inte i konsumentköplagen, kommer att få igenom sin lagstiftning i dag. Det beklagar jag, även om det som nu bestäms är en förbättring mot hur det varit tidigare.

Konsumentköplagen är i huvudsak till för att skydda konsumenten från den starkare parten som i utgångsläget ofta är säljaren, även om konsumenterna som grupp är väsentligt kraftfullare. Men i förhållande till den enskilde behövs det ett konsumentskydd. Främst vid handel med dyrare levande djur, som hästar, hundar och raskatter, är det särskilt viktigt med

säljare som i och för sig bedöms som näringsidkare enligt konsumentköprätten men har en mycket blygsam omsättning i sin verksamhet. Det är ofta inte några stora företag och stora uppfödare, utan det är enskilda personer som möter en upphandlare som är betydligt kraftfullare.

Fru talman! De lagändringar som regeringen föreslår är, som sagt, en klar förbättring mot hur det har varit tidigare. Man har lyssnat till kritiken och tagit till sig av våra tillkännagivanden men tycks inte ha förstått att det när det gäller handel med levande djur inte är säljaren som är den svagare parten som behöver ett skydd. Oftast är det, som jag har sagt tidigare, tvärtom. Uppköparen är den som idkar handel, och den som ska sälja valpar efter en rashundstik vill inte hamna i en situation där köparen åberopar en illa anpassad lag för att häva ett köp som köparen av olika skäl har börjat ångra.

Lagförslaget med ändringar i konsumentköplagen riskerar att leda till att djur blir lidande medan parterna tvistar om hur de ska tolka den veterinärundersökning som gjordes och avtalades i samband med köpet eller behöva hantera en situation som uppstår för att den inte gjordes. Köplagen däremot är dispositiv. Det står alltså parterna fritt att själva komma överens om villkoren eller använda sig av köpeavtal som har tagits fram av branscherna.

LRF Hästs remissvar borde väga tungt liksom Veterinärförbundets gör. Båda parterna kan anses stå neutrala och kunniga inom djurhållning. Den första kan göra det för att de har båda parternas intressen att bevaka, och den andra för att det är den som står närmast djuren och kan deras hälsa. Båda är kritiska till att handel med levande djur nu förs in i konsumentköplagen. Den regering som tillträder efter valet, eller kanske till och med den sittande, måste snarast ta itu med ännu ett förslag till tillkännagivande där en majoritet av Sveriges riksdag, trots det som har gjorts, inte är nöjd.

Utgångspunkten ska vara att alla djur omfattas utan att det görs någon skillnad beroende på om köpeskillingen varit över eller under en tiondel av prisbasbeloppet eller inte.

Men det är när djuret betingar ett större värde som rättsprocesserna riskerar att skada djuret, som till exempel fallet var med hästen Galliano som LRF hänvisar till i sitt remissvar. Veterinärförbundet å sin sida menar att deras medlemmar riskerar att hamna i en ohållbar sits när de i slutändan hamnar i centrum av en sådan konflikt, alltså en häst som inte kunde ridas efter att den bytt ägare och sedan hamnade i en rättstvist som slutade illa för hästen.

Det finns ingen möjlighet att i en enkel undersökning av en veterinär påvisa dolda skador eller sjukdomar som kan uppstå, exempelvis när djuret byter miljö, foder, stall och kamrater i hagen. Regeringen borde ha tagit fasta på den tunga kritiken och valt den linje som Centerpartiet får stöd för här i riksdagen i ett förslag till tillkännagivande.

Fru talman! Regeringen väljer att överimplementera konsumentskyddsdirektivet också när den vill att den omvända bevisbördan ska gälla två år i stället för dagens sex månader. Vi vill att det inom ett år ska kunna gå att påtala ett fel och få varan utbytt och att det ska motbevisas av säljaren om påpekandet att felet är ursprungligt inte stämmer. När EU:s varudirektiv ger ett utrymme på mellan ett till två år väljer regeringen två, och det starkaste skälet tycks vara att Spanien och Frankrike har gjort så samt att det vid småhusentreprenader råkar vara två år som gäller. Man likställer

således denna soffa med varmvattenberedaren i huset och nöjer sig med det som argument, trots att utredaren föreslagit den kortare tiden som redan i sig är en fördubbling av konsumentskyddet. Ett fel som upptäcks först efter 23 månader kan knappast ha funnits där från början. Det är min bedömning efter att hört Sanne Lennströms argumentation. Sällan har man väl hört en svagare argumentation än denna, och det är synnerligen förvånande att inte fler partier än Centerpartiet och Kristdemokraterna har uppmärksammat detta och reserverat sig mot att regeringen väljer att överimplementera konsumentskyddet som man nu gör.

En annan självklarhet som har påpekats av Centerpartiet är att reklameringsrätten ska följa varan och inte stanna vid den ursprungliga köparen. Ju längre en vara används och av ju fler, desto bättre är det för miljön. Det är också därför som Centerpartiet vill att det i första hand ska kunna erbjudas en konsument som upptäcker ett fel att felet på varan avhjälpas – repareras – innan den byts ut, apropå detta med hållbarhetsfrågor. Liknande förslag finns i Moderaternas reservation, där utgångspunkten bör vara att säljaren avgör om varan ska repareras eller bytas ut. Vi anser, som Moderaterna, att detta inte är något som ska regleras i lag, vilket man väljer att göra.

Slutligen, fru talman: Digitalt innehålls funktion är helt beroende av den miljö där det har installerats. Förändras hårdvaran eller systemen som denna interagerar med måste det finnas möjlighet att uppgradera under en längre tid. Detta gäller särskilt säkerhetskritiska system och sådana som innehåller känsliga uppgifter.

I dag går det att köpa en smartphone som inte kommer att kunna säkerhetsuppdateras efter det att den lämnat butiken. Det innebär i praktiken att den säljs med öppna säkerhetshål från dag ett. Det försvårar för en enskild individ att skydda sig och sin information. Detsamma gäller andra typer av hårdvara, också sådan som köps in av offentliga aktörer. Samhället ställer krav på konsumentssäkerhet på en lång rad områden men inte på säkerhetsområdet. Det är dags att ändra på det och i konsumentlagstiftningen och åtminstone vid offentlig upphandling kräva uppdateringsgarantier på tre år eller produktens hela levnadstid om denna är kortare.

Fru talman! Konsumentområdet utvecklas snabbt, och man ska ha respekt för att det kan vara svårt för lagstiftningen att hänga med – främst när det gäller digitala tjänster och digitalt innehåll, där teknikutvecklingen går snabbt och rör sig i olika riktningar. Säkerhet och skydd mot intrång är viktigt, liksom att skydda barn från att ladda ned innehåll som skadar deras självuppfattning och lämnar ut dem åt sådana personer som vill utnyttja deras situation och deras unga ålder.

Fru talman! Jag yrkar bifall till Centerpartiets reservation nummer 8 om digitalt innehåll men står givetvis bakom våra tre övriga reservationer – och självklart också utskottets majoritet, som motsätter sig att regleringen av köp av levande djur görs i konsumentköplagen.

Anf. 28 LARRY SÖDER (KD):

Fru talman! Levande djur inte ska betraktas som vilka varor som helst, för det är de inte. De är levande, med kött och blod. Då fungerar det inte att konsumentköplagen likställer ett köp av ett levande djur med köp av varor som datorer, kylskåp och kläder. Konsumentköplagen glömmet bort djuret, vill jag hävda. Den tar inte i tillräcklig utsträckning i beaktande att

ett levande djur är föränderligt och påverkas starkt av sin omgivning. Därför borde dessa köp gå under köplagen.

Regeringen föreslår att det införs vissa särskilda regler vid konsumentköp av levande djur. De särskilda regler som föreslås ska framför allt gälla vid köp av dyrare djur, och för dessa köp ska det införas en undersökningsplikt för konsumenten. Regeringen föreslår även att man bibehåller en presumtionsregel om sex månader för köp av djur, medan det vid köp av dyrare djur ska gå att helt avtala bort presumtionsregeln. Det är ett steg i rätt riktning, tycker vi kristdemokrater, men det är inte tillräckligt.

Djurnäringen har länge kritiserat hur konsumentköplagen behandlar levande djur som vilka varor som helst. Djur är inte vilka varor som helst utan levande varelser där psyke och fysik samspelar och där olika omständigheter påverkar hur de betar sig.

Mot den bakgrunden är det förståeligt att regeringen föreslår att införa särskilda regler vid köp av levande djur. Kristdemokraterna välkomnar regeringens förslag om att presumtionsregeln ska gå att avtala bort vid köp av dyrare djur och att det ska införas en undersökningsplikt för konsumenten. Vi är dock inte nöjda utan tror att det inte är tillräckligt.

Inom djurnäringen har det länge funnits ett stort missnöje med att köp av levande djur regleras i konsumentköplagen. Vid försäljning av dyra djur är maktbalansen mellan parterna ofta inte så tydlig som den är i ett traditionellt förhållande mellan näringsidkare och konsument. Försäljning av dyra djur sker dessutom ofta i en liten skala där det inte alltid är givet i vilken egenskap parterna agerar, som näringsidkare och konsument eller som privatpersoner.

Kristdemokraternas uppfattning är att levande djur inte ska ingå i konsumentköplagens tillämpningsområde utan att köplagen i stället ska tillämpas på dessa transaktioner. Det är en förändring som länge har efterfrågats av djurnäringen genom bland annat Sveriges Veterinärförbund, Lantbrukarnas Riksförbund och Svenska Kennelklubben.

Den oförutsägbarhet som följer av konsumentköplagen har gjort att näringsidkare inom djurnäringen i allt större utsträckning börjat dra sig för att sälja dyra djur till konsumenter, vilket inte är bra. Kristdemokraterna anser att det är problematiskt eftersom det kan få betydande negativa effekter på djurnäringen. Det är också problematiskt eftersom det riskerar att få konsumenter att söka sig till handel med djur som förs in från utlandet i strid med införselbud eller under andra tveksamma förhållanden.

Köplagen ställer högre krav på köparen att ta reda på mer om djuret inför köpet. Det är något som är eftersträväsvärt när det kommer till levande djur eftersom det inte är en vara bland alla andra. Om köparen tar reda på mer om djuret innan transaktionen sker leder det till färre tvister, vilket är till gagn för både den som köper och den som säljer. Inte minst är det till gagn för djuret, som ofta riskerar att råka illa ut vid långa och utdragna tvister.

Det mest spännande som hänt i dag i denna debatt – den har ju hållit på ett tag – är väl egentligen att Socialdemokraterna har erkänt att de inte har stått på konsumentens sida sedan 1990. De säger ju att på konsumentens sida står bara den som anser att man har omvänd bevisbörda i två år. Eftersom vi sedan 1990 har haft en lag som säger att den omvända bevisbördan är sex månader har alltså Socialdemokraterna erkänt att de inte har stått på konsumentens sida under denna tid. Vi kristdemokrater och Cen-

terpartiet, som har föreslagit att vi ska utöka den från sex månader till ett år, är helt plötsligt konsumentens fiender. Jag tycker att det är oanständigt att använda sådana ord i den här talarstolen.

Vi kan båda två säga att vi ser till konsumenten, men jag tror att man också måste se att det finns en samklang med näringsidkare och konsumenter och vad de olika parterna klarar. Ett år tycker vi och Centerpartiet är helt okej. Vi tror att det skulle kunna vara bättre för konsumenten, men vi tror också att näringsidkaren skulle kunna klara den delen.

Därmed yrkar jag bifall till reservation nummer 3.

Anf. 29 ELISABETH FALKHAVEN (MP):

Fru talman! Vi i Miljöpartiet vet att flera av de förändringar som vi arbetat fram tillsammans med regeringen i denna proposition förstärker konsumentens makt på flera sätt. Det är bra och viktigt. Vi fick dock inte igenom vår önskan om att lyfta ut djuren ur konsumentköplagen och i stället arbeta fram en särskild lag som handhar köp och försäljning av levande djur. Det hade varit absolut bäst både för djuren och för köparen. Det är synd att regeringen inte tog till vara möjligheten att undanta försäljning av levande djur i enlighet med möjligheten som ges i EU:s direktiv 2019/771.

Det finns många anledningar till att levande djur bör lyftas ur konsumentköplagen. Vi har redan hört flera här i dag. Efter att ha tagit del av alla remissvar som inkom kring förslaget till ny konsumentköplag ser jag att det i den proposition som nu ligger på bordet har tagits hänsyn till mycket lite av det som olika djurskyddsorganisationer förordat som förändringar.

Det vi kommit fram till när vi fördjupat oss i frågan är att det behövs en särskild lagstiftning då det gäller handel med levande djur. Därför behöver en grundlig utredning göras med mål att ta fram ett lagförslag som hanterar köp och försäljning av levande djur, där djurens välmående sätts i fokus men självklart också hur köparens skydd kan se ut. Det är aldrig tidigare gjort, och effekterna för djurvälståndet vid köp och försäljning av djur är påtagliga.

Den köprättsliga regleringen är designad för varor vars kvalitet och egenskaper på olika sätt kan mätas och garanteras. Djur är som sagt levande varelser, och regleringen är alltså illa anpassad för handel med levande djur.

En liknande slutsats drogs vid införandet av konsumenttjänstlagen. Djur är i och för sig egendom och skulle därför kunna omfattas av konsumenttjänstlagens tillämpningsområde, men de reglerna är anpassade för så kallade resultat tjänster. Eftersom arbete på levande djur karakteriseras av en plikt att visa omsorg snarare än att prestera ett visst resultat undantogs levande djur från lagens tillämpningsområde.

Exempelvis går det att lova att laga en trasig vattenpump på en bil så att bilen fungerar igen, men det går inte på samma sätt att "laga" ett djur genom att till exempel operera bort ett föremål som fastnat i tarmarna med garantin att djuret kommer att må bra igen. En veterinär lovar att göra sitt bästa och använda vedertagna metoder, medan bilmekanikern lovar att få bilen att fungera igen.

Det brukar sägas att lagstiftning bör vara förutsägbar och att den blir just det genom att vara likformig. Redan det faktum att konsumenttjänst-

lagen inte omfattar levande djur är alltså ett argument för att inte heller köpreglerna ska göra det.

Jag har fler korta exempel: Det går inte att varudeklarerat djur, för att de ska gälla över tid, som det går att göra med en sak. Att byta ut ett levande djur mot ett annat går inte heller, eftersom det inte finns likvärdiga kopior. Ett levande djurs egenskaper kan inte heller garanteras eller förutsättas på samma sätt som för andra varor.

Gränsen för vad som räknas som handelsdjur bör också ses över. Tullen har efterfrågat att gränsen för handelsdjur ska sänkas från fem hundar till två hundar, för att försvåra för smugglarna och så vidare.

Det finns olika sätt att lösa problematiken. En utredare bör omedelbart få i uppdrag att utreda hur ett lagförslag som hanterar köp och försäljning av levande djur skulle kunna se ut. Jag yrkar därför bifall till reservation 11 i detta betänkande från civilutskottet.

Anf. 30 LARRY SÖDER (KD) replik:

Fru talman! För att få klarhet i min egen hjärna vill jag fråga Miljöpartiets representant varför de ställer sig bakom en reservation som faktiskt innebär att ha kvar levande djur i konsumentköplagen. Ledamotens hela anförande gick ut på att de inte tycker så.

Förklara för mig hur ni kan komma fram till ett ställningstagande som är tvärt emot vad ledamoten säger i talarstolen.

Anf. 31 ELISABETH FALKHAVEN (MP) replik:

Fru talman! Tack för frågan, ledamoten!

Det handlar helt enkelt om att vi vill gå ett steg längre. Vi tycker inte att det räcker att överföra djuren till köplagen, utan vi vill ha en utredning och en särskild lag för hur man säljer och köper djur. Vi tror att det är så man skulle hamna mest rätt. Vi ser inte att en förändring med att bara gå över till köplagen skulle räcka.

Anf. 32 LARRY SÖDER (KD) replik:

Fru talman! Jag har respekt för att man i en vision har möjlighet att se längre och att man vill gå längre i olika politiska sammanhang. Men att inte våga ta ett steg för att komma närmare målet förefaller ganska konstigt, om jag ska vara ärlig.

En majoritet i utskottet säger att vi ska se över det och i stället lägga detta på köplagen. Det vore väl i alla fall bättre för Miljöpartiet att det läggs på köplagen, även om man vill ha en egen, specifik lag för det; precis som ledamoten säger överensstämmer konsumentköplagen inte på något sätt med de tankar som ledamoten för fram i talarstolen när det gäller försäljning och köp av levande djur.

Anf. 33 ELISABETH FALKHAVEN (MP) replik:

Fru talman! Ledamoten! Precis som jag sa handlar det om att vi vill gå längre. Vi ser detta bara som ett mellansteg när det gäller köplagen.

Vi står alltså fast vid den överenskommelse som vi gjorde med regeringen, men vi är tydliga med att vi inte fick in det som vi ville ha. Vi har ju varit med och förhandlat fram den här propositionen, och någonstans får det finnas en form av värdighet i det.

Anf. 34 Statsrådet MAX ELGER (S):

Fru talman! Tack för möjligheten att komma hit och delta i debatten! Det här är den första ärendedebatt som jag deltar i. Jag är hedrad att vara här.

I förra veckan satt vi här i kammaren och lyssnade till president Zelenskyy som talade till oss från ett skyddsrum i Ukraina. Det om något var väl en illustration av värdet i att värna demokratin och att upprätthålla den här möjligheten till debatt och diskussion.

Just nu kämpar Ukraina för sin frihet och demokrati. De invaderas av Vladimir Putins Ryssland. Den kampen handlar bland annat om det vi gör just nu när vi träffas i parlamentet på ett fredligt sätt, diskuterar som vi gör i dag och löser konflikter genom diskussioner och omröstningar och inte på våldsamma sätt. Det är kärnan i demokratin. Det tar jag med mig in i dagens diskussion. Jag vill bara konstatera att det är ett privilegium och en heder att få vara här i dag och debattera med er.

Fru talman! Nu går jag till dagens tema: en ny konsumentköplag. Det är en historisk dag. Det har sagts vid flera tillfällen i talarstolen. Införandet av en ny konsumentköplag är något av det största som har hänt på det konsumenträttsliga området på 15–20 år. Det kommer att stärka skyddet för alla oss konsumenter.

Den nya konsumentlagstiftningen innebär att svenska konsumenter får ett starkare skydd vid köp av både fysiska och digitala produkter. Genom att göra det lättare för konsumenter att reklamera varor bidrar den nya konsumentköplagen till att produkter blir mer hållbara för både planeten och plånboken.

Jag kommer att fokusera på tre viktiga förändringar i dag: för det första hur vi stärker konsumenträtten i det digitala forumet, för det andra hur vi uppmuntrar till hållbara produkter genom att förlänga den lagstadgade garantin och för det tredje den del som tydliggör att ett köp av djur inte är ett köp av vilken vara som helst.

Fru talman! Den nuvarande konsumentköplagen beslutades av riksdagen 1990. Sedan dess har konsumtionsmönstret förändrats drastiskt. Internet har tågat in, vi har smarta mobiler och våra vanor har ändrats på ett sätt som få kunde föreställa sig i början av 90-talet. Då fanns ingen internethandel, inga strömningstjänster och inga sociala medier i någons vardagsliv. I dag upplever vi mycket av detta som nödvändigheter. Det är hög tid att vi tar konsumentköplagen in i den digitala eran och att vi stärker det konsumenträttsliga skyddet.

Den kanske viktigaste förändringen som nu föreslås är nya regler vid köp av digitalt innehåll och digitala tjänster. Alltmer av det vi konsumerar är olika former av digitala produkter. Det handlar om köp av enskilda musik- eller filmfiler, utnyttjande av strömningstjänster och tillgång till sociala nätverk.

I och med införandet av den här nya lagen införs också tydliga regler för vilket ansvar de som tillhandahåller digitalt innehåll har i förhållande till oss konsumenter och för vilka rättigheter vi har om fel uppstår på det digitala innehållet. Dessutom ställs det upp tydliga regler för vilka skyldigheter näringsidkare har för att löpande hålla det digitala innehållet uppdaterat och välfungerande efter att det har sålts till en konsument.

Alltmer av traditionella varor som vi köper i dag är till stor del beroende av en väl fungerande mjukvara. Den nya lagen innehåller även regler

om att näringsidkare är skyldiga att hålla sådan mjukvara uppdaterad på samma sätt som gäller för digitalt innehåll som säljs separat. Det här är regler som ger konsumenter en ökad trygghet. Livslängden på varor man har köpt ska inte begränsas genom att de digitala delarna som styr dem inte hålls uppdaterade.

En viktig del i den här lagstiftningen är att vi nu tydliggör att användandet av sociala medier också är en form av konsumtion där vi i stället för att betala med pengar betalar med våra personuppgifter. I dag är det alldeles för otydligt vad som gäller vid användandet av sociala medier. De nya reglerna tydliggör att konsumentskyddande regler ska gälla när du avtalar med ett företag om att få nyttja en tjänst i utbyte mot att de får ta del av dina personuppgifter och data för kommersiella ändamål.

Fru talman! En annan viktig skillnad sedan 90-talet är att vi i högre grad har förstått vidden av de utmaningar vi står inför när det kommer till klimatförändringar som mänskligheten skapar. En av regeringens tre prioriteringar är att Sverige ska leda klimatomställningen, både för att skapa ett långsiktigt hållbart samhälle med jobb i Sverige och för att vara ett föredöme i världen.

För att åstadkomma detta måste vi förändra konsumtionsbeteenden. Vi måste komma bort från slit och släng och gå mot en mer hållbar konsumtion. Alltför många av oss har varit med om att produkter inte håller måttet. Det är både frustrerande och miljöskadligt. Det är ett viktigt skäl för att stärka konsumentlagstiftningen. Med större rättigheter för konsumenter blir det mindre lönsamt att sälja produkter som inte håller vad de lovar.

När det gäller traditionella fysiska varor vill vi förlänga den period då man har rätt att få en vara lagad eller få en ny vara om företaget inte kan bevisa att det är kunden som har orsakat felet. Det fungerar som en lagstadgad garanti, och i stället för att som i dag gälla i sex månader ska den gälla i två år. Det är inte rimligt att dyra produkter – vi talar om mobiler och datorer – kraschar inom två år. Nu vill vi göra det lättare för konsumenten att reklamera sådana varor.

Om en vara går sönder inom två år av vanlig användning kommer försäljaren att ha en skyldighet att ersätta eller reparera produkten. Detta stärker konsumentskyddet och motverkar också ohållbar konsumtion, för när företag måste ta ett större ansvar för att produkterna håller blir det mindre lönsamt att tillverka produkter av sämre kvalitet. Det innebär att den nya konsumentlagstiftningen, som nu ligger på riksdagens bord, kan bidra till ett bättre klimat genom att företag ställer om till en mer hållbar produktion.

Fru talman! Att köpa ett djur är inte som att köpa vilken vara som helst. Ett djur är en levande varelse. Det är därför rimligt att i vissa delar införa en särreglering för sådana köp. Vi måste då även komma ihåg att ett köp av ett djur, som en häst eller en hund, är en mycket stor ekonomisk investering för konsumenterna men självklart också känslomässigt.

Det skulle inte vara rimligt att helt undanta köp av djur från konsumentskyddsreglerna. De regler som nu föreslås av regeringen är både en undersökningsplikt för konsumenten och en tid för den omvända bevisbördan på sex månader. Det blir dessutom möjligt att avtala bort den omvända bevisbördan vid köp av dyrare djur. Detta anser jag vara en rimlig balans mellan parternas intressen och ett förslag som tar hänsyn till djurskyddsintresset. Det är definitivt en förstärkning i förhållande till vad som råder i dag i Sverige.

Fru talman! Med denna nya konsumentlagstiftning får svenska konsumenter ett starkare skydd vid köp av både fysiska och digitala produkter. Och med dagens beslut tar vi konsumentköplagen in i den digitala eran. Genom att göra det lättare för konsumenter att reklamera varor bidrar vi till att den nya konsumentköplagen bidrar till att få fram produkter som är mer hållbara för både planeten och plånboken. Slutligen föreslås särregler vid köp av djur som tar hänsyn till att ett djur inte är vilken vara som helst.

Allt detta är viktigt för att stärka konsumenters skydd. Det är också viktigt för att stärka Sverige.

(Applåder)

Anf. 35 ANGELICA LUNDBERG (SD) replik:

Fru talman! Det är väl ändå lite typiskt för Socialdemokraterna att när en möjlighet ges att förändra och förbättra en lagstiftning tar man alltid chansen att göra det lite halvdant. Man rättar till några små fel men behåller många andra.

Detta är ett enkelt problem att lösa. Att undanta köp av dyrare levande djur från konsumentköplagen kommer att ge ett högre djurskydd och göra att vi får ett tydligare avtal gällande köp av djur, vilket gynnar alla parter.

Riksdagen kommer vid eftermiddagens votering med all sannolikhet att ställa sig bakom ett tillkännagivande till regeringen om att undanta köp av dyrare levande djur från konsumentköplagen. Det är bra, då dagens lagstiftning inte är fullgod och de förslag om undantag som regeringen vill införa inte löser problemet. Dessutom blir lagstiftningen om konsumentköp ännu mer invecklad.

Min fråga till statsrådet är därför kort och gott: När kommer regeringen att genomföra de förändringar som riksdagen vill se? Förslaget är redan utrett, så det behöver inte göras igen. Kan vi förvänta oss ett nytt lagförslag före valet, eller måste vi vänta tills vi har bytt regering?

Anf. 36 Statsrådet MAX ELGER (S) replik:

Fru talman! Jag tackar för frågan. Jag kan inte besvara denna fråga i dag. Vi får väl först invänta att riksdagen uttalar sig och sedermera bereda det i god ordning. Men jag kan på det allmänna planet säga att det självklart är viktigt att det som riksdagen tillkännager regeringen hanteras på ett adekvat och erforderligt sätt.

Nu diskuterar vi ju djurskyddet i konsumentlagstiftningen och köplagen. Jag måste säga att jag stundtals blir lite förbryllad av dagens anföranden. Det nämns att hästar inte är brödrostar och att hundar inte är köksstolar, och om detta tror jag att alla i den här kammaren är helt överens. Jag måste emellertid göra talaren lite besviken, för köplagen reglerar ju även den köp av brödrostar och köksstolar, och även med en applikation av köplagen kommer djur att betraktas som lös egendom. Om detta var det ursprungliga problemet vet jag inte om lösningen är korrekt.

Däremot handlar det om vem som köper och vem som säljer och hur intressena dem emellan ska regleras. Presuppositionen från dem som nu tillkännager regeringen sin vilja är att det kommer att bli färre tvister och mindre lidande om vi tillämpar köplagen i stället för konsumentköplagen. Såvitt jag begriper utredningen finns det ingenting som tyder på att det kommer att bli färre tvister, och mängden lidande djur kommer sannolikt inte att påverkas av detta. Men vi inväntar med spänning att ta emot riks-

dagens mening som tillkännages regeringen och hanterar den efter bästa förmåga närhelst detta sker.

Anf. 37 ANGELICA LUNDBERG (SD) replik:

Fru talman! Regeringen menar att om konsumenten inte kan kräva skadestånd eller ersättning för kostnader av säljaren kommer det att medföra att djur inte får nödvändig veterinärvård och till och med kan behöva avlivas. Det är ett väldigt märkligt argument, för om konsumenten inte har den ekonomi som krävs för att ta hand om ett djur kanske man ska fundera ett varv extra innan man skaffar det. En hund, till exempel, lever oftast 10–13 år, och en katt kan bli mycket äldre än så. Vem ska betala om djuret blir sjukt eller skadat efter att reklamationsfristen gått ut?

Jag tycker att det är rimligt att kräva att en köpare av ett djur kan sörja för att det tas om hand på bästa sätt under hela dess livstid. Håller inte statsrådet med om det?

Fru talman! Jag vill också säga att det är väldigt bra att statsrådet här i dag gör tydligt att hans regering kommer att följa de beslut som riksdagen tar. Jag tänker ta med mig det till vidare debatter.

Anf. 38 Statsrådet MAX ELGER (S) replik:

Fru talman! Jag utgår från att alla som köper en hund eller en häst tänker efter noga innan de gör det och sörjer på bästa sätt för dessa djurs välbefinnande.

Vad det handlar om här är saker som man inte har lyckats få fram genom en undersökningsplikt och vem som ska stå för kostnaderna om man har anlitat en veterinär för tillstånd som var okända. Då är idén från regeringens sida att sådana fullständigt oförutsedda kostnader bättre bärs av den som borde känna till dem, nämligen näringsidkaren, än den som har köpt djuret. Här gör vi uppenbarligen olika bedömningar.

Jag tror inte att det är entydigt så att köplagen innebär ett bättre djurskydd. Köplagen är en mycket gammal lag som faktiskt inte särskilt har anpassats för detta ändamål. Men det blir kanske inte med nödvändighet sämre. Och det är nog inte detta som det handlar om, utan det handlar om hur man reglerar intressena mellan näringsidkare och konsumenter. Där är skiljelinjen tydlig. Sverigedemokraterna väger än en gång över på näringsidkarnas sida. Det har man gjort tidigare när det gäller sjysta villkor vid upphandling och när det gäller friskoleföretag, och nu handlar det om djuruppfödning.

Det får väl föras till protokollet vilken sida Sverigedemokraterna står på, nämligen den som möter vanligt folk, och att Socialdemokraterna står på vanligt folks sida. Om detta lär väl diskussionen fortsätta.

(Applåder)

Anf. 39 OLA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Välkommen, statsrådet, till kammaren och debatt med oss i civilutskottet! Vi lär få ytterligare en innan dagen är slut.

Som Angelica Lundberg tidigare påpekade får regeringen ett bakslag här och inte bara av de partier som står bakom det föreslagna tillkännagivandet. Om jag har rätt har Miljöpartiet aviserat en ståndpunkt som inte är den som regeringen har.

Jag är lite nyfiken på hur statsrådet nu resonerar och vad man tänker vidta för åtgärder. Självklart är det svårt att svara på en sådan fråga så snabbt efter debaclet som kommer att ske här i kammaren i eftermiddag.

Jag noterar också att statsrådet inte alls delar beskrivningen av styrkeförhållandena mellan en köpare och en säljare av djur. Man betraktar köparen som en konsument och säljaren som en näringsidkare. Jag vill påstå att det ofta är precis det omvända förhållandet. Det är uppköparen som är den starkare parten och djurägaren som är den som hamnar i ett underläge.

Det är just detta som är skälet till att vi förespråkar att köplagen ska användas i de fallen eftersom den är dispositiv och kan användas för att skapa enskilda avtal. Den kan troligen också stödjas av olika underlag och mallar som de kunniga remissinstanserna, exempelvis LRF och Sveriges Veterinärförbund, kan ligga bakom och hjälpa till med.

Min fråga är hur statsrådet ser på det förhållandet att det mycket väl kan vara så att det är köparen som är den starkare parten och näringsidkare i det här fallet och om han kan tänka sig att backa från den ståndpunkten. Jag vill också få ett besked om vad regeringen tänker vidta för åtgärder med anledning av det tillkännagivande vi får här senare i eftermiddag.

Anf. 40 Statsrådet MAX ELGER (S) replik:

Fru talman! Som jag sa tidigare har riksdagen ännu inte givit regeringen något till känna. Det är något som med största sannolikhet kommer att utspela sig i eftermiddag. Därefter kommer regeringen att ta till sig av detta och jobba vidare på brukligt sätt som vi alltid gör med tillkännagivanden. Vi får väl låta sakerna ha sin gilla gång innan jag yttrar mig om exakt hur regeringen avser att jobba med den frågeställningen.

Jag delar Ola Johanssons beskrivning av vad diskussionen gäller. Det handlar om hur man ska betrakta den som säljer ett djur i förhållande till hur man ska betrakta den som köper ett djur. Där gör jag bedömningen att den som köper ett djur i allmänhet är att betrakta som en konsument som behöver visst skydd och vissa rättigheter. Den som är säljare är näringsidkare som har en bättre position, kunskap, kännedom etcetera.

Centerpartiet gör en annan bedömning av det förhållandet. Det är vad diskussionen gäller. Jag ser ingen stor dramatik i att vi ser det olika. Där emot har jag svårt att göra kopplingen till djurets välfärd. Det gjordes inte i anförandet, så jag ska inte återvända till det. Det förefaller falla ur mängden tvister.

Min kännedom om köplagen är att den ger upphov till väl så många tvister som konsumentköplagen. Det är samma orediga förhållanden som gäller där. Låt oss påminna oss om att vi har rätt många affärsjurister som lever endast och enkom på att hantera tvister som följer av köplagen, och det är väl inget ont i detta.

För att besvara frågan tror jag att vi gör olika bedömningar av förhållandet mellan säljare och köpare där jag ser köparen mer som vanligt folk och säljaren mer som en näringsidkare.

Anf. 41 OLA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Tack för svaret!

Jag hörde att den gamla jämförelsen mellan brödrostar och hästar har förekommit i debatten sedan 2017 när vi hade det första tillkännagivandet på den här punkten. Det är först nu som regeringspartierna har lärt sig

skillnaderna mellan hästar och brödrostar. Det är någonting som vi välkomnar.

Vi kunde också ha avslagit lagförslaget och hamnat i limbo så att vi fortfarande hade haft ett tillstånd där hästar och brödrostar var liktydiga, men det gör vi inte. Vi är konstruktiva och släpper igenom lagstiftningen och talar om hur det borde vara i stället. Vi är naturligtvis nyfikna på vad som kommer att ske framöver i den här frågan.

Sedan är jag också lite nyfiken på vad som ligger bakom regeringens förslag att överimplementera så till den grad med den omvända bevisbördan att man inte bara fördubblar tiden som är minimiimplementeringen av konsumentskyddsdirektivet utan också fördubblar fördubblingen till två år.

Vi ser i likhet med många andra som är remissinstanser att det är en överimplementering och att det är tveksamt vad möjligen det ytterligare året kan tillföra för förbättringar av konsumentskyddet. Ett fel på en vara torde rimligen kunna upptäckas väsentligt tidigare än inom 24 månader. Vad är det som säger att det ska ta 23 månader att upptäcka ett fel på en vara som man sedan vill reklamera? Det är någonting som jag gärna skulle vilja höra statsrådets åsikter om.

Sedan välkomnar jag att digitaliseringsfrågorna har fått ett utökat utrymme i det här fallet. Det handlar om levande varor. Mjukvara är mjuk, men den är icke levande, till skillnad mot en hårdvara, som man naturligtvis har rätt att byta ut inom ett år.

När det gäller en mjukvara, som uppdateras ständigt, har Centerpartiet i en reservation förespråkat att man ska ha en ytterligare förlängd möjlighet till i varje fall en uppdateringsgaranti av tillverkaren.

Anf. 42 Statsrådet MAX ELGER (S) replik:

Fru talman! Anförandet började med frågan om olika egenskaper hos brödrostar och hästar. Jag tror att vi alla känner till skillnaden. Det är trots allt så att vi står i den här kammaren och debatterar och inte på en grundläggande förskoleanstalt.

Jag vill verkligen inte göra ledamoten besviken. Om jag säljer en brödrost till dig gäller köplagen. Säljer jag en häst till dig gäller också köplagen, åtminstone enligt ert önskemål men inte i dagsläget.

Det är inte fråga om egenskaperna hos tinget utan fråga om vem som säljer eller köper till vem. Även den föreslagna ordningen kan mötas av detta slags, antar jag, humoristiska kritik.

När det slutligen gäller den omvända bevisbördan får jag knyta an till det jag sa i mitt tidigare replikskifte. Vi vinnlägger oss om att stå på vanligt folks sida i mötet med parter som vi bedömer vara de bättre informerade eller starkare på marknaden.

Vi tycker att det är ett bra sätt att stå upp för vanligt folk. Man får två år som man kan byta sin mobiltelefon eller dator på om den havererar i stället för de sex månader som gäller i dag. Det är en väsentlig förbättring.

Där kan man väga det olika. Om man går på ett år i stället är det alltså en förbättring, men det är inte en lika stor förbättring. Det är en smaksak om man väljer att ta de kliv som är möjliga för vanligt folks intressen eller om man tar lite smärre steg, vilket förefaller vara Centerpartiets vilja.

Anf. 43 LARRY SÖDER (KD) replik:

Fru talman! Tack så mycket för att ministern deltar i debatten! Det är alltid uppskattat. Däremot vill jag inte börja med djurdiskussionen. Jag skulle vilja diskutera det digitala innehållet och den nya delen i konsumentlagstiftningen.

Vi har från Kristdemokraterna en reservation som gäller att vi tycker att datorn är en personlig ägodel som man använder både i arbetet och personligen. Det blir en integritetsdiskussion, tycker i varje fall jag, om man låter näringslivet, eller den som har sålt en digital vara eller tjänst, självmant välja hur mycket du ska gå in i min dator och vilka krav man ställer på konsumenten.

Vi tycker att det är ganska rimligt att man ger någon uppdraget att se på hur det ska regleras på ett eller annat sätt. Vad kan man kräva av en konsument att den ska gå med på i förhållandet mellan näringsidkaren och konsumenten för att kunna återopa att varan är fel även om det är en digital vara?

Utskottet har avstyrkt ett sådant förslag från oss. Vi har föreslagit att Konsumentverket skulle få i uppdrag att se över detta och komma med rekommendationer om det. Det är ett ganska hovsamt önskemål från ett parti för att kunna göra det så bra som möjligt.

Alternativet är att vi har hela havet stormar tills det sätter sig på ett eller annat sätt. Jag tycker att det skulle vara ett sämre alternativ. Kan ministern förstå varför man har avstyrkt en sådan reservation?

Anf. 44 Statsrådet MAX ELGER (S) replik:

Fru talman! Jag kan självklart förstå varför utskottet har avstyrkt reservationen. Det var väl utskottets bästa vilja att göra det, och jag har ingen annan uppfattning än denna.

När det gäller skyldigheten för näringsidkare att uppdatera mjukvara – för det är väl det vi talar om – utgår jag från att det även framgent kommer att vara möjligt för konsumenterna att fransäga sig den möjligheten. Det är kanske ingenting jag skulle rekommendera – de här varorna brukar ju må bra av att låta sig uppdateras från tid till annan – men det föreligger nog inget tvång därvidlag. Är det så att den enskilde inte vill att någon ska in och rota i programvaran finns det säkert möjligheter att lösa detta. Detta är min gissning, men jag ska villigt erkänna att jag inte har försjunkit så väldigt profunt i just den frågeställningen.

Anf. 45 LARRY SÖDER (KD) replik:

Fru talman! Jag vill upplysa ministern om att så inte är fallet. Det är klart att man ska låta näringsidkaren uppdatera varan; det är inte detta som är problemet. Problemet är när varan faktiskt är fel. Om konsumenten inte får det som den önskar och anser att det är fel på den digitala varan har denna nya konsumentköplag givit näringsidkaren rätt att begära att få gå in i en personlig dator och rota runt för att se hur den fungerar, om den inte fungerar och var felet ligger.

Jag anser att det borde vara så att Konsumentverket tittar över i vilka former det här kunde hända, vilka möjligheter som finns och var gränsen går för vad näringsidkaren faktiskt skulle kunna kräva. Alternativet är att konsumenten säger: Den här digitala varan är fel – var så god och ge mig en ny! Men så är ju inte konsumentköplagen uppbyggd nu, utan då ska

man försöka att avhjälpa felet. Kan man inte avhjälpa felet på annat sätt än genom att gå in i konsumentens dator har näringsidkaren alltså rätt till detta, vilket jag tycker är fel.

Hela Kristdemokraternas reservation utgår från att vi måste se till konsumenten på ett eller annat sätt och sätta upp regler och riktlinjer för vad som är möjligt och lämpligt. Jag och ledamoten från Socialdemokraterna hade förra gången en diskussion om att stå på konsumenternas sida. Här anser jag nog att jag står på konsumenternas sida och att utskottet står på näringsidkarnas sida, vilket jag tycker blir väldigt konstigt i den här situationen. Jag tycker att alla borde stå på konsumenternas sida i detta fall.

Det här är ny mark; jag förstår det. Vi måste kanske lära oss av detta. Jag tycker dock att det är väldigt konstigt att man säger nej till en reservation som försöker att förbättra en ny lag.

Anf. 46 Statsrådet MAX ELGER (S) replik:

Fru talman! Jag tackar för klargörandet – då förstår jag frågeställningen. Är det rimligt att en näringsidkare som möter en konsument som hävdar att en programvara är felaktig äger rätt att gå in i datorn för att klarlägga huruvida så är fallet och i bästa fall avhjälpa problematiken?

Jag har svårt att se hur denna näringsidkare annars skulle agera, så detta är nog ett problem vi får leva med. Jag finner det inte orimligt att det föreligger ett sådant krav – annars blir det nästan metafysiskt att hävda att saken inte fungerar samtidigt som näringsidkaren inte får titta in. En konsument kan hävda att datorn inte funkar, men näringsidkaren får inte undersöka den.

Detta är en knepig frågeställning, men jag finner nog att utskottet har gjort en högst rimlig bedömning av denna frågeställning. Jag tackar för detta meningsutbyte och för bedömningen från utskottets sida.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 14.)

Konsumenträtt

§ 9 Konsumenträtt

Civilutskottets betänkande 2021/22:CU8
Konsumenträtt
föredrogs.

Anf. 47 LARS PÜSS (M):

Fru talman! Moderaterna tror på den upplysta konsumenten, att fria individer ska tillåtas att fatta egna beslut om sin konsumtion på en fri marknad och att det ska finnas en trygg lagstiftning som skyddar individen från vilseledning och bedrägerier.

En viktig utgångspunkt för Moderaternas konsumentpolitik är att konsumenterna ska kunna tillgodogöra sig information som är tillförlitlig om produkternas pris och egenskaper samt om produktionsmetoder, säkerhetsaspekter och hur konsumtionen påverkar människor, miljö och klimat.

Genom att vara påläst äger en konsument möjligheten att själv lösa frågeställningar som uppstår i samband med konsumtion. En upplyst kon-

sument bör ha vetskap om både sina rättigheter och sina skyldigheter. Moderaterna anser att det inte gagnar vare sig konsumenter eller samhället i stort om konsumenter saknar kunskap om vad som förväntas av dem vid ett köp.

Moderaterna vill därför se att Konsumentverket får ett helhetsansvar, från förebyggande arbete till tillsynsansvar vid skuldrådgivning. Genom att ansvaret fördelas till en enskild myndighet bör ansvarskedjan bli tydligare, och möjligheterna för den ansvariga myndigheten att arbeta både proaktivt och reaktivt bör bli bättre.

Vi vill att Konsumentverket tar fram en plan för hur kunskapsnivån ska höjas, hur kontakt med skolor och unga kan ske på bästa sätt samt vilka andra typer av förebyggande åtgärder som är relevanta.

Budget- och skuldrådgivning är lagstadgad, och samtliga kommuner är skyldiga att lämna råd och anvisningar i budget- och skuldfrågor till skuldsatta. Det har visat sig att budget- och skuldrådgivningen skiljer sig åt väsentligt över landet och att vissa kommuner till och med helt saknar denna funktion.

Köerna till rådgivningen skiljer sig också markant åt mellan kommuner, och stödets omfattning likaså. Det behöver vi ändra på. Moderaterna vill att budget- och skuldrådgivningen ska bli mer likvärdig över hela landet. Det är viktigt att alla i Sverige kan få den hjälp de behöver för att komma ur sina skuldfällor.

Den kanske enskilt viktigaste faktorn för att en individ ska kunna planera sin ekonomi är kunskap. Därför är ett välfungerande konsumentupplysningsarbete betydelsefullt såväl för samhället och samhällsekonomin som för enskilda individer. Förändringar i samhället och ekonomin i stort innebär att nya krav ställs på konsumenternas kunskap, både om deras rättigheter och om privatekonomi i stort.

För att möta den ökade överskudsättningen är det av stor vikt att poängtera för konsumenter att det inte bara finns rättigheter utan också skyldigheter. Det finns en risk för att konsumenter får en snedvriden bild av det rättsliga läget om de endast blir upplysta om sina rättigheter.

De senaste åren har Konsumentverket och kronofogden på ett bra sätt genomfört riktade åtgärder för att tidigt stärka ungdomars kunskap om ekonomi, exempelvis via utbildningarna Ekonomismart och Koll på cashen. Moderaterna anser att det är angeläget att arbetet med konsumentvägledning fortsätter och utvecklas.

De flesta kommuner i Sverige har kommunala konsumentvägledare. De senaste åren har det på många håll skett en stor strukturell förändring av deras arbete som har varit positiv. Vi ser att de kommunala konsumentvägledarna fyller en mycket viktig funktion i det förebyggande arbetet och för konsumentkunskapen i stort. Inte minst ser vi ett stort behov bland nyanlända, där skuldproblematik har blivit relativt vanlig. Därför vill Moderaterna lyfta fram vikten av att lokal konsumentvägledning fortsätter att utvecklas. Det finns ett värde i att ha konsumenthjälp på nationell nivå, men det är endast lokala aktörer som har detaljkunskap om de lokala problemen.

Det finns givetvis många fler områden där vi ser det som angeläget att det sker förändringar, men i dag väljer jag att stanna vid detta och avslutar med att yrka bifall till reservation 3.

Anf. 48 ANGELICA LUNDBERG (SD):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nummer 2.

Alla som åker kollektivt har antagligen drabbats av förseningar någon gång. Enligt Svensk Kollektivtrafik är problemen störst inom tågtrafiken, där samtliga aktörer är beroende av varandra. Trafiken är tät, och om det är stopp någonstans bildas långa köer eftersom det sällan går att köra om framförvarande tåg.

Det eftersatta underhållet av järnvägen såväl som bristen på dubbelspår gör att inställda tåg och förseningar är frekvent förekommande. Driftsäkerheten för tågresenärer lämnar således en hel del övrigt att önska.

Förutom att man blir sen eller missar viktiga möten och tider, får sitta på tåg och tågstationer onödigt länge eller kanske inte kommer iväg alls på sin planerade resa är bristen på information något som många människor upplever som irriterande. Förra veckan när jag åkte upp till Stockholm var tåget två och en halv timme försenat på grund av en olycka som skett många timmar tidigare, på morgonen.

Att olyckor sker är väl en sak, men den bristande informationen kan vi göra någonting åt. Först fyra timmar efter att olyckan hade skett, när jag redan hade påbörjat min resa, fick jag veta att jag skulle bli sen. Först var det tio minuters försening, sedan blev det trettio minuter, sedan en timme och till slut blev jag alltså två och en halv timme försenad till min slutdestination. Hade jag fått den här informationen tidigare kunde jag ha valt en annan resväg eller ett annat res sätt.

I går när jag åkte upp hit till Stockholm var det samma sak. Tåget var försenat från Nässjö, men det kom ingen information om detta vare sig i appen, på tavlan på perrongen eller i högtalarna. Vi var ett antal personer som tittade frågande på varandra när tåget inte dök upp som det skulle. Och vi är långt ifrån ensamma om att ha varit med om detta. Det här händer alldeles för ofta, och avsaknaden av korrekt information är frustrerande. Det gamla uttrycket att det ”går som tåget” är inte särskilt gångbart längre.

Punktligheten är avgörande för att resenärer ska välja att åka kollektivt, och enligt den uppföljning som civilutskottet gjorde av kollektivtrafikresenärers rättigheter anser en stor andel resenärer att företagens information brister i kvalitet, särskilt när det gäller information om försening, annan störning eller resenärens rättigheter.

Med anledning av detta vill Sverigedemokraterna att regeringen ska se över lagen om kollektivtrafikresenärers rättigheter i syfte att göra de förändringar som behövs för att tillgodose en god konsumenträtt avseende punktlighet och information.

Fru talman! För tredje året i rad vill jag i samband med att vi debatterar betänkandet *Konsumenträtt* lyfta frågan om telefonförsäljning av lotter. År 2018 infördes lagen om skriftlighetskrav vid telefonförsäljning, men som av en händelse omfattas inte Socialdemokraternas lotteriförsäljning av detta krav. Om man är lagd åt det naiva hållet kanske man tror att det är en slump att just den typen av verksamhet som Socialdemokraterna ägnar sig åt är undantagen från lagen. Jag å min sida är rätt säker på att det inte är en slump.

Redan då, 2018, riktade riksdagen på förslag av civilutskottet ett tillkännagivande till regeringen om att se över om inte fler varor och tjänster borde omfattas av skriftlighetskrav vid telefonförsäljning. Det här ville regeringen såklart inte göra, vilket man på ett sätt kan förstå eftersom försälj-

ning av lotter är Socialdemokraternas största inkomstkälla och genererar närmare 100 miljoner till partiet varje år.

När ingenting hände valde utskottet att 2021 låta riksdagen rikta ytterligare ett tillkännagivande till regeringen om att särskilt uppmärksamma hur telefonförsäljning av lotter och andra spel till konsumenter kan omfattas av ett skriftlighetskrav. Först då reagerade regeringen och tillsatte en utredning. När utredningen sedan redovisade sitt slutbetänkande menade man att ett skriftlighetskrav för telefonförsäljning av lotter skulle få "långtgående negativa effekter för de ideella organisationer som har licens för lotterier" utan att närmare precisera vilka dessa ideella organisationer är som använder sig av telefonförsäljning och på vilket sätt de skulle drabbas negativt.

Jag har i alla fall aldrig hört talas om att den lokala hockeyklubben eller barnens fotbollslag använder sig av callcenter och ringer runt till folk för att sälja lotter på kredit som Socialdemokraterna gör. Det tror jag faktiskt inte sker.

Att Socialdemokraterna kommer att drabbas om de inte längre kan fortsätta med den oetiska telefonförsäljningen och deras största inkomstkälla därmed blir reglerad som all annan telefonförsäljning vet vi. Att det är valår vet vi. Att Socialdemokraternas allt smutsigare valkampanjer ska finansieras på något sätt vet vi också. Frågan är om man i Socialdemokraterna vet att all offentlig makt i Sverige utgår från folket och att riksdagen är dess främsta företrädare. Regeringen ska alltså göra som riksdagen vill.

Nu har regeringen lagt fram en proposition, *Ett moderniserat konsumentskydd*, där inte ett ord nämns om att reglera telefonförsäljning av lotter på samma sätt som all annan telefonförsäljning. Det är mycket anmärkningsvärt att regeringen vägrar att genomföra det som riksdagen har beslutat.

Telefonförsäljning av spel och lotter är ofta påträngande och aggressiv, och med tanke på de problem som finns i dag med spelberoende men även det faktum att det kan vara svårt för många att säga nej till en påstridig försäljare bör självklart även försäljning av lotter som minst omfattas av ett skriftlighetskrav.

Anf. 49 OLA JOHANSSON (C):

Fru talman! Att köp av levande djur har behandlats i ett tidigare debatterat lagförslag innebär att en fråga som Centerpartiet länge haft åsikter om i konsumenträttsbetänkandet antligen hanteras, om än på ett sätt som vi inte är helt nöjda med.

Förslaget om en ny konsumentköplag innehöll även reklamationsrätten och berörde därmed hur länge en sådan ska gälla och vilka åtgärder den måste vidta som säljer en felaktig vara till en konsument. Vi anser till exempel att näringsidkaren ska få lov att erbjuda konsumenten reparation som alternativ till ett byte av varan. Det gör vi också av resurshushållningsskäl.

Vi kan konstatera att vid sidan av att regeringen krånglar till frågan om köp av levande djur på ett sätt som kan vara skadligt för djuren överimplementerar man den omvända bevisbördan och säger att den ska vara två år i stället för ett år som är miniminivån enligt direktivet. Argumentationen för det är inte särskilt stark. Det blir lite *Fem myror är fler än fyra elefanter* här, men alla känner ju till att två år är mer än ett år. Men om det innebär

ett väsentligt starkare skydd eller en vettig balans mellan näringsidkaren och konsumenten är tämligen oklart, och några svar har vi inte fått utan bara antaganden om att så skulle vara fallet. Det kanske det är, men frågan är vad det i så fall är värt.

Fru talman! Den här gången är det således inte så mycket mer att säga än att Centerpartiet står bakom samtliga sina yrkanden i de motioner som beretts förenklat – de är ju några stycken – och att vi i den här debatten inför omröstningen hänvisar till partiernas särskilda yttrande om just detta.

Centerpartiet upprepar också kravet på ett resegarantisystem som på riktigt ska skydda både resenärer och arrangörer när resor måste ställas in på grund av omständigheter som ligger utanför deras kontroll. Det måste inkludera en fondlösning som arrangören kan först bygga upp och sedan använda för att ersätta resenärer så som har skett inför och under pandemin.

Frågan har varit uppe i civilutskottet, och det blev till slut Centerpartiets förslag till utskottsinitiativ som ledde fram till den utredning som pågår och som ska komma fram till hur en sådan fond kan byggas upp och administreras. Vi välkomnar självfallet att det sker snabbt även om den orsaken till inställda resor för tillfället är pausad.

Fru talman! En annan sak som rör paketresor är vad som händer vid inställda cuper och idrottsevenemang som innehåller arrangemang med övernattning för deltagarna. Detta har uppmärksammats på senare tid, till exempel handbollscuper på västkusten som jag kommer från.

Dessa har av Kammarkollegiet definierats som paketresor, och det har inneburit att arrangörerna, som ofta är ideella föreningar – de som tidigare talare nämnde säljer lotter för att finansiera sin verksamhet på ideell basis – tvingas ställa ut resegarantier till deltagande lag som reser in från olika delar av landet. Det ska de naturligtvis inte behöva göra när övernattning sker i privatbostäder och allt arbete kring arrangemanget sker ideellt.

Detta har vi påtalat i civilutskottet, men eftersom pandemin plötsligt inte längre är det problem den varit tidigare rann kanske förslaget ut i sanden. Man nöjde sig med de besked som Kammarkollegiet gav när vi diskuterade frågan i Andrakammarsalen tillsammans med dem och Riksidrottsförbundet. Men frågan belystes ju i utskottet från alla håll, och jag hoppas att det går att återkomma till frågan. Ungdomars idrottande på läger och andra arrangemang ska inte jämföras med en rundresa i Asien eller en vecka på Mallis.

Centerpartiets reservation 8 gäller tre förslag som går ut på att göra det tydligt för konsumenter vilka produkter som ger ett klimatavtryck, vilka som inte gör det och – kanske ännu bättre – vilka som kompenserar för ökade klimatutsläpp. Livsmedel ska omfattas av en obligatorisk klimatmärkning som på ett enkelt sätt visar produktens klimatavtryck.

Vi i Centerpartiet anser att fler produkter ska få klimatdeklaration för att underlätta för konsumenter att välja hållbara alternativ och jämföra alternativ. Vi menar att Sverige i EU ska verka för att EU tar fram en klimatmärkning för utsläppsintensiva produkter och tjänster för att stärka den tillgängliga informationen till konsumenten.

Fru talman! Det måste vara lätt att göra rätt, och det bästa för klimatet är om var och en av oss i egenskap av alldeles vanlig konsument kan bidra med vårt köp beteende till att minska utsläppen. Jag yrkar därför bifall till reservation 8.

Anf. 50 LARRY SÖDER (KD):

Fru talman! Vi har ju i det förra ärendet diskuterat en ny konsumentköplag. Det kan kännas som överflödigt att diskutera konsumentpolitik om igen, men det finns en sak i det här betänkandet som jag skulle vilja lyfta fram, nämligen försäljning av lotter via telefon. Där kan en människa fatta ett beslut på en minut som ändå kan få stora konsekvenser.

Antalet personer som hamnar i Kronofogdens register på grund av köp av lotter på telefon är trots allt ganska stort. Det är en situation där man kan ha svårt att ta sig den tid som behövs för att tänka igenom sitt val, och därmed borde det vara obligatoriskt att kräva skriftligt medgivande för att sträcka ut den tid som en person har att tänka över sitt val. År 2018 gjorde vi en skärpning när det gällde telefonförsäljning, som innebar ett skriftlighetskrav. En miss i arbetet uppmärksammade riksdagen förra året och förrförra året, då riksdagen tillkännagav att regeringen ska återkomma med likalydande krav när det gäller lotteriförsäljning per telefon eller för den delen försäljning av paketresor per telefon. Vi kan fundera på varför man från början gjorde avvägningen att inte ta med till exempel lotter, men jag får väl anse att det var en miss i arbetet.

En särskild utredare har haft ett regeringsuppdrag att bland annat ta ställning till om skriftlighetskravet vid telefonförsäljning bör utvidgas till att omfatta fler varor och tjänster. Precis som Sverigedemokraternas ledamot redovisade ansåg man inte att det behövdes. Därför anser jag att vi i riksdagen får fortsätta att diskutera denna fråga och tala om vad medborgarnas uppfattning är, det vill säga att vi ytterligare behöver stärka konsumentskyddet vid telefonförsäljning och begränsa de negativa konsekvenserna av spelande.

Vi anser att också telefonförsäljning av lotter och andra spel till konsumenter ska omfattas av skriftlighetskravet. Därför yrkar jag bifall till reservation 1.

Anf. 51 Statsrådet MAX ELGER (S):

Fru talman! Tack för möjligheten att komma hit och delta även i denna debatt! Vi har i Sverige en lång tradition av att värna konsumenters rätt och verka för miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion. Genom ett starkt konsumentskydd säkerställer vi vanligt folks möjligheter att stå upp mot ansvarslösa företagare samtidigt som vi kan bidra till en mer hållbar utveckling.

I mångt och mycket handlar konsumentpolitik om att säkerställa att det som kan tyckas vara självklarheter också infrias på marknaden. Produkter ska hålla det de lovar. Man ska få det man betalar för, och marknadsföring ska vara sanningsenlig och visa riktigt på varans innehåll. Oseriösa aktörer ska inte gynnas på bekostnad av företag som vill göra rätt för sig.

En välfungerande konsumentlagstiftning handlar alltså inte bara om att stärka individens rättigheter på marknaden utan också om att bidra till en sund konkurrens och en sund och välfungerande marknadsekonomi. Utgångspunkten för konsumenträtten är att enskilda konsumenter har en mer utsatt situation än de näringsidkare de möter och därför har rätt till ett proportionellt sett starkare skydd än näringsidkare gör affärer sinsemellan.

Jag kommer i dag att översiktligt redovisa regeringens prioriteringar för konsumentpolitiken och arbetet på området och också knyta an till flera av de motioner som har behandlats i utskottsbetänkandet. Jag kommer

inledningsvis att ta upp de utmaningar som de digitaliserade marknaderna innebär, inte minst för konsumenter med bristande internetvana.

Vikten av konsumentvägledning i hela landet är en fråga som regeringen tar på största allvar och som inte minst mitt eget parti har lyft i flera sammanhang. Jag vill också nämna den allvarliga problematiken med överskuldssättning, där regeringen har tagit flera initiativ.

Slutligen kommer jag att tala om klimatet. Att påskynda den gröna omställningen är en av regeringens prioriterade frågor, och förändrade konsumtionsmönster är avgörande för att vi ska kunna åstadkomma de utsläppsminskningar som krävs för att leva upp till Parisavtalet och att ha en planet som vi kan stå för i framtiden. Regeringens konsumentpolitik är en del i detta arbete.

Fru talman! Som vi alla vet utvecklas konsumentmarknaden hela tiden, bland annat genom ökande e-handel, nya betalningslösningar och intensiv marknadsföring, särskilt i digitala kanaler.

Förändringar innebär fördelar för många konsumenter. Men för konsumenter med bristande internetvana och kanske begränsade kunskaper i svenska språket eller små ekonomiska resurser kan emellertid den snabba utvecklingen leda till svårigheter att ta till vara rättigheter och att göra välinformerade val. Detta kan i sin tur leda till att konsumenter lider ekonomisk skada eller till och med drar på sig större skulder än de klarar av att betala tillbaka. Ett starkt konsumentskydd och goda möjligheter för myndigheter att ingripa vid överträdelse i lagstiftningen är därför mycket viktigt.

Regeringen har i dagarna föreslagit nya regler som bland annat innebär möjligheter att påföra sanktionsavgifter för fler typer av överträdelser av det konsumentskyddande regelverket, bland annat när det gäller marknadsföring. Syftet är såklart att skydda konsumenter mot överträdelser av konsumentskyddet och de konsumentskyddande lagarna.

I dag har vi också just debatterat förslaget till en ny konsumentköplag. Det var roligt.

Regler kommer också att tas fram när man genomför ett nytt EU-direktiv om grupptalan på konsumentområdet, och dessa ändringar kommer i sin tur också att stärka konsumentskyddet. Europeiska kommissionen har utöver detta presenterat ett förslag till en EU-förordning om allmän produktsäkerhet som syftar till att uppdatera konsumentskyddet på produktsäkerhetsområdet med anledning av ny teknologi och ökad e-handel. Här pågår förhandlingar, och Sverige spelar en mycket aktiv roll.

Fru talman! Vikten av konsumentvägledning i hela landet är en fråga som regeringen tar på stort allvar, och den tas också upp i flera motioner. Jag är väl medveten om att ett tillkännagivande har riktats till regeringen i denna fråga. Detta är en för kommunerna frivillig verksamhet. Den är särskilt viktig för sårbara konsumenter. Det är inte aktuellt att göra verksamheten obligatorisk, men från regeringen kommer vi att fortsätta att uppmärksamma frågan och verkar för att hitta andra vägar framåt.

Konsumentverket har i dag i uppdrag att tillhandahålla den nationella upplysningstjänsten Hallå konsument, som är en god verksamhet. Den mottar cirka 100 000 telefonsamtal årligen och hade närmare 2,3 miljoner besökare på webbplatsen förra året. Men Konsumentverket har också i uppdrag att identifiera och stödja samhällsaktörer som vid sidan av den kommunala konsumentvägledningen har förutsättningar att stödja konsu-

menter med särskilt behov. Inte minst kan detta gälla det civila samhällets organisationer.

Fru talman! Att motverka överskuldsättning är en annan mycket viktig fråga för regeringen och något som engagerar många här i kammaren. Regeringen har tagit en rad initiativ för att motverka överskuldsättningen. Det handlar bland annat om krav på kreditprövning även för mindre lån och krav på tillstånd även för konsumentkreditföretag som erbjuder denna typ av lån. År 2018 infördes konsumentskyddande regler om högkostnadskrediter och krav på att marknadsföring av krediter ska vara måttfull. Vidare har förbud mot kredit som förstahandsalternativ vid e-handel införts.

Regeringen tillsatte i november förra året en utredning om att ytterligare motverka riskfylld kreditgivning och överskuldsättning. Det är ett brett uppdrag. Utredaren ska bland annat granska marknaden för krediter och föreslå ändamålsenliga åtgärder. Frågan om ett nationellt skuldregister ingår liksom åtgärder som kan underlätta för redan tungt skuldsatta medborgare.

Det pågår också förhandlingar om ett nytt direktiv om konsumentkrediter inom EU, och myndigheternas arbete med analyser och tillsyn är självklart oerhört viktigt.

Fru talman! Översynen av systemet för resegarantier pågår i EU både genom en utredning som regeringen har tillsatt och på EU-nivå, där förslag till reviderade regler förväntas under året. Konsumentskyddet i samband med resor är i grunden långtgående, och i stor utsträckning regleras området genom regler på EU-nivå. Som vi alla vet har emellertid många konsumenter till följd av pandemin fått vänta länge på återbetalningar som de har rätt till, och vissa har drabbats av att reseföretag har gått i konkurs.

Slutligen, fru talman, handlar det om klimatet. Det är en av regeringens högst prioriterade frågor. Konsumenters agerande spelar en viktig roll för att uppnå mer hållbar konsumtion. Ändamålsenlig information och märkning kan underlätta för konsumenter att göra mer miljömässigt hållbara val, men självfallet kan inte konsumentinformation leda till den omfattande förändring som krävs.

Regeringen har vidtagit en lång rad åtgärder för klimatet, vilka till stor del bygger på ändrad lagstiftning och ekonomiska styrmedel och åtgärder som ökar användningen av förnybara alternativ och som driver på mer hållbara konsumtionsmönster. Vidtagna åtgärder har också stor betydelse för de för konsumenterna viktigaste utsläppsområdena. Det handlar om boende, livsmedel och resor.

Det ökande intresset från konsumenter för att göra mer miljömässigt hållbara val har medfört att företag i större utsträckning gör olika påståenden om produkters miljöpåverkan i sin marknadsföring. Att granska att sådana påståenden inte är vilseledande är ett viktigt arbete för Konsumentverket.

Även vad gäller konsumtionens miljöpåverkan är nya initiativ på gång. I dag väntas kommissionen fatta beslut om ett förslag om mer konsumentmakt i den gröna omställningen. Senare i år väntas fler konsumentrelaterade EU-förslag om bland annat miljöpåståenden och verklig rätt till reparation.

Konsumentverket har i uppdrag att arbeta med att främja spridning och vidareutveckling av information om miljömässigt hållbar konsumtion ge-

nom samverkan med andra aktörer som vill bidra till att sådan information sprids.

Fru talman! Vi är alla konsumenter, och ett starkt konsumentskydd gynnar således var och en av oss. Genom att lagar och regler skapar transparens och sund konkurrens gynnas även ansvarstagande företag. Därför kommer regeringen att alltfört driva på det klimatpolitiska arbetet och verka för en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion. (Applåder)

Anf. 52 ANGELICA LUNDBERG (SD) replik:

Fru talman! I dag finns ett undantag från skriftlighetskravet vid telefonförsäljning av lotter för just den typ av lotteriverksamhet som Socialdemokraterna bedriver. De är också undantagna från förbudet att sälja lotter och spel på kredit.

Det var därför det socialdemokratiska partiet kunde sälja lotter på kredit till tusentals redan skuldsatta, som sedan hamnade hos kronofogden när de inte kunde betala. Alla fagra löften om vinster och lycka ledde i stället till en riktig nitlott, precis som socialdemokratisk politik brukar göra.

Det var många fina ord om demokrati från statsrådet tidigare i anförandet. Jag vill därför upprepa min fråga: Vet Socialdemokraterna om att all makt utgår från folket och att riksdagen är dess främsta företrädare?

Om man vet om det, vilket jag naturligtvis tror att man gör – varför agerar man då inte så? För mig är det självklart att de lagar som finns även ska gälla politiska partier. Delar statsrådet den bilden? Och i så fall – när kommer regeringen att ta bort de särregler som man har infört för sig själv?

Anf. 53 Statsrådet MAX ELGER (S) replik:

Fru talman! Det är stora ord om regeringens känsla för demokrati och kunskap om det svenska statsskicket.

Jag kan försäkra dig, Angelica Lundberg, att vi har verkat i det här landet gemensamt – de flesta av oss – under hundra år av demokrati. Vi har god kännedom om hur det fungerar. Vi har naturligtvis hanterat det tillkännagivande som Lundberg nämner. Vi har tillsatt en utredning. Den har inte identifierat de problem som Lundberg ser.

Men när vi talar om demokrati: Jag läste just denna morgon att din kollega Roger Richthoff, ledamot i försvarsutskottet, har ägnat sig åt att sprida Putinpropaganda. Det är inget nytt för Sverigedemokraterna. Hans företrädare åkte till Kreml för att bekanta sig med ryska nationalisterna. Er partiledare Jimmie Åkesson kan inte reda ut vem han föredrar av Biden eller Putin, Putin eller Macron. Han föredrar Orbán framför Merkel.

Jag kan lova dig att den här regeringen är fullt förmögen att hantera den demokratiska ordning vi ser i det här landet. Men kan du förklara för mig varför det återkommande är så att Sverigedemokraterna känner sig nödgade att uttrycka en fäbles för Vladimir Putin?

Anf. 54 ANGELICA LUNDBERG (SD) replik:

Fru talman! Jag förstår att statsrådet inte vill svara på mina frågor, för det här är naturligtvis beklagligt och problematiskt för Socialdemokraterna.

I stället ägnar sig statsrådet åt någon form av trams här. Jag tänker inte sänka mig till den nivån, fru talman, utan jag fortsätter att hålla mig till vad debatten faktiskt handlar om: konsumenträtt.

Socialdemokraterna är i dag det enda parti som säljer lotter. Partiet tjänar årligen runt 80 miljoner på försäljningen av A-lotterna. Lotteriförsäljningen är Socialdemokraternas största inkomstkälla. Jag kan därför förstå att statsrådet inte vill ta bort undantaget från skriftlighetskravet när det gäller Socialdemokraternas lotteriförsäljning; man biter ju sällan den hand som föder en.

Undantaget gäller tyvärr också försäljning av lotter på kredit. Vi hörde tidigare statsrådet tala om problemen med överskuldssättning. Att sälja spel och lotter på kredit är förbjudet i Sverige för att skydda särskilt utsatta grupper mot skuldssättning. Inga andra typer av spel får säljas på kredit – förutom Socialdemokraternas lotter.

Sverigedemokraterna blev tidigare i debatten anklagade för att stå på näringsidkarnas sida när jag argumenterade för ett starkare djurskydd. Det är ett väldigt märkligt påstående.

Men vems sida står statsrådet på när han fortsätter att hävda att undantagen ska gälla för Socialdemokraternas lotter? Möjligtvis står han på Socialdemokraternas sida, men absolut inte på vanligt folks sida.

Anf. 55 Statsrådet MAX ELGER (S) replik:

Fru talman! Replikskiftet började med att jag möttes av tillvitelser om att vi inte kände till den grundläggande funktionen i svensk demokrati, och jag var tvungen att med viss emfas hävda att vi gör det.

Jag indikerade också att det finns ett annat parti som inte förefaller uppvisa samma ryggrad i dessa frågor, och jag illustrerade detta med flera exempel. Det senaste gällde ledamoten i försvarsutskottet som sprider Putinpropaganda.

När det gäller sakfrågan tillkännagav riksdagen för regeringen, som sin bästa mening, att regeringen skulle utreda frågan om telefonförsäljning av lotter. Detta har också skett. Utredaren ser inte att de problem föreligger som riksdagen förutsåg. Det är många organisationer som bedriver lotterier som licensverksamhet. Vi har Cancerfonden, Bröstcancerförbundet, Prostatacancerförbundet etcetera. Det är utredarens mening att det skulle inverka menligt på dessa organisationers verksamhet att göra det som Angelica Lundberg förefaller vilja göra.

Detta är helt i sin ordning. Det kommer ett tillkännagivande. Vi utreder. Vi reflekterar nog. Detta är en del av demokratin. Det är inget problem vi har.

Däremot – jag måste upprepa mig – finns det en ledamot i Sverigedemokraterna som har spridit Putinpropaganda. Hans föregångare åkte till Kreml och bekantade sig med ryska nationalisterna. Jimmie Åkesson kan inte reda ut om han föredrar Putin eller Biden. Det är inte vi som har svårt att hantera det styresskick som vi alla lever under.
(Applåder)

Anf. 56 MOMODOU MALCOLM JALLOW (V):

Fru talman! Min kollega Jon Thorbjörnson, som är ansvarig för detta område, blev plötsligt sjuk. Jag tänkte att det kunde vara bra om jag läser hans anförande. Jag har fyra minuter på mig – jag ska försöka läsa snabbt.

Fru talman! Jag yrkar bifall till Vänsterpartiets reservation 4 i betänkandet.

Det blir allt svårare och mer komplicerat att vara konsument i dag. Mer tekniskt avancerade produkter, fler komplicerade finansiella tjänster och en global marknad innebär många möjligheter men ställer också konsumenten inför större utmaningar.

Trots att det finns ett omfattande konsumentskydd är konsumenterna ständigt i underläge. Det gäller både vid val av produkter och vid tvister. Avancerade metoder används för att få oss människor att konsumera så mycket som möjligt. Dagligen översköljs vi av reklam där vi uppmanas att konsumera mer av varor och tjänster. Marknadsföringen är ofta mycket aggressiv och vänder sig inte sällan till grupper av konsumenter som redan är ekonomiskt utsatta.

Fru talman! Då är det viktigt att alla konsumenter i hela Sverige har tillgång till bra stöd. Den lokala konsumentvägledningen är ett exempel på ett alldeles utmärkt stöd, och alla partier i riksdagen tycks vara överens om detta. Den lokala konsumentvägledningen är viktig och behöver utvecklas.

Fru talman! Det blir allt glesare mellan de lokala konsumentvägledningarna ute i landet. Sedan Hallå konsument startades 2015 har det lokala stödet minskat för varje år. Då fanns det lokal vägledning i 270 av Sveriges kommuner. I dag är den siffran nere på 179. På sex år har var tredje kommun lagt ned den lokala vägledningen.

Det är också flera kommuner som inte driver detta i egen regi. För en del konsumenter kan det innebära långa resor om de ska ha ett fysiskt möte med en vägledare.

Införandet av Hallå konsument var en nödvändig och viktig åtgärd, men den nationella rådgivningen kan aldrig ersätta den kommunala. De är beroende av och kompletterar varandra för att tillsammans ge ett bra konsumentstöd. Det var inte meningen att Hallå konsument skulle ersätta den lokalt förankrade servicen, utan Hallå konsument skulle vara ett komplement.

Nästan 2 miljoner invånare över 18 år saknar lokal tillgång till konsumentvägledning. Det är en mycket dålig utveckling som vi måste bryta.

Fru talman! Vänsterpartiet avsatte extra pengar i budgeten till kommunerna för att ge Sveriges befolkning ökad tillgång till lokal konsumentvägledning.

Att vara konsument är inte lätt. Tre av fyra får årligen problem med något de köpt. Det kan handla om trasiga varor och bristfälliga tjänster. Misslyckade köp kostar svenska konsumenter 50 miljarder kronor årligen, enligt Konsumentverket.

Man kan också på ett helt annat sätt jobba förebyggande. Med en lokal förankring kan man till exempel nå ut till skolor och hjälpa till att forma och stärka de unga konsumenterna och ge dem trygghet och kunskap om vilka rättigheter och skyldigheter de har.

Fru talman! Jobbar man på plats i en kommun har man också större kunskap om de lokala förhållandena och kontakter med det lokala näringslivet. Man får möjlighet att följa upp ärenden och att ha återkommande möten med dem som behöver stöd och hjälp.

Allt detta arbete motverkar att människor får problem med sina köp, hamnar i juridiska konflikter eller hamnar i skuldsättning. Och det bidrar i det långa loppet till en bättre ekonomi både för den enskilda och för kommunerna.

Prot. 2021/22:90

30 mars

Konsumenträtt

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 14.)

§ 10 Bostadspolitik

Bostadspolitik

Civilutskottets betänkande 2021/22:CU10
Bostadspolitik
föredrogs.

Anf. 57 ROGER HEDLUND (SD):

Fru talman! Att i dag bygga fastigheter på landsbygden och andra svaga marknader är förenat med en hel del problem. Det handlar bland annat om finansieringen av dessa fastigheter men också om av- och nedskrivningsregler gällande dessa fastigheter efter att de har byggts.

Den problematiken gör att byggande i hela Sverige försvåras. Framför allt finns det många gånger ett behov av fler bostäder för 55-plus, trygghetsbostäder och hyreslägenheter på en rad marknader. I slutändan blir det kanske problem att finansiera de byggprojekten.

I detta sammanhang behövs det en bred översyn för att utreda förutsättningarna för att bygga på landsbygd. Det är inte bara *ett* problem i den situation vi ser i Sverige i dag.

Sedan 2020 har vi en ny förordning när det gäller de statliga kreditgarantierna för lån till bostadsbyggande. Det är en fråga som Sverigedemokraterna har drivit under många år. Och det är glädjande att vi har fått en positiv effekt av de förändrade reglerna kring detta.

Med det nya regelverket när det gäller de statliga kreditgarantierna utgår man från produktionskostnad och inte, som tidigare, från marknadsvärdet. Det är en viktig aspekt i sammanhanget när man ska bygga på landsbygd och andra svaga marknader.

Med den nya förordningen har vi också sett en ökning av tilldelade kreditgarantier för denna typ av bostadsbyggande med 50 procent. Det är alltså en väldigt positiv effekt, som gläder.

Vi behöver se över och införa fler av de förslag som utredningen om förbättrad bostadsfinansiering har. Det finns bland annat förslag om statliga marknadskompletterande topplån som man skulle kunna få via statliga Almi och om statlig förlustgaranti. Det är intressanta förslag som har lagts fram. Jag tycker att man behöver se över dem och kanske också införa dem framöver för att förbättra förutsättningarna att bygga på landsbygden.

Vi behöver fortsätta att utreda problematiken med att värdet på en nyproducerad fastighet sjunker så fort den är byggd. Detta gör att värdet understiger byggnadskostnaderna. Fastighetsvärdet behöver alltså skrivas ned, vilket gör att många byggprojekt aldrig blir av på svaga marknader.

Vi behöver därför en översyn av ned- och avskrivningsreglerna, årsredovisningslagen och K3-reglerna gällande denna problematik. Vi behöver fortsatt utreda detta för att komma fram till nya förslag som möjliggör att man kanske kan skriva av på en längre tid eller som på andra sätt gör det möjligt att få ihop finansieringen. Finansieringen är svår i dag på landsbygden och andra svaga marknader.

Vi behöver också påverka EU:s redovisningsdirektiv, som är grunden till problematiken med redovisningsreglerna. Vi är bundna till ett direktiv som gör att vi i Sveriges riksdag inte kan stifta lagar om förändringar på detta område.

Det är alltså flera områden som vi behöver jobba med för att få en förändring och möjliggöra så att man kan bygga på svaga marknader under bättre förutsättningar.

Fru talman! Med anledning av detta vill jag yrka bifall till reservation 2 i detta betänkande.

Anf. 58 OLA JOHANSSON (C):

Fru talman! Regeringen kan, trots höga byggsiffror för närvarande, inte skryta med att byggmålen har nåtts. Det är fortfarande 207 kommuner av 290 som uppger att de har bostadsbrist i någon form.

Trots att många anser att det är i storstäderna som det borde byggas mer är byggtakten och utbudet på landsbygden det som bekymrar mig som centerpartist allra mest. I många mindre kommuner i landsorten och i bruksorterna finns det behov av bostäder, men hinder finns som gör att de inte kan bygga. Nedskrivningskravet är kanske det mest omtalade. Har man låga fastighetsvärden måste hela kostnaden tas upp i kommande årsbokslut, och sådana marginaler finns inte i ett normalt kommunalt bostadsbolag i en svensk medelstor kommun. Många vittnar om detta.

Landsbygden hämmas av att dess kvaliteter inte värderas av bankerna och inte heller av de tidigare gällande kreditgarantierna som fanns för att underlätta byggandet där. Centerpartiet vill utöka garantierna så att fler kan söka och ta del av dem. Vi önskar även en större flexibilitet vad gäller fastighetsvärden på landsbygden, både när det gäller kravet på direktavskrivning och möjligheten att fortsätta att utnyttja de statliga kreditgarantier som finns.

Fru talman! I pandemins spår kan man hoppas att synen på samhällsbyggnad ändras så att hemmiljön och hemmets närhet är en plats varifrån man kan sköta mer av sitt arbete. Det nära lokalsamhället erbjuder arbetsplatser, service och ett småskaligt näringsliv. Det är från det perspektivet vi vill se en ny egnahemsrörelse växa fram, där människor med en egen arbetsinsats, ett litet kapital och en önskan att äga sitt boende kan slå ned sina bopålar.

Det är också positivt att kommuner nu är delaktiga i att identifiera hus som stått öde och förfallit, försöker komma i kontakt med deras ägare och få till stånd en försäljning.

En tredje faktor är det industriella byggandet, som nu har tagit fart och utmanar traditionella byggmetoder. Det för också med sig att man kan åtgärda problem till exempel med arbetsplatskriminalitet.

Fru talman! Vi ser gärna ett startlån. Vi vet att det utreds och kanske kommer att föreslås. Vi vill dock komplettera startlånet med ett bosparande efter tysk förebild, som staten kan stötta ekonomiskt om den vill och som snabbare skulle ge unga tillgång till en kontantinsats till en bostadsrätt eller ett småhus. Sju av tio vill äga sin bostad, och på sikt är det även för dem som har en lägre inkomst ekonomiskt fördelaktigt att göra det. Ägande borde inte vara en fråga om klass, men på grund av dagens kreditrestriktioner och brist på alternativ för bosparande har det blivit så.

Hyresrätter ska finnas, fru talman, och vara tillgängliga för dem som behöver, men bostadsbristen på hyresrättssidan är nog vårt största misslyckande i dag. Svarthandel och utnyttjande av en svagare part blommar alltid upp på marknader som inte fungerar. Det blir en insider/outsiderproblematik, och vi vill inte upplåta handel med hyreskontrakt till de kriminella gängen.

Mer och kostnadseffektivare byggande men framför allt rörlighet och ett bättre nyttjande av de bostäder som finns är lösningen på bostadsbristen. Men det finns ingen quickfix för bättre fungerande bostadsmarknader så länge vi så hårt försvarar de rådande systemen.

Därför var de reformer på hyresmarknaden som var på väg att genomföras med januariavtalet så viktiga. Effektivare och rättvisare hyresförhandlingar, fri hyressättning i nyproduktion och en tydligare spegling av läge, attraktivitet och efterfrågan i det befintliga beståndet är förändringar som behövs – ju förr, desto bättre.

I stället för att med näbbar och klor försvara dem med höga inkomster som sitter på attraktiva kontrakt med låga bruksvärdeshyror i Stockholms innerstad vill Centerpartiet se till de grupper som just nu har svårast att finna bra bostäder som passar deras förhållanden. Det är seniorer, unga och studerande, och det är de ekonomiskt utsatta, fattiga hushållen som inte kan efterfråga bostäder på grund av sociala problem, missbruk eller sjukdom.

De problem som trångboddhet för med sig är svåra att reparera i efterhand. Barn behöver växa upp i trygga miljöer där de blir sedda, får stöd och kan göra sina läxor, vistas hemma och ta hem kompisar. Många lyfter Gårdsten i Göteborg som ett lysande exempel. Jag gör det igen, men det finns fler exempel. Vi måste ge människor chansen att lyckas och samtidigt göra bostadskarriär i en hemtam miljö som känns trygg.

Tyvärr brottas bostadspolitiken inte enbart med systemfel. Måhända är det bristen på incitament för byggbranschen att hålla kostnader nere och bygga snabbt, kostnadseffektivt och miljösamt som håller innovationerna tillbaka. Jag kan tillägga att byggsbventioner så som de har varit utformade inte är ett kostnadspressande system utan ett system som bidrar till att hålla kostnaderna höga.

Det är utvecklade byggmetoder, smarta klimatbra materialval och en övergång till mer industriellt tänkande inom byggbranschen som ger oss minskade byggkostnader. Det är Centerpartiets uppfattning att skattebetalarnas pengar inte ska användas för att subventionera bostäder som kan byggas med marknadsmässiga principer och normala avkastningskrav hos byggherrarna.

Jag har också mött dem som nu beklagar att investeringsstödet till hyresrätter avskaffats. Jag kan förstå att den typen av plötsliga förändringar är svårhanterliga och att det tillfälligt kan innebära byggstopp på en del håll. Men till dem vill jag säga att jag beklagar att dessa stöd hittills har varit alltför generella och huvudsakligen gått till bostäder som ändå skulle ha byggts. För att Centerpartiet fortsättningsvis ska ställa sig bakom ett sådant system med omfattande subventioner måste de riktas specifikt mot de svagaste marknaderna och mot de hushåll som är i allra störst behov av en bostad.

Vi välkomnar därför den utredning om en social bostadspolitik som Karolina Skog presenterar i dag. Vi vill dock gå längre och fortsätta att utreda hur en ny social bostadssektor skulle kunna skapas för svenska förhållanden med andra länder som positiva förebilder. Jag kan notera att begreppet "affordable housing" inte har någon motsvarighet här i Sverige, vilket är synd.

Till följd av den förenklade beredningen finns det endast ett fåtal reservationer i betänkandet. Jag står naturligtvis bakom samtliga våra yrkanden, också dem som bereds förenklat, men yrkar bifall endast till reservation 2 om översyn av redovisningsregler, som jag inledningsvis argumenterade för.

Anf. 59 MOMODOU MALCOLM JALLOW (V):

Fru talman! Låt mig börja med att yrka bifall till vår gemensamma reservation 2 i betänkandet.

I dagens Sverige handlar bostadsfrågan inte längre om att bo. I stället handlar den om investeringar och att på ett eller annat sätt tjäna pengar på såväl hyresfastigheter som bostadsrätter och villor. Om inte förr så blir man väldigt medveten om detta när man läser högerpartiernas bostadspolitiska förslag. Det handlar om pengar och spekulation, ingenting annat.

Av Sveriges befolkning är det dock runt 30 procent som bor i hyresbostäder. Till skillnad från den bild som oftast målas upp av högerpartierna har många aktivt valt att bo i hyresrätt, den enda upplåtelseform som man kan "bara" bo i. Man behöver inte äga den; man kan bara bo i den utan att behöva spekulera.

Men för den som inte vill se sitt hem som en handelsvara är det väldigt svårt att få politiken med sig i dag. Hyresgästerna är missnöjda med politiken, fick vi höra och läsa i förra veckan. Och jag förstår dem. Regeringens låga ambitioner kombinerat med högerpartiernas totala ointresse för hyresgäster och deras boende är grunden för missnöjet.

Fru talman! Det är orimligt att bostäder i så hög grad som i dag enbart behandlas utifrån finansiella aspekter. Det måste vara möjligt att hitta regelverk och rättvisa villkor som bättre återspeglar bostaden som en mänsklig rättighet och inte bara ett objekt på en marknad.

Bostaden är, och ska vara, en social rättighet och en del av den allmänna välfärden. Detta måste tydliggöras i svensk bostadspolitik. Vi behöver en nationell strategi för att säkerställa *allas* rätt till en bostad till en överkomlig kostnad.

Hyresrätten har under alltför lång tid satts på undantag av politiken. Samtidigt gynnas de ägda upplåtelseformerna alltmer av statliga privilegier – massor av bidrag. Hela 30 miljarder kronor delades ut till bostadsägare bara under förra året. Det blir en omvänd Robin Hood-situation. Man

tar från de fattiga och ger till de rika! De som redan har mycket får mer. De som inte har något får ingenting. Är det då så konstigt att de som har råd väljer att bo i ägda bostäder? De får ju mycket bidrag. Men många fattiga och låginkomsttagare har inte råd. Är det bara rika människor som ska ha ett tryggt och långsiktigt hem? Det är en rimlig fråga.

Om man lyssnar på de flesta av partierna från högern här i dag får man intrycket att det tyvärr är så. Med allt detta sagt känns det därför inte som någon större överraskning att Vänsterpartiet är det parti som får högst förtroende inom bostadspolitiken bland Sveriges 2 miljoner röstberättigade hyresgäster. Det visade den väljarbarometer som Hyresgästföreningen presenterade i förra veckan. Hyresgästerna har naturligtvis förstått vem som står på deras sida – och vilka som inte gör det.

Fru talman! De senaste tio åren har vi sett en utveckling i Sverige där privata fastighetsbolag köpt upp hela bostadsområden med ett enda syfte: att göra en så stor och så snabb vinst som möjligt. Bakom de privata värdena står inte sällan utländska riskkapitalbolag.

Affärsmodellen är enkel: Hyresvärdarna ytskiktsreoverar lägenheterna styckvis, varefter de tomställs för att man därefter ska kunna höja hyran kraftigt. Det är så kallade konceptrenoveringar. Samtidigt genomförs varken löpande underhåll eller långsiktig upprustning, vilket ökar hyresvärdarnas vinstmarginal ännu mer. Vinnarna är de privata fastighetsbolagen och deras ägare. Förlorarna är hyresgästerna – nuvarande såväl som framtida.

Fru talman! I dessa tider, när vart och vartannat parti tycks tro att marknadshyror är lösningen både på bostadsbristen och på de orättvisa förhållanden som råder på bostadsmarknaden, känns det viktigare än någonsin att stå här i kammaren och upprepa några av de reformer som på riktigt kan skapa rättvisare villkor. Och det kan varken marknadshyror eller social housing göra.

I stället måste vi stoppa all försäljning av våra allmännyttiga bostäder. Vi måste återinföra såväl investeringsstödet för nybyggnation av hyresrätter som stödet för renovering och energieffektivisering av flerbostadshus. Och självklart är det hög tid att påbörja nedtrappningen av ränteavdraget och att avveckla de ineffektiva rotbidragen.

När övriga partier väljer att avveckla alla stöd till hyresmarknaden väljer Vänsterpartiet en annan väg. Vi återinför investeringsstödet för byggande av hyresrätter. Sverige behöver fler, inte färre, hyresrätter med rimliga hyror. Mellan åren 2017 och 2021 tillkom cirka 55 000 hyreslägenheter med hjälp av 9,5 miljarder i investeringsstöd. Det är ett mycket imponerande resultat, om man till exempel jämför med rotbidraget som hittills kostat skattebetalarna mer än 140 miljarder kronor. Vad har det levererat? Inget – förutom att göra de rika människorna rikare.

Vänsterpartiet väljer också att göra en satsning på klimatanpassning av bostäder i motsats till den blåbruna budgeten som styr i dag.

Anledningarna är två: Flera hundra tusen bostäder i miljonprogrammet är i behov av renovering och energieffektivisering, och vi anser inte att hyresgästerna ska stå för hela notan. Dessutom behöver hela samhället ta krafttag för att reducera klimatpåverkan. När även staten tar sitt ansvar – politiskt och ekonomiskt – kan stora kriser hanteras både effektivt och rättvist.

Fru talman! I vårt rika Sverige ökar hemlösheten och trångboddheten. Enligt Socialstyrelsens senaste kartläggning från 2017 levde då omkring 33 000 personer i hemlöshet. I dag är de ännu fler.

Tusentals löntagare har förlorat sina jobb i coronakrisens spår, och vräkningar av barnfamiljer fortsätter öka. Det sker i ett land där barnkonventionen är lag.

Pensionärer som har jobbat och slitit hela livet har inte råd att bo. Runt hälften av landets pensionärer är fattigpensionärer och har som mest 14 000 kronor i månaden. Det kan inte vara rimligt.

Ungdomar kan inte flytta hemifrån. Hela 27 procent av Sveriges unga vuxna bor ofrivilligt hemma hos sina föräldrar.

Det har visat sig i flera undersökningar att mindre än hälften av hushållen i storstäderna kan söka en nybyggd hyresrätt och få en skälig levnadsstandard efter att hyran är betald. Detta sker i ett av världens rikaste länder. Detta är resultatet av den bostadspolitik som förs i dag. Eller ska jag säga avsaknaden av en bostadspolitik? Detta måste ändras.

Fru talman! Fler bostäder måste byggas, men det måste vara rätt typ av bostäder. Framför allt behövs fler hyresrätter med rimliga hyror som människor har råd med. Det ska vara bostäder som också kan bidra till positiva flyttkedjor som frigör de minsta och billigaste bostäderna. Det är den typen av bostäder som nyproduktionen alltid kommer ha svårt att klara att producera.

Men med hjälp av investeringsstöden kom vi en bit på den vägen. Hela 2 000 kronor mindre i snitthyra kostar en trerummare som producerats med hjälp av investeringsstöd. Det kanske inte är så mycket för de flesta här i kammaren, men för vanliga människor kan 2 000 kronor vara avgörande. När staten tar ett större finansiellt ansvar för bostadsförsörjningen ger det helt enkelt resultat.

Fru talman! Alltför många hyresvärdar ställer i dag omotiverat höga inkomstkrav på nya hyresgäster. Det leder till att bostadssegregationen ökar och till att det blir svårare för många att få ett förstahandskontrakt. Det är dags för regeringen att återkomma med lagförslag som innebär att hyresvärdar, såväl privata som allmännyttiga, inte ska kunna ställa orimligt höga inkomstkrav som exkluderar stora grupper av människor vid uthyrning av bostäder.

En stark allmännytta är avgörande för en social bostadspolitik och för att klara den bostadsförsörjning som behövs i dag. Allmännyttan ägs av medborgarna gemensamt och har till uppgift att tillhandahålla hållbara och prisvärda bostäder för alla. Vänsterpartiet anser att allmännyttiga bostadsbolag ska drivas utifrån mål om social nytta och samhällsansvar, inte utifrån marknadsmässiga principer och avkastningskrav.

Fru talman! Jag vill avsluta med att säga att Vänsterpartiet vill ha en bostadspolitik där staten, regionen och kommunen tillsammans tar mer ansvar för ett bostadsbyggande som gör att varje unge har en bostad som väntar på henne eller honom när det är dags att flytta hemifrån – eller till den stad där jobben finns. Det är viktigt att det är så.

Vi vill se en bostadsfinansiering som ligger mer på det gemensamma och en allmännytta som ska bli större för att kunna bygga till lägre hyror och sätta press på den lokala, privata marknaden.

Anf. 60 LARRY SÖDER (KD):

Fru talman! Ibland tar jag mig ut på okänd mark för att utmana mig själv. Det gjorde jag häromdagen när jag tog upp en tidning som heter Nya Aktuellt i Politiken. Jag ser att mina socialdemokratiska vänner funderar över vart det här ska ta vägen.

Jag läste en debattartikel i tidningen från den 10 december 2021 av Erik Nises, socialdemokrat från Borlänge. Han utvecklar sina tankar om socialdemokratisk bostadspolitik, eller det som vi andra redan har upptäckt, nämligen avsaknaden av nya idéer och nya lösningar på dagens problem på bostadsmarknaden.

Jag citerar ur debattartikeln: "För det räcker inte med otillräckliga byggsubventioner som bara verkar på den del av bostadsmarknaden som minst antal medborgare längtar till. (Dessutom har högerpartierna nu strukit dem ur statsbudgeten.) Men annars har Socialdemokraterna i princip ingen bostadspolitik."

I samma debattartikel kan man läsa att det är "dags för S att skaffa sig en bostadspolitik". Jag håller med. Resultatet av åtta års regerande kan man inte vara stolt över som socialdemokrat.

Jag tänker att det är bra om Socialdemokraterna får reda på vilka problem som bostadspolitiken ska lösa. Jag tänker därför rada upp några problem som jag ser i bostadspolitiken som Socialdemokraterna kan ta med sig och försöka lösa i den nya, innovativa bostadspolitik som ska byggas.

Vi har för låg byggtakt av nya bostäder, vilket medför brist i de allra flesta kommuner i vårt avlånga land. I 240 av 290 kommuner har vi brist på bostäder.

Vi har för få bostäder till följd av att många bor i fel typ av bostad. Det betyder att många unga som vill flytta hemifrån måste bo kvar hemma.

Vi har 33 000 människor i Sverige som är hemlösa.

Vi har kreditrestriktioner som stoppar människor från att köpa en egenägd bostad. De tvingas bo kvar i hyreslägenhet när de vill ha en egenägd bostad. De har ekonomin, de har möjligheten, men kreditrestriktionerna stoppar dem från att göra köpet som man gör en gång i livet och få en egenägd bostad.

Vi har bostadsområden i utanförskapsområden som ingen av oss kan vara stolt över utifrån ett trygghetsperspektiv eller ett standardperspektiv.

Vi har skapat en ännu mer utredningstät process för plan- eller bygglov. Det är vällovligt, men jag tror att vi brister lite i konsekvenstänkandet. Vi skapar lagar och regler som gör att så många utredningar behöver göras för ett plan- eller bygglov att det skapar problem för dem som vill bygga bostäder.

Slutligen har vi byggnationspriser som ökar i allt snabbare takt samtidigt som vi accepterar en byggprocess som inte tar hänsyn till kostnadseffektivitet.

För att hjälpa Socialdemokraterna att skaffa sig en bostadspolitik, som Erik Nises vill, kan vi kristdemokrater låna ut några förslag till Socialdemokraterna. Vi kan enas om åtgärder, och vi kan utreda och sätta dem tillsammans.

Vi kan se över kreditrestriktionerna så att vanligt folk kan köpa en egenägd bostad på en helt vanlig lön.

Vi kan utreda och införa bospår så att unga enklare kan ta sig in på marknaden för egenägda bostäder.

Vi kan införa startlån som möjliggör för fler att köpa en egen bostad.

Vi kan införa en planeringsbonus till kommunerna så att vi får större planberedskap runt om i landet.

Vi kan införa större avdragsmöjlighet för uthyrning av del av bostad så att vi använder de kvadratmeter som finns bättre.

Vi kan se över kraven inom i princip alla områden så att ett antal utredningar inte behöver göras.

Vi kan slänga det strandskyddsförslag som nu kommit i papperskorgen. Det är en produkt som inte kommer att lösa några som helst problem för bostadsbyggandet.

Socialdemokraterna kan även ta del av det som finns med i betänkandet – en översyn av redovisningsreglerna. På en marknad där marknadsvärdet kanske är 50 eller 60 procent av produktionskostnaden krävs det i dag att man skriver ned fastighetens värde direkt, vilket omöjliggör för många bolag att bygga i dessa områden trots att det finns ett behov. Låter man bolaget skriva ned fastigheten under en längre period – till exempel sju år, som vi har föreslagit – underlättar man för att bygga även på svaga marknader där det finns ett behov av nya bostäder.

Jag håller med Erik Nises: Socialdemokraterna behöver en ny bostadspolitik som möter dagens problem.

Med de orden yrkar jag bifall till reservation nummer 1.

Anf. 61 MOMODOU MALCOLM JALLOW (V) replik:

Fru talman! Det finns i Kristdemokraterna någon sorts fixering vid att alla måste äga sina bostäder. Alla måste ha småhus eller villa. Det är som om det inte finns några som helst villkor. Pengar och förutsättningar spelar ingen roll. Alla ska ha villa. Alla ska ha småhus. Jag har hört Kristdemokraterna prata om det länge. Det är en attityd eller en politik som är väldigt verklighetsfrånvärd.

Säkert har många en massa andra drömmar om de slipper ta hänsyn till pengar, livet, arbete och annat. Det finns mycket man kan göra om man inte tar hänsyn till om man har pengar att göra det. Alla har många drömmar. Men vi måste bygga vår politik på verkligheten att det finns många människor som bor i det här landet som är fattiga – som är fattigpensionärer, som är nyanlända, som är låginkomsttagare, som är ensamstående – och som inte har råd att ta ett lån på banken och köpa ett hus. De kan ha en hyresrätt, men de kan inte köpa ett hus. Det är inte för att de inte drömmer om det utan för att de inte har de ekonomiska förutsättningarna att äga ett hem.

Att man hela tiden talar med förakt om hyresrätter, där det i dag bor 2 miljoner människor, är för mig inte okej. Det är många människor som bor i hyresrätt i dag. Man har sitt hem där och bygger sin familj där. Man går till arbetet varje dag och kommer tillbaka till sitt hem. Det är en hyresrätt, och det ska vara okej.

När ni tar bort allt stöd till att bygga fler hyresrätter som alla inkomsttagare har möjlighet att bo i, vad har ni för andra förslag? Alla de här människorna som inte har pengar, hur ska de ha råd att köpa ett hus?

Anf. 62 LARRY SÖDER (KD) replik:

Fru talman! Sju av tio människor säger i undersökningar att de vill ha ett egenägt boende – och Momodou Malcolm Jallow säger att *jag* är verklighetsfrånvärd. Min politik stöder att sju av tio människor ska kunna förverkliga sin dröm om ett egenägt boende. Jag kan inte förstå hur det skulle kunna vara verklighetsfrånvänt.

Problemet är att en vanlig arbetare som har en vanlig lön och ett boende som är en hyresrätt och som vill flytta till ett egenägt boende inte kan göra det på grund av regeringens politik, som Vänsterpartiet stöder. Kreditrestriktioner sätter stopp för det. Andra delar sätter stopp för det.

Man vill inte bygga småhus i Sverige. Vi bygger under 10 000 småhus i Sverige under ett år trots att sju av tio vill bo i småhus. Hur kan det vara mindre verklighetsfrånvänt än min politik?

Momodou Malcolm Jallow har heller inte upptäckt att om man vill ha ett boende för dem som är utsatta, dem som har mindre pengar i plånboken, ska man välja småhus. Småhus är ekologiskt bäst, ekonomiskt bäst och socialt bäst.

Momodou Malcolm Jallows politik borde vara att alla ska få möjlighet att göra den bostadsresa som de rika får göra. Men det Momodou Malcolm Jallow vill är att ta bort den möjligheten från de människor som kan göra det och att alla ska bo i hyreshus.

Jag tror på att människor ska få välja vilket boende de vill. Om vi låter fler bo i egenägt boende och ger fler möjlighet att köpa sitt boende finns det hyresrätter till dem som faktiskt vill bo i hyresrätter – och det till rimliga priser. I dag är det en marknad i de stora städerna som driver upp hyrespriserna, vilket gör att vanliga människor inte kan bo där.

Anf. 63 MOMODOU MALCOLM JALLOW (V) replik:

Fru talman! Återigen verklighetsfrånvänt. Sju av tio vill ha ett hus. Jag kan fråga eleverna som sitter på läktaren nu hur många av dem som vill flyga till månen. Kanske alla, eller nio av tio, säger att de vill det. Men har de förutsättningarna att göra det? Nej.

Det är det jag pratar om – att man ska bygga sin politik på en verklighet. Det finns ekonomiska förutsättningar i det här landet som gör det omöjligt för många att ta ett lån och köpa ett hus. Det vet jag.

Att Larry Söder och Kristdemokraterna inte förstår den verkligheten säger väldigt mycket om vilka människor som sitter i den här kammaren. Man är född och uppväxt med privilegier och har inte den verklighetsförankring och den referensram som jag pratar om.

I Malmö, som jag kommer från, finns det människor som är fattiga. De räknar kronor varje vinter för att kunna köpa en jacka till sina barn. Om man frågar dem om de vill ha hus är det klart att de vill det. Men har de förutsättningar att skaffa hus? Nej. Och så tar ni bort den lilla möjlighet de har att ha ett hem i form av en hyresrätt genom att ta bort alla subventioner för att bygga eller renovera dessa hem. Högern har inget annat än ett djupt förakt för hyresgäster och hyresrätter. Det tycker jag är fruktansvärt.

Precis som Larry sa: Låt människor välja hur de vill bo! Det finns många människor i dag som väljer att bo i hyresrätter. Varför gör ni det så svårt? Varför ger ni 140 miljarder till rika människor som äger ett hus här i Sverige och ett i Italien, renoverar sitt hus i Italien och betalar fattiga människor för det? Men den fattiga människan i Malmö som vill renovera

sin egen lägenhet får stå för det själv. Annars höjs hyran, och man blir vräkt. Det är inte okej.

Anf. 64 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag vill påminna ledamoten om att vi talar genom talmannen och inte använder ”du” eller ”ni”.

Anf. 65 LARRY SÖDER (KD) replik:

Fru talman! Jag kan konstatera att Momodou Malcolm Jallow inte har en aning om vilken bakgrund jag kommer från. Momodou Malcolm Jallow vet inte vad jag har varit med om i mitt liv. Ändå gör han uttalanden här som på något sätt talar om vilken bakgrund jag har. Momodou Malcolm Jallow är inte ens intresserad av vilken bakgrund jag har – det är bara den bild av Kristdemokraterna som han vill måla upp som är intressant för honom.

Momodou Malcolm Jallow är erbjuden att ta del av min bakgrund om han tror att min politik beror på min bakgrund. Min politik beror på att människor har en önskan om att kunna äga sitt eget boende. Det innebär att man faktiskt styr över sitt eget leverne och över var man bor. Det borde Momodou Malcolm Jallow också vilja, för alla människor i Sverige – oavsett om man har lite eller mycket pengar.

Men Momodou Malcolm Jallow har i stället en politik som innebär att ingen ska äga sitt boende, för alla ska bo i hyreshus. Det är verklighetsfrånvänt. Människor ska kunna välja sitt boende. Vi här i kammaren ska inte bestämma vilken typ av boende en människa ska ha. Det ska människor välja, oavsett bakgrund, Momodou Malcolm Jallow.

I stället för att bygga sin politik på fördomar borde man ta reda på fakta först. Småhus är ekologiskt, ekonomiskt och socialt bäst. Titta på siffrorna så får du se. Varför menar Momodou Malcolm Jallow att man ska betala för en dyr nybyggd hyresrätt i stället för att bygga en fastighet och kunna ha den över tid? Det är ekonomiskt bäst, även för den som inte har så mycket pengar. Detta borde vara Vänsterpartiets politik, om man hade någon tåga.

Anf. 66 JAKOB OLOFSGÅRD (L):

Fru talman! Om ungefär en halvtimme presenterar bostadsministern en ny social bostadspolitik. Den kommer inte att räcka till, och det är därför vi har lagt fram våra förslag – jag yrkar bifall till reservation nummer 3. I den reservationen talar vi om vad som saknas i den politik som kommer att läggas fram i dag.

Dagens bostadsmarknad, med höga priser i det ägda beståndet och förmedling primärt efter kötid i det hyrda beståndet, cementerar segregationen snarare än bryter den. Den generella bostadspolitiken har aldrig tidigare fungerat sämre när det handlar om att ge förutsättningar för människor med låg betalningsförmåga att hitta en bostad.

I dag har vi dem – och de är många – som är hemlösa och faller mellan stolarna i det system som regeringen har byggt upp. Därför föreslår Liberalerna nu en ny boendeform, behovsbostäder, som ger kommunerna möjlighet att genom en social kvot förmedla en andel av sina bostäder till utsatta grupper – till dem som nu faller mellan stolarna. Det är en bostads-

reform som ger de svagaste på bostadsmarknaden en bättre chans att få en bostad.

Bostäderna ska utgöras av nybyggda behovsbostäder eller befintliga hyresrätter som ombildas till en särskild bostad genom en social fördelningskvot i bostadsförmedlingen. När en bostad väl har ombildats till en behovsbostad ska den vara kvar i det sociala bostadsbeståndet för att vi kontinuerligt ska ha möjlighet att bygga upp en ny, stark social bostadssektor, något som i dag saknas.

Sverige har i dag alla kännetecken på den dåliga social housing som har funnits i många länder runt om i världen. Stigmatiserade områden och fastigheter enbart menade för mindre bemedlade är ett av de största misslyckandena i andra länders modeller för just det man kallar social housing. Men samma problem ser vi i dag i våra miljonprogramsområden. Vi har detta också här i vårt land.

Vi föreslår i stället en modell där behovsbostäder ska finnas blandade med hyresrätter och bostadsrätter i vanliga fastigheter. Bostäderna ska vara spridda över hela kommuner men inte alls byggda i några utsatta eller särskilt utsatta områden. Det är alltså lägenheter av bra kvalitet som är insprängda i vårt samhälle – inga slumbostäder och inga slumkvarter.

Bostäderna ska hålla samma kvalitet och möta samma krav som vilka bostäder som helst. Hyran för behovsbostäder ska vid kontraktets ingång vara densamma som gällt för lägenheten tidigare, om den ombildats från en hyresrätt till en behovsbostad. Vid nyproduktion av behovsbostäder sätts hyran på samma nivå som för liknande behovsbostäder i området. För dem som inte har möjlighet att betala hyran ska det finnas stöd i form av bostadsbidrag, boendetillägg och hyresgarantier.

Fru talman! Bostäderna med de lägsta hyrorna är oftast de som under en längre tid har förvaltats av allmännyttan. Allmännyttan behöver användas bättre för att hjälpa utsatta grupper att komma åt attraktiva och billiga bostäder, för att bekämpa utanförskapet. Vi föreslår därför att det i varje kommun, som också bär bostadsförsörjningsansvaret, ska finnas en kvot som innebär att en påtaglig andel av förmedlade hyresrätter omvandlas till behovsbostäder utifrån lokala behov och förutsättningar.

Jag fortsätter att förklara och berätta om behovsbostäder. Ingen annanstans i partiets program beskrivs politik som berör just dem som faller mellan stolarna. Om det finns, lyft gärna fram det och säg det högt! De som står utan bostäder i dag och kommer till Stadsmissionen eller andra ideella organisationer gör det nämligen därför att det nuvarande systemet inte fungerar.

Ja, alla de åtgärder som vi har hört mina företrädare här lyfta fram behövs. Det behöver byggas mer, och det behöver underlättas och så vidare. Men trots detta kommer människor att falla mellan stolarna av olika anledningar.

Behovsbostäder ska inte bidra till att den ofrivilliga segregationen i Sverige ökar. Boendesegregation är huvudorsaken till skolsegregation och den ledande orsaken till att parallellsamhällen växer fram i förorter. Men genom att placera behovsbostäder utanför dessa områden skapar vi förutsättningar att på riktigt motverka boendesegregationen och få en bättre fungerande mångfald i alla stadsdelar.

Det finns olika anledningar till att människor hamnar i utsatthet. Men de har gemensamt att de är i behov av en bostad och inte har möjlighet att

få tillgång till en på den ordinarie bostadsmarknaden. Då talar vi om människor som lider risk för akut hemlöshet, är utsatta för eller riskerar att utsättas för våld, har en väldigt svag ekonomi, lever i extrem trångboddhet eller har medicinska behov.

För att systemet ska bli så transparent och rättvist som möjligt behöver det tas fram nationella riktlinjer för vilka som ska prioriteras för de tillgängliga behovslägenheterna. Besluten om tilldelning av behovsbostäder ska fattas genom den kommunala förvaltningen. Som grund för vilken bostad en person kan tilldelas genom systemet ska hänsyn tas till storlek på familjen och vilka områden som ligger lämpligt i förhållande till den sökandes behov och livssituation.

Inlåsnings effekter uppstår i systemet om man låser det till en viss livssituation och en viss inkomst. Skatter och lagar behöver förändras för att underlätta människors strävan efter ett gott liv, aldrig för att motverka att människor skaffar arbete eller tar sig ur ett missbruk. Ett kontrakt för en behovsbostad får aldrig gå förlorat på grund av att livssituationen blir bättre. Varje kontrakt har i stället en bestämd tidshorizont. Hyresgästen kan därmed känna sig trygg i sin rätt att bo kvar. Som huvudregel bör kontraktet gälla i minst fem år. Det tar tid att ta sig ur ett utanförskap och komma in i samhället. Behovsbostäderna är alltså till för dem som står allra längst från bostadsmarknaden.

Fru talman! Regeringen presenterar i dag en utredning om en socialt hållbar bostadsförsörjning. Förväntningarna har varit och är stora, eftersom behovet är akut och stort. Men regeringen levererar i dag en utredning som är feg och otillräcklig. Man vågar inte ta det där ytterligare steget som gör att de som faller mellan stolarna får en bostad. Utredaren själv påpekar att förslaget är otillräckligt för att få bukt med de bostadssociala problem som finns. Utredningen fokuserar på mål och ramverk men presenterar nästan inga konkreta åtgärder. Det är därför vi från Liberalerna lägger fram det här konkreta förslaget om behovsbostäder. För att våga ta till sig det krävs det mod, fru talman.

För dem som faller mellan stolarna och hamnar utanför bostadsmarknaden har Liberalerna ett besked. Det finns en lösning, nämligen en ny form av social housing som vi benämner behovsbostäder. Regeringen ser inte till de minsta i samhället. Det är därför det behövs en ny och liberal borgerlig regering.

Anf. 67 OLA MÖLLER (S):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i dess helhet och yrka avslag på alla reservationer.

Fru talman! Vi kan såklart inte ha en debatt i denna kammare utan att lyfta fram det enorma lidandet i Ukraina. Det orättfärdiga kriget dominerar givetvis både nyhetsrapporteringen och våra tankar. Men det är också viktigt att vi behåller riktningen i det demokratiska samtalet här inne och att vi fortsätter att leverera en demokratisk och viktig diskussion. Annars vinner Putin. Det är det han vill. Han vill tysta oss.

Sveriges statsminister har pekat ut en tydlig riktning och tydliga prioriteringar här och nu. Vi ska stötta Ukraina, vi ska införa tuffa sanktioner mot Putins regim och vi ska stärka Sverige.

Att stärka Sverige är viktigt utifrån ett totalförsvarsperspektiv. Det måste ske på en lång rad sätt. En stark samhällsgemenskap och att vi har

tillit till varandra är ett av de viktigaste försvarsverken, bålverken, mot totalitära regimer och yttre hot. Det är också viktigt för att motstå de påverkansoperationer som sker mot vårt land.

Fru talman! Vi socialdemokrater har pekat ut segregationen som en av de viktigaste och svåraste samhällsutmaningarna, eftersom den bryter ned tilliten i vårt samhälle. På den punkten har statsministern varit oerhört tydlig. Vi måste vända på varje sten för att klara av att bryta segregationen.

Bostadspolitiken är tillsammans med en aktiv arbetsmarknadspolitik och en fungerande skola ett av de viktigaste verktygen för att klara av att bryta segregationen. För oss socialdemokrater är bostaden mer än en vara på en marknad. Det är en social rättighet. Bostadspolitiken är och ska vara en viktig del av välfärdspolitiken. Vi vill att hemmet ska vara den trygga punkten i varje människas liv.

Men ska vi klara av att bryta segregationen måste vi göra mer. Sverige kan bättre än vad vi gör i dag. Sedan 2014 har vi byggt 350 000 bostäder. Men vi måste såklart gå vidare och höja ambitionerna ytterligare. En halv miljon bostäder ska påbörjas till 2030.

Här är återinförandet av ett investeringsstöd en avgörande faktor. Investeringsstödet har hållit uppe byggandet i både lågkonjunktur och högkonjunktur och har utjämnat byggtakten. Det är därför mycket populärt. Åtta av tio byggföretag vill se ett återinfört investeringsstöd. Ett så starkt stöd för en så viktig reform är något väldigt ovanligt. Därför måste ett investeringsstöd återkomma.

Fru talman! Bostadsförsörjningsansvaret vilar tungt på kommunerna. Vi socialdemokrater menar såklart att varje kommun måste ta ansvar för planering och byggande, så att invånarna har god tillgång till hållbara och bra bostäder. Vi menar att kommunerna måste åläggas detta.

Att vi fördelar flyktningmottagandet jämnt över Sveriges kommuner är en väldigt viktig pusselbit i att klara av att bryta segregationen. Därför har bosättningslagen varit bra, liksom att vi kan undanta delar av städer från EBO. Jag menar att EBO bör avskaffas i sin helhet. EBO är verkligen ytterligare ett av de där exemplen på tokliberala idéer som kört rakt ned i diket.

Givetvis måste kommunerna också ha större möjligheter att villkora sina markanvisningar. Kanske kan man få reglerat i detaljplanen vilken upplåtelseform det ska vara. Ett annat väldigt viktigt verktyg skulle vara en ny och moderniserad förköpslag.

Ett annat område som måste diskuteras är principen om likabehandling mellan upplåtelseformerna. Skillnaderna i boendekostnader mellan dem som hyr och dem som äger är i dag omotiverat stora. De ska inte finnas över huvud taget.

Vidare, fru talman, tycker vi att man ska förbättra ungas möjligheter att flytta hemifrån. Det finns en utredning som kommer att presenteras nästa vecka, vilket vi ser fram emot. Till skillnad från andra ledamöter i den här kammaren har vi inte fått en massa information från folk sittande i utredningar, så att vi kan såga dem innan de är presenterade. Men vi ser fram emot att både den bostadssociala utredningen och startlånsutredningen presenteras.

Även äldres möjligheter att röra på sig i bostadsbeståndet och deras tillgänglighet ska lyftas fram. Det behövs fler trygghetsbostäder. I debatten om investeringsstöd och statens finansiering av bostäder glöms det ofta

bort att det finns ett investeringsstöd för äldreboenden och anpassning av bostäder för äldre. Det har ökat livskvaliteten för många äldre. Det är glädjande att det stödet får lov att vara kvar.

Fru talman! Det finns en del av bostadspolitikerna som man inte kan låta bli att prata om, och det är såklart hyresgästernas ställning. Den socialdemokratiska regeringen har genomfört en rad förstärkningar av skyddet för hyresgästerna på bostadsmarknaden. Bland annat har vi vidtagit åtgärder mot svarthandel med hyreskontrakt, otillåten andrahandsuthyrning och uttag av överhyror av andrahandshyresgäster.

Vi införde också ett renoveringsstöd som alla fastighetsägare av flerfamiljshus kunde söka. Syftet var att dra ned kostnaderna för bostadsrättsinnehavare och hyresgäster vid renovering. Men precis som investeringsstödet försvann renoveringsstödet när de högerkonservativa drev igenom sin budget och var överens om att rensa det bostadspolitiska området från pengar.

Intressant i sammanhanget är att några av de partier som nu ojar sig över bostadsbristen avskaffade ett av de kraftfullaste verktyg vi hade för att hålla uppe byggandet, det vill säga investeringsstödet. Det vore därför rimligt med lite självkritik från dessa partier, för det duger inte att säga att det är sossarnas fel varje gång bostadsbyggandet sjunker. I detta fall är det definitivt inte det.

Vi har också infört en möjlighet att på ett tidigt stadium ingripa mot dålig förvaltning av hyresfastigheter. Det är ett viktigt verktyg som jag verkligen hoppas används i kommunerna för att stoppa den sociala dumpningen.

Dessutom har vi infört ett stärkt besittningsskydd för hyresgäster vid förstörd lägenhet. Det är välkommet och efterlängtat av hyresgäströrelsen, och det kommer att stärka rätten för hyresgäster när de är som mest utsatta, till exempel när lägenheten har brunnit.

Fru talman! Låt mig vara tydlig i fråga om marknadshyror. Marknadshyror leder till en ökad omfördelning från hyresgäster till fastighetsägare, med sämre vardagsekonomi som följd, vilket får människor att konsumera mindre. Det gör i sin tur att det blir ännu svårare att hitta en bostad. Allt detta sker utan att det blir fler bostäder.

Vi socialdemokrater motsätter oss marknadshyror och anser att den svenska hyresförhandlingsmodellen ska stärkas och utvecklas. Problemet i Sverige är bostadsbristen, inte hyresförhandlingssystemet.

Fru talman! Jag avslutar med att påminna om det stundande valet. Bostadspolitikerna är avgörande för att vårt land ska fungera, för att vi ska kunna bryta segregationen och för att varje människa ska kunna känna trygghet, kunna gå till jobbet och kunna känna den viktiga tillit som behövs för att kunna bygga Sverige starkt. Bostaden är en del av den gemensamma välfärdspolitikerna, och därför måste vi tillsammans ta gemensamt ansvar för den.

Fru talman! För övrigt anser jag att vinster i välfärden bör förbjudas.
(Applåder)

Anf. 68 MOMODOU MALCOLM JALLOW (V) replik:

Fru talman! Det är glädjande att höra att Socialdemokraterna är emot marknadshyror. Jag vet att ni är det, men det var ändå Socialdemokraternas regering som tänkte införa det. Nu när ni inte längre behöver ta hänsyn till

januariavtalet hoppas jag att vi gemensamt kan hitta ett bra sätt att lyfta upp bostadspolitik, framför allt hyresrätterna och allmännyttan. Det är en viktig bostadsform, och det är viktigt att allmännyttan stärks.

I dag läste jag en artikel där Sveriges allmännyttas vd Anders Nordstrand sa så här: ”Vi har en helt annan konkurrens än tidigare med stora, privata bolag på hyresmarknaden – företag som Rikshem, Heimstaden, SBB. Det är orimligt att vi har en så betydande konkurrensnackdel genom LOU.”

Sveriges allmännytta har drygt 300 medlemmar som tillsammans förvaltar 900 000 lägenheter. En studie man beställde visar att lagen om offentlig upphandling, LOU, fördyrar byggprojekt med omkring 10 procent för allmännyttan.

Vi är överens om att vi vill stärka allmännyttan, men detta gör det svårt för allmännyttan att bygga bostäder som människor har råd med. Därför tycker Vänsterpartiet att det är rimligt att undanta allmännyttan för att den ska ha en jämlik konkurrensmöjlighet gentemot det privata.

Vad tänker Socialdemokraterna i denna fråga?

Anf. 69 OLA MÖLLER (S) replik:

Fru talman! Socialdemokraterna har ingen annan uppfattning än att vi bör undanta allmännyttan från lagen om offentlig upphandling.

Anf. 70 MOMODOU MALCOLM JALLOW (V) replik:

Fru talman! Det är glädjande att höra, och jag känner att det här kommer att bli jättebra.

En annan aktuell fråga gäller de omotiverat höga inkomstkraven på nya hyresrätter. Detta gör det svårt för bland andra fattigpensionärer och låginkomsttagare, och barn vräks. Det är svårt för människor att uppnå de omotiverat höga inkomstkrav som ställs.

Det vore bra om regeringen återkom med ett lagförslag som innebär att hyresvärdar i såväl det privata som allmännyttan inte ska kunna ställa orimligt höga inkomstkrav som exkluderar en stor del av befolkningen.

Vad tänker Socialdemokraterna i denna fråga?

Anf. 71 OLA MÖLLER (S) replik:

Fru talman! Jag tackar Momodou Malcolm Jallow för en viktig fråga.

Den stora utmaningen när det gäller inkomstkraven är att om vi lagstiftar om att allmännyttan inte får ställa inkomstkrav men det privata får fortsätta göra det segregeras bostadsmarknaden. Om vi går in och lagstiftar om vad det privata får ställa för krav närmar vi oss näringsfrihets- och äganderätsfrågorna, och då börjar det bli problem med en del av Sveriges konventionsåtaganden med mera. Därför är det viktigt att hitta en balans.

Jag delar beskrivningen av att detta är ett problem, men jag tror att man får angripa det från andra håll. Det gjordes en utredning om bostadsbidraget, och vi måste förbättra det så att människor kommer in på bostadsmarknaden. Vi har stärkt bostadstillägget för pensionärer, och det är möjligt att det behöver göras ytterligare. Vi vill ju också gärna stärka pensionerna tillsammans med er.

Man måste också fundera på vilka inkomster som accepteras. I dag är det tillåtet att utesluta vissa inkomster, och det måste man kanske titta på.

Om fastighetsägare utesluter ett stöd eller ett bidrag, måste de väl i alla fall motivera varför till exempel barnbidraget anses som en osäker inkomst.

Till sist det viktigaste av allt. Människor ska ha bra jobb och anställningar och fast inkomst så att de når dessa krav. Men de människor som av någon anledning har haft oturen att bli arbetslösa eller sjuka ska ha en stark välfärd i ryggen så att de också kan vara trygga i sin bostad.

Vi kan inte bara angripa detta från det bostadspolitiska hållet, men här finns givetvis saker att göra. Vi måste också hitta en bra balans så att vi inte dumpar över allt på allmännyttan.

Anf. 72 LARRY SÖDER (KD) replik:

Fru talman! Jag håller med Ola Möller om att bostadspolitiken är viktig ur både ett välfärdsperspektiv och ett segregationsperspektiv, och jag tror att vi gemensamt kan hitta former för att komma närmare en lösning. Att säga att man kan lösa detta är kanske att gå för långt.

Ola Möller ondgjorde sig över att vi hela tiden skyller på Socialdemokraterna. Det kan ju bero på att Socialdemokraterna har styrt under 84 av de senaste 100 åren, och bostadspolitiken är ju svårörlig. Det tar lång tid att förändra lagar och förordningar och lång tid att bygga bostäder. Det är därför rätt naturligt att Socialdemokraterna får ta sin beskärda del av ansvaret. Dessutom har de ju styrt de senaste åtta åren.

Min fråga gäller en annan del av bostadspolitiken. Vi vet att sju av tio vill äga sitt boende och att det byggs mindre än 10 000 småhus om året i Sverige. Vi måste göra åtgärder för att fler småhus ska byggas i Sverige, eftersom många människor vill bo så.

Vilka åtgärder vill Socialdemokraterna göra för att fler småhus ska byggas i Sverige?

Anf. 73 OLA MÖLLER (S) replik:

Fru talman! Jag delar ledamotens uppfattning att ett samtal där vi försöker hitta gemensamma lösningar och kompromissa oss fram och där båda sidor kanske får acceptera saker som de inte alltid står bakom fullt ut är ett viktigt sätt att ta sig an bostadspolitiken på grund av långsiktigheten.

Samtidigt är det intressant att ledamoten hävdar att den socialdemokratiska bostadspolitiken skulle vara sämre än den borgerliga, för varje gång KD styr sjunker bostadsproduktionen väsentligt. Socialdemokraterna byggde ju lika mycket på fyra år som den borgerliga regeringen maktade med under sin åttaårsperiod. Den kritiken faller alltså.

Det är roligt med Kristdemokraternas alla inspel för att hjälpa Socialdemokraterna till en bättre bostadspolitik. Kristdemokraterna utgår alltså från att Socialdemokraterna kommer att fortsätta styra landet i 84 år till, och det är ju angenämt.

När det gäller det ägda boendet ligger mycket på markfrågan. Här måste vi jobba med kommunerna för att möjliggöra bättre planprocesser, och vi måste tillgängliggöra mer mark. Vi måste också fundera på kreditrestriktionerna, vilket är en fråga som är komplicerad av det enkla skälet att det är myndighetsutövning som sker. Det är inte vi här inne som har fastställt kreditrestriktionerna och bolånetaket, utan det är en myndighet.

Jag kan tänka mig att Moderaternas gruppledare skulle vara tämligen snabb med att KU-anmäla det statsråd som går in och säger exakt vilka nivåer som kreditrestriktionerna ska ha. Jag vill påminna Larry Söder om

att bostadsministern för ett tag sedan gläntade på den dörren. Även många socialdemokratiska ledamöter, bland andra undertecknad, har lyft upp kreditrestriktionerna som ett problem. Jag håller alltså med om Larry Söders problembeskrivning, men man får vara försiktig med hur man gör det.

Prot. 2021/22:90

30 mars

Bostadspolitik

Anf. 74 LARRY SÖDER (KD) replik:

Fru talman! Min välmening gentemot Socialdemokraterna när det gäller bostadspolitiken utgår från det faktum att jag gör samma analys som Erik Nises i Borlänge, det vill säga att Socialdemokraterna inte har någon bostadspolitik. Det enda man kan komma med är investeringsstödet, vilket jag redovisade i talarstolen utifrån en debattartikel i Nya Aktuellt den 10 december 2021, om jag minns rätt. Det är därifrån välviljan kommer. Ju fler partier i Sveriges riksdag som har en bostadspolitik som motsvarar de problem som vi har i samhället, desto bättre är det, för då kan samtalen fungera över partigränserna.

Jag har fortfarande inte fått så många svar om hur Socialdemokraterna vill lösa att vi ska bygga fler småhus. Ett alternativ som kan diskuteras är Kristdemokraternas förslag om en kommunal planeringsbonus, där bonus ges till kommuner som har en bättre planberedskap, där småhus ingår, för att öka incitamenten i kommunerna att bygga och planera småhus.

Vi kan se att problematiken i kommunerna oftast inte gäller att man inte bygger där utan hur man prioriterar. Det är i de stora områdena där hyresfastigheter finns som man planerar att bygga, och de småhusområden som finns kommer längre ned när man prioriterar. Ofta kommer man inte dit, men vi vill försöka vända på den kuttingen.

Jag tror att Socialdemokraterna också skulle må bra av att se att sju av tio vill äga sin egen bostad, och då borde det byggas fler än 10 000 småhus i Sverige. Min välvilja gäller Sveriges bästa, och detta tycker jag att Ola Möller ska vara glad för.

Anf. 75 OLA MÖLLER (S) replik:

Fru talman! Jag tror att någon som är viralgranskare eller liknande får kolla siffran 10 000 småhus, för mitt minne säger mig att det är mer. Det ökade också väsentligt förra året, dock från alltför låga nivåer. Där gav jag ledamoten några förslag om hur man skulle kunna göra.

Vi hade en byggbonus under föregående mandatperiod. Den avskaffades i den budget som M och KD fick igenom tillsammans med Sverigedemokraterna 2019, så det är lite märkligt att Kristdemokraterna nu står och säger att vi ska ha tillbaka en byggbonus. Vi var väldigt tacksamma att ha den. Jag var kommunalråd på den tiden i Helsingborg, och vi tyckte om byggbonusen. Där hade vi också en bra planberedskap.

Det är tråkigt att det är personer som jag känner som vi pratar om här i kammaren. Jag vill inte recensera Eriks debattartikel, men det är de facto så att vi hade haft renoveringsstödet och investeringsstödet. Vi har gjort ett stort antal åtgärder för hyresgästerna, vi har gjort det bättre för bostadsrättsinnehavarna att hantera sina frågor och vi har dessutom gjort ett antal ytterligare satsningar där vi har sett över regler och liknande. Vi har en bostadssocial utredning som levereras i dag, vi har en fråga om startlån som kommer och så vidare.

Den bild som Larry Söder och, tyvärr, Erik har stämmer inte. Den är inte korrekt. Dessutom har vi fortsatt med en politik för att till exempel

avskaffa lagen om offentlig upphandling för allmännyttan, och det hoppas jag att Kristdemokraterna också kan ställa upp på. Tyvärr är Larry Söders och, i detta fall, Eriks okunskap om den socialdemokratiska politiken lika stor. Jag hoppas att Larry, i stället för att läsa Nya Aktuellt, som han kallade tidningen, läser Aktuellt i Politiken, som jag tror att den heter. Jag tror att okunskapen om tidningstiteln är lika stor som okunskapen om bostadspolitik hos Larry Söder.
(Applåder)

Anf. 76 VIKTOR WÄRNICK (M):

Fru talman! Vi moderater vill få ordning på Sverige. För detta behövs en politik som syftar till att bidra till ett tryggt samhälle där individen har möjlighet att forma sitt eget liv och göra en klassresa, så att det blir viktigare vart man är på väg än varifrån man kommer. För detta är en fungerande bostadsmarknad en grundförutsättning. En fungerande bostadsmarknad gör det möjligt för ungdomar att påbörja vuxenlivet, för föräldrar att köpa ett småhus när familjen har vuxit och för den som vill lämna hemorten för att studera eller prova på ett nytt jobb.

Fru talman! I dag är detta ingen självklarhet. Den svenska bostadsmarknaden är i grunden dysfunktionell. I stället för att erbjuda möjligheter hämmar den såväl individer som samhällsekonomin i stort. Företag får svårare att anställa, och tillväxten hålls tillbaka samtidigt som trångboddheten och de sociala problemen ökar.

Den svenska bostadsmarknaden präglas av långa köer till hyresrätter, höga krav för att få köpa en bostad och krångliga regler för att få bygga. För att få en bättre fungerande bostadsmarknad krävs en effektiv planprocess, tillgänglig mark och flexibla byggregler. Då kan såväl tiden från idé till inflyttning som produktionskostnaderna minska och utbudet av bostäder därmed öka.

Vi moderater vill bidra till en bostadsmarknad där möjligheterna står i centrum. Vi värnar äganderätten och vill stärka den enskilde i relation till det offentliga, så att den enskilde får större rådighet över sin egendom.

Fru talman! Det behövs en bred översyn av de samlade nationella regelverken för bostadsbyggande i syfte att skapa snabbare beslutsprocesser, öka flexibiliteten och minska produktionskostnaderna.

Sverige har de högsta byggkostnaderna i Europa. Detta förklaras bland annat av höga lönekostnader och höga krav på det som byggs. Samtidigt utgör byggkostnaderna bara drygt hälften av den totala produktionskostnaden. Utöver byggkostnaden finns kostnader för moms, markförvärv, kommunala avgifter och därtill byggherrens eller beställarens kostnader.

Generellt sett är inte vinstmarginalerna i den svenska byggbranschen högre än i övriga Europa eller i näringslivet i stort. Samtidigt finns många utredningar som pekar på att produktiviteten i branschen är låg och att en ökad internationell och inhemsk konkurrens skulle kunna öka effektiviteten i branschen och därmed möjliggöra en ökad produktion.

I Konkurrensverkets rapport *Bättre konkurrens i bostadsbyggandet* från år 2018 identifierar myndigheten tre områden som utmärker sig för att påverka konkurrensen negativt och därmed effektiviteten i branschen: byggmaterialindustrin, de offentliga upphandlingarna av bostadsbyggande och de kommunala särkraven.

Materialkostnaderna utgör cirka hälften av den totala byggkostnaden. Kostnaderna för material har ökat snabbt under ett antal år, och Konkurrensverket konstaterar att det är det främsta skälet till att också de totala byggkostnaderna stigit.

Att kostnaderna ökat snabbt i byggmaterialindustrin indikerar att det kan finnas konkurrensproblem. I april 2020 gav regeringen Konkurrensverket i uppdrag att utreda just konkurrensen i byggmaterialindustrin, bland annat vad gäller marknadskoncentration och prisbildning, och i december förra året kom resultatet.

Konkurrensen i vissa delar av byggmaterialindustrin är bristfällig. Problemen är flera och finns på olika nivåer. Det handlar om hög marknadskoncentration på viktiga materialmarknader, upphandlingar upplagda på ett sätt som begränsar konkurrensen och kostnadsdrivande rabatter och ersättningsvillkor. Detta är några av de brister som Konkurrensverket redogör för i rapporten och som måste adresseras.

Fru talman! Kommunerna i vårt land har också en viktig roll att spela för ett ökat bostadsbyggande, samtidigt som det kommunala självstyret måste värnas, utan statliga pekpinnar och ovanifrånperspektiv som riskerar att undergräva acceptansen och toleransen bland kommuninvånarna för det byggande som så väl behövs.

Staten ska å sin sida inte hindra bostadsbyggandet utan bör i stället underlätta i möjligaste mån. Staten kan motivera kommuner att bygga, till exempel genom att koppla samman infrastruktursatsningar med bostadsbyggande, vilket vi moderater är mycket positiva till.

Fru talman! Vi moderater har inga reservationer i betänkandet, då de förslag som vi har lagt på riksdagens bord behandlas så kallat förenklat.

Den kommittémotion som vi lagt på riksdagens bord – *Reformer för ett ökat byggande och en bättre fungerande bostadsmarknad* – med 70 skarpa förslag, visar dock vilken politik vi vill bedriva i en moderatledd regering efter valet i höst.

För att vi ska få ordning på Sverige, som är efterlängtad av många, måste vi också få ordning på svensk bostadsmarknad och svensk bostadspolitik.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 14.)

§ 11 **Energipolitik**

Energipolitik

Näringsutskottets betänkande 2021/22:NU15
Energipolitik
föredrogs.

Anf. 77 LOTTA OLSSON (M):

Fru talman! Vi behandlar ett motionsbetänkande om energi, och jag vill börja med att yrka bifall till reservation 1 om mål om en fossilfri elproduktion.

Samtidigt gläds jag åt att vi har fått en majoritet i utskottet för två förslag till tillkännagivanden till regeringen, dels om en strategi för fjärrvärme och kraftvärme, dels om ett värnande om vattenkraften.

Energi är och har alltid varit ett viktigt område för det svenska samhället och för den svenska välfärden. Vi har alltid varit mycket beroende av att ha en energiproduktion som vi kan lita på för våra hushåll, för vårt levebröd och för vår säkerhet.

Sverige har och har haft en unik möjlighet att producera egen energi i tillräcklig mängd och till bra priser. Det har gynnat vår ekonomi, våra jobb och vår välfärd. Det är inte längre självklart. Vi kommer i och med att vår industri och vårt folk är bra på att snabbt jobba fram den gröna omställningen och elektrifiera att till 2045 behöva fördubbla energiproduktionen för det energibehov som vi kommer att ha. Det är självklart positivt, men det ställer också stora krav på en energipolitik som kan leverera.

Fru talman! Då anser vi moderater att politiken måste bygga på fakta och på att vi ska främja all typ av fossilfri energiproduktion, detta samtidigt som vi måste ta hänsyn till andra viktiga delar i samhällsplaneringen, som det kommunala självstyret, utbyggnad av ny elinfrastruktur och värmandet av viktiga naturvärden och att vi självklart måste kunna ha ett militärt försvar som kan verka och försvara landet.

Vi lämnade energiöverenskommelsen därför att den med de kraftigt ökade behoven av elenergi inte var hållbar. Det är inte heller längre hållbart att bygga en energiöverenskommelse på helt förnybar energiproduktion. Därför står vi bakom de motioner som i stället vill se målet om fossilfri energi för att vi tydligt måste tillse att den reglerade elenergiproduktionen, som i dag främst består av vatten och kärnkraft, i tillräckligt hög grad finns med i energimixen.

Fru talman! Bara på det sättet kan vi säkra att vår el finns i tillräcklig mängd och styrka då vi behöver den. Detta är också den linje som vi driver och vill driva på EU-nivå, både att den svenska elenergiolitiken är just svensk och att kärnkraften också finns med i taxonomin och därmed räknas som klimatsmart.

Det är de fossila bränslena som är huvudproblemet i hotet mot klimatet – olja, kol och gas. Det är faktiskt dessa bränslen som utgör hotbilden. Det är också de som ska minskas i energimixen, inte de fossilfria delarna. Här har många EU-länder problem.

Sverige är ett relativt litet land, och vårt välstånd bygger till stor del på handel med andra länder, främst EU. Att vi kan bidra med varor och tjänster som produceras fossilfritt är viktigt för oss, och det är också viktigt för EU.

Att vi vissa delar av året exporterar vindkraftsproducerad el till EU – ofta till mycket låga priser – är självklart en klimatnytta. Men vi måste säkra att elenergi finns till vår fossilfria produktion i våra gruvor, i vår tunga industri, i våra företag och till våra transporter. Det är den svenska energipolitikens främsta uppgift.

Fru talman! Vi behöver självklart fortfarande energieffektivisera. Men det är inte där den stora utmaningen ligger. Den ligger i den massiva elektrifieringen av samhället.

Därför behöver vi tydligt visa på en färdplan för nästa generations kärnkraft. Det finns teknik i dag som inte fanns vid den stora utbyggnaden av kärnkraften i Sverige, och den måste användas för klimatets skull. Här finns också små kärnkraftverk på ingång som bättre än i dag kan placeras där de faktiskt behövs utan kraftiga utbyggnader genom hela landet specifikt för dessa som det har vid tidigare utbyggnad.

Vi behöver arbeta fram tillståndsprocesser för den nya tekniken, och vi behöver ge fler bolag tillstånd att bygga och driva kärnkraft än de bolag som i dag har tillstånd, eftersom det finns fler som vill investera i kärnkraften.

Fru talman! Vi måste också värna alla de andra energislagen. Svensk vattenkraft får inte heller behandlas styvmoderligt utan måste värnas och på många håll moderniseras. Bara genom en diversifierad elenergiproduktion kan vi möta framtidens utmaningar vad avser produktion och klimatvänlighet.

Vi behöver vidare vindkraft och solenergi som en del i vår energimix. Här finns stora möjligheter att utöka för att nå målet om att en tredjedel av energimixen ska vara sol och vind för att göra energimixen så stabil och kostnadseffektiv som möjligt.

Fru talman! Vidare vill jag slå ett slag för den svenska produktionen av torv. Det är en del av energiproduktionen som behandlas styvmoderligt. Torven behövs för att starta förbränningsprocesser på ett miljövänligt sätt. Och det är viktigt att vi har en egen svensk produktion.

Att ersätta den inhemskt producerade torven innebär import av torv från Vitryssland och Ukraina, vilket innebär att varken miljöhållbarheten eller möjligheten att verkligen få importera kan garanteras.

Vi får inte heller glömma biogas och vätgas som en viktig del i den diversifierade elenergiproduktionen som vi vill se. Också här pågår mycket utveckling som kan vara till stor nytta för vår energimix i framtiden.

Sverige har en unik möjlighet att faktiskt vara ett av världens mest framåtsyftande länder på diversehandel i energiteknik och energiproduktion.

Anf. 78 MATTIAS JONSSON (S):

Fru talman! Vi debatterar energipolitiken här i dag, och det finns väldigt många motioner på detta område. Det är en fråga som intresserar väldigt många personer. I dag handlar frågan mycket om vilken väg som vi ska gå. Ska vi gå mot förnybara energikällor, eller ska vi inte göra det? Det kan man ibland fundera på när man hör debatten.

Motionsyrkandena handlar väldigt mycket om energipolitikens övergripande inriktning, energieffektivisering, kärnkraft, energiforskning och olika typer av förnybar energi. I de flesta fall avstyrks motionerna i utskottet och kommer inte att beslutas i kammaren. Och dessa drygt 200 motionsyrkanden från allmänna motionstiden behandlas just nu här i kammaren.

Jag skulle vilja börja med att nämna två områden där utskottet har föreslagit tillkännagivanden till regeringen, alltså där man vill att regeringen ska agera.

Det första rör vattenkraftens roll i det framtida elsystemet. Där har vi socialdemokrater tillsammans med några andra partier en reservation – reservation 21 – som jag yrkar bifall till.

Sedan har vi ytterligare reservationer som jag naturligtvis står bakom, men jag yrkar inte bifall till dem. Övriga reservationer yrkar jag avslag på.

När det gäller vattenkraftens roll i det framtida energisystemet har Havs- och vattenmyndigheten fått ett uppdrag att se över både föreskrifter och vägledningar så att möjligheterna till undantag och förklarande av vatten som kraftigt modifierade används fullt ut.

Därutöver tycker jag att vi i kammaren ska notera att regeringen i sin elektrifieringsstrategi så sent som i februari 2022 slog fast att det är jätteviktigt att analysera vattenkraftens betydelse i elsystemet. Enligt vad som står i denna strategi bör analysen omfatta förutsättningar för effekthöjningar samt tekniska, ekonomiska och miljömässiga förutsättningar. Analysen bör också inkludera potential för pumpkraft och kartläggning av eventuella insatser för att i större utsträckning realisera vattenkraftens lagrings- och flexibilitetspotential. Det är det ena.

I det andra förslaget till tillkännagivande efterfrågas en strategi för kraft- och fjärrvärme. Där delar jag verkligen vad motionen handlar om, nämligen behovet av att få en hållbar fjärr- och kraftvärmeproduktion. Fjärr- och kraftvärmens är väldigt viktiga delar av energin och betydelsefulla pusselbitar i den omställning vi just nu är inne i. Mot den bakgrunden är det positivt att regeringen, återigen, i elektrifieringsstrategin presenterade åtgärder för att ta ett helhetsgrepp om fjärr- och kraftvärmens långsiktiga roll i det framtida hållbara energisystemet och ta fram en fjärr- och kraftvärmestrategi inom ramen för det här arbetet.

Anledningen till att jag nämner detta är att det är saker på gång här. Ändå går oppositionen ihop och föreslår ett tillkännagivande till regeringen. Jag skulle vilja säga att dessa två utskottsinitiativ lite grann slår in öppna dörrar i ett arbete som redan pågår.

Fru talman! I den säkerhetspolitiska situation vi just nu befinner oss i, med ett krig som pågår mitt i Europa, är det allt fler som oroar sig över energiförsörjningen och över höga elpriser – och kanske i synnerhet över kärnkraften. Utifrån debatten den senaste tiden och de motioner som ligger på bordet i dag verkar detta dock inte bekymra Moderaterna, Kristdemokraterna, Liberalerna och Sverigedemokraterna.

I Finland, som just nu ofta används som exempel i den säkerhetspolitiska debatten, har man gällande kärnkraftsbygget i Pyhäjoki – som ligger bara 15 mil från Skellefteå – fattat beslut om att helt frigöra sig från rysk energiproduktion och därmed stoppa kärnkraftsbygget. Från oppositionen hör vi det ena förslaget efter det andra om små modulära reaktorer i Sverige. Jag undrar hur detta diskuteras i den säkerhetspolitiska kontexten? Jag skulle personligen vara väldigt orolig om det fanns mängder av små reaktorer utspridda över Ukraina nu när bomberna faller. Det tycker jag att man ska ta i beaktande.

Det är också ett faktum att ny kärnkraft är väldigt dyr. Det är bara att titta på Finlands nya reaktor, som precis har tagits i drift – den har utnämnts till världens näst dyraste byggnad, vilket väl kanske inte är något att vara stolt över. Den kärnkraft vi har i dag spelar en viktig roll och kommer att vara viktig i den svenska elmixen under många år framåt. Jag vill vara tydlig här: Den kärnkraft vi har i Sverige i dag kommer inte att stängas ned innan vi har andra alternativ på plats, men man ska samtidigt inte ha några illusioner om att kärnkraften är ett kraftslag som ger låga elpriser. Så ser det nämligen inte ut.

Det är också ett faktum att Sverige får ungefär 45 procent av sin el från vattenkraften. Det är ett kraftslag som är både planerbart och reglerbart. Men planerbarhet är en funktion, inte ett energislag. Planerbarhet kan vi också bygga med lagring av förnybar energi och mer flexibilitet. Vi ser en ny utveckling av exempelvis vindkraft kombinerat med lagring i vätgas som är väldigt intressant inför framtiden – och det kan ske här och nu.

Fru talman! Staten kommer alltid att stå som garant för att Sverige och dess medborgare ska ha en trygg elförsörjning. Det gör vi just nu, exempelvis genom att Svenska kraftnät planerar investeringar om 100 miljarder fram till 2030. Dessutom pågår ett arbete för att halvera byggtiden för nya elnät fram till 2025. Här händer det alltså väldigt mycket, och det är helt nödvändigt.

Nu ser vi en stor investeringsvilja i förnybar elproduktion från marknadens sida. Kan då moderater, kristdemokrater, sverigedemokrater och liberaler ändå inte vara lite grann tillfreds med att marknaden, som man annars vurmar väldigt mycket för, visar vägen och är så tydlig? I stället argumenterar man på ett sätt som lätt går att tolka som att Moderaterna har hamnat i facket kärnkraftssocialister.

Fru talman! Målet om 100 procent förnybar energi är just ett mål. Vi behöver förnybar energi – och mycket mer av den. Men jag noterar att vi har motioner på bordet som handlar om att ta bort målet om förnybar produktion, vilket skulle direkt försvåra den omställning vi är mitt inne i.

Vi behöver bygga ut vår energiförsörjning kraftigt under de kommande decennierna. Här behöver vi jobba på bred front med alla de delar som lyfts i elektrifieringsstrategin och möjliggöra mer elproduktion, särskilt i södra Sverige. Vi behöver också göra en mycket stor utbyggnad av elnäten så att vi kan få el till den plats där den behövs, när den behövs. Faktum är att de flesta studier visar på en trend att kostnaden för förnybar el går ned i takt med att tekniken utvecklas. Samtidigt ser vi att kostnaderna ökar om vi skulle gå in med mer kärnkraftsbyggnation.

Regeringens elektrifieringsstrategi är väldigt bra. Den ger svar på flera av de frågor vi nu står inför, såsom behovet av en mer proaktiv utbyggnad av elnäten, fjärrvärmesektorns viktiga nyttor för elsystemet och behovet av en strategi för fjärr- och kraftvärme. Den innehåller också en nationell kraftsamling kring kompetensförsörjning för elektrifiering, liksom åtgärder för en utvecklad intäktsreglering, leveranssäkerhetsmål, myndighetsgemensam uppföljning och planering av elbehovet samt frågan om kompetensförsörjning, som jag var inne på tidigare.

Sammanlagt rör det sig om 67 åtgärder, och det är 67 åtgärder som ger svar och pekar ut en tydlig riktning som jag ändå tror att de flesta partier i denna kammare sluter upp bakom.

Vi behöver inte bara producera mer el; vi behöver också jobba med en effektivisering av vår användning av el, det vill säga energieffektivisering. Regeringen lade fram ett förslag om ett rejält stöd för att jobba med detta – vilket KD, M och SD olyckligtvis avslög.

Till sist, fru talman, vill jag bara säga att vi var några kollegor som gjorde ett besök på Scania i förra veckan. Det var Bil Sweden som anordnade besöket, där Scania, AB Volvo och Volvo Cars deltog. Utifrån de diskussioner vi hade där kan jag konstatera att det från branschens sida råder kristallklar tydlighet: Man vill ha förnybar el här och nu. Man vill inte vänta 20 år på ny kärnkraft, utan det är här och nu investeringarna måste ske. Varför tar inte Moderaterna till sig industrins synpunkter och åsikter, som är så tydliga? I stället vill M ta bort det mål om förnybar energi som riksdagen har fattat beslutat om.

Nej, vi behöver se framtiden an med ny teknik. Vi behöver också bygga mer vindkraft och solkraft här och nu och samtidigt bejaka möjligheterna att lagra el i vätgas. Det skapar en genuin möjlighet som i sin tur ger förut-

sättningar för fler företagsetableringar. Det är på det sättet vi socialdemokrater tar oss an klimatutmaningen och ser till att skapa tusentals nya jobb runt om i hela landet – och även löser frågan om vår energipolitik.

(Applåder)

Anf. 79 LOTTA OLSSON (M) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja börja med att trycka på vikten av att värna vattenkraften. Det är möjligt att de stora vattenkraftverken värnas och att man ser över underhållet ordentligt där, men när jag ser den massiva rivning av småskalig vattenkraft som pågår i landet – med våra länsstyrelser goda minne – gör det mig väldigt upprörd. Inte nog med att man kan förstöra hela vattenflödet i alla fall i Mellansverige, som jag kommer ifrån – man kan också helt förstöra en småskalig vattenkraft som vi kan ha nytta av i händelse av konflikt och energibrist rent allmänt.

Sedan, fru talman, gör det mig enormt skrämmd att ledamoten Jonsson helt har gått på Putins narrativ vad gäller hur farlig kärnkraften är för svensk säkerhet. Det är ju inte kärnkraften som är faran; det är en diktator i Ryssland som är faran. Det finns mycket i våra andra energislag som också skulle kunna vara en enorm fara om man satte en bomb där eller om man skulle skicka en kärnkraftsladdning på Sverige. Det skrämmer mig faktiskt, fru talman, att man helt köper argumentationstekniken från Ryssland. Det är ett jättedilemma om vi ska anpassa vår energipolitik efter hur en diktator i öst ser på Sverige och svensk energipolitik.

Sedan är det väl nästan att göra självmål att kalla oss för kärnkraftssozialister. Jag är absolut inte socialist. Är det någon som skräms av socialism är det jag, men det gör tydligen ledamoten Jonsson också. Då är väl kärnkraftssynpunkterna det som man måste titta på.

Anf. 80 MATTIAS JONSSON (S) replik:

Fru talman! Tack, Lotta Olsson, för synpunkter och frågor!

Vad gäller vattenkraften kan jag notera att vi har en elektrifieringsstrategi, som jag nämnde i mitt anförande, som tar sikte på just de här frågorna. Den är oerhört viktig inte minst för södra Sverige. Jag tror att vi delar den uppfattningen.

Vad gäller kärnkraften och vårt säkerhetspolitiska läge var det en fråga som jag ställde i mitt anförande: om man tar med de aspekterna i den säkerhetspolitiska kontexten, som jag uttryckte mig. Utifrån den fråga som Lotta Olsson ställer i den här debatten noterar jag att man inte tar notis om dem. I ett säkerhetspolitiskt läge som kan förvärras för Sveriges del är det dock klart att vi behöver ta hänsyn till vilka effekter det kan få om Sverige skulle råka ut för en ökad konfliktnivå. Kan vi då ha kärnkraften i drift – ja eller nej?

Vi har haft olika typer av säkerhetsövningar i den här kammaren där man som exempel har fått släcka ned något kärnkraftverk. Jag tror inte att vindkraften behöver sluta snurra för att vi har ett ökat säkerhetspolitiskt hot mot Sverige. Däremot är kärnkraften mer utsatt.

Små modulära reaktorer, som föreslås spridas ut nära städer, industrier och så vidare, ser jag som en oroande utveckling när det säkerhetspolitiska läget ser ut som det gör. Tar inte Moderaterna hänsyn till de aspekterna i de förslag man lägger fram?

Anf. 81 LOTTA OLSSON (M) replik:

Fru talman! Detta visar väldigt tydligt Socialdemokraternas syn på kärnkraften. Man lägger säkerhetspolitiska tunga filter över frågan, och man lägger även ekonomiska tunga filter över den. När man tittar på annan kraft som vattenkraft eller vindkraft ser man det inte alls på samma sätt.

Kärnkraften måste självklart bära sig själv. Vi har heller inte sagt att vi ska betala för kärnkraften utan tvärtom att den ska finansiera sig själv. Men då måste man se över vem som kan producera kärnkraft och faktiskt ge möjlighet att göra det.

Vad gäller försvaret är vindkraften, vindkraftsparkerna och möjligheten att försvara Sverige utifrån att vi ställer upp vindkraft en fråga som är uppe väldigt ofta. Jag vill inte gå in på vad som skulle kunna göras, men jag tycker att det är hemskt att man har en kärnkraftsfofi och inte tittar på alla andra säkerhetsaspekter på samma sätt.

Självklart måste vi se till att inte ställa upp farliga saker som kan vara till ”motgagn” för oss i krig, men jag tycker att Socialdemokraterna här tydligt visar att kärnkraften inte är någonting de vill ha. Då tycker jag att Socialdemokraterna också är svaret skyldiga: Vad ska balansera upp sol, vind och vatten när solen inte skiner, när det inte blåser tillräckligt och när vattenkraften inte räcker till? Eller ska vi slå igen våra gröna gruvor och gröna industrier när elen inte räcker till?

Jag tror att Volvo och Scania vill ha garantier för att det faktiskt finns elenergi i tillräcklig mängd när det behövs. Då är det väl egentligen inte grön eller helt förnybar el utan fossilfri el som man efterfrågar.

Anf. 82 MATTIAS JONSSON (S) replik:

Fru talman! Jag kan konstatera att Socialdemokraterna har varit pådrivande och gett förutsättningar för att vi har den kärnkraft vi har i Sverige i dag. Den kärnkraft vi har behöver vi också ha under överskådlig tid, tills vi har andra energislag som kan ersätta den.

När det gäller de reaktorer som nu har stängts har vindkraften ökat produktionen tre gånger mer än vad dessa gav.

Det jag får bekymmer med är när man låser in sig i ett hörn och bara pratar kärnkraft när vi har energislag i form av havsvindkraft som kan lösa situationen här och nu. Där är det faktiskt så att Lotta Olsson och hennes kollegor runt om i kommunerna i Sverige har medverkat till att säga nej till cirka 60 terawattimmar havsvindkraft som hade kunnat öka svensk produktion av el enormt.

Jag kan också konstatera att vi 2010, under alliansregeringen, nettoimporterade 2 terawattimmar el. De senaste åren har vi nettoexporterat 25 terawattimmar el varje år.

Den vindkraft som vi nu ser byggas i Sverige och den föreslagna havsvindkraften runt våra kuster har enorm potential och enorma möjligheter att lagra energin i vätgas för att få en reglerbar kraft från havsvinden och den vindkraft som står på land.

Storföretagen, industrin och marknaden säger att man vill ha mer produktion här och nu och pekar på havsvinden som den stora möjligheten kopplat till vätgasen. Ändå låser man in sig och pratar om kärnkraft som ska förverkligas 15, kanske 20 år fram i tiden när det behövs satsningar här och nu. Den ekvationen får jag inte ihop – därav frågorna.

(Applåder)

Anf. 83 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD):

Fru talman! Sverige har gjort en fantastisk resa där vi har minskat vårt fossila beroende avsevärt under en längre period. Detta har möjliggjorts tack vare den storskaliga utbyggnaden av vattenkraften och kärnkraften, som har minskat vår fossila andel i energiförsörjningen från närmare 85 procent i början av 70-talet till drygt en fjärdedel i dag. Det kan jämföras med att andelen fossilt i energiförsörjningen globalt fortfarande ligger på nivåer kring 80 procent. Där har inte mycket hänt under motsvarande period, nästan mer än ett halvt sekel.

Sverige står nu inför en omfattande elektrifiering då den kvarvarande fossila energiandelen ska fasa ut. Det är ett uttryck som har blivit något av ett mantra i energipolitiken när dessa frågor diskuteras. En mycket stor majoritet i denna kammare är inte på något sätt motståndare till detta. Tvärtom ser man positivt på elen som möjliggörare och energibärare för att kunna fasa ut den fossila andelen och kraftigt öka vår elanvändning.

Men på samma sätt som energiförsörjningen inte blir stabil och leveranssäker bara för att man säger det kommer inte heller elektrifieringen att äga rum enbart för att man upprepar det tillräckligt många gånger.

Utvecklingen på det energipolitiska området är nämligen ganska dystert. Vi ser brister i överföringskapaciteten som hindrar tillväxten runt om i landet, med omfattande ledtider i tillståndsprocesserna för både nya och gamla elnät. Den goda marginal vi haft i kraftbalansen har nu eroderat bort fullständigt. I stället har vi numera kroniska underskott som ökar vårt beroende av våra grannländers fossila bränslen, vilket har bidragit till att elpriserna nu återkommande når nya rekordnivåer.

Regeringens och Socialdemokraternas lösning på detta var att lansera sin papperstiger kallad elektrifieringsstrategin, en produkt som man varken samtalat eller förhandlat med något annat parti om och som präglas av att det saknas konkreta åtgärder och framför allt av att det är först efter valet som någon form av leverans ska ske. Det är en produkt där man uppenbart försöker kompensera för att man har suttit på händerna under större delen av mandatperioden och att man har misslyckats på det energipolitiska området, detta trots att man har fått ständigt återkommande signaler om att det går åt fel håll.

Fru talman! Sverigedemokraterna har under hela mandatperioden lyft upp att ingången för den svenska energipolitiken måste vara att sätta mål för vad vi vill att vårt kraftsystem ska präglas av i stället för att, som regeringen, sätta mål för vad man hoppas att den ska innehålla och bortse från verkligheten. Vi har inte råd att utesluta någon fossilfri kraftkälla, framför allt inte den enda planerbara som vi har byggt ut storskaligt i södra Sverige, om vi ska lyckas med elektrifieringen och kunna ha ett rimligt pris på el året om.

Sverigedemokraterna har tillsammans med andra partier i oppositionen tidigare fått igenom förslag i denna kammare om att det statliga stödet till energiforskningen även ska kunna gå till kärnenergiforskning. När riksdagen i höstas antog budgeten från Sverigedemokraterna, Moderaterna och Kristdemokraterna tydliggjordes åter denna inriktning, och i början av detta år kunde vi se ett historiskt anslag riktas till en ansökan om det som på sikt ska bli en forskningsreaktor.

Denna tydliga politiska signal har fått flera intressenter att börja vilja investera i kärnkraft och då i små modulära reaktorer. Där finns nu flera lovande engagemang i Sverige. Men det finns fortsatt flera regulatoriska hinder då ingången är att vi inte ska bygga för mer kärnkraft. Man stoppar det genom att inte ändra på lagstiftningen, vilket är nödvändigt. Man ser inte till att skapa möjligheterna. Det är högst nödvändigt att göra en distinktion där. När alla fossilfria kraftslag behövs kan det inte vara förbudet i 287 av landets 290 kommuner.

I dag är ledtiderna som sagt orimligt långa när det gäller utbyggnad av elnät. Det har tyvärr blivit ett återkommande inslag och ämne i denna typ av debatter. Det handlar fortsatt om tio tolv år för att få nya nätkoncessioner. Det utgör ett stort hinder för elektrifieringen och har en direkt negativ påverkan på vår konkurrenskraft. Det är uppenbart att för få initiativ har tagits för att komma till rätta med detta problem.

Det är dock inte enbart nya nätkoncessioner som tar tid. Ett uppmärksammat exempel på det finns i min valkrets. Det gäller dubbelledningen mellan fastlandet och Öland. Det är den enda elledning som finns där, och den har funnits sedan 1928. Sedan 2017 har det sökts en förlängd nätkoncession. Energimarknadsinspektionen har att pröva om ledningen är rimlig samt om man ska få förnyad koncession. Processen har nu pågått i fem år.

Trots att ledningen har funnits i nästan 100 år har det alltså tagit fem år, och man är långt ifrån i mål. Det har begärts in kompletterande underlag för hur man ska hantera människors oro för att fåglar kan flyga in i elledningen. Det har även plockats in underlag för hur barnperspektivet ska beaktas. Just det senare framstår som tämligen märkligt då det som sagt är den enda elektriska förbindelse som finns mellan fastlandet och Öland. Alternativet skulle vara att inte ha någon el alls på Öland.

Det är inte uppenbart att det nödvändigtvis behövs fler handläggare. Det behövs snarare en mer effektiv handläggning jämte att det måste bli enklare att få ett miljötillstånd vid tillståndsprövning, oavsett om det gäller elledningar, en gruva eller att bryta kalksten.

I detta betänkande föreslår Sverigedemokraterna tillsammans med andra partier i oppositionen att det ska riktas ytterligare två tillkännagivanden. Det ena rör återigen vattenkraften och tillståndprocesserna. Det är uppenbart att riksdagens tidigare beslut och viljeinriktning för vattenkraften inte har fått genomslag i praktiken. Regeringen måste använda alla verktyg som finns i verktygslådan – regleringsbrev, myndighetsdialog och utredningsuppdrag – i styrningen av dessa myndigheter för att säkerställa att viljan från den folkvalda församlingen ska kunna få effekt i verkligheten.

Det är ytterligare ett tillkännagivande som adderas till de redan befintliga på detta område. Riksdagen riktade så sent som häromveckan ett annat på samma tema. Det var kopplat till den nationella planen; det måste vid de prövningar som nu sker säkerställas att man nyttjar alla de undantag som finns inom EU-rätten.

Även när det gäller kraftvärmens föreslår utskottet, delvis på förslag från Sverigedemokraterna, ett tillkännagivande. Konkurrenskraften för kraft- och fjärrvärmens måste stärkas. Det har vi lyft upp vid återkommande tillfällen under mandatperioden. Det har förvisso lyfts upp i regeringens elektrifieringsstrategi, men i handling har man under mandatperioden hela

tiden bidragit till att urholka konkurrenskraften för kraft- och fjärrvärme genom att införa nya skatter.

I detta förslag till tillkännagivande lyfts det tydligt upp att man ska inkludera frågor om beskattning, byggregler och EU-regler. Förhoppningsvis ska vi framöver kunna se att även avfallsförbränningskatten tas bort. Det skulle vara för andra gången, men det kan förhoppningsvis bli slutgiltigt så att vi inte behöver se någon sådan komma tillbaka.

Det är inte direkt någon slump att det är på områden som har med planerbara kraftkällor, leveranssäkerhet och tillståndsprocesser att göra som det har riktats tillkännagivanden under mandatperioden. Det är framför allt på de områdena det brister. Man saknar förståelse för att elen i större utsträckning måste produceras när den efterfrågas.

Samtidigt finns det en avsaknad av en energipolitisk överenskommelse. Det behövs betydligt mer än att en enpartiregering lägger fram sina egna förslag som det varken har förhandlats om eller som har förankrats hos något annat parti. Efter valet måste det bli en förändring på det området, om vi ska lyckas med elektrifieringen.

Fru talman! Med detta sagt vill jag yrka bifall till reservation 1 i betänkandet.

Anf. 84 RICKARD NORDIN (C):

Fru talman! Vintern har inneburit kraftiga prisökningar på el och drivmedel – typiska energifrågor. Både hushåll och företag har drabbats hårt ekonomiskt. Den stora orsaken är Rysslands krigföring i Ukraina och upp-takten till det. Höga fossilgaspriser på kontinenten har spilt över på Sverige, och höga råoljepriser har gjort att drivmedelspriserna skenar.

Nu behövs krafttag och åtgärder för att hantera detta och se till att effekterna inte upprepas. Det handlar om åtgärder här och nu för att dämpa problemen men också för att på lång sikt se till att problemen inte kommer tillbaka. Vi ska göra oss oberoende av fossil och rysk energi, så att sådant agerande inte kan få så stora konsekvenser för Sverige.

Jag börjar med drivmedlen, som också är en del i betänkandet även om vi pratar väldigt mycket om elen. Centerpartiet vill att Sveriges produktion av biodrivmedel ska öka. Det gäller också elektrobränslen, som verkligen är på gång. Det är för klimatets skull men också för att skapa jobb och gröna företag i Sverige och samtidigt minska importberoendet, inte minst av rysk energi.

Fru talman! Europa importerar i dag fossila bränslen till ett värde av 1 miljard euro om dagen från Ryssland. Det är fullständigt vansinnigt, och det finansierar Putins krigföring.

Om vi gör mer biodrivmedel här gör vi oss mer oberoende av den fossila energin. Vi behöver skapa stabila villkor och långsiktiga spelregler för det. Det behövs en biodrivmedelskommission. På samma sätt som vi nu har haft en energikommission och en elektrifieringsstrategi behöver vi en sådan kommission och en sådan strategi när det gäller biodrivmedel.

Men den största utmaningen här och nu när det kommer till att fasa ut det fossila är den monumentala helomvändning som flera partier i den här kammaren har gjort. Från en dag till en annan vill man skrota systemet för att använda förnybar energi, det vill säga reduktionsplikten, till förmån för fossil energi.

Den typen av politik leder till osäkerhet, och det blir bara dyrare för konsumenterna. När man ökar den politiska risken kostar det mer att investera. Rätt hanterat hade man kunnat skapa mer stabila priser, mer förutsägbarhet och fler jobb här. Nu väljer man i stället att försöka öka kostnaderna på sikt för konsumenterna. Det är inte hållbar politik.

Det agerandet spiller självklart över också på andra branscher, inte minst inom energisektorn. Ju mer polariserad debatt vi har och ju fler snabba vändningar det blir, desto större osäkerhet blir det för företagen, de som ska investera.

För att minska de riskerna vill jag yrka bifall till reservation 30 i betänkandet. Där lyfter vi upp just vikten av långsiktiga spelregler för biodrivmedel.

Jag går över till elen. Redan i höstas förutsåg Centerpartiet i vår budget, som enda parti, höga elpriser för företag och för hushåll som inte bor i lägenhet.

Vi tog också höjd för det och lade fram förslag för att ge stöd till energieffektivisering och se till att det här inte händer. Det är otroligt viktigt att regeringen nu lyssnar på det och lägger fram förslag i vårändringsbudgeten så att vi inte hamnar i samma situation en gång till. Vi kan inte hålla på med stödpaket och pytsa ut någon tusenlapp till en bilägare eller hundralappar till den som har fått höga elräkningar. Det är inte en ansvarsfull och hållbar politik i längden. Vi behöver självklart lösa problemen här och nu. Men vi måste också rusta för framtiden, och det saknas helt i regeringens åtgärdsplaner.

Vi behöver bygga mer produktion. Det är klart att det är en viktig del av lösningen. Vi behöver bygga den snabbt och se till att den kommer till där den verkligen behövs. Där står ju investeringarna på kö, vilket vi är tack samma för. Det finns otroligt många ansökningar om ny produktion, inte minst i södra Sverige där den behövs som mest. Här väntar vi på att regeringen ska ge besked. Vi väntar på ett antal olika saker som behöver göras när det gäller till exempel regelförenklingar och tillståndprocesser. Men det behövs också en ny lagstiftning.

Det behöver bli mer lönsamt att ha ett kraftverk på sin bakgård. Det måste vara lika attraktivt att ha en energiproducerande anläggning på sin bakgård som det är att ha en batterifabrik. Kommuner tävlar ju om batterifabriker, men man vill väldigt gärna se elproduktionen till batterifabriken någon annanstans. Det är ett helt ohållbart scenario.

Vi behöver lösa ersättningsfrågorna men också frågorna om ersättning till elnäten, som är ett jätteproblem. Markägare får en spottstyver och blir av med sin mark för all framtid i stället för att man, som när man sätter upp en vindkraftsanläggning eller något annat, faktiskt kan arrendera ut marken. Här behövs en ny lagstiftning.

Det finns ett antal olika saker som rätt många i den här talarstolen har sagt hittills och som jag är helt övertygad om att flera partier kommer att säga härnäst. Då tycker jag att det är synd att vi ska stå här och fajtas om vem som är bäst och varför de andra har fel. Det finns jättemycket som vi borde kunna göra tillsammans. Vi gjorde en överenskommelse 2016. Jag tycker att det är synd att partier hoppade av den. Nu är det dags att göra en energiöverenskommelse 2.0.

Prognoserna pekar på en fördubblad energianvändning till 2045, kanske 2050 eller där någonstans. Då behövs det enighet för att minska den politiska risken.

Vi behöver rusta upp elsystemet. Vi behöver också effektivisera tillståndsprocesserna, och det tror jag att alla är överens om. Centerpartiets mål om en halvering av tidsåtgången har regeringen gjort till sitt. Det är en välkommen start, får man väl säga.

Vi behöver förenkla för den som vill sätta upp en egen solcellsanläggning eller kanske till och med en egen vindkraftsanläggning, vilket faktiskt är möjligt numera. Vi behöver stärka lokal produktion och öka acceptansen, oavsett vad som byggs och var det ska byggas. Vi behöver stärka kraftvärmen. Sverigedemokraterna, som man som centerpartist inte alltid håller med, har en likartad politik. Vi behöver ta bort skatten på bioolja och stärka konkurrenskraften. Det finns fortfarande väldigt mycket kapacitet som inte används i kraftvärmen, trots att vi har de priser som vi har. Här behövs åtgärder.

Vi behöver värna vattenkraften. Det var Centerpartiets utskottsinitiativ som gick igenom för någon vecka sedan här i kammaren. Trots att Socialdemokraterna säger att det är viktigt att vi lever upp till lagstiftningen och att det är saker på gång har ju domstolsprocesserna, som många gånger riskerar att driva ut vattenkraft, redan påbörjats. Det är ett underbetyg till regeringen att man säger att man ska vidta åtgärder men påbörjar prövningar i domstolen innan åtgärderna är vidtagna. Det som vi beslutade i kammaren för någon vecka sedan var faktiskt inte att stoppa prövningarna utan att skjuta på dem tills vi har en vettig lagstiftning på plats. Det tror jag också att vi egentligen är tämligen överens om mellan de flesta av partierna.

Vi behöver stärka elnäten. Elnätsregleringen behöver ses över, fru talman, och skattetrycket behöver minska. Vi behöver få in viktiga systemtjänster och effektivisering, och flexibilitet behöver uppvärderas.

Det här är sådant som vi är tämligen överens om. Kan vi då inte sätta oss ned och lösa det här? Det är ett högt tonläge i debatten, där det handlar om antingen vindkraft eller kärnkraft som lösningen på allt. Förutom att det är falskt, för varken vindkraft eller kärnkraft kan lösa allt, skapar det polarisering och högre kostnader.

Hushållen förväntar sig att vinterns situation inte upprepas. Det löser vi inte med den debatt som vi har just nu. Näringslivet förväntar sig långsiktighet i sin omställning. Klimatet bryr sig inte om ett högt tonläge och en polariserad debatt.

Politisk risk, som vi är med och skapar genom den debatt vi nu har, tar sig uttryck i högre kostnader för näringslivet och för hushållen. Det är för mig som centerpartist helt oacceptabelt.

Nu är det dags för oss att sätta oss ned och lösa problemen. Vi har en skyldighet som politiker att göra det. Vi i Centerpartiet har gjort det många gånger förr. Kom nu till förhandlingsbordet, övriga partier! Jag är övertygad om att vi kan lösa det för hushållens, företagens, klimatets och Sveriges bästa.

Anf. 85 BIRGER LAHTI (V):

Fru talman! Finns det något som skulle vara mer aktuellt än just energipolitik i dag? Ja, det är i så fall odemokratiska länder, deras diktatoriska och auktoritära ledare och kriget i Ukraina.

Utskottet föreslår att riksdagen ska göra två tillkännagivanden till regeringen med anledning av två motionsyrkanden, dels om vattenkraft, dels om fjärr- och kraftvärme. När det gäller vattenkraften anser utskottet att riksdagen ska komplettera ett tidigare tillkännagivande om den småskaliga vattenkraften, så att det tydliggörs för regeringen att både den små- och den storskaliga vattenkraften ska värnas och utvecklas. Det är väl helt okej.

Beträffande fjärr- och kraftvärme konstaterar utskottet att en strategi har aviserats i regeringens elektrifieringsstrategi. Men utskottet understryker vikten av att strategin inkluderar frågor om beskattning, byggregler och EU-regler för biobränslen. Jag tänker inte gå vidare in på det. Vi står bakom reservationerna och är nöjda med det som pågår.

När det gäller vindkraften är det mycket på gång, och den är på många läppar och i diskussioner. Det råder ingen tvekan om att vindkraften är det produktionsslag som går snabbast och är billigast att få på plats i Sverige i dag. Oavsett de positiva signaler som vindkraftsutbyggnaden medför finns det några orosmoln ovan snurrorna.

Vi hade Säpo på besök i utskottet om diverse säkerhetsfrågor som kan dyka upp hos oss politiker kopplade till vårt uppdrag. Helena Lindahl hann före mig och ställde lite frågor om kinesernas vilja att investera i vindkraft hos oss och om säkerhetsfrågor kring detta. Jag följde upp hennes fråga och ställde en följdfråga som var ganska tydlig och precis. Vi får nu en bild som vi inte hade trott för tio år sedan av diktatoriska och auktoritära ledare i odemokratiska länder och hur de kan agera. Det är typ tio år sedan dessa länder började sin bana med att investera i samhällsviktig funktion som elförsörjning i vårt land. Då pratar jag givetvis om Kina.

Frågan jag ställde till Säpo var: Har vi varit naiva när vi har låtit det gå så här långt? Svaret från Säpo blev: Ja.

Inte nog med att utländska investerare blir ägare till produktion, utan de intecknar många gånger även produktionen i decennier framåt. Missar vi något här? Den frågan vill jag ställa till oss som lagstiftande församling.

Som ett av de största energibolagen, som dessutom ägs av staten, bör Vattenfall enligt min uppfattning gå i bräschen för omställningen till förnybart. Bolaget arbetar redan i dag med förnybar produktion, men med den unika position som bolaget har anser jag att det måste göra mer.

Vattenfalls ägardirektiv bör vara formulerat på ett sådant sätt att det bidrar till målen för den svenska energipolitiken. Vattenfalls uppdrag är att generera en marknadsmässig avkastning genom att affärsmässigt bedriva energiverksamhet. Bolaget ska vidare vara ett av de bolag som leder utvecklingen mot miljömässigt hållbar energiproduktion. Jag och Vänsterpartiet menar att det finns en motsättning mellan kraven på marknadsmässig avkastning och att vara ett av de bolag som leder utvecklingen mot miljömässigt hållbar energiproduktion. Det behöver därför tydliggöras att Vattenfall ska öka sina investeringar i vindkraft även om det görs på bekostnad av avkastningskravet.

Regeringen bör därför ge Vattenfall i uppdrag att bygga mer vindkraft. Regeringen bör också återkomma med förslag på hur avkastningskravet för Vattenfall kan sänkas för att underlätta investeringar i svensk vindkraft.

Vänsterpartiet förespråkar därför en sänkning av Vattenfalls avkastningskrav med motkravet att pengarna i stället investeras i utbyggnaden av svensk vindkraft. Det passar utmärkt, fru talman, att jag yrkar bifall till vår reservation 26. Vi står givetvis bakom alla våra reservationer, men som brukligt yrkar jag bara bifall till en.

I oktober 2021 överlämnade utredningen ett betänkande som heter *En rättssäker vindkraftsprövning*, SOU 2021:53. I betänkandet beskrivs bland annat förekomsten av så kallade vindbruksplaner, det vill säga ett slags tematiskt tillägg till kommunernas översiktsplaner.

Utredningens uppfattning är att det tidigare stödet för vindkraftsplaneling har varit av stor betydelse för att öka kunskapen och få kommunerna att planera för vindkraft.

Utredningen konstaterar också att ett utpekande i översiktsplanen var av stor betydelse för tillståndsprövningen innan kommunal tillstyrkan, den så kallade kommunala vetorätten, infördes.

Kravet på kommunal tillstyrkan har emellertid minskat värdet av ett utpekande av områden för vindkraftsutbyggnad i översiktsplanen i både teorin och praktiken.

I teorin kan det ske genom att kommunerna när som helst under en prövningsprocess kan besluta sig för att inte tillstyrka en vindkraftsetablering oavsett vad som står i översiktsplanen. I praktiken har det också visat sig att kommunerna inte har tillstyrkt projekt trots att dessa har varit planerade i områden som har pekats ut som lämpliga i översiktsplaner.

Utredningen redovisar också för- och nackdelar med en modell som innebär att de kommunala vindbruksplanerna görs rättsligt bindande. Det är en modell som hämtar inspiration från prövningen enligt plan- och bygglagen men som ändå utgör en särskild reglering av vindkraften. De bindande planerna skulle påminna om dagens vindbruksplaner, som alltså är tematiska tillägg till översiktsplanerna. Men till skillnad från dessa ska de vara bindande för såväl kommunen som för andra.

Utredningens förslag innebär sammanfattningsvis att kommunerna fortsatt har rätt att säga nej till vindkraft. Men till skillnad från i dag kommer kommunen att ge besked tidigt i processen, och omfattningen av kommunens beslut begränsas till att enbart avse mark- och vattenanvändning. Tillståndsmyndigheten prövar sedan om vindkraftsparken kan ges tillstånd med hänsyn till exempelvis naturmiljöintressen. Utredningens betänkande skickades ut på remiss under hösten förra året.

Vänsterpartiets syn på det kommunala vetot är känd sedan tidigare, och regeringen avser att komma med en proposition tidigt i april 2022. Den kommer dock inte till vårt utskott, och därför nämner jag den här.

Vi inser givetvis att det inte finns något stöd för att slopa det kommunala vetot. Men ersättning till kommuner när vindkraft etableras måste till, annars missar vi utbyggnadstakten vad gäller förnybart. Det bör komma något om det i samband med vindkraftsöversynen.

Fru talman! Det är så mycket som kommer att vara avhängigt av hur vi riggar upp vårt energisystem inför det kommande decenniet. Vi har bara fått en försmak av de elpriser som vi kan smittas av om vi inte bygger ut vår produktion och överföringar inom landet. Vi måste se till att vi som

politiker är modiga och fattar beslut som tryggar samhällsviktig funktion, som elförsörjningen är.

Vi kan inte låta utländska bolag kolonisera Sverige på ett sätt som undergräver först och främst planerna som vår tunga industri så förtjänstfullt vill göra för klimatet, men även för att trygga framtiden för dem själva såklart.

Klimatmål är viktiga och ska uppnås med styrmedel som ett verktyg. Men om verktygen bara leder till fattigare konsumenter och industrins nedläggning, vad har vi vunnit då på resan?

Att utländska investerare ser möjlighet att investera i elproduktion i Sverige är väl helt okej, om det innebär att det tryggar systemet och elpriserna i landet. Det är förutsättningen. Men om investeringar leder till det omvända tycker jag att vi bör ta ett steg tillbaka och tänka om.

Fru talman! Vänsterpartiet ser elektrifieringen som samhället står inför som något mycket exceptionellt, stort och viktigt. Det gäller framför allt för klimatet men även för välfärden. Den i sin tur är avhängig av att vår industri står stark i den största omställningen sedan ångmaskinens insteg i samhället.

Anf. 86 LOTTA OLSSON (M) replik:

Fru talman! Jag vill fråga lite grann om det kommunala vetot. Vänsterpartiet ser nu ut att vilja gå på linjen att man kanske ska nagga lite på det.

Det kan vara så att en kommun har en väldigt dålig ekonomi. Befolkningen där tycker egentligen inte att den vill ha en stor vindkraftspark. Men sittande kommunalråd – nu är jag lite konspiratorisk här – tycker att det är en fin slant som kommer till kommunkassan.

Det låter som att det är så pengarna ska komma. Det är inte till enskilda personer som råkar ha sitt hus där eller råkar bo i området, utan det ska gå till kommunkassan.

Jag tycker att det är ett farligt sätt, rent generellt, att samhällsplanera. Man ska ändå alltid försöka att ha samförstånd med sina medborgare. Det är också därför vi har ett väldigt starkt kommunalt självbestämmande.

Fru talman! Om man leker med tanken att vi skulle få, vilket vi förespråkar, små modulära kärnkraftverk, ska vi då köra över orter där man inte heller vill ha sådana?

I Oskarshamn, Forsmark och runt Ringhals är befolkningen väldigt positiv till kärnkraft. Om man skulle hitta en kommun som verkligen var emot det, ska man då kunna ställa ett kärnkraftverk mitt i byn utan att man frågar kommunen över huvud taget?

Det måste bli så det ska slå om man ska se kraftslagen som likvärdiga. Jag vill att ledamoten Lahti utvecklar det, fru talman.

Anf. 87 BIRGER LAHTI (V) replik:

Fru talman! Tack, Lotta Olsson, för utvecklingen av situationen!

Jag håller med om att det inte är bra som det ser ut i dag. Jag tänker framför allt på vindkraften. En kommun kan ändra sig. Det är någon som har kommit med ett förslag till projektering. De kanske har pumpat in pengar i fem års tid. Sedan blir det en ny ledning i kommunen, och den ändrar sig och säger nej. Det håller inte. Det är ett dåligt sätt att använda sig av det kommunala vetot.

Som jag sa inser jag att det inte finns stöd i riksdagen för att avskaffa vetot, och då finns det kvar. Men detta leder i varje fall i rätt riktning. Kommunen har ansvar för mycket av det som händer i samhället, men den får inte något för det själv.

Ersättningen för markägarinträdet är bra för vindkraft. De som äger marken får en bra ersättning. Den frivilliga bygdepengen är väl så där. Det beror på hur de lyckas i sin förhandling med bolaget. Det ger lite till det omliggande samhället. Vi tycker att kommunen bör få ersättning om den upplåter miljö i sin kommun för en sådan samhällsviktig funktion som elproduktionen är.

Om vi i dag skulle hamna i den olyckliga situationen att man börjar bygga små modulära reaktorer, ska en kommun då kunna ändra sig? Den säger: Vi ska bygga här. Sedan blir det en ny ledning i kommunen, och den säger: Vi vill inte ha det. Det är lika osäkert.

Jag tycker att det som finns på plats i dag är bra. Det behövs bara att man inför någon form av ersättning till kommunen. Det är mycket lättare att försöka berätta för kommunpolitiker i kommunen: Vi driver nu två förskoleklasser eller någonting med pengarna från etablering av vindkraft.

Anf. 88 LOTTA OLSSON (M) replik:

Fru talman! Då är det inte det kommunala självbestämmandet som ledamoten Lahti är ute efter. Det är egentligen hanteringen ute i kommunen. Den säger: Vi vill ha. Sedan säger den: Vi vill inte ha. Man kostar på väldigt mycket i både utredningar och infrastruktur, och sedan backar man. Det är en helt annan sak än att man säger att man från staten kan gå in och styra med hela handen.

Samtidigt ska man veta att vi har en rätt mörk, eller ljus, grön historia i Sverige. Vi som är tillräckligt gamla kommer ihåg debatten i Norrland när man byggde ut älvarna. Det har aldrig varit gratis i vare sig naturhänseende eller på annat sätt när man har byggt ut kraft. Då körde man över befolkningen. Det kanske var bra för oss alla som kan få el i dag, men det var rätt tråkiga processer.

Jag tycker att det vore enormt tråkigt om vi skulle hamna i det läget nu i stället för att hitta vinn-vinnkoncept. Jag tycker också att det är lite populistiskt att hela tiden ta upp att det här gäller moderata kommuner. Vi vet ju att till och med sittande energiminister i sin kommun har röstat emot en vindkraftsetablering just där han bor. Det är så här det många gånger funkar: Det är jättebra om man ställer upp vindkraftverk i Birger Lahtis Norrland, men usch om man skulle komma i närheten av mig! Det är ofta så människor tänker.

Jag vill inte rita en karta över Sverige för var vindkraften ska finnas, men jag tror att man skulle kunna vara smart och leta i områden som redan är ianspråkta – för motorväg eller på annat sätt.

Hur gör vi för att på ett smart sätt få ett vinn-vinnkoncept och inte gå emot hela befolkningen och bara trycka ut vindkraftverk från statsmakten? Det är osmakligt för mig.

Anf. 89 BIRGER LAHTI (V) replik:

Fru talman! Tack, Lotta Olsson, för replikskiftet! Jag håller med om att vi inte har det optimala sättet att sälja in argumenten. Men en sak har

jag helt klar för mig: I Sverige behöver vi bygga ut elproduktionen, och det mycket, inom ett decennium.

Det blir jättesvårt för mig att försöka övertyga några bybor i min kommun om det samtidigt finns en kommun – kanske moderatledd – nära kusten som ska få en vindkraftsetablering ute till havs som man knappt ser och säger nej till den med hänvisning till det kommunala vetot. Då blir det jättesvårt för mig att försöka övertyga dem som får en vindkraftsetablering inpå knuten. Men en sak vet jag: Någonstans måste den byggas oavsett om det blir till havs eller på land i Norrbotten. Det går inte om alla har NIMBY-effekten, och den blir bara större om vi inte har ersättning till kommunerna.

Det blir väl inte heller helt mot kommunernas vilja. Vi kan inte ha en studiecirkel för varje gång vi gör någonting som är ett samhällsintresse eller en samhällsviktig funktion. Men det finns ju politiker i kommunen som är valda, och om de är överens kör man väl i alla fall inte över hela befolkningen.

Jag tror också att det blir lättare om man har en bra ersättning till de kommuner som upplåter mark och miljö till vindkraftsetablering.

Anf. 90 RICKARD NORDIN (C) replik:

Fru talman! Betänkandet handlar inte bara om el utan också en del om biodrivmedel. Jag tänkte ställa några frågor till Birger Lahti om det.

Vänsterpartiet har på väldigt kort tid gått från att förespråka en tämligen kraftig reduktionsplikt till att i praktiken vilja skrota densamma och lägga sig på EU:s miniminivå – med en ökad andel fossila drivmedel som följd såklart. Med anledning av det har jag tre frågor till Birger Lahti.

Vi har ganska tuffa hållbarhetskrav på biobränslen som inte alls finns på det fossila. Om vi minskar den förnybara andelen av hållbara biobränslen och ersätter det förnybara med fossilt – hur ser Birger Lahti på de säkerhetspolitiska konsekvenserna av det?

Vi kommer alltså att använda mer olja, och vi vet att de stora oljenationerna i världen är länder som Ryssland, Saudiarabien, Venezuela och många andra. Det finns också några mer eller mindre snälla, men de är inte så himla många. Hur ser Birger Lahti på de klimatmässiga konsekvenserna av att ersätta förnybart med fossilt?

Klimatpolitiska rådet har sagt att detta kanske är den absolut viktigaste åtgärd vi har för att minska utsläppen. Vad tänker i så fall Vänsterpartiet ersätta det här med?

Det blir väldigt stora förändringar på extremt kort tid. Det här är ju något som sker här och nu. Skulle man göra som Vänsterpartiet föreslår pratar vi om 55 miljoner ton ökade utsläpp till 2030, och det är lika mycket som släpps ut i hela Sverige på ett helt år.

Slutligen: Hur ser Birger Lahti att detta skulle påverka möjligheterna till svensk produktion av biodrivmedel? Alla de anläggningar som är på gång får då helt andra spelregler, och deras investeringar hotas såklart.

Anf. 91 BIRGER LAHTI (V) replik:

Fru talman! Tack för frågorna, Rickard! Det blev fyra frågor och inte tre, men jag hoppas att du kan räkna svaren.

Vi börjar med det första – reduktionsplikten. Jag förstår att vårt förslag inte faller i god jord hos alla, men kortsiktigt måste vi göra någonting. Det

funkar inte när människorna blir fattiga och folk säger att de inte har råd att köra till jobbet. Vi måste göra någonting, men jag förstår att alla de signaler vi ger inte träffar rätt alla gånger.

Anledningen till att ledamöter i miljö- och jordbruksutskottet väckte en motion om att vi ska vara försiktiga med reduktionsplikten tror jag hänger ihop med en farhåga för svenskt skogsbruk, som hade den ingången. Därför hamnade man där; det är inte svårare än så.

När det gäller säkerhetsaspekterna hade jag hoppats att Centerpartiet skulle röstat för ett förslag som Miljöpartiet kom med till utskottet om ett initiativ och som vi följde med på. Det handlar om att stoppa all rysk import av bränsle, även flytande motorbränsle som kommer från Ryssland. Men Centerpartiet hängde tyvärr inte med på det.

Jag håller dock med om att alla de åtgärder som man föreslår på kort sikt inte är bra. De kommer inte att träffa rätt; det fattar jag. Men någonting behöver vi göra på kort sikt. Och då är det det här vi kan göra för att lugna de människor som varje dag signalerar till oss att de inte har råd att tanka sin bil, att de inte kan komma till jobbet och att de har sagt upp sig. Signalerna till dem är: Vi gör någonting på kort sikt.

Men jag håller med Rickard Nordin om att det här inte håller på lång sikt. Vi måste ha något som håller, och jag tycker att Rickard hade bra ingångar i anförandet.

Vad gäller klimataspekterna är det klart att vi måste få någonting som långsiktigt minskar beroendet av fossila bränslen. Där kommer kanske svaret på den fjärde frågan, som ställdes utöver de tre: Det är klart att inhemsk produktion blir bra. Jag fortsätter i nästa replik.

Anf. 92 RICKARD NORDIN (C) replik:

Fru talman! Kortsiktigt behöver vi vidta åtgärder, Birger Lahti. Jag håller absolut med om det. Centerpartiet har lagt fram ett antal förslag både för att sänka pris vid pump och, kanske framför allt, för dem som drabbas hårdast – gröna näringar och åkerier.

Problemet här är att Vänsterpartiet och andra partier som föreslår en sänkt reduktionsplikt inte verkar ha fattat hur marknaden fungerar. Drivmedelsbolagen har ju redan köpt in de här volymerna förnybart bränsle, så sänkta ambitioner gör ingen skillnad här och nu. Det sänker inte priset, om man nu inte vill gå in med någon typ av statlig prisreglering. Det vet jag att Vänsterpartiet vill – de vill ha statlig prisreglering, 18 kronor vid pump och så vidare – men det är i praktiken juridiskt omöjligt att göra så.

Samma sak var det med utskottsinitiativet från Miljöpartiet. Man ville stoppa fossila bränslen, och man ville att Sverige ensidigt skulle införa importstopp för olja och gas. Och det låter ju skitbra – jag tycker också det!

Problemet i det fallet är att vi har av sagt oss vår handelspolitik till EU, så vi kan juridiskt inte fatta de besluten. Jag tycker att det är lite konstigt att man vill att riksdagen ska fatta beslut som är olagliga. Det kan inte vi i Centerpartiet ställa upp på, men om Vänsterpartiet vill ställa upp på att fatta olagliga beslut är det upp till Vänsterpartiet.

Vi var däremot med på att driva detta i Bryssel. Vi vill att Sverige ska driva på så att EU stoppar fossil olja och gas. Det är en självklarhet för Centerpartiet och något vi redan driver. Det intressanta är att det skulle göra att priserna ökar ytterligare. Om man dessutom tar bort det förnybara

kommer priserna att öka ännu mer. Det skulle alltså få en bakvänd effekt i det här sammanhanget att ta bort det förnybara. Det kanske skulle öka priserna ännu mer när vi samtidigt minskar oljeutbudet på marknaden.

Men det är bra att Vänsterpartiet ser behovet på sikt. Sådant är inte förslaget från Vänsterpartiet, men jag är glad att Birger Lahti ser det och inte minst för att han lyfter fram den svenska skogen, som har väldig potential. Jag vet att Birger Lahti känner till detta från sitt hemlän och att han vet att det finns väldigt mycket att göra här.

Jag tror att Vänsterpartiet får läsa på om hur marknaden funkar, men i övrigt verkar det ganska bra.

Anf. 93 BIRGER LAHTI (V) replik:

Fru talman! Tack, Rickard Nordin, för frågorna och debatten!

När det gäller reduktionsplikten i framtiden håller jag med. Men i dag, med den bild vi har nu, är jag inte så säker på att det som vi importerar till Sverige är så hållbart som man påstår. I den frågan tycker jag att jag har för lite svar för att kunna ge mitt ord på att varenda liter vi tar in i landet är hållbar.

Jag håller dock med om det som Rickard framförde att det skulle gälla om vi skulle ha egen produktion. Då skulle vi få arbetstillfällen på plats nära produktionen, och vi skulle ha koll på vad vi blandade in. Det vore helt klart bra, men då måste även debatten om skogen balanseras. Som det ser ut i dag är det ett virrvarr av fel information och desinformation och mycket tyckande hit och dit.

Vad gäller framtiden hoppas jag verkligen att vi får på plats någonting annat som gagnar landsbygden. I dag ser vi att man pratar mycket om elektrifiering. Om det finns en enda laddstation i en hel kommun är det inte någon hit att försöka få någon att köpa en elbil även om personen skulle ha råd. Det finns heller inte bilar på plats på hyllan. De säger: Kom tillbaka om ett år – då har vi kanske en bil som du kan få köpa.

På kort sikt är jag glad att Rickard Nordin håller med om bilden. Någonting behöver vi göra för att lugna dessa människor. Några är desperata; de säger att en tredjedel av deras inkomst går till att tanka bilen de gånger som de behöver tanka.

Det är mycket vi håller med om. Jag erkänner också att jag hade dålig koll på vad som skulle hända i dag. Vi försöker att bromsa den om den finns på lager. De bränslen som vi skulle blanda in var ju ingen hit.

Kravet från Miljöpartiet var faktiskt att man ska driva på i EU. Rickard Nordin brukar själv säga att vi är bra på att ta beslut vad gäller EU-regler – alltid till vår nackdel. Jag tror att det ligger någonting även i det. Vi tar nog inte den fajt i EU som vi borde ta.

Anf. 94 CAMILLA BRODIN (KD):

Fru talman! I dag debatterar vi energipolitik. Det finns ganska många motioner i detta betänkande. Jag tänker yrka bifall till reservation 1, som handlar om att vi bör ha ett energimål som är 100 procent fossilfritt.

I dagsläget finns det en energiöverenskommelse som pekar ut att vi till 2040 ska vara 100 procent förnybara. Det här är fel signalpolitik. Någonstans i grund och botten tror jag ändå att de politiska partierna i den här riksdagen är överens om att det är oljan och kolet som är fienderna. Det är de som ska puttas bort.

Därför är det mycket viktigt att ge rätt signaler till alla de aktörer som finns där ute, det vill säga att det är en fossilfri produktion vi ska ha i framtiden.

Jag vet att vi inte har ett uttryckligt förbud mot att bygga nya kärnkraftsreaktorer. Jag vet också att vi inte längre har en punktskatt på kärnkraft. Men ändå upplever många att det finns ett stopp runt 2040, trots att man får höra från olika politiska partier att det inte innebär något stoppdatum 2040.

Jag ska berätta en liten historia och göra en jämförelse.

Snåljåpen bjuder ut sin partner på restaurang. När menyn kommer in läser snåljåpen denna noga och säger sedan till sin partner: Jag ska bara ha en liten enkel omelett. Vad ska du bara ha?

Om du var den medbjudna partnern, skulle du då känna dig värdefull och uppskattad? Nej, det skulle du förstås inte. Jag menar att det finns en likhet mellan detta och hur kärnkraften har behandlats av regeringen.

Våra energiföretag får jättegärna komma med förslag på ny produktion, kan vi höra den nye energiministern säga. Men det finns ett tak för antalet reaktorer. Du får bara bygga på tre ställen, och du förväntas vara utfasad 2040. Är det en bjudning som man känner att man vill delta i? Nej, knappast.

Vi kristdemokrater tycker att det här målet om att förändra energimålet till 100 procent fossilfritt är att också skicka en signal om att kärnkraften kommer att vara en pusselbit i den framtida energimixen. Den kommer inte att vara den enda pusselbiten, men den är nödvändig. Här behöver lagstiftningen ses över så att kärnkraften får chansen att bidra.

Fru talman! Vi borde ha en ganska bred samsyn om energipolitiken. Flera partier har sagt det. Det finns mycket som vi är överens om.

Det finns några grundläggande frågor och några grundläggande hygienfaktorer. Vi är överens vad gäller oljan och kolet. Vi har hört om kraftvärmens roll. Det finns ett par saker. Jag ser att vi, om vi kan lägga partitaktiken och spelteorierna åt sidan, har ett gemensamt mål. Det kommer att behövas mer – inte mindre – el i framtiden. Vi borde ha ett utpekat planeringsmål på omkring 300 terawattimmar vid 2040. Det finns lite olika scenarier för det här, men alla samlas ungefär i det härade.

Hur ska då detta gå till? I dagsläget producerar vi någonstans runt 160 terawattimmar per år och använder oss av 140 terawattimmar.

Det finns olika organisationer som har gjort olika undersökningar. Några har gjort detta med hjälp av forskare. Det mest kostnadseffektiva som Sverige skulle kunna göra är att använda sig av minst en tredjedel kärnkraft, minst en tredjedel vindkraft och minst en tredjedel vattenkraft, solenergi, bioenergi och så vidare. Detta är det mest kostnadseffektiva som Sverige skulle kunna ha i framtiden.

Då krävs det att dessa tre ben får sina utstakade planer. När det gäller det första som jag nämnde, kärnkraften, anser vi att det bör vara en färdplan för nästa generations kärnkraft. Många tror att vi vill bygga gamla reaktorer i Sverige, men det vill vi inte. Här finns det mycket forskning, och precis som när det gäller det förnybara finns det forskning som pågår.

Om vi ska se till det yttersta just nu ska vi bygga den teknik som är aktuell här och nu och inte invänta vad som kommer om fem eller tio år. Kristdemokraterna ser gärna att man påbörjar byggnation av Ringhals 5

och 6. Den första Löfvenregeringen lade en våt filt över dessa planer och stoppade dem. Återuppta detta, så kan vi snabbt få igång produktion!

Det handlar också om kompetensförsörjning, som några av mina kollegor i näringsutskottet har varit inne på. Här har vi från Kristdemokraterna, Moderaterna och Sverigedemokraterna varit tydliga med att detta också ska gå till kärnkraftsforskning, vilket är någonting som inte har getts på många år.

Vi hade en väldigt hög kompetens i Sverige – vi var bäst i världen. Det är vi tyvärr inte längre. Regeringen har nu ändå gett medel – om än lite är det ett steg i rätt riktning – till exempelvis projektet Anita, som är ett kompetenscentrum som ska samla den värdefulla information som ett land behöver för att kunna ta sitt ansvar fullt ut. Ju fler sådana initiativ, desto mer välkomnar Kristdemokraterna det. Kristdemokraterna ser också att hoppet ökar.

EU tar många kloka beslut, men ibland glömmer man det. Ofta brukar vi säga att EU kanske inte är de som alltid tänker på alla länders väl och ve. Men tänk om varje land skulle ha sin egen standard för hur ett A4-papper ska vara eller hur en håslagare ska sätta hålen. Det kanske är ett lite fånigt exempel, men det är en nyttig påminnelse om att det är smidigt med gemensamma standarder.

Kärnkraften skulle må väl av förenklade tillståndsprocesser, typgodkännande och standardiserade komponenter. Det skulle vara välgörande. Då skulle det heller inte bli så hiskeliga kostnader eller ta så lång tid.

Den andra delen av de tredjedelar som jag delade in detta i är vattenkraften. Den är en del av vår baskraft.

I det här betänkandet har vi sagt: Inför ett moratorium! Skjut upp all omprövning av miljötillstånd för vattenkraften fram till att alla nödvändiga åtgärder finns på plats, också för att skydda vattenkraften.

För att minska omprövningarnas negativa effekter på vattenkraftselen anser vi att man bör använda de undantag som EU-rätten medger fullt ut. Detta är en jätteviktig fråga för att den småskaliga vattenkraften inte ska riskera att drivas ut. Det har riktats ett tillkännagivande om detta i riksdagen; nu är det upp till regeringen att faktiskt verkställa det. Tyvärr tror jag det inte förrän jag ser det.

Den sista tredjedelen är vindkraften. Den kommer att behövas, för vi kommer att behöva alla delar. Den kommer dock inte att behövas överallt.

Behåll det kommunala vetot! Man måste ha medborgarna med sig för att på ett ansvarsfullt sätt kunna bygga ut och leverera. Här anser vi att man också behöver se över elmarknaden. Vilka bidrar med stödtjänster, och vilka gör det inte?

Sedan har vi många andra olika delar. Vi har solenergi. Den är på fram-marsch, och där måste vi underlätta. Vi har kraftvärme och fjärrvärme. Nu ser vi att detta finns med i elektrifieringsstrategin, och det är bra. Men häromdagen fick man en käftsmäll igen: Skatten höjs återigen. Det känns inte riktigt som att regeringen vill underlätta för att kraftvärmens och fjärrvärmens ska finnas kvar. Det kan vi nog diskutera närmare också, men just de här delarna behöver man ta upp.

Vi har varit bekymrade över den ryska naturgasen och Nord Stream 2 länge. Nu har verkligheten förändrats snabbt, och vår önskan om att Tyskland skulle börja arbeta för att göra sig oberoende av den ryska gasen har blivit besvarad på ett otäckt sätt. Men det finns kvar att göra. Det här är en

påminnelse om att energipolitiken och säkerhetspolitiken går hand i hand utifrån ett beredskaps- och säkerhetsperspektiv mer än vad de hittills har gjort. Här har nog Sverige varit lite naivt.

Fru talman! Jag ska avsluta med att säga att hushållen inte ska tvingas bära ansvaret för regeringens misslyckade energipolitik. Just nu är det dyrt att vara svensk. Svenska familjer ska kompenseras med något slags bidrag, men det är orimliga prisnivåer just nu och vi behöver ta ansvar på riktigt. Därför menar vi kristdemokrater att det behövs omfattande reformer. Beta- la tillbaka elskulden till hushållen, öka självförsörjningsgraden av el, ta kontrollen över investeringarna i elnätet och gör även stamnätet till ett riksintresse!

Sverige har goda förutsättningar för att bli självförsörjande på ren el, men då förtjänar Sverige en ny energipolitik.

Anf. 95 MATTIAS JONSSON (S) replik:

Fru talman! Tack, Camilla, för ditt anförande! I delar var det väldigt intressant. I likhet med Rickard Nordin anförde Camilla att det finns likheter i energipolitiken, och jag tror att vi ska ta fasta på både Rickards och Camillas inlägg. Vi behöver titta inte bara på olikheterna utan också på likheterna.

En fundering som jag har och som jag har en direkt fråga om till Ca- milla handlar om den elektrifieringsstrategi med 67 åtgärder som nu har presenterats. Hur ser Camilla Brodin och Kristdemokraterna på elektrifieringsstrategin? Min uppfattning är att det också där finns stora likheter. Det är den ena frågan.

Den andra frågan som jag vill beröra är att det kommer upp mycket om vad vi kan göra på kort sikt och på lång sikt. På lång sikt är det mycket diskussion om kärnkraften och om att bygga små modulära kärnkraftsreak- torer och hur det ska se ut, även om vi inte har tekniken helt klar där.

Som i anförandet jag höll och i replikskiftet med Lotta Olsson vill jag ställa frågan: Finns det några funderingar hos Kristdemokraterna ur ett sä- kerhetsperspektiv hur det kan slå vid ett eventuellt försämrat säkerhetsläge för Sverige? Om Sverige skulle bli militärt attackerat, vilket naturligtvis inte får hända, kommer svensk kärnkraft att stängas ned. Det är en proble- matik i det jämfört med vindkraften som kan fortsätta snurra. Hur resone- rar Kristdemokraterna där?

Anf. 96 CAMILLA BRODIN (KD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Mattias Jonsson, för frågorna! Jag upp- fattar att det är två frågor: en om elektrifieringsstrategin och en om säker- hetsläget.

Vi börjar med elektrifieringsstrategin. Den var efterlängtd av många och var en produkt av januariöverenskommelsen. Den består av 67 punk- ter, och vi var inte med över huvud taget, om man säger så, i framtagandet av den. Vi fick den presenterad för oss. Hade man velat ha med sig politi- ken från början skulle man kanske ha kunnat samtala lite, men det får vi lägga åt sidan och ta vidare diskussioner om vid ett senare tillfälle.

Mycket av det som finns med där är utredningsuppdrag som regeringen ger till sig själv. Det ska bli spännande. Man konstaterar bara ett utgångs- läge och menar att man ska utreda det. Ja, det är jättebra, men återkom när det finns någonting konkret!

Man säger också att vi inte ska fastna i de olika energislagen, för där vet vi att det finns lite olika uppfattningar bland partierna. Men trots det pekar man ut havsvinden specifikt och kraftvärmen. Fjärrvärmestrategin har vi haft i vår politik ganska länge, så det är ett välkommet besked. Den tror jag att ganska många här i kammaren kommer att kunna vara helt överens om.

Jag tror att det på ett sätt finns potential att kunna komma vidare, men på vissa andra sätt tror jag att det kommer att bli lite knivigare. Vi måste ha samma verklighetsbild från första början för att kunna nå fram dit.

Sedan var det frågan om säkerhetsläget. Jag tror att säkerhetsläget förknippat med energipolitiken är en av de absolut viktigaste frågorna framöver. Jag tror att det är bekymmersamt om vi inte har tillräckligt med el för att kunna försörja våra medborgare på ett ansvarsfullt sätt och fortsätter sitta i knät på Putin.

Anf. 97 MATTIAS JONSSON (S) replik:

Fru talman! Det sista som Camilla Brodin anförde delar jag synen på. Vi ska naturligtvis inte sitta i knät på Putin, men frågeställningen var lite annorlunda. När det gäller kärnkraftverk, som ju är skyddsobjekt, på svensk mark och i ett försämrat säkerhetspolitiskt läge undrar jag om man från Kristdemokraterna i den kontexten ser en utmaning med att bygga ännu mer kärnkraft eller inte. För att vara lite mer konkret i frågeställningen: Tar man med den aspekten när man ser på detta?

Jag vill samtidigt, när vi är inne på det här, säga att vi har gjort en del från den socialdemokratiskt ledda regeringen under de här åren. Effektskatten är bortplockad, och vi har gjort åtgärder i avfallsfonden för att få det mer bärande i kostnaden vad gäller den delen. Trots det har det inte varit kö för att få bygga kärnkraft i Sverige. Däremot är det en lång kö för att få att bygga vindkraft på land och till havs.

Som vi kunde höra i ett tidigare inlägg här har det varit väldigt omfattande nej från kommunerna för att godkänna havsvindkraft upp till 60 terawattimmar, och det har också varit så i kommuner där Kristdemokraterna är med och styr. Frågan är även där hur Camilla Brodin och Kristdemokraterna ser på det energitillskott som skulle kunna ske här och nu och inte 20 år framåt i tiden i form av kärnkraft. Hur får vi till detta, och hur får vi kommunerna att faktiskt känna att det här är en bra väg att gå för att få de behövliga tillskotten för svensk elmix?

Anf. 98 CAMILLA BRODIN (KD) replik:

Fru talman! Tack, Mattias Jonsson, för frågorna!

Jag går direkt in på det som handlar om havsvinden. Vi har flera projekt som man har ansökt om som började 2003, och vi har något projekt från 2005. De är fortfarande inte i bruk eller inte i full produktion. Det tar lång tid oavsett vilket kraftslag det är.

Men man ska inte glömma bort vad vi har gjort historiskt. Vi byggde tolv reaktorer på 13 år. Gick det då kan man göra det igen, men då måste man också se till att man har standarder och så vidare. Om vi rullar över till detta med det kommunala vetot tror jag inte att man kan köra över kommunerna. Man måste ha med sig dem och medborgarna oavsett vilket energislag man ska bygga ut för att det ska vara accepterat.

Vi har tidigare kunnat höra: Det finns ingen som egentligen ifrågasätter att det finns kärnkraftverk i Ringhals, i Oskarshamn eller i Forsmark. Men det finns ett ganska stort och ökande motstånd mot vindkraften. Varför ser det ut så? Jo, det är för att man känner sig överkörd och för att man inte heller har fått någon ersättning. Man har kanske tappat halva värdet på sitt hus och så vidare. Det är inte okej. Här måste politiken stappa upp, och man måste göra det på ett ansvarsfullt sätt.

Vi har varit med om att fatta beslut och sagt ja. Se på hur det ser ut utanför Sölvesborg! Vilka är det som sitter i ledningen där? Jo, det är Sverigedemokraterna som har KSO-posten där, och sedan är det Kristdemokraterna och Moderaterna. Att säga att vi bara säger nej är fel. Det gör vi inte. Det är klart att vindkraften ska finnas. Vi kommer att behöva mer av allt om vi ska lyckas med klimatutmaningen, men då måste vi stappa upp och lägga detta lite åt sidan och i stället inse att vi behöver allt.

Jag hoppas att även Socialdemokraterna tar sitt förnuft till fånga och är med på den resan i framtiden.

Anf. 99 ARMAN TEIMOURI (L):

Fru talman! Som både talmannen och ledamöterna kan konstatera är lyset tänt i kammaren, det är behagligt inomhusklimat, och vi har alltså trots allt ingen elbrist i den meningen att vi har strömavbrott. Men däremot har vi många symtom på att saker och ting inte står rätt till. Exempelvis har vi under en lång tid haft tidvis skyhöga elpriser, och industrier kan inte etableras eller för den delen ställa om för att klara av klimatutmaningarna. Symtomen är många och visar på de allvarliga problem vi har i vårt elsystem. Det är signaler vi politiker måste både reagera och agera på.

Det är viktigt och avgörande att vi åtgärdar de underliggande problemen snarare än att försöka sminka över symtomen. Vi har en regering och flera partier som med en dåres envishet försöker intala sig själva och alla andra att vi inte har några problem. Man kan sminka en gris men det är fortfarande en gris, för att citera ett socialdemokratiskt statsråd.

Fru talman! Det har inte undgått någon att vi tidvis haft skyhöga elpriser med stora skillnader beroende på om man bor i norra Sverige eller i södra. Just i dag har hushåll i södra Sverige drygt sex gånger högre elpris än hushåll i norra Sverige. Det är minst sagt galet.

Det finns många faktorer som påverkar elpriset. Bland annat påverkas det av Putins agerande på gasmarknaden men också av väder och vind. Ungefär där stannar regeringens verklighetsbeskrivning. Men om vi ska titta på hela verkligheten kan vi se att den här regeringen tillsammans med Centerpartiet, Vänsterpartiet och Miljöpartiet avvecklat fullt fungerande kärnkraftverk i södra Sverige. De lät det ske trots att vi varnade för konsekvenserna.

De allvarliga svagheterna i södra Sveriges elnät, där de höga oförutsägbara priserna är det tydligaste symtomet, beror på att flera reaktorer har stängts. Dessutom är det extremt tydligt att när Ringhals 1 och 2 stängdes kopplades södra Sveriges elpriser till kontinenten. Innan dess hade vi för det mesta samma priser över hela Sverige.

Hade vi haft kvar kärnkraftverken hade vi alltså kunnat leverera fossilfri kärnkraft till kunder i södra Sverige. Vi hade kunnat exportera mer och därmed gjort klimatnytta både på hemmaplan och också på kontinenten. Det hade också möjliggjort att grannländerna hade kunnat minska sitt

beroende av Ryssland. Med nuvarande världsläge hade det naturligtvis varit mycket välkommet.

Fru talman! Sveriges elförbrukning ser ut att minst behöva fördubblas inom 20 år, inte minst för att skapa förutsättningar för industrins omställning och tillväxt. För att möjliggöra omställningen av industrin och transportsektorn krävs mer fossilfri el. Det finns bara tre fossilfria energislag som kan byggas ut i stor skala. Det är sol, vind och kärnkraft.

Kärnkraften är det enda av dem som är planerbart. Den har därför en särställning. Den som inte vill bygga ut kärnkraften när behovet ökar måste i stället föreslå lagring, som inte finns i stor skala, och användarflexibilitet, det vill säga att användarna anpassar sin elanvändning och därmed sin vardag efter vädret. Därför måste riksdagens energipolitiska mål ändras. Målet ska vara att energin vi använder och exporterar ska vara fossilfri. Referensen till ”förnybart” i de nuvarande energipolitiska målen måste tas bort, då det egentligen betyder ”inte kärnkraft”.

Fru talman! I den här riksdagen har Liberalerna och tre andra partier med tydlighet sagt att vi måste värna den svenska energimixen med både kärnkraften, vattenkraften och det förnybara. Om, och jag säger om, man värnar den svenska energimixen kan man inte skapa olika spelregler för våra energislag. Man kan inte ge subventioner till vindkraften och samtidigt dra undan mattan för kärnkraften.

Om man värnar den svenska energimixen vill man skapa jämförbara spelregler, så att marknaden själv väljer hur, var och när man bygger och med vilken teknik. Men eftersom det finns partier i denna riksdag som inte ser kärnkraften som en naturlig del av den svenska energimixen måste man skapa osunda fördelar för andra energislag. Det skapar långtgående problem i vårt energisystem – problem som vi ser i dag och problem som vi kommer att se under många år framöver.

Fru talman! Argumentlådan tryter för kärnkraftsmotståndarna. Först var det att vi inte har något slutförvar; nu är den frågan löst. Sedan var det att vi importerar uran från Ryssland; och det visade sig, precis som vi hade sagt, att vi inte har något beroende av Ryssland. Och även argumentet att ingen vill bygga för att det är så dyrt krossades för bara några veckor sedan. En svensk aktör med pengar i ryggen vill mer än gärna bygga kärnkraft i Sverige.

Vad är då problemet? Jo, vi har flera lagar och föreskrifter som i princip omöjliggör ett nybygge. Förutom att ändra riksdagens energipolitiska mål måste vi bland annat göra följande:

- Ta bort förbudet mot att bygga någon annanstans än vid de befintliga kärnkraftverken. I praktiken kan ju bara Vattenfall och Uniper bygga där.
- Ta bort begränsningen mot fler än tio reaktorer. Moderna reaktorer är mindre än de befintliga, och därför behövs fler.
- Se till att Strålsäkerhetsmyndigheten förbereder sig på att ta emot en ansökan om en ny reaktor. De behöver genast ta fram ett snabbspår för att godkänna reaktorer som är typgodkända i länder som är jämförbara med Sverige.

Det här är några av de saker som måste förändras. Men så länge den socialdemokratiska regeringen sitter vid makten kommer kärnkraftsmotståndet att fortsätta, och den svenska energimixen kommer inte att värnas. Vi behöver ett maktskifte till en liberal och borgerlig regering för att skapa rätt förutsättningar och jämförbara spelregler.

Fru talman! Det finns två problem med rysk gas: Den är rysk, och den är gas. Rysslands invasion av Ukraina visar att vi måste förändra försvars- och säkerhetspolitiken men också energipolitiken i grunden. Energipolitiken måste åter i högre grad bygga på säkerhetspolitiska överväganden.

Att energipolitik är säkerhetspolitik är inget nytt. Utbyggnaden av vattenkraften och framför allt kärnkraften under efterkrigstiden gjordes för att undvika ett beroende av importerade fossila bränslen från bland annat länder bakom järnridån. Europas stora svaghet är att den energipolitik som förts, och det stora beroende av gas som blivit följd, har gett Putin makten över både el- och värmeförsörjningen på kontinenten.

Vi behöver möjliggöra ett oberoende av Ryssland. Vi måste skapa rätt förutsättningar för Europa att klippa banden med Ryssland.

Givetvis har svensk kärnkraft en viktig funktion. Med säkerhetspolitiska överväganden borde det därför vara självklart för alla partier att ny kärnkraft ska byggas i Sverige. Men framför allt är svensk elexport viktig för att Finland, Baltikum, Polen och Tyskland ska kunna göra sig av med sitt beroende av rysk energi. Sverige ska enligt gällande EU-regler alltid hålla minst 70 procent av kapaciteten i kablarna tillgänglig. Det gör vi inte. Svenska kraftnät måste genast vidta de åtgärder som krävs för att klara det. Vårt mål ska sättas högre. Elexporten ska kunna gå för fullt närhelst behovet finns.

Sverige behöver också agera för att få till stånd åtgärder inom EU och i andra EU-länder. Tysklands plan att stänga sina tre reaktorer på nyårsafton i år måste stoppas. De kvarvarande reaktorerna producerar mer el än de baltiska staterna använder eller nästan lika mycket som danskarna förbrukar. Tyskland borde också starta de reaktorer man stängt i förtid. Särskilt gäller detta de tre som stängde så sent som för två månader sedan och Philippsburg 2, som stoppades för två år sedan. Dessa fyra har tillsammans kapacitet att producera el motsvarande Ungerns behov.

Detta är några åtgärder vi måste genomföra för att skapa rätt förutsättningar för Europa att klippa banden med Ryssland.

Fru talman! Avslutningsvis: Energisystemet är och måste vara till för människan och för att möta hennes behov. Dagens energipolitik ålägger människor och företag att inrätta sina liv och sin verksamhet efter vädret. I det långa loppet innebär detta grundläggande förändringar i människors vardag och i företagets konkurrenskraft.

Jag står givetvis bakom alla våra reservationer, men för tids vinning yrkar jag bifall endast till reservation 16, som handlar om tillståndsprouser och ny kärnkraft.

(forts. § 15)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.49 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

§ 12 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 24 mars

MJU18 Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och ökade incitament för naturvården i skogen med frivillighet som grund

Punkt 1 (Regeringens förslag)

1. utskottet

2. res. 1 (L)

Votering:

278 för utskottet

14 för res. 1

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 S, 58 M, 55 SD, 27 C, 21 V, 18 KD, 13 MP, 1 -

För res. 1: 14 L

Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

Punkt 4 (Regeringens bedömning om frivillighet vid skydd av skog)

1. utskottet

2. res. 9 (M, SD, KD)

Votering:

161 för utskottet

130 för res. 9

1 avstod

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 S, 27 C, 21 V, 14 L, 13 MP, 1 -

För res. 9: 57 M, 55 SD, 18 KD

Avstod: 1 M

Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

Punkt 9 (Efterlevnad av skogsvårdslagen och miljöbalken)

1. utskottet

2. res. 18 (M, SD, KD)

Votering:

148 för utskottet

131 för res. 18

13 avstod

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 S, 27 C, 21 V, 14 L, 1 -

För res. 18: 58 M, 55 SD, 18 KD

Avstod: 13 MP

Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

Punkt 11 (Äganderätt)

1. utskottet
2. res. 21 (M, SD, KD)

Votering:

161 för utskottet

130 för res. 21

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 S, 27 C, 21 V, 14 L, 13 MP, 1 -

För res. 21: 58 M, 55 SD, 17 KD

Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 5 KD, 6 L, 3 MP

Punkt 21 (Flexibla skyddsformer)

1. utskottet
2. res. 34 (S, V, MP)

Votering:

172 för utskottet

120 för res. 34

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 58 M, 55 SD, 27 C, 18 KD, 14 L

För res. 34: 85 S, 21 V, 13 MP, 1 -

Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

Punkt 22 (Revidering av miljö kvalitetsmålen)

1. utskottet
2. res. 38 (C)

Votering:

100 för utskottet

27 för res. 38

165 avstod

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 S, 1 SD, 14 L

För res. 38: 27 C

Avstod: 58 M, 54 SD, 21 V, 18 KD, 13 MP, 1 -

Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

Aron Emilsson (SD) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 44 (Miljöhänsyn inom skogsbruket)

1. utskottet
2. res. 68 (V)

Votering:

270 för utskottet

22 för res. 68

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:
För utskottet: 85 S, 58 M, 55 SD, 27 C, 18 KD, 14 L, 13 MP
För res. 68: 21 V, 1 -
Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

Prot. 2021/22:90
30 mars

Punkt 48 (Finansiering av åtgärderna i propositionen)

1. utskottet
2. res. 72 (MP)

Votering:

278 för utskottet
14 för res. 72
57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 S, 58 M, 55 SD, 27 C, 20 V, 18 KD, 14 L, 1 -
För res. 72: 1 V, 13 MP
Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

Ulla Andersson (V) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

**CU34 Subsidiaritetsprövning av kommissionens förslag till ett om-
arbetat direktiv om byggnaders energiprestanda**

1. utskottet
2. res. (M, SD, KD)

Votering:

161 för utskottet
131 för res.
57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 S, 27 C, 21 V, 14 L, 13 MP, 1 -
För res.: 58 M, 55 SD, 18 KD
Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

§ 13 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 29 mars

AU8 Jämställdhet och åtgärder mot diskriminering

Punkt 1 (Jämställdhetspolitikens mål och jämställdhetsintegrering m.m.)

1. utskottet
2. res. 1 (M)
3. res. 5 (L)

Förberedande votering:

58 för res. 1
14 för res. 5
220 avstod
57 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:
120 för utskottet
58 för res. 1
114 avstod
57 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 85 S, 21 V, 13 MP, 1 -
För res. 1: 58 M
Avstod: 55 SD, 27 C, 18 KD, 14 L
Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

Punkt 2 (Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer)

1. utskottet
2. res. 7 (C)
Votering:
171 för utskottet
27 för res. 7
94 avstod
57 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 85 S, 58 M, 14 L, 13 MP, 1 -
För res. 7: 27 C
Avstod: 55 SD, 21 V, 18 KD
Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

Punkt 3 (Hedersrelaterat våld och förtryck)

1. utskottet
2. res. 15 (MP)
Votering:
105 för utskottet
13 för res. 15
173 avstod
58 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 84 S, 21 V
För res. 15: 13 MP
Avstod: 58 M, 55 SD, 27 C, 18 KD, 14 L, 1 -
Frånvarande: 16 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP
Kenneth G Forslund (S) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Punkt 4 (Stöd till kvinno- och tjejjourer)

1. utskottet
2. res. 16 (V, L)
Votering:
256 för utskottet
36 för res. 16
57 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:
För utskottet: 85 S, 58 M, 55 SD, 27 C, 18 KD, 13 MP
För res. 16: 21 V, 14 L, 1 -
Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

Prot. 2021/22:90
30 mars

Punkt 8 (Diskriminering på grund av kön m.m.)

1. utskottet

2. res. 25 (KD)

Votering:

273 för utskottet

18 för res. 25

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 84 S, 58 M, 55 SD, 27 C, 21 V, 14 L, 13 MP, 1 -

För res. 25: 18 KD

Frånvarande: 16 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

Punkt 13 (Kvotering och positiv särbehandling)

1. utskottet

2. res. 32 (SD)

Votering:

236 för utskottet

56 för res. 32

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 S, 57 M, 27 C, 21 V, 18 KD, 14 L, 13 MP, 1 -

För res. 32: 1 M, 55 SD

Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

Noria Manouchi (M) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SkU12 Subsidiaritetprövning av kommissionens förslag till direktiv om en global minimiskatt för multinationella företag inom EU

Kammaren biföll utskottets förslag.

SkU32 Subsidiaritetprövning av kommissionens förslag till direktiv med regler för att förhindra att legala enheter som saknar substans missbrukas för skatteändamål

Kammaren biföll utskottets förslag.

UU17 Ukrainas, Georgiens och Moldaviens ansökningar om medlemskap i EU

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 14 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

FiU17 Ändrade regler för att möjliggöra utlämning av uppgifter för inkomststudier

1. utskottet

2. res. (M, SD)

Votering:

179 för utskottet

112 för res.

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 S, 27 C, 21 V, 18 KD, 14 L, 13 MP, 1 -

För res.: 58 M, 54 SD

Frånvarande: 15 S, 12 M, 8 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

FiU25 Statlig förvaltning

Punkt 1 (Den statliga myndighetsstrukturen)

1. utskottet

2. res. 1 (M)

3. res. 2 (SD)

Förberedande votering:

58 för res. 1

55 för res. 2

179 avstod

57 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

179 för utskottet

58 för res. 1

55 avstod

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 S, 27 C, 21 V, 18 KD, 14 L, 13 MP, 1 -

För res. 1: 58 M

Avstod: 55 SD

Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

Punkt 4 (Staten som arbetsgivare)

1. utskottet

2. res. 8 (V)

Votering:

217 för utskottet

22 för res. 8

53 avstod

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 S, 58 M, 55 SD, 18 KD, 1 MP

För res. 8: 21 V, 1 -

Avstod: 27 C, 14 L, 12 MP

Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

Margareta Fransson (MP) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU26 Kommunala frågor

Punkt 1 (Det kommunalekonomiska utjämningsystemet)

1. utskottet

2. res. 1 (C)

3. res. 2 (MP)

Förberedande votering:

28 för res. 1

13 för res. 2

249 avstod

59 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Elin Segerlind (V) och Bengt Eliasson (L) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats som frånvarande.

Huvudvotering:

252 för utskottet

27 för res. 1

13 avstod

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 S, 58 M, 55 SD, 21 V, 18 KD, 14 L, 1 -

För res. 1: 27 C

Avstod: 13 MP

Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

Punkt 2 (Vinster i välfärdens verksamheter)

1. utskottet

2. res. 3 (S, V, MP)

Votering:

172 för utskottet

120 för res. 3

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 58 M, 55 SD, 27 C, 18 KD, 14 L

För res. 3: 85 S, 21 V, 13 MP, 1 -

Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

Prot. 2021/22:90
30 mars

Punkt 3 (Kommunala tillsynsavgifter)

1. utskottet
2. res. 4 (SD, C)
3. res. 5 (M)

Förberedande votering:

82 för res. 4

58 för res. 5

152 avstod

57 frånvarande

Kammaren biträdde res. 4.

Huvudvotering:

153 för utskottet

82 för res. 4

57 avstod

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 S, 1 M, 21 V, 18 KD, 14 L, 13 MP, 1 -

För res. 4: 55 SD, 27 C

Avstod: 57 M

Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

Hans Rothenberg (M) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SkU21 Begränsning av avdragsrätten för underskott från tidigare år

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU3 En ny konsumentköplag

Punkt 3 (Den omvända bevisbördan)

1. utskottet
2. res. 3 (C, KD)

Votering:

247 för utskottet

45 för res. 3

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 S, 58 M, 55 SD, 21 V, 14 L, 13 MP, 1 -

För res. 3: 27 C, 18 KD

Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

Punkt 5 (Avhjälpan eller omleverans)

1. utskottet

2. res. 5 (M)

Votering:

194 för utskottet

58 för res. 5

40 avstod

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 S, 55 SD, 21 V, 18 KD, 14 L, 1 -

För res. 5: 58 M

Avstod: 27 C, 13 MP

Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

Punkt 6 (Köp av levande djur)

1. utskottet

2. res. 7 (S, V, L, MP)

Votering:

157 för utskottet

135 för res. 7

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 57 M, 55 SD, 27 C, 18 KD

För res. 7: 85 S, 1 M, 21 V, 14 L, 13 MP, 1 -

Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

Maria Malmer Stenergard (M) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 7 (Förslag om ytterligare åtgärder vid avtal om tillhandahållande av digitalt innehåll)

1. utskottet

2. res. 8 (C)

Votering:

247 för utskottet

27 för res. 8

18 avstod

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 S, 58 M, 55 SD, 21 V, 14 L, 13 MP, 1 -

För res. 8: 27 C

Avstod: 18 KD

Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

Punkt 8 (En framtida utvärdering av lagstiftningen m.m.)

1. utskottet
2. res. 11 (MP)

Votering:

221 för utskottet

13 för res. 11

58 avstod

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 S, 55 SD, 27 C, 21 V, 18 KD, 14 L, 1 -

För res. 11: 13 MP

Avstod: 58 M

Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU8 Konsumenträtt

Punkt 1 (Telefonförsäljning av lotter och andra spel)

1. utskottet
2. res. 1 (SD, C, KD)

Votering:

192 för utskottet

99 för res. 1

1 avstod

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 S, 58 M, 21 V, 14 L, 13 MP, 1 -

För res. 1: 55 SD, 26 C, 18 KD

Avstod: 1 C

Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

Punkt 2 (Översyn av lagen om kollektivtrafikresenärers rättigheter)

1. utskottet
2. res. 2 (SD)

Votering:

236 för utskottet

55 för res. 2

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 S, 58 M, 27 C, 21 V, 18 KD, 13 L, 13 MP, 1 -

För res. 2: 55 SD

Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 7 L, 3 MP

Robert Hannah (L) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Punkt 3 (Konsumentvägledning)

1. utskottet
2. res. 3 (M, SD, C)
3. res. 4 (V, MP)
Förberedande votering:
140 för res. 3
35 för res. 4
117 avstod
57 frånvarande
Kammaren biträdde res. 3.
Huvudvotering:
103 för utskottet
140 för res. 3
49 avstod
57 frånvarande
Kammaren biföll res. 3.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 85 S, 18 KD
För res. 3: 58 M, 55 SD, 27 C
Avstod: 21 V, 14 L, 13 MP, 1 -
Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

Punkt 6 (Information om klimatkompenserade produkter m.m.)

1. utskottet
2. res. 8 (C)
Votering:
265 för utskottet
27 för res. 8
57 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 85 S, 58 M, 55 SD, 21 V, 18 KD, 14 L, 13 MP, 1 -
För res. 8: 27 C
Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU10 Bostadspolitik

Punkt 1 (Bostadsanpassningsbidrag)

1. utskottet
2. res. 1 (C, KD, MP)
Votering:
234 för utskottet
58 för res. 1
57 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 85 S, 58 M, 55 SD, 21 V, 14 L, 1 -
För res. 1: 27 C, 18 KD, 13 MP
Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

Punkt 2 (Översyn av redovisningsregler)

1. utskottet
2. res. 2 (SD, C, V, KD)

Votering:

170 för utskottet

122 för res. 2

57 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 S, 58 M, 14 L, 13 MP

För res. 2: 55 SD, 27 C, 21 V, 18 KD, 1 -

Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 3 MP

Punkt 3 (Behovsbostäder)

1. utskottet
2. res. 3 (L)

Votering:

277 för utskottet

14 för res. 3

58 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 S, 58 M, 55 SD, 27 C, 21 V, 18 KD, 12 MP, 1 -

För res. 3: 14 L

Frånvarande: 15 S, 12 M, 7 SD, 4 C, 6 V, 4 KD, 6 L, 4 MP

Anna Sibinska (MP) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som

frånvarande.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

Energipolitik

§ 15 (forts. från § 11) **Energipolitik** (forts. NU15)

Anf. 100 LORENTZ TOVATT (MP):

Fru talman! Vi ska debattera energi, men just nu överskuggas förstås allt av det pågående kriget. Putins anfallskrig är oprovocerat, olagligt och på alla möjliga sätt fruktansvärt. Västvärlden måste göra allt som står i vår makt för att få slut på mördandet.

Här finns trots allt faktiskt en koppling till det vi debatterar i dag, energipolitik. Det är nämligen så att EU varje dag köper fossil energi för motsvarande 6 miljarder kronor. Europa och Sverige sitter fast i ett djupt beroende av Putins kol, gas och olja. För varje krona som spenderas och skickas till Ryssland kan Putin lägga ytterligare pengar till sin snabbt expanderande krigskassa. Det är på alla sätt absurt att vi har satt oss i detta beroende. Det är ett direkt stöd till Putin och hans olagliga krig.

Utöver detta är Europa och Sverige beroende av rysk kärnteknik. Hälften av det anrikade uran som Sverige importerar kommer från Ryssland. Av alla nya kärnkraftverk som byggts i världen sedan 2018 har vartenda ett, förutom några få, byggts i Kina av Ryssland. Det statligt kontrollerade

bolag som driver detta är Rosatom, som dessutom är ansvarigt för Rysslands kärnvapenprogram.

Därför säger Miljöpartiet så här: Inför en princip om energisolidaritet i Sverige och EU. Denna princip ska bestå av tre delar. För det första: Förbjud omedelbart all rysk energiimport till EU och Sverige. För det andra: I syfte att bidra till den omställning som nu behöver ske i de länder som behöver energi mest, avvara så mycket energi som möjligt i Sverige genom att spara energi och energieffektivisera. Och för det tredje, med exakt samma syfte: Bygg ut den förnybara elproduktionen så snabbt som möjligt.

Av dessa skäl har vi i Miljöpartiet lagt fram ett skarpt förslag här i riksdagen om att strypa all rysk energiimport. Men vad gjorde då riksdagen? Vad gjorde ni? Jo, ni röstade ned förslaget. Sex av åtta partier i denna kammare röstade mot förslaget om att strypa all energiimport till EU och Sverige. Detta skedde dessutom bara en timme innan president Zelenskyj i denna kammare vädjade till oss att sluta köpa rysk energi. Då röstade ni ned ett förslag om att göra just det. Det är en skam.

För oss i Miljöpartiet har arbetet med att frigöra oss från rysk energi pågått i många decennier. Tyvärr har de flesta partier motarbetat oss. Låt mig ta några exempel från ett parti som tillhör dem som allra mest försvarar den fossila ekonomin, nämligen Moderaterna.

För det första har EU haft en process som handlar om att vi ska klassificera olika typer av investeringar utifrån om de är hållbara eller inte. Detta är ett sätt att styra finansmarknaderna och deras investeringar och att få fram finansiering till de tekniker som är hållbara. Vad gjorde Moderaterna då? Jo, de gick till strids för att kärnkraft och fossilgas skulle klassas som hållbara enligt EU:s nya definition. Detta är ett beslut och en linje som direkt gynnar Putin och Ryssland.

För det andra har vi i Miljöpartiet drivit igenom en förändring som innebär att vi ska fasa ut fossilgas och kol från den svenska värmesektorn. Genom att ta bort den subvention för fossila bränslen som alliansregeringen införde har vi nu fasat ut nästan all kol och gas från svensk värmeproduktion. Detta var Moderaterna kraftigt emot när vi drev igenom det.

För det tredje kan vi titta på transportsektorn. Moderaterna har länge drivit en linje som går ut på att göra det billigare att köpa bensin och diesel, som ju har sitt ursprung i olja. Nu har man gått längre än så och vill kraftigt öka andelen fossilt i de bränslen som tankas i Sverige. Båda dessa linjer innebär ett stöd till Putin.

För det fjärde engagerar sig Moderaterna väldigt mycket för att stoppa det alternativ som finns, nämligen vindkraft. I kommun efter kommun rider Moderaterna ut i strid mot nya vindkraftsprojekt, motsvarande totalt 71 terawattimmar de senaste åren. För dem som inte har koll på de här begreppen kan jag säga att det motsvarar betydligt mer än all kärnkraft vi har i Sverige i dag.

Hur motiverade då Moderaterna sitt nej till att stödja Miljöpartiets förslag om att strypa importen av rysk energi? Jo, man sa att man gör så för att man inte vill legitimera Miljöpartiets politik. Man valde helt enkelt att göra krisen och kriget till en fråga om partipolitik och taktiserande och en del av sitt eget kulturkrig, som man håller på med. Man vill på alla sätt distansera sig från just Miljöpartiet. Därför kan man inte stötta ett initiativ från Miljöpartiet.

Den pro-fossila kamp som Moderaterna driver finns det flera exempel på. Jag skulle även kunna ta många exempel från andra partier. De flesta partier i den här salen driver kanske inte så farlig politik, men det är politik åt det hållet. Miljöpartiet är numera det enda klimatpartiet i Sveriges riksdag. Det är helt uppenbart. Så enkelt är det.

Låt mig runda av med att argumentera lite för den reservation som jag ska yrka bifall till. Den har mer klimatfokus än säkerhetsfokus, men det är beslätktat. Vi står förstas bakom alla våra förslag, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 12. Den handlar om att vi måste få styrfart i svensk klimatpolitik.

Först och främst behöver vi nya klimatmål. Vi behöver en koldioxidbudget som reglerar hur mycket Sverige släpper ut på totalen. Det viktigaste verktyget för att nå detta är att helt fasa ut fossil energi. Som sagt är detta viktigt utifrån ett säkerhetspolitiskt perspektiv, men också för att få styrfart i den svenska klimatpolitiken. Därför föreslår vi en solnedgångslag som innebär ett successivt avvecklande av all fossil energi i Sverige redan till år 2030. Det kommer att krävas för att Sverige ska leva upp till sin del i Parisavtalet.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 31 mars.)

Äldre frågor

§ 16 Äldre frågor

Socialutskottets betänkande 2021/22:SoU13

Äldre frågor
föredrogs.

Anf. 101 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Socialutskottet behandlar nu äldre frågor. Vi blir alla äldre varje dag. Att jag blir äldre är kvittot på att jag lever och samlar på mig erfarenheter och kunskaper. Allt fler lever längre och har alltså samlat på sig väldigt mycket kunskaper och erfarenheter. Men ibland är det som att livserfarenhet är något gott upp till en viss ålder men att det sedan blir en belastning att ha många år på nacken. Det är därför vi behöver uppmärksamma, synliggöra och motverka ålderism när den uppkommer.

Fru talman! Med åldrandet följer också risken att vi drabbas av sjukdom. Det innebär att vi behöver hälso- och sjukvård, akuta insatser, behandling och rehabilitering. Ibland behöver vi också omsorg på olika sätt efter våra behov. Att det offentliga gemensamt finansierar vård och omsorg är nödvändigt. Det är välfärdens kärna att vården och omsorgen finns där när vi behöver den.

Det är nödvändigt att vi fortsätter se människor som de personer de är, även när de behöver sjukvård eller omsorg och samtidigt är åsrika. Det går inte att generalisera vad ungdomar behöver, inte heller vad äldre personer behöver. Vi är personer med olika behov och intressen livet ut.

Fru talman! Demens och Alzheimers sjukdom tillhör det som tidigare ofta uppfattades vara naturliga delar av åldrandet och något man fick räkna med. Så är det inte. Drabbas man av demens, Alzheimers sjukdom eller

annan kognitiv sjukdom behöver man vård byggd på evidens och beprövad erfarenhet. Vården ska också vara personcentrerad.

Utskottet har samlat sig i ett tillkännagivande till regeringen där vi uppmanar dem att ta fram en ny nationell strategi för demens och andra kognitiva sjukdomar. Jag är väldigt glad över det förslaget och hoppas att regeringen så snart som möjligt tar itu med det arbetet. Förslaget har sin grund i ett motionsyrkande från oss kristdemokrater och ett från Moderaterna. Utskottet skriver så här: "Målsättningen med strategin bör vara att dessa sjukdomar ska diagnostiseras tidigt, kunna behandlas och på sikt förebyggas. Strategin bör även innefatta socialt stöd till patienterna och dess närstående."

Låt mig få lyfta fram några saker som behöver utvecklas för att vi ska ha en god vård till personer som drabbats av demens och andra kognitiva sjukdomar.

En utbyggd primärvård där man har rätt till en fast namngiven läkar-kontakt har stor betydelse även i det här fallet. Man ska veta namnet på sin läkare, och denne ska ha ett rimligt antal patienter, så att man kan boka tid när det behövs. Får man möjlighet till kontinuitet ökar chansen att man som patient vågar nämna det som känns konstigt men som man inte förstår vad det är. Finns det kontinuitet ökar också chansen för läkaren att påbörja en utredning i tid för att utröna vad det är som dykt upp.

Om man efter en utredning får beskedet att man har en demenssjukdom av något slag är det viktigt att direkt få en uppföljning och känna sig omhändertagen. Det är ett omvälvande besked att få veta att man har exempelvis Alzheimers sjukdom. Det är en kronisk och dödlig sjukdom. Vilken behandling kan ges, och vilken effekt har den? Vad kan jag göra själv för att må bättre?

Att i det skedet få träffa en kurator och kanske en arbetsterapeut kan vara guld värt. Demenssjuksköterskor finns på en del håll, och det är en mycket uppskattad funktion. Man får hjälp att hantera den första tiden efter beskedet och göra sig själv och kanske även närstående mer beredda på den sjukdom som efter hand kommer att utvecklas.

Det här är exempel på vad som kan behöva ingå i nationella riktlinjer vid demenssjukdom. Det är angeläget att de tas fram i bred samverkan mellan patientorganisationer, professionerna, forskare och myndigheter.

Fru talman! Det finns fler tillkännagivanden i betänkandet från socialutskottet. Vi kristdemokrater står bakom samtliga. Det handlar bland annat om en nationell strategi för att motverka ofrivillig ensamhet bland äldre, om att stärka det förebyggande arbetet mot våld i nära relationer bland äldre och om att regeringen bör se över hur det fallpreventiva arbetet kan stärkas.

Från Kristdemokraternas sida hade vi gärna sett att även reservation 8 vunnit bifall. Den handlar om vikten av att stärka äldreomsorgen genom ökad tillgång till hälso- och sjukvårdsinsatser. Vi har dock inte fått majoritet för den. Därför yrkar jag bifall till reservation 8 från oss kristdemokrater.

Anf. 102 ANN-CHRISTIN AHLBERG (S):

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 14.

Fru talman! Oavsett ålder vill vi ha ett friskt och bra liv alla livets dagar. Vad vi menar med det är självklart olika utifrån de individer vi är. Att

känna trygghet, ha ett aktivt liv, ha nära och kära och kunna bo hemma så länge man önskar och kan – så tror jag att de allra flesta vill ha det. Men det är tyvärr inte alltid livet blir så när man blir årsrik. Då behöver vi kanske lite mer hjälp, och då ska det fungera. Det måste vara enkelt att få hjälp.

Fru talman! Regeringen har i budgeten för i år gjort stora ekonomiska satsningar med både generella och riktade pengar i syfte att förbättra äldreomsorgen. Man har gjort satsningar på pensionärsorganisationer, vilket är jätteviktigt, och inrättat ett nationellt kompetenscentrum för äldreomsorg vid Socialstyrelsen. Från och med den 1 juli 2022 blir det en fast omsorgskontakt i hemtjänsten. Senare under våren ska vi i vårt utskott behandla ett förslag om att den fasta omsorgskontakten året därpå ska ha yrkestiteln undersköterska.

De 29 välfärdsförslag som redovisades i Välfärdskommissionens slutbetänkande i slutet av förra året bereds också. Prioriterade områden är styrning av välfärden, nyttjande av våra offentliga resurser, hållbar kompetensförsörjning, en god arbetsmiljö och digitaliseringens möjligheter i välfärden.

I december 2019 beslutade regeringen om ett äldreforskarråd där forskare med särskild kompetens inom äldreomsorgen ska ingå.

Det här är bra saker, men det behövs säkert mer.

Socialstyrelsen har i uppdrag att årligen undersöka vad de äldre tycker om äldreomsorgen. Svaren har precis samlats in och kommer att redovisas vecka 25. Man har också tagit fram ett underlag som ska vara ett stöd för anhöriga som vårdar anhöriga.

Vi kommer så småningom att få en äldreomsorgslag, vilket är väldigt välkommet, och nästa sommar bli undersköterska en skyddad yrkestitel.

En annan viktig satsning är Äldreomsorgslyftet, där staten finansierar kostnaden för den tid en anställd är borta på grund av studier. Det ger möjlighet att höja personalens kompetens samtidigt som det ger den anställda större möjligheter att studera.

Utan kompetent personal blir det ingen trygg och bra kvalitet vare sig inom hemtjänst, på särskilt boende eller i hemsjukvård. Vi behöver också personal med kompetens att arbeta förebyggande.

Fru talman! Vår vård- och omsorgspersonal gör ett fantastiskt jobb. Jag har träffat så många fina personer som jobbar där. Men de måste uppskattas mer vad gäller lön, bra arbetsmiljö och bra arbetstider som går att förena med ett socialt liv. Det ska vara anställningsvillkor med heltid som norm och rätt grundbemanning. Delade turer och minutstyrda scheman ska bort. Låt personalen få mer tid att göra sina jobb som de proffs de är. Vi måste få bort ohälsosamma scheman, och kompetensutveckling för all personal måste ske regelbundet.

Lika självklart som det är på mansdominerade arbetsplatser att man får riktiga arbetsskor och arbetskläder som är anpassade och lämpliga till arbetet ska det vara inom kvinnodominerade yrken. Det förhindrar tillbud och arbetsskador och minskar sjukdagar för onda ryggar och höfter. Det minskar också risken för att ta med smitta hem eller till arbetsplatsen.

Att få ett bidrag till arbetsskor på 500 kronor vartannat år är inte det samma som att få gratis arbetsskor. Vill man veta mer om denna kamp kan man gå in på Kommunals hemsida.

Vi måste göra det här om vi ska kunna behålla personalen inom vård och omsorg, kunna nyanställa kompetent personal och vara attraktiva arbetsgivare. Här har kommuner och regioner ett stort ansvar som inte kan vänta, för staten har gjort många satsningar med olika statsbidrag som kan användas för att utveckla arbetstidsmodeller och motverka delade turer. Det är både generella och riktade pengar för att utbilda och anställa mer personal och skapa mer träffpunkter för äldre.

Fru talman! Ingen äldre som behöver hjälp ska känna sig otrygg. Ingen äldre ska behöva känna sig ensam. Ingen ska utsättas för våld. Ingen ska lida av undernäring oavsett ålder. Vi måste också förebygga och förhindra fallolyckor.

Hur upptäcker vi det som ändå sker, och hur förhindrar vi det i fortsättningen? Jag tror inte att det hjälper med ännu fler nationella planer, strategier och riktlinjer, för risken är att det bara ökar på den administrativa bördan för redan hårt ansträngd personal.

Men vi har en socialtjänstlag för omsorg som inriktar sig på äldre. Denna lag är tydlig och bra, och den borde vi trycka mer på och framför allt upplysa fler om. Här står det att äldre personer ska få leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. Det står också att den som behöver stöd och hjälp ska få det. Det står också att socialnämnden ska verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra.

Att som äldre få lite mer tid med personalen, att få en fast omsorgskontakt, att ha möjlighet till kontakt med en äldresjuksköterska med specialkompetens och att bli uppsökt av en biståndsbedömare gör större skillnad än fler riktlinjer och nationella planer.

(Applåder)

Anf. 103 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för anförandet.

Jag är glad att ledamoten lyfter upp flera frågor om arbetsvillkoren eftersom de är så angelägna, och här har det hänt alldeles för lite trots att vi har uppmärksammat dem under många år. I budgeten finns bland annat de budgetkompletteringar riksdagen gjorde om att få bort delade turer, och detta är något vi behöver jobba med gemensamt.

Låt mig lyfta upp två frågor. Det här avsnittet handlar om äldre frågor som både kommuner och regioner arbetar med. En fråga för regionerna rör det tillkännagivande vi förhoppningsvis kommer att få igenom om en strategi för demens och andra kognitiva sjukdomar.

Fru talman! Jag hörde ledamoten säga att det är ointressant med riktlinjer. Men de kommer sig ju av att varena patientförening jag har träffat, tre stycken bara på förmiddagen i dag, berättar om hur olika det är i landet. De säger att det är ett postnummerlotteri. Det talas om rehabilitering, men i norra Sverige har man inte ens tillgång till det. Vilken hjälp man får beror på var man bor.

Är det inte så att behovet av riktlinjer uppkommer för att vi inte kan ge en jämlik vård? Då har vi att välja på att konstatera det eller försöka åtgärda det.

Hur ser ledamoten på de brister vi har i jämlikhet, inte minst när man är drabbad av demenssjukdom eller annan kognitiv nedsättning? Det är en stor sjukdom som drabbar jättemånga människor.

Min andra fråga rör just arbetsvillkoren inom äldreomsorgen, men kanske i en lite annan mening. Det finns nämligen ett behov av fler chefer, vilket kanske är något förvånande. Men i kvinnodominerade yrken är det vanligt med 30–50 medarbetare per chef medan en chef i ett traditionellt manligt yrke har 5 medarbetare. Jag tycker att det är en jämställdhets- och kvalitetsfråga att man som chef har ett rimligt antal medarbetare. Jag tror att det föder en god utveckling.

Hur ser ledamoten på Kristdemokraternas förslag här?

Anf. 104 ANN-CHRISTIN AHLBERG (S) replik:

Fru talman! Jag tackar Acko Ankarberg Johansson för frågorna.

Jag håller med om att vi behöver göra mycket mer. Ingen ska känna att man inte får hjälp och stöd oavsett om det gäller hemtjänst, äldreboende eller sjukvård. Vi har jobbat stenhårt med det i många år, men tyvärr har vi inte lyckats riktigt överallt.

Att vi måste ha en mer jämlik vård håller jag helt och hållet med om, men jag tror att mer personal med rätt kompetens ger de bästa förutsättningarna för att komma längre. Oavsett riktlinjer är det ju personalen som ska utföra arbetsuppgifterna. Kanske är det lite skillnad i hur vi tänker här.

Första ledets chefer tycker jag är en viktig fråga att lyfta upp. Precis som ledamoten sa har de alldeles för många anställda att ta ansvar för. Det är orimligt. Så sker inte inom mansdominerade yrken eller arbetsplatser. Men det finns något som är glädjande. I Äldreomsorgslyftet tänkte man inte på cheferna i första ledet, men vi ändrade på det i andra omgången därför att vi såg behovet av att de får möjlighet till kompetensutbildning men också andra satsningar som skulle göra det lite lättare för dem.

Anf. 105 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för svaren!

Vi kan börja med cheferna. Det är viktigt att jobba med detta i varenda kommun. Vi kristdemokrater tror att staten spelar en roll just när pengar ges – att man talar om att en förutsättning för att de ska få ta del av dem är att de arbetar för färre medarbetare per chef. Jag tror inte att det är lämpligt att staten bestämmer hur många eller på vilket sätt det ska göras, men det måste ske i en riktning så att man ser att det blir färre medarbetare per chef. Det är angeläget att göra detta inte minst inom äldreomsorgen. Det är en jämställdhetsfråga och en kvalitetsfråga. Jag hoppas att vi kan hitta gemensamma förslag som gör att vi lyckas bättre i denna fråga framöver.

När det gäller den andra delen, hur jämlikhet ska uppnås, står det i var-enda lag att en god vård på lika villkor ska ges. Socialtjänstlagen är också uppbyggd så, men ändå blir det inte så. Lösningen är inte att tro att det räcker med enbart mer personal, även om vi är överens om det. Vi i Kristdemokraterna har tillsammans med Moderaterna och Vänsterpartiet sett till att 4 miljarder årligen ges till äldreomsorgen. Jag är väldigt glad över den satsningen och att den är uthållig. Den behövs. Vi måste också säkerställa att patienterna vet vad de kan förvänta sig.

I dag när man drabbas av demens är det nästan alltid så att man får sin diagnos, inte alltid så tidigt som man borde, och att man sedan stannar i ett tomrum där ingenting händer. Det är alldeles tyst och tomt. Patienten går hem med ett av de tyngsta besked man kan få, om en kronisk och dessutom dödlig sjukdom. Brist på resurser är det alldeles säkert men också brist på

kunskap om vad som borde göras. Det är detta som förslaget till tillkännagivande tar sikte på, att omhändertagandet måste stärkas direkt. Inte minst måste de tvärprofessionella team som behövs mycket i det skedet användas – kuratorer, arbetsterapeuter, demenssjuksköterskor och många andra. Det ger ett bättre omhändertagande.

Om patienter och anhöriga kan må bättre under längre tid är det till stor nytta för alla. Vi borde göra detta mycket mer.

Anf. 106 ANN-CHRISTIN AHLBERG (S) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för ytterligare synpunkter och svar!

Jag tror att vi är eniga om många saker rörande problematiken med demenssjukdomar. Vi behöver mycket mer kunskap och kompetens. Riktlinjer i all ära – jag tror ändå att det handlar om kompetent personal och om attraktiva arbetsgivare så att fler stannar kvar i sina yrken och även väljer att kompetensutbilda sig och kanske få mer inriktning där.

Om man frågar ungdomar i dag säger de inte att det är deras stora dröm att jobba inom äldreomsorgen. De har andra drömmar. Men det finns många som verkligen älskar sitt jobb, att arbeta med äldre människor, och vi måste se till att de stannar kvar och blir goda förebilder för ungdomar så att de vill söka sig dit.

Det brukar bli mycket kritik när vi gör riktade satsningar, men vi tycker att det är bra och nödvändigt ibland att göra sådana så att vi ser att de kommer dit de behövs allra mest.

Det var någon mer fråga jag hade tänkt svara på. När det gäller första ledets chefer delar jag verkligen ledamotens synpunkter, fru talman. Vi måste bli mycket bättre där och framför allt se till att de får tid för den enskilda medarbetaren men också för de äldre.

Sedan tänker jag på alla anhöriga som ska hjälpa den som drabbas av demens. De har ofta svårt att veta vart de ska vända sig. Där kan vi förbättra.

Anf. 107 JOHAN HULTBERG (M):

Fru talman! Egentligen skulle min kollega Mats Sander haft denna viktiga debatt, men Mats är hemma och är förkyld. Det är tråkigt och synd. Glädjande och roligt är dock att det betänkande som jag nu i stället får förmånen att debattera innehåller inte mindre än fem förslag till tillkännagivanden och uppmaningar till regeringen. Det är fem förslag till tillkännagivanden som vi moderater har varit pådrivande för och som vi nu självfallet står bakom.

Vi moderater står självfallet också bakom alla andra förslag som vi lagt fram för att utveckla äldreomsorgen och skapa bättre förutsättningar för äldre att leva goda och självständiga liv. Men, fru talman, för tids vinning nöjer jag mig med att yrka bifall endast till reservation nummer 29, som handlar om att både förebygga och tidigt upptäcka ofrivillig ensamhet.

Fru talman! Ensamhet var ett tema som Bojan återkom till på sin blogg. Bojan var Dagny Carlssons bloggsignatur. Det var så hon blev känd för oss alla. Dagny Carlsson – 100-åringen som började blogga.

Det gäller att inte gamla till sig, var ett av hennes uttryck. Hon skrev om livet, om vad hon gjorde, vad som hände, hur hon uppskattade att vara frisk och hur viktigt det var att maten både såg god ut och smakade bra. Hon skrev om hur tveksam hon var till att börja balansträna men hur roligt

hon tyckte att det var när hon väl hade börjat. Och hon skrev som sagt om ensamhet.

Den 28 januari i år skrev hon: ”Ensamhet är hemskt tråkigt, jag vill hellre ha det lite roligt så länge jag lever. Nu när Coronan har lugnat sig lite hoppas jag att mina vänner hälsar på igen. Det är jättetrist att ligga ensam och bara titta i taket.”

Fru talman! Det här är ett försök till hyllning till Dagny och till livet. Dagny fick förmånen att vara frisk i hela kroppen, men kanske särskilt i knoppen. Hon hade börjat planera sitt 110-årskalas men nådde tyvärr inte dit utan gick bort den 24 mars, 109 år ung. Hon använde bloggen i nästan tio år för att inspirera sin omgivning med sin livsgnista, sin kärlek till livet och sin vilja att berätta. Vi har alla mycket att lära av henne.

Det är få förunnat att få leva ett så långt och friskt liv som Dagny fick. De flesta av oss drabbas av sjukdomar som påverkar innehållet i och begränsar längden på livet. För många är det kognitiva sjukdomar och kognitiv svikt som förkortar och begränsar livet.

Att få en kognitiv sjukdom i hjärnan som leder till demens är inte en del av det naturliga åldrandet. Det är sjukdomar som drabbar hjärnan och delar av hjärnan som styr våra sinnen, vår kognition. Sinnena försvagas gradvis, och demens tar över. Demens betyder utan sinne. Det är sjukdomar som det i dag tyvärr inte finns någon bot för. Det finns inga botande mediciner, enbart symtomlindrande. Och det är i allra högsta grad, som nämdes i replikskiftet nyss, också de anhörigas sjukdomar. Anhöriga känner sig ofta utelämnade och ibland helt bortglömda.

Fru talman! Vi moderater tycker att det behövs krafttag för att förbättra vården och omsorgen för personer med kognitiva sjukdomar. Dessa sjukdomar är i dag ett av Sveriges absolut största folkhälsoproblem. 20 000 svenskar drabbas varje år.

Jag är verkligen glad att en majoritet här i kammaren nu ställer sig bakom bland annat det förslag som vi i Moderaterna har lagt fram om att ta fram och genomföra en ny sammanhållen nationell strategi för kognitiva sjukdomar.

Vi vill förstärka primärvårdens möjligheter att ställa tidiga diagnoser. Vi ser framför oss ett system med fast läkarkontakt och insatser inom ramen för ett vårdteam. Vi anser att det behöver inrättas en medicinsk specialitet som innefattar grundläggande aspekter av kognition och förvärvad kognitiv nedsättning.

Vi ställer oss också förhoppningsfulla till forskningen och tror att den en dag kommer att leverera effektiva och kanske rent av botande behandlingar. Innan vi har kommit så långt är det viktigt att ta vara på och förmedla det som vi kontinuerligt har lärt oss. Vi vill lyfta fram de förebyggande åtgärder som forskningen har identifierat för att ge individen bättre förutsättningar att förebygga kognitiva sjukdomar, för att öka möjligheten att leva ett långt och värdefullt liv, som Dagny gjorde.

Fru talman! Låt mig nu kortfattat beröra de övriga fyra tillkännagivandena som vi moderater och en majoritet här i riksdagen nu föreslår till regeringen.

Ofrivillig ensamhet skapar ohälsa och utanförskap. Med en nationell strategi för att motverka ofrivillig ensamhet bland äldre vill vi ta ett samlat grepp för att ta vara på all den kunskap och alla de goda krafter som finns. Det handlar om att stärka livskvaliteten och att förebygga ohälsa. Att till-

höra ett sammanhang, göra sociala aktiviteter tillsammans med andra, ha människor runt omkring sig som bryr sig om en och att göra meningsfulla uppgifter stärker människors livskvalitet och bidrar till bättre hälsa.

Inom sjukvården behöver både primärvården och slutenvården bli bättre på att utveckla sina verktyg för att fånga upp den ofrivilliga ensamheten. Detsamma gäller naturligtvis också kommunerna. Det är verkligen viktigt att se över vad olika aktörer kan göra. Och det är alldeles självklart för oss moderater att det offentliga behöver de ideella organisationerna, civilsamhället, för att kunna minska den ofrivilliga ensamheten.

Fru talman! En form av brott som det talas alltför lite om är våld i nära relationer bland äldre. Forskning visar att fysiskt och psykiskt våld är relativt vanligt i hemmen och faktiskt också på äldreboenden. Många lider i det tysta. Kunskapen hos personalen är ofta begränsad, och i många fall saknas det handlingsplaner. Även för arbetsmiljön och för personalen kan detta våld vara en riskfaktor. Vi anser därför att kunskapen behöver öka om hur dessa brott kan förebyggas och hanteras inom vård och omsorg. Därför vill vi ge regeringen i uppdrag att se över hur det förebyggande arbetet mot våld i nära relationer bland äldre kan stärkas.

Fru talman! Fall och fallskador är den i särklass vanligaste skadeorsaken till inläggningar på sjukhus. Varje år faller cirka 70 000 personer så illa att de behöver läggas in på sjukhus för vård. 50 000 av dem som faller är 65 år eller äldre. Och de samhällsekonomiska kostnaderna för fallolyckorna uppgår enligt MSB, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, till hisnande 22 miljarder om året. Det är alltså mer än vad kostnaderna är för trafikolyckor. Andelen fallskador är störst i åldersgruppen 85 år och äldre och vanligare bland kvinnor än män. Vi känner till många av orsakerna, och det finns mycket evidens. Moderaterna föreslår därför att regeringen ska ge i uppdrag till Folkhälsomyndigheten att, utifrån all den evidens som finns om balansträning och styrketräning samt deras hälsoeffekter för just seniorer, utveckla nationella riktlinjer gällande träning för seniorer.

Fru talman! Maten och måltidens betydelse känner vi alla också till. Den är central i våra liv. Vi väljer mat utifrån årstid och högtid – smaken, doften och gemenskapen. Dagny skrev, som sagt, om maten. Mat ska smaka gott, och den ska se aptitlig ut. Samtidigt känner vi alla till att alldeles för många seniorer lider av allvarlig undernäring. Det finns flera anledningar till att det kan gå så långt. Här behöver det därför tas krafttag. Undernäring bland seniorer är, som sagt, ett välkänt problem som drabbar på tok för många personer, och det är ett problem som kommer att öka om vi inte agerar. Därför vill vi ge regeringen i uppdrag att ge lämplig myndighet i uppdrag att ta fram underlag för en nollvision när det gäller undernäring bland äldre. Att förebygga undernäring är livsviktigt.

Anf. 108 PER RAMHORN (SD):

Fru talman! Vi kan nog alla vara eniga om att de äldre förtjänar den bästa vården och omsorgen på sin ålders höst. Vi får aldrig glömma bort att de har slitit och jobbat hårt för att bygga upp vårt välfärdssystem. Och det minsta vi kan göra för att hedra detta är att se till att dessa saker också fungerar på bästa tänkbara sätt.

Ett lands viktigaste uppgift är att säkerställa god välfärd och att ta hand om sina medborgare. Här har vi brutit. Coronapandemin har blottat stora svagheter och brister i svensk äldreomsorg.

Coronakommissionen konstaterar att strategin att skydda de äldre har misslyckats. Dem som vi skulle skydda främst svek vi mest.

Det allvarliga är att detta var sedan länge välkända strukturella brister. Dessa brister gjorde att äldreomsorgen stod helt oförberedd och illa rustad att hantera en pandemi. Samhällsförändringarna i kombination med en alltför svag äldrepolitik har resulterat i en allt annat än en trygg och värdig omsorg för de äldre.

Fru talman! Det som måste hända nu är att Sverige måste ställa om och skapa ett samhälle där alla kan åldras i trygghet och med värdighet.

Utskottet föreslår i dag fem tillkännagivanden till regeringen som rör bland annat en demensstrategi, ofrivillig ensamhet, våld i nära relationer bland äldre, fallprevention och undernäring. Alla dessa områden är viktiga och en pusselbit av många för att säkerställa en god vård och omsorg.

Fru talman! Ett tillkännagivande handlar om ofrivillig ensamhet. Det är en fråga som har aktualiserats väldigt mycket med tanke på den isolering som många äldre har tvingats förhålla sig till under pandemin. Förutom besöksförbudet upphörde också gemensamma aktiviteter på boenden.

Vi vet att ofrivillig ensamhet kan leda till både fysisk och psykisk ohälsa. Detta är ett problem för många äldre i dag, oavsett om de bor i ett kommunalt boende eller i ett eget boende. Det har förvisso gjorts vissa satsningar för att motverka detta. Men vi menar att det behövs fler konkreta åtgärder, och därför uppmanas nu regeringen att ge lämplig myndighet i uppdrag att ta fram ett förslag till en nationell strategi för att motverka ofrivillig ensamhet bland äldre.

Fru talman! Äldre som besväras av ensamhet känner sig oftast sjukare och tröttare och äter fler mediciner, vilket leder till ett ökat vårdbehov. Enligt Hjärt-Lungfonden innebär ensamhet en kronisk stress som kan ge fysiska uttryck som att matlusten minskar och kan leda till undernäring. Och just undernäring är ett vanligt problem framför allt bland äldre.

Vi menar att det bör vara en självklarhet att man även på äldre dagar får avnjuta välsmakande och näringsrik mat. Vi vet nämligen att matens kvalitet och tillagningssätt har stor betydelse för de äldres välbefinnande och hälsa.

Även om vi ser positivt på det stöd som har tagits fram av Socialstyrelsen och Livsmedelsverket anser vi att det behövs fler åtgärder för att motverka undernäring bland äldre. Därför ställer vi oss också bakom det förslag till tillkännagivande som innebär att regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att ta fram ett underlag för en nollvision när det gäller undernäring bland äldre.

Samtidigt beklagar jag att det inte finns en majoritet för att besluta om att nattfastan inte bör överskrida elva timmar. Vi menar att det inte får gå för lång tid mellan måltiderna, och det kan bli ett problem under exempelvis nattfastan. De äldre behöver inte sällan gå till sängs tidigt för att personalen ska hinna med att lägga alla innan nattpersonalen tar vid. Därför kan det bli många timmar mellan måltiderna.

Fru talman! Människor i Sverige blir allt äldre. Och det är positivt att livslängden ökar. Nu är det upp till oss att ge verktyg för att människor ska kunna leva hela livet.

Redan i motioner från 2011 lyfte vi fram frågan om fallolyckor och förebyggande åtgärder. Och i dag finns det en majoritet för ytterligare ett förslag till tillkännagivande kring förebyggande arbete, uppföljning och utvärdering. Nya metoder och åtgärder bör övervägas, och det förebyggande arbetet måste stärkas. Fallolyckor är också förknippade med det som jag tidigare har pratat om – mat, måltider och nattfasta. Därför har dessa frågor stor betydelse för att minska risken för fallolyckor.

Samtidigt som allt fler blir äldre måste vi säkerställa att allt fler håller sig någorlunda friska och pigga, annars kommer vi att få stora svårigheter att upprätthålla en god vård och omsorg framöver.

Fru talman! Till sist: De frågor som vi diskuterar här i dag är otroligt viktiga, och det är bra att vi nu får igenom en del tillkännagivanden. Men vi kommer att behöva göra mer, och det behövs ett fokus på riktigt på dessa frågor. Därför menar vi att Sverige behöver en renodlad äldreminister som lägger all sin vakna tid på att jobba med dessa frågor och som kan ta ett brett omtag om äldrepolitiken i Sverige, så att det som hände i början av pandemin aldrig mer ska behöva hända igen.

Jag yrkar bifall till reservation 38.

Anf. 109 SOFIA NILSSON (C):

Fru talman! I dag debatterar vi frågor som rör äldre, och glädjande nog kan vi konstatera att utskottet har hittat fram till en majoritet för inte mindre än fem tillkännagivanden.

Det är fem tillkännagivanden som Centerpartiet har varit med och ställt sig bakom och som handlar om frågor som vi har drivit på olika sätt under hela mandatperioden. De handlar om demens, ofrivillig ensamhet, våld i nära relationer, fallprevention och undernäring. Samtliga fem är väldigt viktiga för arbetet med att stärka äldres hälsa och förskjuta inträdet till vård och omsorg men också för arbetet med att stärka de anhöriga.

Fru talman! Sverige har en åldrande befolkning där fler och fler når en allt högre ålder. Att vi har en befolkning som blir allt äldre är ett kvitto på att vi har kommit långt i Sverige inom såväl hälsa, vård och omsorg som forskning. Det är också ett kvitto på att vår livsstil, vårt samhälle och våra arbeten är ganska sunda. Men en åldrande befolkning innebär även utmaningar. Det ställer nya krav på allt från vård och omsorg till bostäder – utmaningar som vi måste ta till oss och lösa för att våra äldre ska kunna åldras med livsglädje och trygghet.

Fru talman! Under min tid som vice ordförande i kommunstyrelsen i Östra Göinge tog vi fram en strategi som heter Det goda åldrandet. Under arbetet med denna strategi satt jag med vid åtskilliga intervjuer med våra äldre kommunmedborgare för att prata om vad begreppet ”det goda åldrandet” betyder för just dem. I mina minnesanteckningar från dessa intervjuer skrev jag:

Äldre i dag är vana vid att vara aktiva, självständiga, sociala, rörliga och delaktiga i samhället. De oroas som våra äldre ser inför de kommande åren ligger främst i ensamhet, förlorad egenmakt och minskad självständighet. Många oroar sig också över att inte kunna få den hjälp de behöver. För att vi ska kunna avvärja dessa farhågor och möta nya förväntningar och behov behöver vi verkligen ta nya grepp och våga stärka våra verksamheter som riktar sig mot äldre.

Minnesanteckningarna från någonstans 2014 eller 2015 stämmer väldigt väl än i dag. Jag tror att orosmolnen ser ungefär likadana ut, och fortfarande behöver vi våga ta nya grepp och satsa på vår äldreomsorg på olika sätt. Tyvärr saknar jag de djärva greppen i det betänkande vi debatterar i dag. Visst flyttar vi fram våra positioner på ett par områden, men de verkliga förändringar vi så väl hade behövt lyser faktiskt med sin frånvaro.

Vi hade behövt stärka den medicinska kompetensen och läkarnärvaron i äldreomsorgen och hemsjukvården. Vi hade behövt ställa skarpa lagkrav på samordning och samarbete mellan kommun och region för att säkra tillgången på just läkare. Likaså hade vi behövt fatta beslut om att stärka det förebyggande arbetet genom att säga ja till Centerpartiets förslag om ett äldrehälsovårdsprogram som hade skapat en helhet och jämlikhet för våra äldre i hela landet. Vi har många gånger samma intentioner och samma mål, men vi vågar inte riktigt ta det där steget att faktiskt skapa helheten.

Fru talman! De frågor vi debatterar i dag skulle man kunna dela upp i två kategorier: de förebyggande och hälsofrämjande insatserna och det som mer handlar om organisatoriska frågor för äldreomsorgen eller den kommunala hälso- och sjukvården. Det som gäller för båda kategorierna, liksom för Centerpartiets politik och förslag, är dock att det hela tiden utgår från den äldre och hur vi kan göra för att möta de behov som våra äldre upplever.

Till skillnad från exempelvis vänsterkanten, som gärna vill begränsa våra äldres valfrihet och frihet, vill vi flytta besluten närmare de äldre och ge dem mer makt över allt från den egna hälsan till vilken hemtjänst eller vårdcentral de vill ha. Genom att ge mer makt åt våra äldre lägger vi grunden för det goda åldrandet. Men – och här kommer ett stort men – ska du som äldre kunna bibehålla makten över ditt liv måste samhället skapa förutsättningar för det. Vi måste göra mer kring det förebyggande arbetet och mer för att stärka äldreomsorgen.

Fru talman! I Sverige finns unika system för hälsovård i form av exempelvis barnhälsovård, skolhälsovård och företagshälsovård. Genom detta förebyggande arbete är vår mödradödlighet och spädbarnsdödlighet bland de lägsta i världen. Kunskapen finns även om hur vi ska skapa en god hälsa och främja den hos äldre, men det är ett område där det saknas nationell samordning.

Det finns flera exempel på lokala program där man med ganska låga kostnader har nått goda resultat för att nyttja samhällets gemensamma resurser på bästa sätt. Därför har Centerpartiet lagt fram ett förslag om ett nationellt äldrehälsovårdsprogram med förebyggande arbete för äldre. Det kan exempelvis handla om information om matvanor, motion och stöd för att förebygga fallskador.

Ett systematiskt förebyggande arbete gagnar den enskilda individen i form av ökad livskvalitet och hälsa och kan ge väldigt stora samhällsvinster. Äldrehälsovårdsprogrammet skulle också, precis som barnhälsovårdsprogrammet, innehålla ett allmänt vaccinationsprogram. Hade vi vågat gå fram med ett beslut om ett äldrehälsovårdsprogram hade vi lagt grunden för ett tryggt åldrande där vi hade kunnat fånga upp ohälsa på ett tidigt stadium och samtidigt ge våra äldre makten över den egna hälsan.

Fru talman! Pandemin har verkligen satt fingret på brister i äldreomsorgen som vi måste ta på största allvar. Det är uppenbart att vi behöver ha en starkare organisation och ett större fokus på kvalitet och medicinskt inne-

håll. Att äldre i kommunal hälso- och sjukvård nekas syrgas, nekas läkar-kontakt och nekas brytpunktssamtal eller att anhöriga inte får vara med under de sista timmarna i livet är inget vi kan acceptera. Här måste vi klara av att organisera oss bättre. En pandemi kan inte och får inte skapa sådana konsekvenser som den faktiskt gjorde.

Fru talman! Det räcker inte längre att dutta lite här och lappa lite där. Det vi måste göra är att satsa på den nära vården, vilket innebär att vi flyttar fokus från sjukhus till primärvård och äldreomsorg. Där ser vi till att varje äldre har en fast läkare som ska fungera som spindeln i nätet, och vi ser till att sjuksköterskor och vårdpersonal som arbetar i äldreomsorgen får det läkarstöd de faktiskt behöver för att kunna ge mer avancerad sjukvård i hemmet.

Fru talman! För ungefär två veckor sedan var jag på besök på hälso-centralen i Borgholm. Borgholms kommun och hälsocentralen med Åke Åkesson i spetsen är verkligen ett föredöme på så många sätt. Här finns verkligen den nära vården på riktigt.

Här sätter man den äldre i centrum och organiserar sig kring honom eller henne. Hemsjukvårdens sjuksköterskor kan alltid få tag på patientens läkare, vilket har resulterat i färre inläggningar, mer avancerad vård i hemmet och nöjdare äldre. Äldre slipper åka ambulans fram och tillbaka till sjukhuset för att få vård eftersom den vården kan ges i hemmet. Man har också utvecklat hemmonitorering av olika hjärtsjukdomar, till exempel för hjärtsviktpatienterna. Den äldre väger sig själv hemma. Resultatet av vägningen kommer till läkaren, och sedan justeras medicineringsen efter det.

Den primärvård som finns i Borgholm och det samarbete som finns mellan kommunens hälso- och sjukvård borde finnas i hela landet. Man är verkligen ett föredöme.

Fru talman! Just samarbetet mellan primärvården, den äldres fasta läkare och äldreomsorgen är en nyckel för att vi ska kunna komma framåt. Ska vi kunna skapa en trygg hälso- och sjukvård i hemmet där vårdpersonalen kan utföra mer avancerad sjukvård måste detta samarbete fungera; det är liksom A och O. Varför ska en äldre som ofta bara vill vara hemma och få vård där – och som mår bra av att vårdas i hemmet – behöva åka in till sjukhuset för att exempelvis få dropp eller antibiotika intravenöst när man precis lika tryggt och säkert kan göra det i hemmet?

I dagsläget fungerar det tyvärr inte så i hela landet, och många gånger beror det på en bristande tillgång på läkare. Ska vi sjuksköterskor kunna utföra den typen av medicinska insatser måste vi ha tillgång till just läkare. Därför har Centerpartiet föreslagit en lagändring som säkerställer att alla kommuner har en förpliktande samverkansöverenskommelse med regionen om hur personer som bor i särskilt boende eller får hemsjukvård ska få tillgång till läkarvård och medicinsk behandling.

Fru talman! En annan del av äldreomsorgen som är väldigt viktig och som har varit uppe tidigare i debatten är ledarskapet och kontinuiteten i den kommunala hälso- och sjukvården. Centerpartiet vill se tydligare riktlinjer kring hur många anställda man ska ha under sig som ledare eller chef. Vi vill också se en ledarskapsutbildning som ledare inom välfärdssektorn och den kommunala hälso- och sjukvården ska kunna gå för att vi ska kunna få en bättre arbetsmiljö och ett tydligare ledarskap i kommunal hälso- och sjukvård.

Den sista delen jag skulle vilja ta upp handlar om kontinuiteten och vikten av att ha en kontinuitet som är till den äldres favör.

Kontinuitet mäter man under en tvåveckorsperiod där man tittar på hur många personal som då kommer hem till patienten. Det duger inte att vi i dag har en variation mellan 7 och 24. Det är ett tecken på att lägstanivån inom äldreomsorgen faktiskt måste upp. Centerpartiet vill se en kraftig satsning på just kontinuiteten och införa ett kontinuitetsmål på max 10 olika personer under en tvåveckorsperiod.

Jag står naturligtvis bakom Centerpartiets samtliga förslag och yrkanden, men för att vinna tid yrkar jag bifall bara till vår reservation som handlar om ledarskap, nämligen reservation nummer 15.

Anf. 110 KARIN RÅGSJÖ (V):

Fru talman! Mycket gott har redan sagts från den här talarstolen. Jag hoppas att de 2 procent till försvaret som vi alla har ställt oss bakom inte går ut över den här frågan. Så vill jag inleda.

Vi har under en lång tid av år påpekat risken med nedmonteringen och fragmentiseringen av den svenska välfärden. I dag är vi inte ensamma om att kunna konstatera att coronapandemin tydligt synliggjorde vilka brister detta har lett till specifikt inom äldreomsorgen. Det var ingen slump att det blev som det blev inom äldreomsorgen under covid-19, fru talman.

Nedskärningar och privatiseringar har lett till kraftigt underdimensionerad vård och omsorg. En utbyggd, välfungerande äldreomsorg är även en förutsättning för att kvinnor ska kunna delta fullt ut på arbetsmarknaden och inte behöva ta hand om sina anhöriga, tappa pensionspoäng och så vidare. Att det är ganska vanligt kan vi se i olika undersökningar, fru talman.

Äldreomsorgen måste gå att lita på, inte sant? Det gäller främst för dem som behöver stödet, vården och omsorgen, för personalen som ska ha goda arbetsförhållanden och inte minst för de anhöriga.

Jag tänker prata lite om valfrihetens konsekvenser. Det är jättebra med valfrihet; jag har absolut ingenting emot det. Men trygg äldreomsorg är ingenting jag tänker på när jag ser att vårdföretaget Attendo för några veckor sedan polisanmälde av Uppsala kommun efter misstanke om omfattande mygel inom hemtjänsten. I förra veckan avslutade kommunen Uppsala, som är en stor kommun, kontraktet med omedelbar verkan. Nu måste 500 äldre skaffa ny hemtjänst, och 200 anställda riskerar att bli av med jobbet. Det är helt oförsvarligt, tycker jag.

År 2020 fick samma bolag 130 miljoner i statligt stöd för att täcka kostnader för skyddsutrustning, kohortvård och lönekostnader på grund av hög sjukfrånvaro. Då tänker jag lyfta Sabbatsbergsbyn, som också medierna har granskat relativt noga. Man sa till de anhöriga att man hade kohortvård, och det stod också på deras hemsida. Men man hade ingen kohortvård. Det blev en trist historia, om man säger så.

Samtidigt har bonusar delats ut till cheferna – 5 miljoner. Andra anställda inom äldreomsorgen, bland annat inom Stockholms kommun, fick ett engångsbelopp på 5 500 kronor för att man hade slitit så pass mycket. Men i det här bolaget fick de anställda 0 kronor.

I och för sig skippade bolaget bonusarna efter ett tag när medierna hade dragit den här historien lite för länge för att det skulle kännas okej för bolagets möjligheter att fortsätta så framöver.

Uppdraget inom äldreomsorgen är bland annat att skydda äldre och för det ändamålet ge personalen rimliga arbetsvillkor så att de kan utföra sitt arbete. Vi vill i vår motion bland väldigt mycket annat att regeringen genomför de lagändringar som krävs för att privata vårdbolag som får statligt stöd inte samtidigt ska kunna dela ut bonusar till chefer. Vi tycker inte att det känns okej. Vart går våra pengar? Vi vill gärna att de ska gå till dem på golvet. Vi säger också att regeringen bör återkräva statligt stöd till privata vårdbolag vid varje fall av bonusutdelning. Jag yrkar därför bifall till reservation nummer 4.

Vi vill förstärka bemanningen inom äldreomsorgen och förutsättningarna för att öka antalet tillsvidareanställningar. Det är jätte viktigt. Äldreomsorgen har varit väldigt beroende av springvikarier, om man får uttrycka sig så, det vill säga timanställda. Det var inte lyckosamt, kan man säga, under pandemin. Därför föreslog vi i budgetmotionen 2019 en modell för arbetsintegrerat lärande med halva tiden studiebidrag och halva tiden lön. Regeringen presenterade också under våren 2020 ett liknande förslag, det så kallade äldreomsorgslyftet, som ska stärka kompetensen inom kommunalt finansierad vård och få alla att utbilda sig. Det är nämligen oerhört viktigt att vi har en äldreomsorg som är rustad med utbildade undersköterskor, vårdbiträden och, som Centerpartiet nämnde tidigare, självklart även hälso- och sjukvårdsutbildad personal. Det kommer vi att prata om senare i andra möten i den här salen, fru talman.

Men detta är ganska triggigt, för nu kommer det att behövas 14 000 undersköterskor och vårdbiträden till den kommunala vården och omsorgen. Då måste man ha en bra arbetsmiljö för dem. Det är absolut A och O. Om vi ska få den här bra vården måste vi ge dem bra löner, bra förutsättningar och trygga anställningar på olika sätt.

Antalet personer som bor i särskilt boende, fru talman, har minskat i kommunerna. I stället satsar kommunerna på att människor ska bo hemma så länge som möjligt. Att fler ska bo hemma så länge som möjligt är väl bra om personerna vill bo hemma så länge som möjligt, men om man ser det som en besparingsåtgärd kan det slå helt snett.

Äldre ska kunna bo hemma så länge de vill och så länge det är möjligt. Men när de har behov av att flytta hemifrån måste de få göra det. Man måste också kunna följa vad som händer ute i kommunerna, och det har man haft ganska dåliga möjligheter och förutsättningar att göra – se vilka avslag som har gjorts och så vidare. Det får vi prata mer om någon annan gång, tror jag, för tiden rinner iväg här.

Det här med boenden är intressant. Jag är själv 66 och skulle alltså omfattas av detta: varierat utbud av boendeformer för personer över 65 år, i synnerhet den här gruppen äldre.

Vi pratar om äldre som om det vore en jättekul av människor som var exakt samma. Man kan bli äldre väldigt snabbt. Av för mycket riksdagsarbete kan man kanske bli väldigt gammal fort. Men det ser helt olika ut. Det tycker jag ofta är det misstag vi gör när vi pratar om äldre: Vi pratar om dem som om de vore en homogen grupp. De är ju inte det. Det är väldigt olika.

Det är viktigt att kommunerna tar fram olika typer av boenden för äldre som behöver det och som inte vill bo hemma längre. Då finns det exempelvis seniorboende, som en del kommuner har drivit, där det ingår öppna aktiviteter även för personer som bor utanför. Det är ju lite kul när det blir

mixat och inte samma människor som möter varandra hela dagarna. Personer som bor i närheten kan komma dit, och man kan ha kaféer, föredrag och så vidare. Jag tror på mer sådant.

En väldigt liten del av personer med demenssjukdom har tillgång till dagverksamhet – mindre än 15 procent, läste vi. Det tyckte vi var oerhört lite, fru talman.

Det behöver också finnas ett varierat utbud av verksamheter för personer som har demenssjukdomar så att de kan delta i olika aktiviteter. Det är viktigt för personen i sig, men det är också viktigt för de anhöriga.

Samtidigt är det också viktigt att lyssna in de anhöriga och personen det handlar om. Det måste finnas förutsättningar för personer som inte kan bo hemma längre att få flytta till ett gruppboende i stället.

Vi vill också utreda stöd och avlastning till anhöriga och hur utbudet av dagverksamheter kan utvecklas för att fler personer med just demenssjukdom ska kunna bo kvar hemma eller flytta.

Socialutskottet lämnade i februari 2021 förslag om ett tillkännagivande till regeringen om uppföljning och utvärdering av det extra ekonomiska stödet till äldreomsorgen. Kommer ni ihåg det, kamrater? Hur som helst, fru talman, vill vi också i likhet med det förslaget betona vikten av att säkerställa att medel som är avsedda för äldreomsorgen faktiskt går till äldreomsorgen och dess verksamhet. Vi skulle vilja ha hearingar med berörda myndigheter och aktörer för att diskutera den frågan.

För tids vinning yrkar jag bifall endast till reservation 4, som jag sa tidigare. Vi står även bakom övriga reservationer och särskilda yttranden som vi har lagt fram.

Anf. 111 BARBRO WESTERHOLM (L):

Fru talman! Jag är äldst, årstrikast, i denna kammare. Jag är talesperson för Liberalerna i frågor som rör årstrika – inte bara äldreomsorgen utan rakt över. På de sex minuter som vi i socialutskottet har kommit överens om att hålla oss till i denna kammare kan det bara bli några få nedslag från min sida.

Jag tycker att det är väldigt bra med de fem områden där vi föreslår tillkännagivanden om att det ska utvecklas strategier för hur man ska handla. Det beror på att äldreomsorgen och de olika insatserna inom de fem strategiområdena ser väldigt olika ut. Man har inte kännedom om varandras sätt att arbeta. Därför blir det bra att ansvarig myndighet får sammanställa hela kunskapsunderlaget och se vad man kan ta fram som riktlinjer för hela landet. Jag är övertygad om att ute i äldreomsorgen är kunskapen väldigt varierande när det gäller vilka insatser som kan vara lämpliga. Jag tror alltså att detta är utmärkt.

Då hoppas jag att ansvariga myndigheter också tar fram hälsoekonomin i det hela. WHO har ju visat att den ålderistiska synen på årstrika människor, som tyvärr är väldigt uttalad i Sverige, leder till kostnader inom hälso- och sjukvården och sannolikt också inom socialtjänsten.

Jag hoppas att de forskningsenheter som vi har på äldreområdet i Sverige kan få i uppdrag att försöka beräkna vad det kostar att göra fel. Det blir så tydligt när vi ser på detta med att förebygga fall. Det dör 1 500 årstrika människor om året på grund av fall. Detta är i mycket stor utsträckning förebyggbart. En del av förebyggandet handlar om att skriva ut lämp-

liga läkemedel, alltså läkemedel som man inte får yrsel av och som leder till risk för fall.

Höftledsfrakturer kostar under första året 700 000 kronor per individ. Kan vi förebygga de fallen och minska felaktig läkemedelsanvändning i gruppen kanske vi har råd med det som vi diskuterade här i kammaren för en vecka sedan, nämligen sÄrläkemedel för människor med sällsynta diagnoser.

Vi har pengar i vårt hälso- och sjukvårdssystem, men vi måste använda dem på ett korrekt sätt. Här kommer strategiarbetet in som en väldigt viktig del, som jag ser det.

När det gäller att ta fram en nationell strategi för demens och andra kognitiva sjukdomar har vi bra underlag från Socialstyrelsen och från Nationellt kompetenscentrum anhöriga i Kalmar, men när man går igenom det ser man att det måste få bättre muskler. Det upplevs som rekommendationer.

Jag vill yrka bifall till reservation 25 under punkt 10, som handlar om rätten till dagverksamhet. Detta är väldigt väsentligt. Att vara anhörigvårdare är ett jobb sju dagar i veckan, 24 timmar om dygnet. Då betyder rätt till dagverksamhet väldigt mycket för att anhöriga ska orka att fortsätta ställa upp som de gör.

I en sådan här strategi menar jag att man ska se anhöriga som en del i teamet, med biståndshandläggare, läkare, sjuksköterska och eventuellt andra grupper som behövs för att tillgodose behovet hos en människa med kognitiva symtom och besvär. Vården går nu över till att använda ”kognitiva sjukdomar” som samlingsbegrepp och inte demens, eftersom demens har blivit på något sätt så negativt belastat.

Detta med ensamheten är också viktigt att ta upp. Det handlar om hur civilsamhället har arbetat här och att se hur de pengar som man har fått bäst kan användas i fortsättningen. Här kommer sådant in som mötesplatser i kommunerna, så att personerna kan få ett nytt nätverk när det gamla nätverket har tunnats ur.

Jag vill också ta upp detta med undernäring. Det är också kopplat till fallriskerna. Är man undernärd är det större risk för att man blir yr och faller. En del av strategierna kopplar alltså i varandra.

Eftersom jag vill hålla löftet till socialutskottet om sex minuters talartid avslutar jag här. Med det stora intresse som finns för det här området – 355 motioner, varav 78 behandlas förenklat för att det tyvärr inte har hänt något i de frågorna – tror jag att vi i Sverige vågar bli årsrika även om vi blir dementa.

Nu blev det nio tio sekunders överdrag. Förlåt!

Anf. 112 MARGARETA FRANSSON (MP):

Fru talman! Jag ska inleda med att säga att jag självfallet står bakom alla våra förslag, men för att spara tid yrkar jag bifall endast till reservation 19, som handlar om boende och boendefrågor.

Vilka är då grunderna för ett rikare liv för äldre? Bette Davis lär ha sagt: Ålderdom är ingenting för veklingar. Och det kanske är sant. Men jag tänker att vi nog kan vara lugna, för 70 är ju det nya 50.

Men låt oss pausa en liten stund och fundera på vad jag egentligen säger. Om man bara tittar på hälsan och funktionsförmågan hos dem som är 70 stämmer det faktiskt, för den är betydligt bättre i dag. Men om man

tittar på andra aspekter, som erfarenhet, blir skillnaden mellan en 50-åring och en 70-åring något helt annat, liksom när det gäller tankar om framtiden, livstillfredsställelse och mognad. När vi utesluter den typen av exempel bortser vi från att det är stora skillnader mellan en 50-åring och en 70-åring, inte bara utifrån aspekten att man är i helt olika faser av livet.

Jag skulle kunna nämna musikmak som exempel. Den som är 70 i dag var 20 år när Michael Jackson hade fyra hitlåtar samma år. Den som är 80 i dag var 20 år när Bob Dylan släppte sitt debutalbum. Den som är 90 i dag var 20 år när Snoddas sjöng *Flottarkärlek* i radioprogrammet *Karusellen*.

Så olika är det. Ändå blir individer behandlade som att de, när de passerat en viss åldersgräns, bara lyssnar på en viss typ av musik. Många gånger är det dragspelsmusik.

Det är just detta: När man pratar om gruppen äldre ser man den ofta som en väldigt homogen grupp. I själva verket är det individer som har levt väldigt länge. De har hunnit utveckla sin individualitet. De har olika intressen och erfarenheter. Troligen är det i denna grupp som individerna sinsemellan är mest olika varandra, jämfört med andra åldersgrupper. Detta är verkligen en rikedom för samhället. Dessa individer bär på en kunskap och en erfarenhet som vi bör värna och ta vara på, för det berikar.

De svepande beskrivningarna av äldre är helt klart problematiska, men det är också de många gånger likriktade lösningar som vi har, där individens egen vilja och kreativitet inte får plats. Det blir på något sätt som att samhället skapas, konstrueras, så att man mer utestänger än tar till vara och understöder. Vi tycker att det behöver vara precis tvärtom.

En viktig uppgift för samhället är därför att se till att årsrika människor i så hög grad som möjligt kan fortsätta att leva sina liv som de själva vill och att de kan dela med sig av sin erfarenhet och kunskap. Det är viktigt att samhället blir bättre på att ta vara på detta. Det handlar om att det finns tid och plats för mellanmännsliga möten, relationer, eftertanke och etik i vardagen.

Men för en del individer lyser mellanmännsliga möten många gånger med sin frånvaro. I morse när jag var på ett seminarium anordnat av Acko och Dag blev det tydligt hur vi frågar den äldre: Vad behöver du hjälp med i hemmet och när det gäller personlig hygien och handling? Men vi glömer helt bort att fråga: Hur ser de sociala kontakterna ut? Vilket stöd behöver du där? Det är något som vi i princip helt har glömt bort.

Vi behöver också komma ihåg att fundera på hur vi faktiskt bygger våra samhällen. Vi ser det som att levande stadskärnor är en väldigt bra politik för äldre. Det handlar om att kunna göra sina vardagsärenden i sin närhet. Där kan man då göra sina postärenden. Man kan gå till banken, gå till apoteket, handla mat, gå på kafé eller klippa håret. Det är saker som många gånger ger hälsovinster. Slår butiker igen i stadskärnorna och flyttar ut till externa köpcentrum, dit individer som inte har körkort inte kan komma, är det en stor förlust. Det innebär också att människor i mindre utsträckning kan träffas och lära känna varandra. För den som lever ensam kan samtalet med en expedient faktiskt vara det enda som man har.

Även hur vi bygger boenden är en viktig fråga. Vi vill gärna ha fler särskilda boenden, mellanboenden, kollektivhus och sällskapsboenden. Just det sista är en tanke som ligger mig väldigt varmt om hjärtat. Där är hälften av de boende seniorer, det vill säga 70-plus. I övriga lägenheter bor unga vuxna, 18–25 år, en del som nyss har fått uppehållstillstånd i Sverige.

Det är bra att kunna flytta och bo där man vill, men ibland är det svårt. Man kan vara äldre och trött eller ha lite ont i kroppen. Man kanske inte har pigga släktingar som kan hjälpa till. Då vill jag särskilt passa på att lyfta Miljöpartiets förslag om flyttstöd, som vi tror kan vara väldigt bra för att möta individernas egen vilja.

Fru talman! Att minska ålderismen och se alla som individer samt att underlätta mellanmännsliga möten tycker jag är de mest grundläggande bitarna för att skapa ett rikare liv för äldre.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 31 mars.)

§ 17 Processrättsliga frågor

Justitiekottets betänkande 2021/22:JuU24
Processrättsliga frågor
föredrogs.

Anf. 113 GUSTAF LANTZ (S):

Fru talman! Vi närmar oss valet och valrörelsen. Då blåser de politiska vindarna i Sverige starkare. De blåser inte så lite i vårt utskott, justitieutskottet. Där diskuterar vi de frågor som står högt upp på väljarnas dagordning, som står högt upp på mediernas dagordning och som står högt upp på politikernas dagordning. Det tycker vi som sitter i justitiekottet är väldigt spännande och roligt. Vi älskar debatten.

Det är klart att dessa frågor måste debatteras väldigt mycket just nu. Vi har en situation i Sverige som är helt oacceptabel, med skjutningar på en väldigt hög nivå. Visst har vi brottstyper som går ned. När det gäller en stor del av brottsligheten pekar det i rätt riktning, om man tittar tillbaka. Men det är inget svar som imponerar på väljarna. När vi väldigt ofta har skjutningar i vårt land imponerar det inte att säga: Ja, men lägenhetsinbrotten går i alla fall ned. Det är ungefär som att man skulle gå till läkaren för att man har smärta i vristen och att läkaren då skulle säga: Ja, men du har i alla fall inte ont i handleden, som du hade när du var här för tio år sedan. Det duger inte.

För mig som socialdemokrat är det självklart att jag vill jobba för ett samhälle där man känner sig trygg. Man ska känna sig trygg på jobbet. Man ska känna sig trygg med att man får den sjukvård man behöver när man är sjuk. Men man ska också känna sig trygg i sitt bostadsområde, i sitt hem och när man är ute på stan, oavsett om man är man eller kvinna. Det är en rättvisefråga.

När vi diskuterar dessa frågor och hetta uppstår ger vi ibland väljarna bilden av att vi i stort sett avskyr varandra i utskottet, att vi inte kan samarbeta och att vi inte kan lyssna. Det skulle jag bestämt vilja ta avstånd från. Jag åker gladeligen till riksdagen. Jag träffar gärna mina kamrater i justitiekottet, oavsett vilken politisk färg de har. Vi har det trevligt, men vi har också ett bra utbyte av varandra. Det är spännande att höra olika ledamöter med olika bakgrunder. Vi har poliser och andra personer i utskottet. Framför allt är det många av oss som är ute och reser i landet, och vi tar intryck av dem vi träffar. Vi har alltså väldigt bra diskussioner.

Prot. 2021/22:90

30 mars

Äldre frågor

Processrättsliga frågor

Hur oense är vi egentligen? Jag tycker att det är dags att syna den debatten, som ofta blir väldigt polariserad. Jag har räknat. Det betänkande som vi diskuterar i dag handlar om processrättsliga frågor. Det är viktiga och centrala frågor när det kommer till brottsbekämpningen. Det handlar om husrannsakan. Det handlar om kameraövervakning. Vi har 150 förslag som vi tar ställning till i dag. Vi är överens över blockgränserna om att vi inte ska gå vidare med tillkännagivanden till regeringen när det gäller 138 av dem.

Av de tolv tillkännagivanden som återstår är Socialdemokraterna med på fem. Av de 150 är det alltså i slutändan sju tillkännagivanden som jag och mina socialdemokratiska kollegor inte står bakom.

Vad är då skälet till att vi inte står bakom dessa tillkännagivanden? Ofta är det att regeringen redan är på gång med lagförslag i de här delarna. Det pågår redan en utredning.

Om man ska översätta detta till procent landar vi på 96,3 procent där vi faktiskt har hittat en enighet kring i utskottet, över blockgränserna. Men det ger såklart inga rubriker. På Journalisthögskolan brukade man prata om att det inte blir någon nyhet om en hund biter en man, men om en man biter en hund blir det en nyhet. Det är väl så att den där hunden återfinns i de sista procenten, och det är det som man fokuserar på inte minst i medierna.

Fru talman! Jag ser att vi rör oss tillsammans, och vi har gjort det under en lång tid i justitieutskottet. Sedan Morgan Johansson blev socialdemokratisk justitieminister har det skett ett sextiotial straffskärpningar. Vi har förändrat lagbokens innehåll i väsentliga delar. Vi har gjort det betydligt svårare för den organiserade brottsligheten i Sverige, men mycket mer måste göras.

Om vi tittar på vad som faktiskt har gjorts har vi underlättat för att kunna använda fler kameror i den brottsbekämpande verksamheten. Vi har underlättat och möjliggjort hemlig dataavläsning, och vi har även underlättat avlyssning. Det är viktiga delar i att jobba mot den organiserade brottsligheten.

Det ska till exempel vara lättare att ta hand om brottsvinster. Det är på gång i Förverkandeutredningen, som kommer med sina förslag. Den preventiva avlyssningen har vi diskuterat. Det är också på gång. Dessutom har vi Biometriutredningen, som nyligen fick tilläggsdirektiv.

Det är alltså väldigt mycket på gång, och även om det inte hör till dagens debatt får jag väl nämna målet om de 10 000 nya polisanställda som vi med stormsteg är på väg emot.

Vi diskuterar dessa frågor här i dag, men även om man summerar alla de frågor som är uppe på justitieutskottets bord kan det bara bli hälften av lösningen. Ska vi hitta hela lösningen på trygghetsfrågorna och brottsligheten måste vi nämligen också jobba förebyggande. Då måste vi involvera både skolan och hur vi kan använda civilsamhället. Vi måste helt enkelt se till att det inte står unga grabbar, vilket det ofta är, på kö till de kriminella nätverken och tar vid i den brottslighet som innebär så stor ofrihet för så många i det här landet.

Med detta yrkar jag bifall till reservation 27.

(Applåder)

Anf. 114 ELLEN JUNTTI (M):

Fru talman! Jag vill haka på vad Gustaf Lantz sa om att valet närmar sig och att det är väldigt många frågor i justitieutskottet – det är det – och att vi älskar att debattera. Då tänkte jag: Älskar jag att debattera det här?

Nej! Jag hatar faktiskt att debattera det här, för jag tycker att det är så förfärligt med alla dessa brott som sker i Sverige. Jag skulle vara ganska glad om jag slapp debattera det över huvud taget.

Jag älskar alltså inte att debattera det här. Jag hatar att debattera alla skjutningar som förekommer i Sverige, just för att de förekommer. Jag inser att det är nödvändigt att debattera detta, men jag skulle önska att det inte fanns så grov brottslighet i Sverige att vi behöver stå här gång efter gång och tala om hur allvarlig brottsligheten är. Men tyvärr är det nödvändigt.

I dag ska vi alltså debattera motionsbetänkandet gällande processrättsliga frågor. Jag börjar med att yrka bifall till reservation 32 gällande anonyma vittnen.

Vi moderater har många bra förslag, och vi får tillsammans med andra oppositionspartier bifall till elva tillkännagivanden i detta betänkande. Det gäller bland annat lättnader i kameraövervakning, hemliga tvångsmedel, kronvittnen, vittnesskydd med mera.

Det finns vissa som menar att dessa tillkännagivanden inte har någon särskild betydelse, men det är helt fel. Om ni hör justitieminister Morgan Johansson skryta om att regeringen har gjort 50–60 skärpningar inom rättspolitiken, vilket även Gustaf Lantz nämnde, ska ni veta att majoriteten av dessa skärpningar har tillkommit tack vare tillkännagivanden från Moderaterna och de andra oppositionspartierna. Det talar Morgan Johansson naturligtvis inte om, utan han låtsas som om det är hans egna förslag.

Vi moderater har många tuffa förslag när det gäller skärpningar inom rättspolitik. Det är inte roligt, men det är helt nödvändigt.

Regeringen skryter om sina åtgärder, men det är helt tydligt att det inte räcker eftersom den grova brottsligheten ökar och blir grövre och grövre för varje dag som går.

Vanliga skötsamma människor är rädda i sina egna bostadsområden. De vågar inte vittna eller anmäla när de utsätts för brott.

Affärsinnehavare stänger sina butiker, för kriminella gäng promenerar bara in och röjer och tar vad de vill ha utan att betala, och så hotar de affärsinnehavaren om denna skulle våga anmäla.

Gängkriminella tvingar barn att springa brottsliga ärenden. Polisen har uppgett att det handlar om hundratals barn, de yngsta åtta nio år. Åtta nio år! Det är för fasen inte klokt! Vad har det blivit av Sverige? Åttaåringar som tvingas springa ärenden åt gängkriminella!

För några veckor sedan besökte vi moderater i justitieutskottet Danmark. Där använder de Sverige som ett avskräckande exempel, och det kändes faktiskt väldigt sorgligt att sitta där och höra vad de tyckte om vårt land.

Vi vill att nivån för när hemliga tvångsmedel får användas ska sänkas så att poliserna ska kunna använda dessa i fler fall. Det handlar om hemlig avlyssning av mobiler och hemlig kameraövervakning.

I dag går gränsen vid brott med ett minimistraff på två års fängelse. Vi vill sänka den gränsen till ett års fängelse. Utöver det vill vi sänka gränsen

för hemlig rumsavlyssning, det som i dagligt tal kallas för buggning, från minimistraffet på fyra års fängelse till två års fängelse.

Fru talman! Häktning är viktigt för att kunna utreda grov brottslighet på ett framgångsrikt sätt. Det är mycket viktigt att misstänkta sitter häktade när det är nödvändigt och inte vara ute på fri fot och förstöra utredningen. I dag gäller att om en person är misstänkt för ett brott med minimistraffet fängelse i två år gäller obligatorisk häktning. Den här gränsen vill vi sänka till ett års fängelse, helt enkelt för att fler ska bli häktade. Om fler är häktade och sitter inne under utredningstiden har vi nämligen mycket större möjligheter att få en bra utredning som kan leda till fällande domar i fler fall.

Detta skulle innebära att personer som begår till exempel grov misshandel, rån och grov utpressning blir obligatoriskt häktade. Vi vill också ta bort de tidsgränser för häktning som infördes förra året.

Fru talman! Det första kvartalet i år blir det blodigaste någonsin gällande dödsskjutningar. Fram till den 23 mars hade 16 personer skjutits till döds, och då var kvartalet alltså inte slut än. Under bara en vecka i januari sköts sju personer till döds. Så pass många har blivit skadade att man inte orkar hålla räkningen. Bara för ett par dagar sedan sköts en person på ett gym med en massa människor runt omkring, mitt på ljusa dagen, mitt i Stockholm. Det här liknar faktiskt ingenting!

Trots att regeringen med Morgan Johansson i spetsen skryter om allt den gjort blir det bara värre och värre.

Fru talman! Preventiva tvångsmedel är mycket viktiga verktyg för att bekämpa gängkriminaliteten och för att förebygga och förhindra brott. Denna möjlighet finns i dag när det gäller terrorbrott och spioneribrott, men kraven behöver sänkas så att dessa preventiva tvångsmedel ska kunna användas oftare.

Kraven måste sänkas för hemlig avlyssning av mobiler, hemlig avläsning av datorer och hemlig kameraövervakning när det gäller aktiva gängmedlemmar innan de begår brott – alltså i preventivt syfte. Bland annat Encrochat har bevisat hur viktigt detta är, vilket bygger på att andra länder har denna möjlighet. Enligt Kriminalvården sitter cirka 300 gängkriminella bakom lås och bom i Sverige tack vare andra länders regler gällande preventiva tvångsmedel. Rikspolischefen anser att situationen med gängkriminaliteten är synnerligen allvarlig i Sverige och att vi behöver lagstiftning om preventiva tvångsmedel.

Regeringen har tillsatt en utredning gällande preventiva tvångsmedel, men den har inga tydliga direktiv om att den ska ta fram förslag att införa tvångsmedel, utan det kan egentligen sluta med att utredningen föreslår att de inte ska införas.

Vi moderater, tillsammans med SD, KD och L, lämnade nyligen in ett förslag till utskottsinitiativ i justitieutskottet om att regeringen ska återkomma med ett förslag på en tillfällig lagstiftning om preventiva tvångsmedel i avvaktan på ett långsiktigt regelverk. Det är bråttom, det går inte att vänta i flera år innan Morgan Johansson kommer med ett lagförslag, om han över huvud taget gör det alls. Förslaget till utskottsinitiativ bereds nu i justitieutskottet, men Socialdemokraterna kommer att rösta emot det.

Fru talman! Ett system för anonyma vittnen behöver införas i Sverige. Det anser Polismyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och brottsofferjou-

ren, även om de bara skulle användas i några få fall. Även Åklagarmyndigheten är positiv eftersom man efterlyser en ny analys.

Syftet är naturligtvis att bryta tystnadskulturen inom den grova gängkriminaliteten. Polisen anser även att anonyma vittnen skulle utgöra ett mer resurseffektivt och mindre ingripande alternativ till att byta identitet helt och hållet. Ekobrottsmyndigheten anser att det går att utforma ett system utan att rättssäkerheten försämras, och det håller vi moderater med om.

Anonyma vittnen finns bland annat i Norge, Danmark och Finland, och det är väl ingen som kan påstå att dessa länder inte har rättssäkerhet. Vi moderater vill införa anonyma vittnen, men det vill inte regeringen. Regeringens motivering är bland annat att det är komplicerat. Ja, det är det säkert, men om Norge, Finland och Danmark kan måste väl även Sverige kunna göra det.

En annan av regeringens motiveringar är att anonyma vittnen används sällan. Ja, det är ju faktiskt meningen; de ska användas sällan.

Här vill jag nämna den rapport som Brottsförebyggande rådet lade fram 2021 gällande skjutvapenvåldet i Europa. I rapporten framkommer att i frågan om dödligt våld med skjutvapen ligger Sverige i dag mycket högt i den europeiska rangordningen med omkring 4 avlidna per miljon invånare. Europas genomsnitt är cirka 1,5 avlidna per miljon invånare. Inget annat land i Europa uppvisar ökning jämförbara med den i Sverige. I rapporten framgår också att för Finlands del har det under hela den studerade perioden, 2001–2018, varit mycket sällsynt med dödsskjutningar i kriminell miljö i Finland. Regeringen väljer alltså att jämföra ett land där det är mycket sällsynt med dödsskjutningar med Sverige, som ligger mycket högt gällande dödsskjutningar. Det är oseriöst av regeringen.

Man kan också fundera över varför Finland, där dödsskjutningar är mycket sällsynta, ändå har insett vikten av anonyma vittnen. Det är självklart att svaret är att möjligheten att använda anonyma vittnen är ett nödvändigt verktyg för polisen.

Fru talman! Nu har jag pratat länge, men låt mig avsluta med att haka på Gustaf Lantz. Det är trevligt att vi kan umgås. Gustaf Lantz är en mycket trevlig man, så jag umgås gärna med honom. Men vi är inte överens om att vi har en samsyn.

Magdalena Andersson säger att hennes regering ska vända på alla stenar för att bekämpa den grova brottsligheten. Det stämmer inte. Hon vill inte införa anonyma vittnen. Hon vill inte att det ska tas fram en tillfällig lag om preventiva tvångsmedel. Hon vill inte sänka gränsen för obligatorisk häktning eller ta bort tidsgränserna för häktning.

Magdalena Andersson yttrar bara tomma ord, och det är brottsoffren som betalar priset.

Anf. 115 PONTUS ANDERSSON (SD):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 29.

Riksdagen kommer i dag att rikta hela elva tillkännagivanden till regeringen inom det processrättsliga området. Sveriges regering har ett rekordlågt stöd i riksdagen, och detta visar sig åter i dag när flera av oppositionspartierna kommer att gå emot Socialdemokraternas vilja. När regeringen agerar bromskloss tar oppositionen i Sveriges riksdag kommandot.

Till er som lyssnar på den här debatten kan det vara värt att påminna om att mycket av det som justitieministern tar åt sig äran för gällande straffskärpningar och lagändringar är politik som under lång tid har drivits i Sveriges riksdag av bland annat Sverigedemokraterna, i många fall i över tio år, men de blir först nu verklighet. Förslag presenteras i riksdagen. Efter många om och men riktas tillkännagivanden, och efter långa utredningar blir de i den bästa av världar till slut verklighet.

Riksdagen ska som sagt rikta en mängd tillkännagivanden inom det processrättsliga området. Det är ett viktigt steg på vägen, och med tanke på tidigare tillvägagångssätt från regeringen är det inte alls omöjligt att vi inom en snar framtid åter ser regeringen agera på uppdrag av en majoritet i Sveriges riksdag. Tyvärr gör regeringen ofta så mycket den kan för att förhala eller försvaga förslag från oppositionen. I vissa fall har riksdagen riktat tillkännagivanden uppemot tre gånger på det justitiepolitiska området utan att regeringen har agerat. Det är enligt oss inget annat än ett hån mot riksdagen och den demokratiska processen.

Fru talman! Vi kan börja med att lyfta upp kameraövervakningsfrågan. För Sverigedemokraterna är detta en frihetsfråga. Vi hade egentligen velat gå ännu längre, bland annat gällande ljudupptagning, men vi samlar åtminstone stöd inom delar av området som på riktigt kommer att göra skillnad – i dessa fall för sjukvårdsanställda och för landets alla kommuner och regioner och därmed också deras medborgare.

Hot och våld har blivit allt vanligare även mot vårdpersonal. Denna utveckling måste brytas, och vårdpersonal måste garanteras att de kan arbeta utan oro över att drabbas av våld och hot på sin arbetsplats. Sjukvården ska enligt vårt förslag ges en möjlighet att införa kameraövervakning av vårdinrättningar. Detta säger regeringen nej till, men oppositionen tar kommandot och riktar ett tillkännagivande.

Likasa är det heller inte tillåtet att rikta kameror ut över ett större område från exempelvis busshållplatser – detta i kombination med att handläggningstiderna hos Datainspektionen ofta är väldigt långa. Det vore därför rimligt att kommuner och regioner som vill använda kameraövervakning ska slippa ansöka om tillstånd eftersom det är kommunerna och regionerna som bäst vet vilka platser som anses vara lämpliga. Också här säger regeringen nej, men även här tar oppositionen kommandot och riktar ett tillkännagivande.

Fru talman! Skulle jag stå här och beskriva varje tillkännagivande skulle jag med råge passera min uppskrivna talartid, och jag kommer därför att försöka hålla mig till ett mindre antal av dessa.

Jag skulle därför också vilja lyfta upp frågan om hemliga tvångsmedel. I dagsläget meddelas tillstånd för hemliga tvångsmedel mot ett specifikt telefonnummer eller en specifik plats. Det innebär att kriminella skapar ett mönster där de byter mobiltelefoner eller plats där brottslighet begås eller planeras.

Eftersom möjligheten att få tillstånd för nya tvångsmedel är tidskrävande hämmas de brottsförebyggande myndigheternas arbete av den nuvarande lagstiftningen. Genom att i stället knyta hemliga tvångsmedel till en person snarare än ett specifikt telefonnummer eller en specifik plats kan detta underlättas. Eventuella integritetsaspekter ska naturligtvis beaktas, men detta bör definitivt anses underordnat den samhällsvinst som en ordning med möjlighet att knyta tillstånden till en specifik person innebär.

Sverige är ju trots allt i en situation där vi har ungefär en skjutning om dagen och en dödsskjutning i veckan – senast på ett gym mitt på dagen i centrala Stockholm. Det är en 147-procentig ökning av dödsskjutningar sedan Socialdemokraterna tog över regeringsmakten för snart åtta år sedan.

Samhället bör ta vara på alla till buds stående medel och skapa nya förutsättningar för att stoppa denna utveckling, och polisens verktyg mot kriminella bör stå högre i kurs än kriminellas eventuella integritet. En stor andel av oppositionspartierna är med på tåget och riktar ett tillkännagivande till regeringen.

Fru talman! Oppositionspartierna har som sagt en mängd tillkännagivanden – för många för att gå igenom i ett enda anförande, så jag kommer att gå vidare med att lyfta fram förslag som oppositionen tyvärr inte får gehör för här och nu men som det inte är omöjligt att vi i framtiden skulle kunna enas kring.

Jag börjar med frågan om sänkt gräns för obligatorisk häktning. Den organiserade kriminaliteten förvärras av att grovt kriminella snabbt återvänder från frihetsberövande åtgärder till sina tidigare omständigheter. En åtgärd som Sverigedemokraterna, Moderaterna och Kristdemokraterna vill genomföra är att sänka straffvärdet för gärningar som leder till obligatorisk häktning från dagens två år till ett år. Fler kriminella som begår grova brott skulle därmed fortsätta vara frihetsberövade. Detta skulle inte bara förbättra synen på rättsväsendet utan också förhindra dessa individers återfall i brott och göra samhället tryggare för samtliga medborgare. Landets laglydiga medborgares frihet måste väga tyngre än kriminellas. Tyvärr säger övriga partier nej till detta.

Fru talman! Bland motionsförslagen finns också förslaget om stärkt vittnesskydd, som samlat brett politiskt stöd över partigränserna.

Dessvärre är det bara Sverigedemokraterna, Moderaterna och Kristdemokraterna som vill införa ett system med anonyma vittnen. Åtgärden efterfrågas av både polis och åklagare och hade utan tvekan gjort att fler personer än i dagens läge hade vågat vittna, vilket är en av de viktigaste åtgärderna i kampen för att fler gängkriminella ska bli dömda.

Hot mot vittnen är vanliga i gängmiljöer, och ett flertal gånger har hot dessutom verkställts. 2018 dödades exempelvis en 40-årig man och hans fru sedan mannen i ett förhör berättat för polisen vad han sett.

Regeringen gör inte tillräckligt för att skydda vittnen. Är det en viktig och konkret åtgärd vi ska genomföra för att få fler att våga vittna är det möjligheten att vittna anonymt. Det är extremt viktigt, men regeringen säger nej även till det.

Fru talman! När oppositionen sitter i förarsätet för skärpningar av straff, för lagförändringar och för nya verktyg till polisen sitter regeringen på läktaren.

Otryggheten är vår tids stora inrikespolitiska frihetsfråga. Kriminaliteten måste bekämpas, och samhället måste bli tryggare. Dagens utveckling duger inte. Den är tyvärr en total katastrof.

Socialdemokraterna kan inte på något sätt bortförklara den 147-procentiga ökningen av antalet dödsskjutningar sedan de tog över regeringsmakten för snart åtta år sedan. 2010 sköts 9 personer till döds här i Sverige på ett helt år. Det första kvartalet i år har vi redan passerat det dubbla, och

fortsätter utvecklingen kommer Sverige med råge att passera de dystra rekordsiffrorna om 47 dödsjutningar per år 2020 och 2021.

Riksdagen riktar alltså elva tillkännagivanden till regeringen. Det är bra, men betydligt mer behöver göras. Framför allt behöver Sverige få en ny regering.

Anf. 116 MALIN BJÖRK (C):

Fru talman! Vi avhandlar här i dag betänkandet om processrättsliga frågor, och i det behandlas ett mycket stort antal motioner som spänner över ett brett område. Jag tänker främst uppehålla mig vid ett par tillkännagivanden som berör brottsofferperspektivet.

Förra året drabbades var tredje företagare i Sverige av brott. Det handlade om allt från systematiska stölder till hot och bedrägerier. Av dessa brottsdrabbade företagare valde två av tre att inte ens höra av sig till polisen efteråt – eller till och med fler än så. Närmare bestämt var det 70 procent som lät bli att polisanmäla. Det här är minst sagt oroväckande siffror, och tyvärr har siffrorna under flera års tid pekat åt ett och samma håll – fel håll. Det framgår av en färsk rapport från Företagarna.

När man tittar närmare på varför det ser ut så här, varför så många företagare låter bli att anmäla brott, får man svaret att det inte är någon idé. Det är inte någon poäng med att anmäla brott. Det tar bara en massa tid, och ärendet kommer ändå att läggas ned. Ofta skrivs det av direkt, så kallad direktavskrivning.

Fru talman! Varje brott som begås måste självklart tas på allvar av våra rättsvårdande myndigheter, och varje brottsoffer som utsätts måste självklart bli lyssnad på. Det är inte bara rimligt utan helt grundläggande i en rättsstat att oavsett vem brottsoffret är och oavsett vilken typ av brott som begåtts ska det utredas och förhoppningsvis även kunna lagföras.

För den som lyssnar på företagare från städer och landsbygd, något jag gjorde häromveckan på Svenskt Näringslivs företagardagar, framträder tyvärr en uppgivenhet. Det är ingen vits med att anmäla. Polisens avskrivningsbeslut kommer snabbare än ett brev på posten.

Det förekommer förstås polisanmälningar där någon upplever sig ha blivit utsatt för en orättvisa men där det vid en snabb blick på anmälan står klart att personen inte alls blivit utsatt för något som är brottsligt. Då är det självklart motiverat att direkt skriva av ärendet. Men när ett ärende direktavskrivs trots att ett brott inträffat och trots att det finns uppslag att nysta vidare i, då undergrävs förtroendet för rättsväsendet. Det var tyvärr uttryck för ett sådant bristande förtroende som jag hörde från företagarna jag mötte häromveckan. I förlängningen är detta allvarligt för hela vårt samhälle.

Vi i Centerpartiet tycker att det är oerhört angeläget att motverka sådana här tendenser hos våra rättsvårdande myndigheter, och vi vill påskynda den utredning som nu genomför en översyn av regelverket för bland annat direktavskrivningar. Detta för att fler brott ska kunna utredas och klaras upp, särskilt i de fall där det finns ett tydligt brottsofferintresse. Det är avgörande för att vi i Sverige ska kunna känna tillit och trygghet.

Fru talman! Jag pratar gärna mer om brottsoffers ställning och vad vi kan göra för att stärka den i en påfrestande situation, som det ju så gott som alltid är för den som utsatts för brott. Jag vill särskilt säga något om vad vi kan göra för de brottsoffer som, om polis och åklagares utredning är gedigen och framgångsrik, så småningom hamnar i rättssalen. Här finns

det flera åtgärder som samhället kan vidta för att brottsoffret, som ju i rättssalen blir målsägande, ska känna sig trygg hela vägen.

I de flesta fall innebär en fällande dom i tingsrätten inte slutet på processen för den som drabbats av brott. Många som döms i tingsrätt väljer att överklaga, och då väntar en ny process i hovrätten – så även för målsäganden. Även om målsäganden sällan behöver genomgå ytterligare förhör i hovrätten kan hen ändå behöva vara på plats där, och oavsett om fysisk närvaro krävs berörs målsäganden i högsta grad av utfallet i hovrätten.

Kostnaderna för offentliga biträden har rusat i höjden det senaste decenniet, i princip helt utan fungerande kontrollmekanismer. Det här konstaterar Riksrevisionen i en färsk granskning. Men i stället för att se till att skapa en effektiv kostnadskontroll har regeringen valt en till synes enkel väg för att få ned vissa av kostnaderna, nämligen att kraftigt minska möjligheterna för brottsoffret att få stöd av ett målsägandebiträde i överrätt.

För snart fyra år sedan trädde regler i kraft som innebär att ett målsägandebiträdes förordnande inte per automatik ska kvarstå i överrätt. Ett målsägandebiträde fyller en viktig funktion för brottsoffret, som förutom att hantera en psykiskt påfrestande situation ska förstå och kunna tillvarata sina rättigheter. Det här är särskilt viktigt i mål som rör sexualbrott, våld i nära relation och hedersrelaterad brottslighet. Men även i mål som rör exempelvis bedrägeribrott kan målsäganden ha det tufft, och det kan vara svårt att förstå hur skadestånd kan utkrävas.

Regeringen har gett Domstolsverket i uppdrag att utvärdera den lagändring som genomfördes 2018. Men vi i Centerpartiet vill trycka på så att detta sker skyndsamt, och vi vill att regeringen så snart som möjligt vidtar åtgärder för att stärka rätten till målsägandebiträde i överrätt. Vi uppskattar att samtliga partier håller med oss och har anslutit sig till detta tillkännagivande.

Fru talman! Slutligen vill jag säga något om våra specialdomstolar, nämligen mark- och miljödomstolarna. Dessa domstolar får inte sällan oerhört komplexa och omfattande mål på sitt bord. Vi har tyvärr sett hur de rättsliga processerna i sådana mål drar ut på tiden på ett helt oacceptabelt sätt.

I dessa domstolar hamnar ofta prövningar av tillstånd som rör möjligheten att bedriva eller utvidga verksamhet som utgör delar av vår basindustri, såsom gruvnäring eller kalkbrytning. Nu senast i fallet Cementa har vi blivit varse vilken enorm påverkan sådana domstolsprocesser kan få för hur frågor som rör vår basindustri ska hanteras. Därför är det oerhört viktigt att dessa specialdomstolar tilldelas de resurser de behöver så att de på ett effektivt och rättssäkert sätt klarar av att handlägga även omfattande och komplexa mål inom rimlig tid. Jag vill därför yrka bifall till reservation 39 under punkt 41.

(Applåder)

Anf. 117 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD):

Fru talman! Sverige ska vara ett tryggt land att leva i, oavsett om man bor på landsbygden, i en stad eller i en förort. En av statens viktigaste uppgifter är att genom ett väl fungerande rättssystem upprätthålla tryggheten.

Vi kristdemokrater ser att den utveckling som skett när det gäller grov brottslighet kräver en uppdatering av dagens rättssystem. Vi är beredda att

genomföra nödvändiga förändringar för att rättssystemen effektivt ska kunna bekämpa brottsligheten. Vi vill att Sverige ska bli betydligt bättre på att motverka olika former av brottslighet och därigenom återskapa tryggheten för våra medborgare.

Utmaningarna att bekämpa mängdbrottslighet, bostadsinbrott, grov organiserad brottslighet och gängkriminalitet kvarstår. Som enskild ska man alltid kunna lita på att polisen och andra delar av rättsväsendet har de resurser och verktyg som behövs för att de ska klara av sin uppgift: att förebygga, förhindra och beivra brott. Ett rättsväsen som står upp för de mest utsatta är en förutsättning för ett gott samhälle som håller samman.

Dagens S-regering har trots stora utfästelser inte lyckats lösa problemen fullt ut. Vi kristdemokrater är beredda att i en framtida regeringsställning ta oss an uppgiften. Det är verkligen dags för en ny regering i Sverige.

Det ärende vi i dag debatterar föranleder likt många tidigare ärenden i justitieutskottet också tillkännagivanden till regeringen; i dag handlar det om elva stycken. Detta visar att förändringar behöver genomföras för att ge rättssystemet de verktyg som behövs för att återskapa tryggheten i vårt samhälle. För oss kristdemokrater är det självklart att möta dessa behov från rättssystemets sida.

Fru talman! Jag vill här kort beröra några av de tillkännagivanden som görs i dag. Två gäller utökade möjligheter till kamerabevakning. Det gäller dels kamerabevakning i sjukvården, dels förändring av kravet på kamera-tillstånd för kommuner och regioner. Visserligen trädde en ny kamerabevakningslag i kraft den 1 augusti 2018, men det finns anledning att möjliggöra ytterligare användning av kameror.

När kriminella hotar vårdpersonal och andra personer i deras yrkesutövning är det ett indirekt hot mot hela samhällssystemets förmåga att fungera. Detta är helt oacceptabelt. Man bör förenkla för sjukhusen att med bibehållet högt integritetsskydd för patienter och personal sätta upp kameror med möjlighet att spela in, för ökad trygghet och brottsbekämpning.

Kamerabevakning är också ett effektivt verktyg för att öka tryggheten och säkra bevisning i samband med brott som begås på öppen gata. Utifrån egen erfarenhet som tidigare kommunpolitiker anser jag att möjligheterna för kommuner och regioner att bedriva kamerabevakning på allmänna platser och andra platser dit allmänheten har tillträde bör förstärkas. Kommuner och regioner bör få samma generella befogenheter som polisen har att utan tillstånd sätta upp kameror på allmän plats, om trygghetsproblem på platsen gör detta befogat.

Vid sidan av tillkännagivandena är det också befogat att ge polisen ytterligare möjligheter till kameraövervakning. Kristdemokraterna anser att polisen bör få möjlighet att följa trafikflöden i realtid via egna eller andras kamerasytem, till exempel Trafikverkets kameror för trängselskatt. Kamerorna ska få användas både för att förhindra och för att utreda brott, det vill säga även i underrättelseverksamhet.

Med denna motivering yrkar jag bifall till reservation 5.

Fru talman! Kristdemokraterna vill se att rättsväsendet får ändamålsenliga tvångsmedel för att beivra brott och stöder naturligtvis den utökade möjligheten att avlyssna personer som är misstänkta för allvarlig brottslighet. Vi anser dock att avlyssningsbeslut ska bindas till person i stället för till telefonnummer, adress eller viss elektronisk kommunikationsutrustning. Denna bedömning delas också av de myndigheter, till exempel polis-

en och Tullverket, som faktiskt ska använda lagstiftningen – även de förespråkar att tvångsmedlen knyts till person i stället för till plats.

Kriminella nätverk är ofta mycket medvetna om vilka begränsningar som finns för polisens tvångsmedel och utnyttjar dessa begränsningar till max. Vi kristdemokrater anser att lagen bör utformas så att beslut om hemlig avlyssning liksom andra beslut om övervakning, exempelvis hemlig dataavläsning, ska knytas till den person som ska bevakas. Det är glädjande att en majoritet i utskottet delar denna bedömning och gör två tillkännagivanden om detta.

Fru talman! En grundförutsättning för att komma till rätta med den grova brottslighet som verkar i vårt land är att rättssystemet kan och ska lagföra dem som begår brotten. En viktig del i denna process är att människor vill och vågar vittna när de bevittnat att ett brott begåtts. Faktum är dock att vittnen i dag av olika skäl väljer att inte ge sitt vittnesmål. Det kan bero på att man uppfattar att det skulle innebära ett hot mot både egen och familjens säkerhet. Man kan också av andra skäl välja att inte medverka i en polisutredning eller rättsprocess.

Tystnadskulturen är en destruktiv kraft som bidrar till parallella samhällsstrukturer och gör det svårare att utreda brott. Detta gäller inte minst i de utsatta områdena. En viktig anledning till denna tystnadskultur är de kriminellas stora våldskapital. Därför är det självklart för oss kristdemokrater att det behöver genomföras förändringar. Det behövs ett förbättrat vittnesskydd så att människor vågar vittna. Det behövs ett system med kronvittnen, där den som vittnar mot andra kriminella själv kan få ett lägre straff. Och det behövs ett system med anonyma vittnen där detta krävs för att möta de grövsta brotten från den organiserade brottsligheten.

Även här ställer sig en majoritet bakom tillkännagivanden gällande kronvittnen och vittnesskydd. Jag vill också lyfta fram behovet av att likt våra grannländer ha ett system där anonyma vittnen är möjliga att använda i rättegångar där grova brott hanteras och tystnadskulturen försvårar eller omöjliggör rättegångsprocessen.

Fru talman! Vi kristdemokrater ser att den utveckling som skett när det gäller bland annat ökad grov brottslighet kräver en utveckling och en uppdatering av dagens rättssystem. Dagens S-regering har, precis som ledamoten Gustaf Lantz sa, beslutat om olika lagförändringar. Men vi kan konstatera att vi inte är framme; åtgärderna är inte tillräckliga. Vi behöver göra mer för att trycka tillbaka den grova brottsligheten och återskapa tryggheten i vårt samhälle.

Vi kristdemokrater ställer oss bakom de tillkännagivanden som görs i betänkandet. Vi ger vårt stöd till de förslag och reservationer som lagts fram men yrkar som sagt i denna debatt bifall bara till reservation 5.

Anf. 118 JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Jag tänkte anknyta lite till den debatt vi hade om äldrefrågor här i kammaren tidigare i dag. Äldre drabbas ju väldigt mycket av brottslighet. Det vi nu debatterar är inte minst angeläget för att se till att vi effektivare bekämpar den brottslighet som skapar livslång rädsla och kanske förstörda liv hos äldre personer – årsrika – som utsätts för den. Det handlar inte minst om bedrägerier men också om fullständigt vidriga överfall vid dörren till hemmet, på gatan eller vid bankomaten.

Jag noterade att en talare under debatten om äldre frågor lyfte fram *Flottarkärlek* av Gösta "Snoddas" Nordgren. Det fastnade jag vid, inte bara för att min egen far sjöng denna låt i en fiskaffär i Örebro i sin ungdom. Jag kom särskilt att tänka på följande brottstycke ur *Flottarkärlek* – jag riktar mig nu till Socialdemokraterna här i kammaren: "Jag har slumrat i min farkost." Det är väl lite så det ser ut. Det slumras en hel del hos regeringen och Socialdemokraterna. Man driver dem framför sig, ungefär som när man rullar upp en stor sten uppför ett berg eller som när man skulle frakta stenarna för att bygga pyramiderna. Det är så det är med Socialdemokraterna. Till slut kommer de efter – och det är bra. Jag gläder mig åt att Socialdemokraterna hela tiden är väldigt flexibla och kan byta åsikt och åt att de trots allt, som tidigare har sagts, verkställer en hel del av de tillkännagivanden till regeringen som vi har här i kammaren.

Det här ämnet handlar också om något så viktigt som upptäcktsrisken och chansen att klara upp brott. Om vi ska minska brottsligheten och öka tryggheten är det viktigt med förebyggande arbete, resurser till polisen och relevanta straff. Angående det där sista kanske vi ibland hamnar i en sorts överbetoning. Det som det framför allt handlar om är verktygslådan för poliser och åklagare när det gäller att komma åt den brottslighet som är så förfärande och som förstör så många liv.

Vi fick en färsk rapport från myndighetssamverkan i går om hur allvarligt läget är. Det rasslar in tusentals nya personer i den grova brottsligheten varje år. Vi kommer efter och försöker lagföra. Detta måste få ett stopp. Vi vet hur den organiserade brottsligheten har brett ut sig. Vi vet hur det ser ut för unga kriminella på olika håll.

Fru talman! Säpo har kommit med en alldeles färsk rapport över läget i landet. De använder sig av de här verktygen även för att skydda oss från de yttre hoten; debatten här i kammaren har hittills fokuserat på de inre hoten. Det är de här verktygen vi ska använda för att se till att svenska medborgare slipper bli sprängda i luften eller överkörda av en lastbil på Drottninggatan, vilket har hänt.

Den radikaliserings som på sistone legat bakom flera skolattacker finns det naturligtvis komplexa orsaker till. Unga män radikaliserar och radikaliserar varandra och begår olika brott under kraftiga vanföreställningar. Jag har ingen aning om vad som hände vid det vidriga dådet i Malmö nyligen. Det får utredningen visa. Men vi har gott om exempel före detta som visar att Säkerhetspolisens verktygslåda är viktig för att förebygga och klara upp brott.

Jag inledde med att tala om hur den här brottsligheten drabbar äldre människor. Men den drabbar även väldigt många andra. För en månad sedan besökte jag människor i Rinkeby som mist sina barn i de grova gängens uppgörelser. De var förtvivlade och frågade mig: Varför gör ni ingenting? Ni måste stoppa detta! Våra barn mördas i stor omfattning, men det händer väldigt lite, sa de. Vi har en skyldighet att stoppa de morderna och alla andra mord i Sverige så gott vi kan.

Jag besökte nyligen ledamoten Gustaf Lantz hemstad Uppsala och träffade dem som jobbar med grova brott hos polisen. Det är ett tjugotal personer som sliter hårt. Men det är 200 öppna ärenden. Det borde vara 250 personer som jobbade där. De behöver också ha effektiva verktyg för att komma åt de grovt kriminella som matar Uppsalas unga med narkotika,

som rånar människor i Uppsala, som mördar människor i Uppsala eller för den delen ägnar sig åt bedrägerier i Uppsala.

Därför tycker vi från Liberalerna att det här är ett bra betänkande som kommer med viktiga tillkännagivanden, varav jag vill lyfta fram några.

Det är helt nödvändigt att vi tillåter att fler kameror kan sättas upp något enklare. Integritetsskyddsmyndigheten ska självklart utöva fortsatt tillsyn, men ska inte behöva meddela tillstånd i varje enskilt fall. Ta bara det här med alla dessa rån och stölder i handeln! Det finns alla möjligheter att använda kameror för att klara upp de brotten. Det gäller också att se till att ha ett tuffare regelverk i processrätten, vilket det ytterst handlar om, rörande när man ska få använda sig av tillträdesförbud och så vidare. Kameror gör nytta. Det har förvisso visat sig att brottsligheten flyttar sig, men för varje gång den flyttar sig blir den mindre omfattande. Detta sätter en press och gör det svårt att vara kriminell, och man ökar chansen till upplösning.

När det gäller buggning eller hemlig rumsavlyssning är det viktigt att den ska kunna knytas till en person även om denne snabbt byter plats. Efter att man med andra länders hjälp lyckats knäcka en del kommunikationsplattformar, Encrochat och andra, har de kriminella blivit medvetna om att de måste ses ”levande” i stället. Då är det klart att det inte får vara tungrott. Är det så att Kalle Kula ska avlyssnas måste man kunna göra det även om Kalle Kula byter från det rum som tillstånd givits för.

Dessutom finns det en reservation från Liberalerna som säger att vi måste tillåta åklagare att ta interimistiska beslut. Besluten tas ju annars med ett offentligt ombud i en domstolsprocess. Men de har inte öppet på helgerna utan stänger på fredagskvällarna, och jag har noterat att en hel del brottslighet sker även på lördagar och söndagar. Då måste självklart åklagarna få fatta interimistiska beslut om detta. Detsamma gäller platskravet vid hemlig dataavläsning.

Fru talman! Vi tycker dessutom att de preventiva åtgärderna måste kunna vidtas tidigare. Det handlar om vi eller dom i nuläget. Så allvarligt är det. Jag lovade de föräldrar i Rinkeby som hade fått sina barn mördade att komma med förslag som gör skillnad. Då handlar det om förebyggande arbete, straff, resurser, fler områdespoliser och så vidare. Men det handlar också om att ge verktyg att knäcka gängen. Då finns det bara ett sätt, och det är att vi vässar verktygen.

Därför är det viktigt att vi från riksdagen skickar med de här tillkännagivandena till regeringen när vi röstar och att det händer någonting. Regeringens slumrande i farkosten måste få ett slut, för att återkoppla till Snoddas. Vi måste ha fart nu, för det är vi eller dom. Det är barbariet och medeltidens klanlogik eller rättsstatens Sverige. Då har vi inte råd att vänta. Människor som drabbas har inte heller ork och kraft att vänta.

Anf. 119 GUSTAF LANTZ (S) replik:

Fru talman! Ledamoten Johan Pehrson säger som vanligt många kloka och genomtänkta saker. Men han riktar också kritik mot regeringen och socialdemokratin som jag inte kan hålla med om.

Jag känner mig nögd att ställa en fråga som egentligen inte Johan Pehrson får mig att ställa utan Johan Pehrsons partiledare. Hon beskrev förspelet till januariavtalet som att Liberalerna gick in i förhandlingarna i syfte att skada Socialdemokraterna och att man valde frågor och förhandlingslinjer utifrån det.

För denna debatt och framtida debatter vore det bra med ett klaggö-
rande av Johan Pehrson eftersom han var tongivande i den riksdagsgrupp
som Sabuni menade hade denna ingång och också godkände avtalet.

Finns drivkraften i justitieutskottet när vi tar ställning till dessa kon-
kreta förslag att skada Socialdemokraterna? Är det landets bästa och att
hjälpa regeringen att fatta rationella och kloka beslut som gäller eller par-
titaktiska hänsyn? Jag tror inte på det senare, men jag vill ha ett klaggö-
rande från ledamoten.

Anf. 120 JOHAN PEHRSON (L) replik:

Fru talman! Ett klaggörande ska det bli. Givetvis är det ingen som gör
något för att skada Socialdemokraterna eller Sverige.

Det Nyamko Sabuni åsyftade var naturligtvis att när vi förhandlade
hårt var Socialdemokraterna så sugna på att ta och behålla makten till vil-
ket pris som helst. Men efter 134 dagar röstades statsministerkandidater
ned, och vi hade ett tufft läge. Då valde mitt parti att ingå överenskommel-
sen. Jag var inte den störste anhängaren av det, för jag insåg att 182 leda-
möter skulle komma att rösta ned 167 med Vänsterpartiet och Sverigede-
mokraterna i allians där Moderaterna och Kristdemokraterna hjälpte till.

Det blev ju en svag regering trots en januariöverenskommelse som
hade många fördelar, och där vi spelade in saker som var bra för Sverige.

När vi sa sänkt skatt på utbildning var det för att vi tror att det gynnar
Sveriges pensionärer, människor som lever på försörjningsstöd, försvaret,
ja, alla i Sverige på alla tio års sikt. Men vi visste att Socialdemokraterna
tyckte det var jobbigt, så det där är nog en ganska vanlig vantolkning.

När partiledare och andra ger intervjuer kan uttalanden ryckas loss. Ju-
stitieministern skulle krossa gängbrottsligheten, och den skulle ha varit
borta för flera år sedan. Men så har det inte riktigt gått. Tidigare statsmi-
nister Stefan Löfven, en hedersman på många sätt, sa att han inte såg det
komma. Konstigt, han måste ha haft ögonen stängda hela tiden.

Vårt enda syfte är att lösa de samhällsproblem som finns, och då upp-
fattar vi ibland att Socialdemokraterna slumrar i farkosten.

Anf. 121 GUSTAF LANTZ (S) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Pehrson för klaggörandet. Jag tror att
det är ett viktigt besked till väljarna att vi i Sveriges riksdag tar uppgiften
på allvar och företräder folket. Vi gör inte detta för att vinna maktspel eller
skada andra partier, utan vi gör det för att hitta en väg framåt för Sverige.

På vårt bord i vårt utskott ligger viktiga frågor som handlar om precis
det Johan Pehrson var inne på, tryggheten. Det är centralt för människor
att få känna sig trygga i hemmet. Även äldre måste få känna sig trygga. Då
har vi inte råd med maktspel.

Jag är dock lite förvånad över att Johan Pehrson inte är mer besviken
på sin partiledare med tanke på hur hon uttryckte sig. Jag tolkar hennes
uttalande som en oerhörd kritik mot den tidigare ledningen och den riks-
dagsgrupp som är densamma att man hade detta för ögonen. Jag vägrar att
tro att Sabuni själv tycker att det är en bra idé att gå in i förhandlingar för
att skada andra partier.

Jag känner mig trygg med Johan Pehrsons svar, och jag uppskattar ho-
nom väldigt mycket som debattör. Han kan nog kvala in som riksdagens
bästa debattör. Han är inte bara uppriktig och skicklig i ord, utan han vill

Sveriges bästa och försöker hitta lösningar. Jag hoppas att han har många kamrater i sitt parti som delar hans utgångspunkt för politiken och vårt uppdrag i riksdagen.

Prot. 2021/22:90
30 mars

Processrättsliga frågor

Anf. 122 JOHAN PEHRSON (L) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för berömmet – det var trevligt!

Januariöverenskommelsen hade stora förtjänster, men den kom också till i en miljö som var väldigt stökig. I efterhand tyckte jag att det var konstigt att vi skulle ha som idé tillsammans att stänga ute partier som har klart extrema rötter. Jag tillhör dem som välkomnar att Vänsterpartiet har gjort en resa från månens baksida in i ljuset och att Sverigedemokraterna har gjort en resa som gör att man kan diskutera med dem också, för det är ju väljarnas val. Jag tror att den tiden är förbi när man kunde utestänga företrädare i riksdagen beroende på vilken historia de har haft, även om den kan vara nog så mörk.

Vi har stora utmaningar, och efter valet kommer nog mycket av det vi nu debatterar i justitieutskottet att bli högaktuellt. Det är ett mycket allvarligt läge för tryggheten i Sverige. Det drabbar inte blint, utan det drabbar framför allt de människor som redan är utsatta, generellt inte riksdagsledamöter. Vi har ett stort ansvar, och det här är en av de största frihetsreformer och sociala reformer man kan göra för att skapa ett Sverige för fler. Människor känner sig hotade, oavsett om det är unga killar i utsatta områden eller äldre personer i Uppsala som är livrädda för att bli rånade.

Vi måste röra oss framåt, och den trevlige ledamoten Lantz brukar ju citera Lars Winnerbäck:

Står du still på en plats så blir du helt enkelt kvar där.

Anf. 123 PONTUS ANDERSSON (SD):

Fru talman! Jag ska inte förlänga debatten utan vill bara tacka fru talmannen, som uppmärksammade mig på att jag yrkade bifall till fel reservation. Det ska vara reservation 28.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 31 mars.)

§ 18 Redogörelse för verksamheten inom den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol och den svenska delegationens arbete under 2021

Justitieutskottets betänkande 2021/22:JuU49

Redogörelse för verksamheten inom den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol och den svenska delegationens arbete under 2021 (redog. 2021/22:Europol1)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 31 mars.)

Anf. 124 JAN R ANDERSSON (M):

Fru talman! Jag står givetvis bakom alla våra reservationer, men för tids vinning yrkar jag bifall endast till reservationerna 1 och 10.

Detta ärende handlar om Försvarets personal. Man kan säga mycket om Försvarets kompetenser – de är många och goda – men när det gäller just personalpolitiken inom Försvarets makten kan den möjligtvis lämna en del att önska. Man kan till och med säga att trots tider av goda tillskott till Försvarets makten har dessa kanske inte nått hela vägen ned på golvet. Soldater och officerare har nog märkt att de inte har varit i första rummet varje gång nya tillskott har kommit. Vi kan också konstatera att alltför många lämnar Försvarets makten.

Försvarets makten har många gånger haft goda villkor vad gäller pensionering, men i dag är många av dem som närmar sig åldern för att gå i pension villiga att fortsätta. Försvarets makten behöver dessa officerare, som ofta är kunniga inom områden som Försvarets makten behöver.

Försvarets makten har till viss del uppmärksammat detta och erbjudit program för officerare som stannar kvar, men dessa program är alltför få och ofördelaktiga för dem som står i begrepp att välja mellan pension eller annan verksamhet eller att fortsätta att jobba inom Försvarets makten och dela med sig av sin kompetens.

Fru talman! Det finns all anledning att samla den kompetens som finns i Sverige och använda den inom Försvarets makten. Vi hade ett förslag till tillkännagivande inom försvaretsutskottet för ett tag sedan där vi sa att de ekonomiska villkoren för våra värnpliktiga och soldater borde förbättras. Vi sa att ett exempel på det kunde vara att införa en så kallad utbildningspremie. Det kan vara att man har fullgjort sin utbildning, att man har speciell kunskap eller att man har tillgodogjort sig något utöver det som behövdes för en tjänst. Detta blev ett förslag till tillkännagivande i försvaretsutskottet, som skickades vidare till departementet.

Vad hände sedan? Man sa att man hade tillgodosett detta, men vad hade man gjort? Jo, man hade tagit dagessättningen och minskat den till ett minimum för att i stället utbetala den efter fullgjord värnplikt som en utbildningspremie. Det som Försvarets departementet gjorde var alltså att försäkra villkoren för soldater och värnpliktiga. Man kan ställa frågan: Vill du ha lönen nu i slutet av månaden, eller vill du ha den om ett halvår? Givetvis vill alla ha pengarna på fickan så att man kan betala sitt snus och sin hyra, men där var Försvarets makten kreativ i att lura soldaterna.

Låt mig ta ett annat exempel. Den värnpliktige som efter fullgjord värnplikt trivs så bra att man väljer att stanna kvar och påbörja en aspirantbana som officer i Försvarets makten kommer att sänka sin lön. Det kallas givetvis inte lön, men den ersättning man får varje dag som värnpliktig i slutet av sin värnplikt är högre än vad den är i början av aspiranttjänstgöringen för att bli officer. Försvarets makten premierar alltså våra officersaspiranter i ett första karriärsteg genom att sänka lönen för dem. Är detta en bra personalpolitik? Nej. Trots att både vi i Moderaterna och Officersför-

bundet har påpekat detta för regeringen väljer den att inte göra något. Det är två förordningar som reglerar detta, så regeringen hade inte ens behövt gå via riksdagen för att förändra detta utan hade kunnat göra det på egen hand, utan att fråga oss, men tydligen har den prioriterat annat.

Det finns alltså mycket som regeringen skulle kunna göra som den väljer att inte göra. Samtidigt som regeringens mål när det gäller stående förband missas år efter år väljer den att inte titta på förmånerna eller hur fler skulle kunna attraheras att söka till att bli tidvis eller kontinuerligt anställd soldat.

Man kan tala om detta i försvarspolitiska termer. På samma sätt som våra Jas-plan är våra spjutspetsar i luften är våra stående förband våra spjutspetsar på marken. När något händer behöver vi snabbt vara ute och möta de eventuella hot som finns. Om vi inte har stående förband kommer vi att komma för sent eller misslyckas med det som är Försvarsmaktens uppgift. Detta diskuteras inte i någon större utsträckning, utan regeringen väljer att inte titta på problemet.

Detta är inte ett problem bara i Sverige, utan det är ett problem i hela Västeuropa. Problemet blir inte mindre för det, utan det påverkar både vår försvarsförmåga och vår kuppberedskap.

Fru talman! Många soldater och reservofficerare förlorar i dag ekonomiskt på att tjänstgöra inom Försvarsmakten, om de alls får tjänstgöra. Det är inte alla soldater som har möjlighet att ta ledigt från sina ordinarie jobb för att öva med Försvarsmakten, och om de gör det förlorar de som sagt på det ekonomiskt många gånger.

Det finns bland personer som har ett statligt jobb vid sidan av sin tidvisa anställning inom Försvarsmakten en möjlighet att få löneuppfyllnad. Jag hade själv den möjligheten när jag var reservofficer, och givetvis borde den rätten gälla alla. Det kan inte vara så att valet av arbetsgivare ska bestämma vilka ekonomiska förmåner man har som soldat. Valet av arbetsgivare borde heller inte påverka den möjlighet man har att försvara Sverige. Jag tycker att detta är ganska självklart.

Vi kan gå vidare till hemvärnet, där det finns liknande problem. I dag är det största problemet inom hemvärnet kanske inte att fylla förbanden utan att ta vara på alla personer som söker till att bli soldater inom hemvärnet. Givetvis har det varit en extrem anstormning den senaste månaden som gör att det bildas flaskhalsar, men det finns också många problem som vi politiskt skulle kunna hjälpa till att lösa.

En sådan flaskhalsituation som vi har nu är inte en idealisk väg. Det tar trots allt minst ett år från den dag man anmäler sitt intresse till dess att man kan tjänstgöra i ett förband. Jag tycker att det är för lång tid. Jag tycker att man borde kunna snabba på den trappan i många steg. Jag tror också att om vi vill ha en god omsättning i förbanden måste man kunna verka för att det blir enklare att ta sig igenom dessa steg. Möjligtvis kostar det en slant, men jag tror att det avsevärt kommer att förbättra kvaliteten i våra förband inom hemvärnet.

Fru talman! Sverige är ett land som har höga ambitioner när det gäller den internationella politiken och som bidrar gärna med trupp till olika typer av internationella insatser. Låt oss säga att de flesta som varit på internationella insatser kommer hem starkare både fysiskt och psykiskt och har lärt sig mycket på resan, men tyvärr gäller det inte alla.

Försvaretsmakten har ett ansvar som gäller under obegränsad tid för de skador som soldater ådrar sig i internationell tjänst. I dag kan man konstatera att det saknas en sammanhängande vårdkedja för de flesta av dessa soldater. De som bor i Uppsala har möjligtvis tillgång till den specialkompetens som finns inom Veteracentrum. I övrigt är de hänvisade till den reguljära sjukvården på många sätt, men den klarar inte av att ta emot dessa personer. Kompetensen finns inte regionalt, och ibland finns den inte ens nationellt. Därför tycker vi att det är självklart att Sverige som har höga ambitioner på det internationella området också har höga ambitioner för sin veteranpolitik och därför inrättar ett fristående veteracentrum.

För att sammanfatta detta, fru talman, kommer Försvaretsmaktens förmåga att rekrytera och behålla kompetent personal att vara helt avgörande för dess förmåga att växa och lösa sina uppgifter. Villkoren för officerare, reservofficerare, värnpliktiga, hemvärnsmän och anställda soldater blir därmed avgörande för Sveriges förmåga att försvara sig mot en angripare.

Det finns mycket som kan göras. Jag har gett några exempel, men det finns fler. Många av åtgärderna kan göras också utan kvalificerade utredningar. Mycket av detta hade kunnat lösas bara genom att samordna olika förordningar på Regeringskansliet, men uppenbarligen har man valt att inte göra det. Jag tycker att det är synd. Trots de stora anslag som har kommit Försvaretsmakten till del har regeringen tyvärr blundat för personalpolitiken, som kanske är något av det viktigaste vi har.

Anf. 125 ROGER RICHTHOFF (SD):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservation nummer 9.

Därefter vill jag prata lite grann om frivilligorganisationerna, som inte har nämnts. Den förre talaren berörde de ekonomiska delarna, som jag försöker skifta här. Det var bra sagt, tycker jag. Vad gäller frivilligorganisationerna har det varit lite eftersatt. Man uppfattar själv att man har ett behov av förstärkt ekonomi. Man uppfattar också, fru talman, att möjligheterna att komma ut på övningsfält med mera är begränsade. Det handlar bland annat om miljötillstånd, som jag återkommer till senare. Man uppfattar att man får stå i kö. Det finns begränsningar för tillstånd, och övriga förband har företräde. Man uppfattar det så, och man har sagt så.

För att råda bot på detta måste möjligheterna att utöka själva övningsområdena ses över, vilket regeringen gör till viss del. Det tycker jag är en bra väg att gå. Den andra vägen tycker jag är att man, när man skaffar miljötillstånd, tar höjd för att Försvaretsmakten ska växa. Där har frivilligorganisationerna en mycket viktig del i att utbilda för hemvärn eller vad det nu är. Man bör också utöka tillstånden innan det blir alltför stora proppar med tanke på den förmågeökning som totalförsvaret ska ha nu. De behöver öva mycket mer.

Med detta sagt kan jag konstatera att regeringen har tillfört olika anslag, och pengar får användas till frivilligorganisationerna.

Man kan faktiskt sätta sig och fundera på ett förslag som jag inte är riktigt säker på om det egentligen är bra. Men man bör överväga att diskutera med dem om de skulle kunna hantera ett eget anslag, så att de slipper stå med mössan i hand när det blir en utökning av deras verksamhet. Men jag tycker att man i alla fall kan diskutera detta med dem.

Fru talman! När det gäller Försvaretsmaktens rekrytering av personal och officerare finns det ett behov som har uttryckts och som vi har mo-

tionerat om i många år, nämligen att öppna ett rekryteringskontor i Luleå. Varför? Jo, därför att chefen på F 21 sa till oss när vi var där för ett antal år sedan att en av de viktigaste delarna för personalförsörjningen är att man får dit ett rekryteringskontor. Därför har vi år efter år väckt den motionen. Tyvärr har vi inte fått något gehör för den, men vi fortsätter och har nu bakat in den.

När det gäller rekrytering av personal läste jag och kontrollerade senast i går vad som står om utbildning av officerare. Och jag tycker att det framgår att man kortar ned officersutbildningen, i vissa styrkor med ett helt år. Varför gör man det? Beror det på överutbildning, eller vad beror det på? Detta tycker jag bör hanteras ytterligare, och frågor bör ställas till Försvarsmakten när de kommer hit. Jag begär inte att någon här ska svara på det.

Det som dessutom oroar mig är att man nu lite grann skiljer på olika sätt att arbeta. Med det gamla sättet var även kompanichefen och plutonchefen fostrade i verktyget så att säga. Sedan gick man vidare på en annan linje, kanske till officerslinjen, och utvecklade både taktik och stabsfunktioner på ett annat sätt. Men man behärskade en gång i tiden och var väl förtrogen med det redskap som man sedan skulle ge order om till någon annan att använda. Det kan till exempel vara förbindelsearbeten exempelvis över Dalälven. Det är inga problem att leda en sådan verksamhet om man kan det. Det är väldigt viktigt att denna kompetens följer med.

Detta tycker inte jag att man beaktar tillräckligt mycket. Det syns tydligt när någon säger: Men jag ska ju leda arbetet.

Men det kan handla om att man har en ledningsfunktion, om jag hårdrar detta lite grann, och ska ge order om en verksamhet men inte själv förstår tidsförhållandena – vilken tid detta tar och vilka resurser man behöver. Allt detta finns helt naturligt hos specialistofficerare. Men det bör också till viss del vara förankrat hos den som ger order. Det tycker jag är en viktig del i detta.

När det gäller värnpliktsvolymerna vill vi på sikt gå upp mot 20 000–22 000 man. Det tar väldigt lång tid. Men det krävs när vi nu ökar brigaderna – en tredje till 2030, gärna snabbare om Försvarsmakten mäktar med det, vilket är tveksamt. Men det får de återkomma till. Efter samtal med dem bör det vara klart 2030. Men det kräver att det utreds vilka förbandsplattformar som vi ska återta. Ska vi återta Ing 1 Almnäs där förbindelsebataljonerna utbildades? De svarade för övergångarna vid Södertälje, Stockholm, Stäket och så vidare. Allt detta var förberett för brobyggnadsplatser, och det övades mycket. Är det detta som ska göras? Ja, det tycker jag. Om värnpliktsvolymerna ska växa så mycket måste man också se till att starta upp. Och det har man gjort från regeringens sida i vissa stycken. Man har sett att man måste arbeta med detta problem. Men det måste komma några svar på frågan. Var ska vi etablera förband? Här måste Försvarsmakten naturligtvis ha ett avgörande. För behovet för brigadernas förband – logistikförband och så vidare – är mycket viktigt. Men man bör sätta igång nu. Då bör detta vara möjligt om ett antal år.

Fru talman! Vi tycker att man ska återinföra civilplikten. Det tycker väl de flesta här nu. Jag tittade i mina papper, och jag sa detta 2014. Och jag säger det fortfarande i dag fullt ut. Det finns vissa som krigsplaceras.

Vi har våra tre skolor där vi kan utbilda människor för civilplikt. Man kan även tänka sig att när värnpliktsvolymerna ökar är det kanske vissa som vägrar att göra värnplikten. Då skulle man kunna ha en civilplikt för dem där de lär sig andra delar som är vapenfria. Där har vi våra räddnings-skolor. Man skulle också kunna tänka sig att frivilligorganisationerna arbetar med detta. Det gör de i dag, men det kan utökas.

Vad är civilplikten mer än så? Vi behöver nu ta tag i till exempel driftvärn. Vad är det? Det hade vi förr. Vid våra elstationer och automatstationer hade driftvärnet en krigsplacering. Förutom normala reparationsarbeten övade man driftspersonalen. Fem tio man åkte ut, högströmselektriker och andra elektriker, och reparerade. Den delen i driftspersonalen måste återställas. Det är av mycket stor vikt enligt oss. Likaså är BRB, som är en förkortning för byggnads- och reparationsberedskapen, viktig. På den tiden ansåg vi att man behövde den i en krigssituation – samtidigt, under och efter.

All denna personal är ålderstigen i dag. Men det innebär inte att inte huvudet fungerar. Man skulle naturligtvis kunna be dem att hjälpa till att visa hur det var då. Sedan förfinar man detta mot dagens situation. Byggnads- och reparationsberedskapen är alltså viktig att återta. Det talas lite om den. Men nu har i alla fall jag gjort det.

Anf. 126 LARS THOMSSON (C):

Fru talman! Rysslandskriget sätter sina spår i allt vi håller på med just nu och i våra tankar. Det gör också denna fråga om personal väldigt aktuell.

Det är väldigt påtagligt i Ukraina att det är styrkeförhållanden som avgör. Om man jämför Ukraina med Sverige är Ukraina 1,34 gånger större till ytan, och man har fyra gånger vår befolkning. Men det som är tydligt är att storleken på försvaret är avgörande i hur man lyckas försvara sitt land, det vill säga antalet tillgängliga soldater. Det är väldigt tydligt.

Det nya säkerhetsläget är definitivt ett nytt kapitel i världshistorien, ett tragiskt sådant. Det innebär att Försvarsmakten måste öka. Vi vet samtidigt att den största utmaningen för att lyckas med denna ökning är personalbemanningen. Vi ser att det måste gå snabbare. I totalförsvarsbeslutet sas det att en beslutad organisation ska vara uppfylld ungefär 2030. Vår slutsats i dag är att det är för långsamt. Det måste gå fortare. Vi måste snabba på insatserna så mycket vi kan. Och inte minst jag som gotlänning känner precis detta behov.

Fru talman! Försvarsmakten har såklart en delegation att bedriva den statliga arbetsgivarpolitiken inom Försvarsmaktens område. Vi kan notera att det är en väldigt positiv trend i dag. Det går rätt så bra, och man rekryterar bra. Det är väldigt glädjande. Det hindrar inte att vi kan komma med inspel från utskottet och skicka vidare dessa signaler från golvet som vi gör. Det är precis det som jag tänker göra just nu.

Den efterfrågan på officerare, specialofficerare, gruppchefer, soldater och sjömän som nu finns är historisk. Det har nog inte varit en sådan efterfrågan sedan kalla krigets dagar. Det gör att det finns en väldigt stark stolthet i yrkeskåren, vilket gör det lättare att rekrytera. Man kan komiskt nog säga att Putin faktiskt har hjälpt till med detta.

Vi ser också att det behöver finnas något slags balans när det gäller förmågeökningen på kort sikt och antalet värnpliktiga som utbildas, vilket är det långsiktiga. Givetvis vill vi ha fler värnpliktiga, men samtidigt låser vi då fast välutbildade officerare i utbildningen av dessa. Vi måste alltså både klara förmågeökningen här och nu och utbilda för framtiden, och det är en balansgång som är viktig att tänka på.

Det finns några förslag från golvet som jag verkligen tycker är värda att nämna. Vad det handlar om nu är nämligen att vi har en svacka när det gäller framför allt officerare, beroende på att vi har haft en låg utbildningsnivå under lång tid, och att det tar lång tid innan vi får fram nya officerare.

Något vi till exempel vill göra är att tillsvidareanställa de gruppchefer, soldater och sjömän som nu har kortare anställningar. Vi vill också ha in fler GSS-soldater, som det heter. Det är ett givet första steg och en lågt hängande frukt.

Samtidigt är det faktiskt så att löner och villkor för officerare måste förbättras. Syftet med det är att behålla dagens personal, för det är en del avgångar i den här kategorin. Vi behöver också öka attraktionskraften för att fånga dem som går i tankar om att bli officerare.

Viktigast är kanske att målantalet när det gäller yrkesofficerare i Försvarsmakten måste höjas rejält. Det gäller inte minst utifrån det nya säkerhetsläget, som kräver ett nytt målanttal.

Från Centerpartiets sida tror vi också att särskilda åtgärder behövs för att attrahera yrkesofficerare att stanna kvar efter uppnådd pensionsålder. Det är en stor utmaning att överbrygga den svacka vi nu ser.

Vi tror även att det behövs riktade åtgärder för att rekrytera tillbaka de specialistofficerare och officerare som är utbildade men som inte jobbar i yrket i dag. På exempelvis Gotland är det många inom offentlig sektor som jobbar med andra uppgifter. Där finns det insatser att göra.

Till sist tror jag också att det finns insatser att göra som kanske inte är så populära men som man behöver ta en diskussion om, till exempel pensionsåldern för yrkesofficerare. Den som är född före 1988 går i pension vid 61 års ålder, och flygförare går i pension vid 55 års ålder. Man borde kunna ta en diskussion om att höja åldern. De kanske inte måste behålla exakt samma arbetsuppgifter, men de har ju kompetensen kvar.

Det finns alltså många konkreta åtgärder som vi ser kan vidtas.

En annan punkt som vi från Centerpartiets sida vill lyfta fram är detta med jämställdhetsaspekterna kring personalrekryteringen. Varför? Jo, ska man attrahera nya personer är det ju väldigt bra att kunna rekrytera från hela befolkningen. Vi har därför tagit fram nio punkter i en speciell motion som vi har bilagt betänkandet.

Huvudpunkten i detta är att vi till 2030 vill öka andelen kvinnliga värnpliktiga till 40 procent. År 2021 hade vi 21 procent värnpliktiga som var kvinnor. På officersprogrammet var 29 procent kvinnor, och på specialistofficersprogrammet var det bara 15 procent. Vi tycker att andelen ska öka. Vi kan titta på Norge, som har ett högre målanttal och en större andel kvinnor. Vi tror att det är ett jättebra sätt att öka attraktionskraften i och för mågan att rekrytera till militären.

Vi vill också ha en medinflytandeofficer som blir en länk mellan den värnpliktiga och förbandschefen. Det kan vara en insats. Vi vill även ha en oberoende visselblåsarfunktion, vilket handlar väldigt mycket om att motverka det ovälkomna beteende som vi tyvärr får rapporter om faktiskt sitter

kvar i väggarna. Vi vill vidare ha obligatoriska utbildningar i jämställdhet och värdegrund, och vi vill ha en regelbunden uppföljning och utvärdering av det jämställdhetsarbete som finns.

Sist men inte minst är det väl verkligen hög tid att våra kvinnliga soldater får utrustning som passar dem. Det har de faktiskt inte haft fram till nu. Det handlar om att även de kvinnliga soldaterna ska klara både övning och strid.

Med detta yrkar jag för Centerpartiets räkning bifall till reservation 7. (Applåder)

Anf. 127 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V):

Fru talman! I dag debatterar vi en stor mängd motioner om försvarspolitiken gällande personal, rekrytering och arbetsvillkor inom Försvaretsmakten.

Fru talman! Rysslands invasion av Ukraina för ungefär fem veckor sedan är ett allvarligt brott mot folkrätten och har inneburit ett enormt lidande för Ukrainas befolkning, med ett stort antal döda och skadade samt miljoner människor på flykt. Vi lever i en mer sårbar och osäker värld.

Under två år levde vi med en pandemi som nu förhoppningsvis håller på att klinga av. Dessa två händelser, invasionen av Ukraina och pandemin, har ställt och ställer fortsatt mycket höga krav på hela vårt samhälle. Frågan om samhällets robusthet vid stora störningar är mycket viktig. En av anledningarna till att vi nu har enighet i riksdagen om att öka försvarsbudgeten är att vi behöver ha tillräckligt med militär och civil personal för att Sverige ska stå starkt och säkert.

De viktigaste faktorerna för att ha ett robust samhälle som står emot kriser är välutbildad personal med goda arbetsvillkor samt engagemang hos vanliga människor att hjälpa till när det verkligen behövs. Vi har sett under pandemin och ser även nu när Sverige påverkas av katastrofen i Ukraina att personal och engagerade inom Försvaretsmakten, hemvärnet, de frivilliga försvarsorganisationerna, kommunerna, Röda Korset och många andra stora och små ideella föreningar gör ett oerhört viktigt arbete. Jag vill rikta ett väldigt stort tack till dem.

Fru talman! En viktig förutsättning för Försvaretsmakten personalförsörjning är värnplikten. Alla ungdomar som fyller 18 år mönstrar och prövas mot möjligheten att göra värnplikt. Vänsterpartiet tycker att detta är mycket bra. Värnplikten garanterar en folkförankring av Försvaretsmakten verksamhet. Det är viktigt för vårt demokratiska samhälle att så många olika människor som möjligt, med olika bakgrunder och erfarenheter, deltar i försvaret av Sverige och får viktiga kunskaper om hur vårt land görs säkrare och tryggare för alla.

För att de värnpliktiga ska få bästa möjliga utbildning och för att deras tillvaro i övrigt ska vara så bra som möjligt är det dock väldigt viktigt att det finns ett väl fungerande pliktråd, fru talman. Pliktrådet är ett medinflytandeorgan som väljs av de värnpliktiga och har i uppgift att tillvarata de värnpliktigas intressen, föra dialog om förändringar och förbättringar och granska det som rör de värnpliktiga. Detta är en viktig instans för folkförankringen och ett sätt för samhället att garantera att den utbildning vi har bestämt ska vara tvingande för dem som väljs ut att göra den är så bra som möjligt.

Efter att det första pliktrådet sedan värnplikten återinfördes valdes under våren 2019 har organisatoriska problem uppmärksammats. Plikträdet saknar möjlighet att arbeta självständigt och har inte haft nödvändiga kansliresurser. I dag är Plikträdet en del av Försvaretsmakten, vilket hindrar rådet från att bedriva en självständig verksamhet.

En förändring i förordningen skulle behöva göras för att säkra oberoende och självständighet. Vi är väldigt glada över att samtliga partier nu tycker att detta är något man måste titta vidare på för att få en förändring till det bättre. Vänsterpartiet välkomnar att försvarsutskottet föreslår att riksdagen riktar ett tillkännagivande till regeringen i denna fråga.

Fru talman! Vänsterpartiet är ett feministiskt parti. Sedan värnplikten återskapades är den könsneutral. Kvinnors deltagande i försvars- och säkerhetsarbetet är avgörande för att hela samhället ska kunna stå emot kriser och akuta händelser.

Försvaretsmakten verksamt släpar dock efter rejält när det gäller jämställdheten. 22 procent av de värnpliktiga är kvinnor – en siffra som glädjande nog ökar för varje år även om den fortfarande är alltför låg. En jämnare könsfördelning är naturligtvis oerhört viktig både för demokratin och för den feministiska försvars- och säkerhetspolitiken.

Vi är medvetna om att Försvaretsmakten arbetar hårt för att förbättra jämställdheten, men det kommer fortfarande rapporter om kränkande behandling av olika slag.

Hösten 2017 lyfte tiotusentals kvinnor frågan om sexuella övergrepp, trakasserier och diskriminering genom metoo-rörelsen. Även inom försvaret fanns ett upprop, kallat Giv akt och bit ihop, som undertecknades av 1 786 kvinnor. Yrkesofficerare, reservofficerare, civilanställda, frivilliga, soldater och sjömän vittnade om fruktansvärda upplevelser, alltifrån osynliggörande och sexistiska skämt till våldtäkt. Upproppet uppmärksammade också hur kvinnor som anmält kränkningar och övergrepp många gånger blev ifrågasatta.

Jag vet att Försvaretsmakten ledning arbetar hårt med att öka jämställdheten och stoppa alla former av diskriminering, men mer behöver göras.

Trots ett aktivt jämställdhetsarbete under lång tid, och trots att kvinnor funnits inom Försvaretsmakten under decennier, upplever många kvinnor inom försvaret att kläder och skyddsutrustning inte passar dem, något som bland annat framkommit i en undersökning som Officersförbundet gjort bland sina kvinnliga medlemmar. Mest missnöje är det med underkläder som skaver och inte passar, men även med skyddsutrustning. Många upplever att skyddsvästen är för stor eller skaver. Hjälmarna upplevs ofta som för stora och åker ned över ögonen vid skjutövningar. Nu har försvaret tagit tag i den här frågan, men den behöver följas upp.

Vänsterpartiet anser att det behövs en plan för hur jämn könsfördelning kan nås på olika nivåer samt att en årlig jämställdhetskartläggning behöver göras för att följa arbetet med jämställdheten. Det behövs också tydliga och uppföljbara mål.

Det är viktigt att Försvaretsmakten fortsätter att berätta om de förbättringar som görs och att lyfta upp kvinnor som förebilder. Jag yrkar därför bifall till reservation nummer 8.

I detta betänkande behandlas också Vänsterpartiets återkommande motion om att vi bör ta bort systemet med att Försvaretsmakten förser hovet med adjutanter. Adjutanter är högt utbildade officerare med mycket erfa-

renhet, som lånas ut för att hjälpa kungen och kronprinsessan med allehanda sysslor under dagarna, en månad om året på ett rullande schema. De bör kunna ersättas med anställd civilpersonal, anser vi.

Försvarets verksamhet, precis som räddningstjänst, polis och andra liknande yrken, innebär stora risker och höga krav. Den är också igång dygnet runt. Därför måste vi arbeta för att personalen har så bra villkor som möjligt så att man vill stanna i yrket under längre tid. Löner är inte en fråga för oss inom politiken utan bestäms i förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter, och så ska det självklart vara. Det är dock viktigt att det finns stort utrymme inom budgeten för att faktiskt kunna höja lönerna för den som är anställd inom Försvarets verksamhet.

Löner, bra arbetsmiljö och goda arbetsvillkor är förutsättningen för en modern och välfungerande försvarsverksamhet i Sverige framöver.

Anf. 128 ROGER RICHTHOFF (SD) replik:

Fru talman! Jag har en fråga till ledamoten. Anser ledamoten, fru talman, att det är kompetensen som ska vara avgörande när man försöker hitta en jämnare fördelning i rekryteringar vad gäller antalet kvinnor och män? Strävan är ju att få så många kvinnor som möjligt, fru talman, men min fråga är: Är det enbart kompetensen som ska vara vägledande när man anställer män och kvinnor i organisationen?

Anf. 129 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Fru talman! Jag tackar för frågan. Självklart ska kompetensen vara avgörande och viktig när man anställer. Det är helt självklart. Vi ser dock i dag att det finns alltför få kvinnor inom försvarets olika områden, och det finns många kvinnor som skulle kunna göra en stor och viktig insats inom försvaret. Därför måste vi öka andelen kvinnor, bland annat genom att öka rekryteringen. Det kan vi göra genom att visa upp kvinnliga förebilder. Vi kan också bli bättre på att rekrytera inom exempelvis skolans område genom att göra det mer känt vad Försvarets verksamhet egentligen håller på med.

Kvinnor kanske också kan göra lite olika saker jämfört med män. De kanske inte kan göra exakt samma saker alla gånger, men det finns många olika områden inom Försvarets verksamhet där kvinnor kan göra en stor och viktig insats.

Anf. 130 ROGER RICHTHOFF (SD) replik:

Fru talman! Jag delar den uppfattningen. Det finns många olika delar där kvinnorna kanske till och med är bättre i vissa tjänster och befattningar. Jag har ingen annan uppfattning, fru talman.

Däremot är det precis som ledamoten säger: Till exempel i brobyggnadskompanierna har man ett annat behov, fru talman, av muskelstyrka och annat. Där blir det naturligt att de ofta är män. Det är inget konstigt på något sätt, och det säger inte heller emot vad ledamoten sa här, fru talman.

Jag delar uppfattningen att man mycket väl kan titta över rekryteringen och se till att den blir bättre. Jag har inga problem med det alls. Framför allt var jag nöjd med svaret att det är kompetensen som ska vara avgörande.

Anf. 131 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Fru talman! Naturligtvis måste man ha rätt utbildning och rätt kompetens för att klara uppgiften. Det är helt självklart. Jag tror också att det finns vissa saker som kanske kan vara svårare för kvinnor att utföra eftersom det krävs en helt annan muskelstyrka. Men inom de allra flesta områden är jag fullständigt övertygad om att kvinnor kan göra en viktig och bra insats.

En viktig sak för att öka andelen kvinnor inom Försvaretsmakten är just att jobba med jämställdheten, att få bort allt det diskriminerande som vi har sett. Att kvinnor blir trakasserade just för att de är kvinnor får bara inte förekomma, men det förekommer tyvärr fortfarande. Här finns det ett viktigt och stort arbete att göra för att få bort allt sådant ur Försvaretsmakten.

Anf. 132 NIKLAS KARLSSON (S):

Fru talman! Sedan omläggningen av försvarspolitiken 2015 och de stora ekonomiska tillskotten ser vi en Försvaretsmakt i tillväxt. Militär och operativ förmåga byggs, utvecklas och förbättras.

En avgörande faktor för att skapa militär förmåga och skapa såväl folkförankring som försvarsvilja är försvarets personalpolitik – att dels vara en attraktiv arbetsgivare, dels locka fler människor till Sveriges försvar.

Är det något den ryska invasionen av Ukraina har lärt oss är det vikten av att skapa just vilja att försvara landet, känslan av att alla har ett gemensamt ansvar. Låt mig därför, fru talman, peka på några, vad jag menar, centrala aspekter i detta avseende.

För det första: Försvaretsmakten måste vara en attraktiv arbetsgivare som kan rekrytera och behålla personal så att krigsförbanden kan bemannas och utvecklas i enlighet med riksdagens beslut.

Ett framtida försvar ska bygga på en allmän och könsneutral värnplikt. En stark folklig förankring och en bred rekryteringsbas är en förutsättning för försvaret, där plikttjänstgöring är en mycket speciell typ av tjänstgöring.

I takt med etableringen av den återaktiverade värnplikten ser vi exempelvis en kraftig ökning av antalet sökande till officersprogrammet. Värnplikten fyller därmed flera funktioner, både att skapa försvarsvilja och gemensamt ansvarstagande och att rekrytera officerare.

Av Försvaretsmaktens årsredovisning för 2021 framgår att cirka 5 900 värnpliktiga påbörjade grundutbildning under 2021 och att målsättningen om 5 000 värnpliktiga därmed överträffades.

I en tid när försvaret ska växa är det viktigt att nå hela rekryteringsbasen i befolkningen för att kunna anställa de mest lämpade och för att åstadkomma en tillräcklig och effektiv personalförsörjning. En jämställd organisation bidrar också till det militära försvarets legitimitet, trovärdighet och folkförankring.

Utvecklingen går i rätt riktning, men tyvärr ser vi fortfarande ett klart lägre intresse bland kvinnor än bland män. Kanske är det inte så konstigt med tanke på att värnplikten tidigare varit manligt betingad. I generationer har våra pappor och våra mor- och farfäder kallats till mönstring, medan det för kvinnor inte ens var möjligt att söka till värnpliktsutbildningen förrän 1980 och då endast inom några få områden.

Det var först så sent som 1989 som kvinnor fick tillträde till alla tjänster och alla delar inom Försvarmakten. Ända fram till 1994 krävdes att kvinnor avsåg att söka till officersutbildningen för att få göra sin värnplikt. Det är först med den återaktiverade värnplikten som kvinnor blir kallade till mönstring och värnplikt på samma villkor som män.

I årsredovisningen anges också att andelen kvinnor som påbörjade grundutbildningen med värnplikt under 2021 uppgick till 21 procent, en ökning med 3 procent jämfört med året innan och en ökning med 5 procent jämfört med 2019. Försvarmaktens mål är att andelen kvinnor ska uppgå till minst 25 procent.

För det andra: Trenden håller i sig med ökade elevvolymerna på yrkes- och reservofficersutbildningarna, och antalet elever som påbörjade officersprogrammet 2021 var det högsta sedan programmet startade 2007. Antalet yrkesofficerare ökade också under 2021, vilket bland annat beror på stort inflöde från de grundläggande officersutbildningarna, återanställningar och att få yrkesofficerare väljer att lämna Försvarmakten.

Samtidigt finns det en obalans i försörjningen. Försvarmakten har mandat att utforma yrkes- och reservofficersförsörjningen för att bemöta denna obalans. För detta ändamål har också Försvarmakten vidtagit flera åtgärder, bland annat att skapa flera vägar in i yrket genom den särskilda officersutbildningen.

För det tredje: Reservofficerare, alltså officerare som har sin huvudsakliga sysselsättning utanför Försvarmakten men vid behov kan gå in och lösa uppgifter, är oerhört viktiga för vår beredskap och för att Försvarmakten ska kunna klara sina uppgifter och producera fullt bemannade krigsförband. Det är nödvändigt att regeringen vidtar konkreta åtgärder för att underlätta och stärka reservofficerares möjlighet till tjänstgöring, så att de till exempel får rätt till tjänstledighet för tjänstgöring i Försvarmakten precis som tjänstgöringskategorin GSS/T har.

För det fjärde: På utskottets förslag har riksdagen beslutat att tillkännage för regeringen att den bör utreda den moderna civilpliktens utformning. Helt i enlighet med lagen om totalförsvarsplikt är alla tre delarna för att öka den operativa förmågan att stärka försvarsviljan viktiga: värnplikt, civilplikt och allmän tjänsteplikt. Det är utomordentligt viktigt att Försvarmakten fortsätter att arbeta med att utveckla villkor, anställningsformer och andra incitament.

Fru talman! I totalförsvarspropositionen bedömde regeringen också att det var angeläget med en översyn av personalförsörjningen i det civila försvaret. Regeringen anförde att det bör övervägas om en sådan översyn också bör omfatta en bredare hotbild, de hybrida hoten och allvarliga fredstida kriser.

De frivilliga försvarsorganisationerna bidrar till folkförankring, förstärkningsresurser och försvarsvilja till totalförsvaret. Stödet till organisationerna kommer att behöva öka ytterligare, inte minst för att säkerställa en långsiktigt hållbar organisatorisk struktur för de frivilliga försvarsorganisationernas verksamhet.

Fru talman! Låt mig också avslutningsvis säga något om de värnpliktigas villkor.

Plikträdet saknar i dag möjlighet att arbeta självständigt och har inte haft nödvändiga kansliresurser till sitt förfogande. I dag är Plikträdet en del av Försvarmakten. Ett sådant beroendeförhållande hindrar rådet från

att bedriva en självständig verksamhet. Pliktrådets oberoende från Försvarsmakten handlar ju ytterst om legitimiteten i systemet, som är byggt på plikt. Därför behöver vi fortsätta utveckla förmågan att förebygga oönskade beteenden och bli bättre i det avseendet. Också där behöver en förändring komma till stånd.

Fru talman! Ett modernt folkförsvar bygger på flera ben. Det handlar om Försvarsmaktens förmåga till rekrytering av personal, att stärka villkoren för värnpliktiga reservofficerare och att ge frivilligorganisationen de bästa förutsättningarna för det. Så skapar vi motivation. Så bygger vi motståndskraft. Så stärker vi det svenska folkförsvaret.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

(Applåder)

Anf. 133 JAN R ANDERSSON (M) replik:

Fru talman! Min devis inom försvaret kan man sammanfatta som: Man ska göra vad man kan med det man har, inte klaga på det som inte finns.

I en situation som blir allvarlig och skarp kommer det alltid att finnas brister. De förband som är tränade att lösa sin uppgift med den utrustning som finns, även om den kanske är bristfällig, är ofta de som är starka. Inte minst situationen i Ukraina visar på det. Där har man mycket bristfälliga tillgångar, men fortfarande klarar man en strid på ett framgångsrikt sätt mot en militärt överlägsen fiende, som dock kanske saknar motivation.

Jag tror också att just detta med motivation är väldigt viktigt och något som vi diskuterar för lite. Det är väldigt lätt hänt att försvarsdiskussioner handlar om antalet vapen och deras art i stället för om hur soldaterna på marken ska ha det.

Med detta nämnt tror jag att vi kan göra mer. Därför vill jag fråga försvarsutskottets vice ordförande om han tycker att det är rimligt att den värnpliktige som söker sig vidare till en aspirantutbildning ska gå ned i lön. Så är ju de facto fallet i dag – detta på grund av att det regleras via två förordningar, som väl ett regeringsbärande parti borde kunna ändra på genom en enkel knapptryckning.

Det andra jag vill ta upp är att reservofficerare som så att säga har fel arbetsgivare när de ska tjänstgöra inom Försvarsmakten har sämre ekonomiska villkor. De får inte uppfyllnad av lönen, vilket många gånger gör att de kanske väljer att inte ta den ekonomiska smällen och prioriterar familjens inkomster framför att göra vad de kan för Försvarsmakten.

Jag vill också fråga om försvarsutskottets vice ordförande om han tycker att det är rimligt att man har olika ekonomiska villkor som reservofficer.

Anf. 134 NIKLAS KARLSSON (S) replik:

Fru talman! Det är i grunden ledande frågor som ledamoten ställer till mig. Det finns bara ett svar: Det är klart att det inte är rimligt. Jag håller med om den kritik som finns.

Men jag vill också påminna ledamoten om det han själv inledde sitt replikskifte med att säga: Det är viktigt att göra vad man kan, inte att klaga på det som görs.

Hela ledamotens anförande var ju en exercis i dysterkvist. Med den pensel som ledamoten hade köpt i färgaffären inför dagens debatt målade han enbart svarta färger. Det fanns inte tillstymmelse till grå nyans.

Jag delar ledamotens uppfattning. Mycket görs, men mer behöver göras. Men vi behöver fokusera på vad man faktiskt kan göra och inte bara klaga på det som görs. Det är väl en lärdom som båda har att dra och en bra devis som ledamoten inledde replikskiftet med.

Anf. 135 JAN R ANDERSSON (M) replik:

Fru talman! Jag kan givetvis hålla med om att det finns mycket goda stämningar inom Försvaretsmakten.

För några år sedan kritiserade jag själv regeringen för att man inte kunde fylla platserna inom officersutbildningen. Nu kan man fundera över varför det har blivit så. Är det för att man har förbättrat villkoren? Nej, om man ska vara ärlig beror det nog på yttre faktorer. Det är detta som har gjort att det finns ett ökat intresse för Försvaretsmakten – inte den politik som regeringen har fört.

Fru talman! Min roll som parlamentariker är ju att granska vad regeringen gör, och det är detta jag gör när jag poängterar vissa saker som jag tycker är brister. Det är tacksamt att också vice ordföranden i försvarsutskottet, som är socialdemokrat, instämmer i de bristerna. Det är klart att det ska vara lika villkor för en reservofficer oavsett om man är statligt anställd eller privat anställd. Det är klart att man ska ha högre lön om man tar ett karriärsteg för att bli officer.

Då blir min fråga naturligtvis: Varför har vice ordföranden i försvarsutskottet inte gjort någonting? Han har rimligtvis goda kontakter i försvarsdepartementet, så detta borde inte vara något problem.

En annan viktig fråga som jag också tog upp i mitt anförande är Försvaretsmaktens misslyckande med att rekrytera de stående förbanden. Detta är ju inget som vare sig den tidigare borgerliga regeringen eller den nuvarande regeringen har lyckats med. Men icke förty måste vi ändå diskutera frågan och se vad vi kan göra.

Det har kommit ett antal förslag som jag tror kan vara av betydelse i detta läge och i ett läge då Försvaretsmakten inte är lika attraktiv på grund av yttre förhållanden som den är i dag. Man måste titta på de förmåner som soldater har. Om man tittar internationellt är lönerna i Sverige inte sämre eller bättre än i jämförbara europeiska länder. Däremot är förmånerna för soldater som tjänstgör bättre i andra länder. Det tycker jag är något vi bör titta på. Det handlar om möjligheten till ledighet och möjligheten till ersättning, så att man inte ska förlora pengar på att gå in och försvara vårt land.

Anf. 136 NIKLAS KARLSSON (S) replik:

Fru talman! Det är klart att man som oppositionspolitiker kan motivera sitt beteende med att man ska granska regeringen, men man behöver inte alltid måla allting i svarta färger, för saker och ting är inte binära. Det är inte ett eller nollor. Det är inte antingen eller. Det är inte svart eller vitt. Det finns också nyanser av grått, och det kan man också måla med som oppositionspolitiker.

Jag vill ändå påminna ledamoten om att det har gjorts oerhört mycket inom Sveriges försvar de senaste sju åtta åren. Mycket är gjort, men mycket återstår naturligtvis att göra. Nu gör vi stegvisa förändringar. Vi har förbättrat den operativa förmågan. Vi satsar på militären i alla vapenslag. Vi

ser till att förbättra villkoren för dem som är soldater och för dem som är anställda i Sveriges försvar.

Den resan är inte färdig. Mycket återstår naturligtvis att göra. Samtidigt ska man veta att de ekonomiska tillskott till Sveriges försvar som vi nu ser är de största sedan andra världskriget. Det ska kontrasteras, fru talman, mot den politik som Jan Anderssons parti tidigare drev i regeringsställning. Då stämplade man försvaret som ett särintresse, och då avskaffade man med tre rösters marginal i Sveriges riksdag den allmänna värnplikten. Så ser det inte ut längre.

Fru talman! Jag är tacksam för att Moderaterna och Jan Andersson är intresserade av att granska regeringen. Regeringen kan behöva det, och vi socialdemokrater kan behöva det eftersom vi i akt och mening ska göra saker och ting bättre.

Jag vill nog ändå påstå att det är den förda politiken som har ökat intresset för Försvarsmakten. Nu ser vi en försvarsmakt i tillväxt. Det är nya tillskott. Man får nya utmaningar, och man bygger ny förmåga. Det är en avgörande faktor för att intresset har ökat för Försvarsmakten, vill jag påstå.

(Applåder)

Anf. 137 ROGER RICHTHOFF (SD) replik:

Fru talman! Jag vill gärna ställa en fråga till ledamoten. Riksdagen gjorde 2015 ett tillkännagivande om att beslutsprocesserna för miljöprovningen av övnings- och skjutfält behöver ses över i syfte att förkorta de här tiderna.

Såvitt jag vet är inte tillkännagivandet slutbehandlat. Det börjar bli ganska många år sedan detta tillkännagivande, fru talman. Jag vet att ledamoten känner till att det finns ett enormt behov. Jag nämnde just frivilligorganisationerna och en totalförsvarsmakt som ökar i omfattning, vilket är bra. Men samtidigt hänger inte det här med.

Jag undrar: Vet ledamoten hur det går med detta tillkännagivande?

Anf. 138 NIKLAS KARLSSON (S) replik:

Fru talman! Svaret på den frågan är: Nej, det vet jag inte i detalj. Nästa gång försvarsministern är i försvarsutskottet finns det alla möjligheter att fråga: Vad händer? Hur ser det ut? Vilka åtgärder vidtas?

Jag satt inte i försvarsutskottet 2015. Jag var inte delaktig då. Men låt det inte råda någon som helst tvekan om att jag, som företrädare Socialdemokraterna och är vice ordförande i riksdagens försvarsutskott, är mycket mån om att vi ska komma till rätta med de utmaningar som finns. Jag är mån om att vi ska hålla ett så högt tempo som det bara är möjligt för att vi ska lyckas bygga militär förmåga och operativ förmåga, för att vi ska få ihop totalförsvaret, för att vi ska skapa tröskeleffekter och för att vi ska göra vårt land säkrare så att det kan stå emot ett väpnat angrepp och så att vi i den omvärld som blir allt osäkrare ska kunna känna oss trygga.

Kan vi i utskottet i diskussion med regeringen påpeka brister, hjälpas åt för att göra det bättre och trycka på är jag den första att bidra med det i utskottet. Det tror jag också att ledamoten vet.

Anf. 139 ROGER RICHTHOFF (SD) replik:

Fru talman! Man kan inte allt i detalj. Jag vet att ledamoten inte kan svara direkt på alla de här delarna. Men underförstått var det också ett budskap, fru talman: att ledamoten ska ta med sig detta.

Det har gått sju år. Alla vet att frivilligorganisationer, Försvarmakten och så vidare har stort behov av detta. Då förväntar jag mig nog, fru talman, att man tar med sig detta, undersöker det och kanske presenterar det i försvarsutskottet: Så här ligger det till när det gäller dessa frågor.

Det är inga konstigheter, utan det är ett sätt att arbeta, fru talman, som jag tycker är riktigt bra. Jag skulle gärna se att man gjorde detta.

Jag har också en annan fråga som jag tänker ta upp, fru talman. Vi från Sverigedemokraterna uppfattar det som att Försvarmakten är för detaljstyrd. Det är inte bara ledamotens fel eller Socialdemokraternas eller regeringens. Jag tycker att vi alla har bidragit till att vara väldigt nogga med att tala om exakt hur man ska göra. Det ska vara si, och det ska vara så.

Jag tycker att man borde se över hur man kan underlätta med en långsiktighet när det gäller de medel, resurser, man tilldelar Försvarmakten. Det ska naturligtvis vara kontroller och uppföljningar av de medel, och andra resurser, som tilldelas. Och man ska koppla detta till en materielförsörjning när det gäller vapensystem och så vidare mer långsiktigt.

Hur ser ledamoten på att man ser över detaljstyrningen? Han kanske inte ens delar den uppfattningen. I så fall skulle jag vilja höra det.

Anf. 140 NIKLAS KARLSSON (S) replik:

Fru talman! Det är naturligtvis som ledamoten säger: Det finns stora behov i Sveriges försvar. Sedan 2015 har vi lagt om inriktningen. Vi ser nu de största tillskotten till försvaret sedan andra världskriget. Det är en enorm tillväxt vi ser. Man ska hinna absorbera de ekonomiska anslagen. Man ska hålla ett högt tempo så att man utnyttjar saker och ting effektivt och så att man har en bra och duktig organisation.

Samtidigt vet vi att resan inte är slut. Den är bara påbörjad. Den är lång, och det kommer att krävas mer. Det är väl bra att vi hjälps åt att identifiera saker och ting som ännu inte är åtgärdade, men man måste ta saker och ting i rätt steg.

När det gäller miljötillstånden kan det absolut bli bättre. Det är viktigt. Vi måste göra någonting åt detta eftersom Försvarmakten ska ha förmåga att öva och träna och så vidare. Vill ledamoten ha ett löfte från mig om att jag i mina samtal med försvarsministern eller vi i utskottet när vi har möjlighet att diskutera med försvarsministern ska lyfta detta? Jag har inga bekymmer med det, tvärtom. Det finns också andra frågor som vi behöver diskutera, och det tycker jag att vi ska hjälpas åt att hålla koll på.

Den andra diskussionen gällde om Försvarmakten är detaljstyrd. Det är en diskussion som är ständigt återkommande. Jag tror att den måste vara levande. Vi ska ha en försvarsmakt som är effektiv, rationell, snabbfotad och lättmanövrerad. Men det är också så att Försvarmakten inte är vilken verksamhet som helst. Jag ska inte nämna andra myndigheter, men det är inte vilken verksamhet som helst. Därför är den demokratiska kontrollen, insynen och styrningen oerhört central.

Var ska gränsen gå i detta? Det är lika lite binärt som det jag sa i min förra diskussion, som jag hade med den moderata ledamoten. Det är en gråzon. Man kan alltid diskutera var vi ska dra gränsen, och vi ska ha den

diskussionen levande. Men jag tror att man måste tänka på att det är två vågskålar, och man måste hålla koll på båda.

Prot. 2021/22:90
30 mars

*Försvarsmaktens
personal*

Anf. 141 MIKAEL OSCARSSON (KD):

Fru talman! God afton, ni som följer debatten här på läktaren och ni som följer den via tv-apparaten eller mobilen eller var ni nu följer den!

I afton har vi två betänkanden från försvarsutskottet som vi debatterar. Det är ett om Försvarsmaktens personal och ett om militära frågor. Jag vill börja med att yrka bifall till vår motion 3908, yrkande 15, under punkt 1.

När jag står här i kväll och debatterar dessa frågor gör jag det i ett speciellt ljus. Jag tror att vi alla känner av att det är allvarliga tider för vårt land och för Europa. Vi har krig i Europa. Ukraina har anfallits. Ett fredligt land har anfallits av sin granne. Just nu, medan vi talar, har detta pågått i nästan fem veckor. Det är fruktansvärt.

Detta får konsekvenser för oss. När vi nu står här och pratar om Försvarsmaktens personal är det viktigt att konstatera att vi har en bra försvarsmakt, men den är för liten. Den behöver bli större.

När vi nu ser konsekvenserna av det här och ska utvidga är det viktigt att vi går upp till 2 procent av bnp. Det måste kosta någonting! Vi har slarvat i Sveriges land med att betala hemförsäkringsavgiften. Vi har försökt att pruta på den, och det, fru talman, är en väldigt dålig idé.

Vi måste betala för oss. Vi kan inte lämna en springnota. Vi kan inte skylla på någon annan. Vi måste stå upp, och då handlar det om att satsa 2 procent, precis som Tyskland nu går upp till 2 procent till 2024. Jag tycker att vi ska göra det senast 2025. Vi måste göra det för att bland annat kunna finansiera fler soldater och officerare och få en större försvarsmakt. Det behövs förstås också materiel, men vi måste se att det handlar om fler soldater.

Vi har sagt att vi ska gå från 5 000 till 8 000. Från Kristdemokraternas sida ser vi att vi behöver gå upp till 12 000. Armén har i dag egentligen bara två brigader. Vi ska gå upp till tre, och det är väl sagt att det ska vara klart någonstans 2030.

Så kan vi inte ha det. Vi måste snabba på. Vi har inte all tid i världen på oss, utan vi måste snabbare få en starkare försvarsmakt. Därför ser vi att vi behöver gå upp till fem brigader.

Marinen är bra, men den är också för liten. Vi behöver fler sjömän för att kunna hålla igång både västkust och ostkust samtidigt.

Det här är väldigt viktigt, och därför måste vi se till att ha attraktiva villkor. Vi måste ha fler officerare och reservofficerare, som har nämnts här förut. Det är ju skandal att man inte kan få tjänstledigt ens i vissa lägen. Så kan vi inte ha det!

Vi måste också ha bättre löner och på olika sätt bättre villkor, som har påpekats här. Det är jätteviktigt så att Försvarsmakten blir en attraktiv arbetsgivare. Det gäller officerare, men vi förlorar även piloter därför att villkoren inte är tillräckligt bra. Så kan vi inte ha det. Vi måste se om vårt hus när vi lever i en så allvarlig tid. Det måste få konsekvenser för vår försvarspolitik.

Försvarsberedningen lade fram en rapport 2017. Det känner vi till. Den handlade om det civila försvaret. Det var 250 sidor med väldigt många konkreta förslag på hur vi skulle få ordning på det civila försvaret.

Vi har problem med det militära försvaret, men vi har ännu större problem när det gäller det civila försvaret, och det måste vi rätta till. Ett av de konkreta förslagen rörde civilplikten. Värnplikt har vi, men detta gäller civilplikt. Vi sa att vi behöver 800 per år för att stärka upp ledning, skydd, transport och befolkningsskydd. Det här är någonting som behöver genomföras.

När det gäller sådant som sabotage exempelvis mot vår elförsörjning skulle civilplikten kunna vara en viktig del med personal som hjälper till som stabsstöd för kommuner och räddningstjänst. Det här har tyvärr inte kommit igång, men det är någonting som hastar.

I dag har vi 18 frivilligorganisationer, alltifrån Lottakåren och Blå Stjärnan till Civilförsvarsförbundet och många fler. I Försvarsberedningen sa vi att de skulle få en utökad roll i totalförsvaret, och det är någonting som verkligen behöver förverkligas och bli verkstad. De behöver också få mer pengar så att de kan utbilda och ta till vara det större intresse som finns i den situation vi befinner oss i nu. Frivilligorganisationerna är en viktig del i att stärka totalförsvaret, och här finns färdiga förslag i Försvarsberedningens rapport.

Så har vi frågan om Veterancentrum. Att ett sådant bör inrättas har vi pratat om under lång tid så att man kan få bättre stöd, till exempel stöd-samtal. Det är en viktig mötesplats för soldater och anhöriga med specialistkompetens, något som kan behövas efter avslutad militärtjänst. Vi ska bli bättre på att ta hand om dem som på olika sätt fått svåra erfarenheter i Sverige eller i utlandstjänstgöring.

Sammanfattningsvis, fru talman, har vi ett viktigt arbete framför oss. Försvarsmaktens personal ska öka, och vi ska göra det vi måste i ett tufft läge. Detta försämrade säkerhetspolitiska läge är tyvärr inte något tillfälligt, utan det är för överskådlig framtid. Under överskådlig framtid har vi den här situationen, och då måste vi se till att svara upp mot den.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 31 mars.)

Militära frågor

§ 20 Militära frågor

Försvarsutskottets betänkande 2021/22:FöU9
Militära frågor
föredrogs.

Anf. 142 NIKLAS KARLSSON (S):

Fru talman! Vi kan konstatera att i flera år har vi försvarspolitikertal om att vi befinner oss i en orolig tid och ett mycket oroligt omvärldsläge. Det har blivit allt tydligare och alltmer påtagligt de senaste veckorna. Rysslands invasion av Ukraina har helt kastat om den tidigare spelplanen. Gamla sanningar är inte längre giltiga. Vårt sätt att leva är hotat.

Att stå rustade inför kriser, både civila och militära, och ytterst väpnat angrepp är därför av stor vikt för att kunna säkra vår demokrati, vårt välmående och vårt sätt att leva.

Totalförsvarsbeslutet 2021–2025 innebär en historisk förstärkning till försvaret och en stor utbyggnad av verksamheten. Det är en förstärkning som verkligen behövs.

Vi ser den största satsningen på det militära försvaret sedan andra världskriget. Målsättningen är att minst 2 procent av vår bnp ska avsättas till försvaret.

Det militära försvaret ska fortsätta att stärkas och den operativa förmågan öka. Det gäller även förmågan att genomföra operationer med andra länder och organisationer.

Ett av målen är att Försvarsmakten under perioden 2021–2025 respektive 2026–2030 successivt ska öka förmågan att ge och ta emot militärt stöd till och från andra stater och organisationer och tillsammans kunna genomföra operationer.

Grundorganisationens tillväxt har inletts genom etableringen av Norrlands dragonregemente, Älvsborgs amfibieregemente, Upplands flygflottilj och Dalregementet under hösten 2021. Västernorrlands regemente invigdes i januari 2022, och förberedelser pågår för att återetablera Bergslagens artilleriregemente.

Med anledning av den säkerhetspolitiska utvecklingen i Sveriges närområde beslutade försvarsministern den 8 februari om överläggningar med Försvarsberedningen för att stärka försvarets förmåga på kort sikt.

Försvarsmakten redovisade den 8 mars förslag på åtgärder för att stärka den operativa förmågan ytterligare. Bland annat förordar myndigheten att man i det korta perspektivet ska fortsätta att åtgärda obalanserna mellan verkansförband och stödfunktioner och förstärka stödfunktionerna under rättelse- och säkerhetstjänst, ledning samt logistik.

Myndigheten efterfrågar också handlingsfrihet för att möjliggöra anpassning och optimering, förkortade beslutstider inom flera områden för att accelerera takten i tillväxten och att totalförsvarets behov ges större tyngd inom ett flertal olika politikområden. Utöver förslag på områden där förmågan kan stärkas innehåller myndighetens underlag också förslag på översyn av viss lagstiftning och regelverk.

Riktningen är uttagen. Tempot höjs.

Fru talman! Låt mig ägna ett par minuter åt det som finns bortom logistik, vapensystem och infrastruktur. Betydelsen av ett folkligt förankrat försvar kan inte överdrivas. Är det något som den ryska invasionen av Ukraina har lärt oss är det just detta: gemensamt ansvarstagande, motivation och vilja att försvara vårt land.

Min poäng är alltså att militär förmåga också byggs bortom vapensystem, regementen och ekonomiska anslag. Vår gemensamma vilja att försvara Sverige är central. Det är en angelägenhet för alla och envar. När det kollektiva minnet suddats ut har vi en central uppgift att lära oss att förstå och dra slutsatser av att bygga militär förmåga.

Fru talman! För en hel del år sedan berättade en bekant till mig att han hjälpt sin redan då gamla mor att flytta från huset. Det hade blivit för stort, och damen hade svårt att gå i trapporna. I källaren hade de hittat 40 kilo kaffe, varpå min bekant frågade sin mor vad hon skulle med allt kaffe till. Damen, född på 20-talet, svarade alldeles självklart: Inte ett krig till utan kaffe.

Historien i sig är lite rolig, men den innehåller också ett sting av allvar. Ta till exempel den pandemikris vi levtt sedan 2020. Krisen har på ett tydligt sätt blottlagt bristerna i vår välfärd och samhällets motståndskraft. Det är ett resultat av brist på beredskapslagring, planering och återkommande övningar. Det är i minst lika stor utsträckning ett resultat av politiska och ekonomiska doktriner som fått stort genomslag på samhällets organisering. Årtionden av privatiseringar av samhällsliga funktioner, alltifrån järnväg till äldreomsorg, har gjort samhället mindre motståndskraftigt och mer svårhanterligt. Styrmodeller, hämtade från tillverkningsindustrin, har tillämpats på kollektiva nyttigheter utan hänsyn till de samhällspåfrestringar som en kris medför. Kombinationen av svag civil beredskap och politiska doktriner har visat sig vara förödande för samhällets förmåga att skydda oss när krisen drabbar oss.

Den lite lättsamma och roliga historien om damen och de 40 kilona kaffe sätter ljuset på en högst aktuell frågeställning: Vad gör vi när krisen eller kriget kommer? För också vid kriser eller ytterst väpnat angrepp ska samhället fungera och demokratin upprätthållas. Samhället ska fungera och välfärden ska finnas där.

Avgörande för den militära förmågan vi skapar genom vapensystem, personalpolitik och ekonomiska anslag är alltså också tillgången till civil beredskap, folkförankring och försvarsvilja. De hänger ihop och är beroende av varandra.

Fru talman! För att bidra till att skapa god folkförankring och acceptans på lokala nivåer vill delar av utskottet tillkännage detta för regeringen. Vi måste göra vad som står i vår makt för att minska mängden överklaganden och snabba upp tillståndsprocesser. En viktig aspekt är Försvarsmaktens arbete med samexistens och medverkan i planerings- och prövningsprocessen för förnybar energiproduktion. Väl medvetna om försvarets särställning i exempelvis miljöbalken bör riksdagen tydliggöra att fler åtgärder måste vidtas för att försöka finna samexistenslösningar mellan försvarets intressen och övriga samhället. Vidare bör regeringen ge Försvarsmakten i uppdrag att återkomma med ett underlag för hur övningsverksamhet kan organiseras utan att utgöra ett hinder för byggande av bland annat havsbaserad vindkraft på lång sikt.

Med det vill jag yrka bifall till reservation 7 under punkt 6.
(Applåder)

Anf. 143 JÖRGEN BERGLUND (M):

Fru talman! Det går såklart inte att inte nämna och ta sin utgångspunkt i det pågående kriget i Ukraina. Det är ett krig som Ryssland ensamt är skyldigt till. Och som alltid skördar krig oskyldiga människoliv, förstör samhällen och grusar framtidsdrömmar för så många. Ett krig i Europa 2022 sätter också fingret på hur skör freden faktiskt är och att den tyvärr aldrig kan tas för given. Men det visar också hur viktigt det är med ett starkt svenskt försvar och att vi bygger vår försvarsförmåga tillsammans med andra – i Norden, i Europa och i Nato.

Fru talman! Uppbyggnaden av vår försvarsförmåga pågår för fullt, och även om det kommer att ta tid att nå de mål som riksdagen har ställt upp måste ändå lärdomen vi drar av kriget i Ukraina och säkerhetsläget i vår omvärld vara att nedrustning går fort men det tar lång tid att bygga upp försvarsförmåga igen. Låt oss komma ihåg detta när långtidsprognosen för

omvärldsläget ser ljus ut. Ett starkt försvar både militärt och civilt behövs oavsett omvärldsläge, för läget kan snabbt förändras igen.

Fru talman! Uppbyggnaden av vår försvarsförmåga pågår som sagt för fullt. Den sker till stora delar med brett stöd i Sveriges riksdag, även om det finns skillnader i hur stora och hur snabbt resurser ska tillföras. Här har som vanligt Socialdemokraterna stretat emot varje extra krona, medan vi moderater med hjälp av Kristdemokraterna, Liberalerna, Centerpartiet och Sverigedemokraterna stått upp för mer resurser. Att sedan Socialdemokraterna vid varje givet tillfälle försöker ge sken av att de jobbat med något annat ingår. Bara för att man upprepar en sak många gånger blir den inte mer sann. Liberalernas Allan Widman brukar förtjänstfullt berätta om just detta, och jag kan bara till fullo instämma.

Fru talman! Ökade resurser till försvaret är såklart nödvändigt och bra. Men det är inte bara pengar som behöver tillskjutas, utan det finns andra områden där den socialdemokratiska regeringen behöver agera för att vår försvarsförmåga ska bli starkare. Ett område som Försvarsmakten själv tagit upp i flera år, och hemställt till regeringen om, handlar om tillståndprocesserna för miljöstillstånd för befintliga och nya övnings- och skjutfält. Processerna behöver snabbas på. Det är inte rimligt att det finns tillståndsbeslut som har legat på regeringens bord hela denna mandatperiod och även hela den förra mandatperioden. Det är inte rimligt att det ska anses som normalt att det kan ta 20 år att få ett miljöstillstånd för ett övnings- och skjutfält. Det är däremot högst rimligt att länsstyrelserna i Sverige får i uppdrag av regeringen att ge tillståndprocesserna prioritet ett så att de hanteras skyndsamt. Det är av flera anledningar fullt rimligt att slopa mark- och miljödomstolens obligatoriska yttrande till regeringen.

Fru talman! Det är bara Försvarsmaktens tillståndsärenden som behandlas automatiskt i tre instanser. Liknande verksamheter behandlas i två instanser, och för att gå vidare till den tredje krävs prövningstillstånd.

Fru talman! Jag vill verkligen understryka att inget av dessa två förslag ändrar kraven för miljöstillstånd – de ändrar inga spelregler – utan det handlar helt enkelt om att vinna tid. Vi moderater har uppmärksammat detta och försökt påverka regeringen, men hittills utan resultat. När vi i detta betänkande har behandlat förslag bygger de helt på Försvarsmaktens egen hemställan. Men tyvärr har regeringspartiet återigen sagt nej. Man ställer inte upp på reservationen. Jag påstår att det finns ett ointresse kring dessa frågor hos Socialdemokraterna. För det är väl inte okunskap? Faktum kvarstår att regeringen drar benen efter sig i frågan, när vår omvärld befinner sig i ett ytterst allvarligt läge. Jag utgår från att regeringen agerar nu, och jag skulle gärna vilja ha svar från regeringssidan om varför det dröjer.

Fru talman! Det är ju ingen hemlighet att jag jobbar för att vi ska få ordning på Sverige, och för det behövs såklart en moderatledd regering. Jag har en stark tro på att det kommer att bli så, och då kommer flera beslut om nödvändiga reformer på området att fattas. Men fram till dess måste arbetet vi bedriver här och nu fortsätta.

En fråga som vi lyfter upp i våra motioner handlar om Försvarsmaktens stöd till polisen. I dag kan polisen begära hjälp av Försvarsmakten vid terrorattentat – men endast vid terrorattentat. I januari 2020, alltså för över två år sedan, begärde rikspolischefen av regeringen att möjligheten för hjälp från Försvarsmakten skulle utvidgas till att gälla vid extraordinära händelser i stället för, som nu, endast vid terrorattentat. Detta utvidgade

begrepp är inte bara önskvärt utan helt nödvändigt för svensk polis i en så kallad gråzonssituation eller vid olika hybridattacker, det vill säga i ett läge där vi inte juridiskt har valt att höja vår beredskap. I ljuset av det som skett i Ukraina, till exempel den hybridattack som inkluderade stora flyktingströmmar till bland annat Polen via Belarus, visas vikten av att vi förbereder oss för att så snabbt vi kan använda oss av hela samhällets resurser när det krävs. När vi väl står i en svår situation är det för sent att börja fundera på nya lagar och bestämmelser. Tiden för förberedelser är nu.

Vi moderater tillsammans med Liberalerna och Sverigedemokraterna vill ge polisen ökade möjligheter i enlighet med Rikspolischefens begäran. Tro det eller ej: Vi gör det inte för att vi är emot regeringen i frågan utan för att vi är för ett starkare försvar av Sverige i en osäker omvärld.

Fru talman! Jag vill avslutningsvis yrka bifall till reservation 5 under punkt 5.

Anf. 144 NIKLAS KARLSSON (S) replik:

Fru talman! Till skillnad från ledamoten Berglund har jag suttit med i många av de här förhandlingarna. Den historieskrivning vi nu får från Moderaterna kan diskuteras. Var och en vill väl framställa sig i bästa dager. Men att Socialdemokraterna skulle ha stretat emot och att varje krona vi ser i anslagsökning till försvaret skulle bero på Moderaterna och Moderaternas allianskompisar är naturligtvis inte sant. Oavsett vilken historieskrivning Jörgen Berglund och Moderaterna ägnar sig åt är det faktiskt verkligheten som är kvittot, inte vad man tycker eller vad man tänker.

Vi kan jämföra med den period då Jörgen Berglunds parti satt i regeringsställning, fru talman. Då hade man en försvarsminister som avgick därför att finansministern ville använda försvaret som budgetregulator. Man pratade om försvaret som ett särintresse och valde att avskaffa den allmänna värnplikten med tre rösters marginal i Sveriges riksdag. Så hanterar man inte försvars- och säkerhetspolitik.

Detta ska kontrasteras mot den socialdemokratiskt ledda regering som nu ser till att vi får de största ekonomiska anslagsökningarna till försvaret sedan andra världskriget.

Nu ska det fortsätta. Nu är vi överens om att de anslagsökningarna inte är tillräckliga. Vi måste fortsätta satsa på försvaret för att öka militär och operativ förmåga. Vi ska satsa på civil beredskap och civilt försvar. 2 procent av bnp är vi överens om.

I den diskussionen ska man naturligtvis också vara beredd att finansiera anslagsökningarna. I förhållande till det ekonomiska anslag vi i dag ger till Försvarsmakten är det ytterligare 42 miljarder årligen som vi ska ge till försvaret för att nå de 2 procenten. Det är mer än hela barnbidraget. Nu undrar jag om Jörgen Berglund kan förklara för mig i dag hur Moderaterna tänker finansiera en sådan anslagsökning.

Anf. 145 JÖRGEN BERGLUND (M) replik:

Fru talman! Man blir nästan tvungen att titta i kalendern och se om det är den 1 maj i dag, för det är som vanligt – Socialdemokraterna har en förmåga att ständigt sätta sig själva i opposition trots att de befinner sig i regeringsställning och har gjort så i väldigt många år.

Niklas Karlsson, som företräder regeringen och majoriteten, vill ställa frågor till oppositionen. Det handlar ju om precis tvärtom, men jag svarar gärna på Niklas Karlssons frågor.

Verkligheten är kvittot, sa Niklas Karlsson. Han vill gärna prata om historien. Verkligheten är ju den att under alliansregeringens tid var Socialdemokraternas anslag till försvaret i deras budgetförslag betydligt lägre. Och så sent som 2010 ville Socialdemokraterna tillsammans med sina två stödpartier Miljöpartiet och Vänsterpartiet att USA skulle lämna varenda militärbas i Europa – ett uttalande och en fråga som har åldrats sällsynt illa med tanke på vad som händer i dag.

Eftersom Niklas Karlsson begärde replik på mig – tvärtom var ju inte möjligt eftersom han var före mig – vill jag passa på att fråga om något som jag inte fått svar på. Det handlar om miljötillstånden.

Tänker Niklas Karlssons parti se till att Försvarsmakten får möjlighet att öva? Det handlar inte bara om resurser, utan det handlar också om att soldaterna och officerarna behöver öva. När kommer regeringen att fatta beslut om de miljötillstånd som har legat på regeringens bord i snart åtta år? Varför tycker Niklas Karlsson att det är en dålig idé att Försvarsmakten ska ha möjlighet att hjälpa polisen vid fler tillfällen än vid terrorattentat?

Anf. 146 NIKLAS KARLSSON (S) replik:

Fru talman! Man kan naturligtvis undvika att svara på en fråga genom att raljant säga till mig att jag håller förstamajtal i Sveriges riksdag.

Vill man göra anspråk på att vara ett statsbärande parti kanske man ska undvika sådana kommentarer och faktiskt redovisa helheten – inte bara vad man vill utan också hur man ska ta ansvar för att åstadkomma det.

Om man nu vill öka anslaget till försvaret så att det ska motsvara 2 procent av Sveriges bnp är det ytterligare 42 miljarder i förhållande till dagens anslagsnivå som vi ska lägga på försvaret. Det ska betalas. Det är mer än hela barnbidraget i statsbudgeten. Hur ska Moderaterna betala det? Den frågan duckar Moderaterna och ledamoten Berglund för, förmodligen därför att man inte vill tala om svaret.

Men vi vet svaret. Några ytterligare förstärkningar av statens budget för att finansiera försvaret vill man inte göra. Man ska omdisponera. Man ska omprioritera. Man ska ta från andra anslag i statens budget. Om det nu är så vore det väl klädsamt att berätta – inte i första hand för mig utan för alla som sitter i riksdagens kammare eller befinner sig utanför Sveriges riksdagshus och som ska lägga en röst på antingen Berglunds eller Karlssons eller någon annans parti i september – hur man tänker finansiera detta och vilka konsekvenser den politik man företräder får.

Därför ställer jag frågan en gång till. Om Moderaterna står för att vi ska öka anslaget till 2 procent av bnp, hur tycker ni att det ska finansieras? Är det av de sjuka, av de arbetslösa eller av pensionärerna? Eller är ni beredda att öka statens intäkter genom till exempel en beredskaps- eller värnskatt?

Anf. 147 JÖRGEN BERGLUND (M) replik:

Fru talman! Jag kan försäkra ledamoten Karlsson om att Moderaterna kommer att redovisa för väljarna precis hur vi tänker finansiera detta, så han behöver inte vara orolig för den delen. Han tog själv upp i sitt anförande till exempel omdisponeringar av andra utgiftsposter. Naturligtvis kom-

mer det att ingå. Jag kan också ge ett klart besked om att det absolut inte kommer att bli några höjda skatter för att finansiera de ökade försvarsanslagen.

Det stora svaret är att vi till skillnad från Niklas Karlsson och Socialdemokraterna gärna ser att fler kommer i jobb, för det är enda sättet att få in mer pengar i statsbudgeten. Det kommer vi att fortsätta arbeta med.

Nej, jag påstod inte att Niklas Karlsson höll ett förstamajtal, men det är en symbol för hur den socialdemokratiska rörelsen år efter år går ut och demonstrerar mot saker som man själv är ansvarig för och sedan låtsas som ingenting. Min poäng var att det är väldigt lätt för regeringspartiet att ta replik på oppositionen, men man vill inte alls över huvud taget svara på min fråga om bland annat miljötillstånden eller hur det ska bli med polisen.

Varför inte det? Ja, det är inte av okunskap. Det tror jag inte. Men jag tror och påstod i mitt anförande att det är av stort ointresse, och det står jag fast vid. Jag beklagar det. För Sverige och för Sveriges säkerhet behöver vi ha en regering och en försvarsminister som faktiskt är intresserade av frågorna och gör det som krävs för att stärka Sveriges försvarsförmåga. För att vi ska lyckas med det fullt ut är jag helt övertygad om att vi kommer att behöva en ny, moderatledd regering i höst.

Anf. 148 ROGER RICHTHOFF (SD):

Fru talman! Jag ska börja med en liten historiebeteckning i all ödmjukhet. Jag hade inte tänkt ägna mig åt det så länge, fru talman. Men när det gäller tvåprocentsmålet kan jag gå tillbaka till före 2014, när vi skrev om det första gången. Motiveringen då, som gäller än i dag, var att vi behöver ett starkt svenskt försvar över tid oavsett dagsformen i Ryssland. Det gäller fortfarande. I övrigt tänker jag inte ägna mig åt att tala om vad andra partier gjorde då. Det är här och nu som gäller, så länge man inte ägnar sig åt alltför långa historiebeteckningar. Det tror jag inte är att rekommendera.

Nu är vi här, och nu ska vi satsa på Försvarsmakten. Det är tråkigt att det behövdes en invasion för att få upp det till tvåprocentsmålet överallt, men nu är det så. Jättebra!

Vad är målet för Försvarsmakten? Vad är egentligen det övergripande målet vi pratar om? Den väpnade striden. Allting ska syfta till att det blir så bra som möjligt i den väpnade striden. Det är prioritet ett. Allt handlar om att lära sig att döda andra människor – skicka andra människor i döden och vara beredd att offra livet själv. Den skylten borde sitta på varje befäls lärarrum. Detta förtar inte andra delar, som man nyss sagt här. Men man får inte glömma bort vad allt syftar till, och då måste man prioritera den väpnade striden. Det är detta det handlar om.

Vi har sagt att Försvarsmakten behöver långsiktighet, och det verkar som att regeringen i alla fall inte säger nej till detta utan är med på att ge långsiktighet i fråga om materielförsörjning. Men vi har inte sett något konkret än. Jag och ni vet att Försvarsmakten strävar efter detta. Det är näst intill omöjligt att kräva att man varje år ska sitta med en budget och räkna. Det sitter hundratals kvalificerade personer och räknar budget varje år.

Vi har lagt en treårsbudget där pengar kan flyttas emellan. Riksdagens utredningstjänst har tittat på var det är möjligt. Men ska det drivas för många gånger bör det finanspolitiska ramverket ändras, säger man. Men det kan göras några gånger. Varför inte göra det nu? Det skulle underlätta

för Försvarsmakten, och det blir faktiskt billigare med inköp när man kan göra på det viset. Det är ett förslag. Vi har lagt fram det tidigare, och vi lägger fram det igen.

Detaljstyrning har jag nämnt tidigare. Skulle det göras någon styrning här skulle jag, fru talman, vilja att man ser till att vi, som vi har sagt i *Värnkraft*, får ett robotluftvärn på våra korvetter. Vilken typ ska det då vara, fru talman? Vi beskriver i stället vilken förmåga systemen ska ha, nämligen att kunna bekämpa kryssningsrobotar, vilket det föråldrade Patriotsystemet inte kan, när man väl flyttar runt det efter många om och men och med en stor ansamling personal.

En intressant sak att efterhöra är, fru talman: Måste man vänta till halvtidsmodifieringen av korvetterna, eller kan man montera kassetterna med robotluftvärnet redan nu, det vill säga så fort som möjligt, före halvtidsmodifieringen, utan att det påverkar och stör halvtidsmodifieringen så att man måste lyfta bort dem igen? Just detta tycker jag är väldigt intressant att fördjupa sig i för att snabba på denna del. Det är oerhört viktigt att få ett starkt luftvärn som kan hantera det här.

Vad gäller brigaderna ska de öva. Vi har ännu fler brigader på lång sikt, upp till nio – stadsskytte och så vidare. Men det kommer att ta mycket lång tid, och man måste hitta en realism i detta, fru talman. På Försvarsmakten säger man att man måste växa i takt. Det spelar ingen roll om ni lägger in hundratals miljarder. Vad ska vi göra? Det behövs tillräckligt med pengar, ja, men man måste växa i fråga om logistik, anfallsförband och alla typer av stödförband – de är jätteviktiga.

Man efterfrågar exempelvis förbindelsefunktionen – att kunna passera vattendrag på ett smidigt sätt, till exempel. Då pekar man kanske ut någon lämplig plats för detta, och då måste man sätta igång. Är det nu vi ska undersöka om vi ska återta till exempel Almnäs, som var en av de bästa skräddarsydda platserna för ingenjörsutbildning? Är det möjligt? Ja, det finns ju kvar.

När man gör detta måste man också vara beredd att ge rejäla ersättningar till de människor som får flytta. Det kan man göra genom att värdera fastigheterna och dubbla värdet så att man får en positiv avflyttning från dessa ställen igen.

Miljöproblemen har nämnts av föregående talare. Jag delar den uppfattningen och har sagt det tidigare: Man måste snabba på detta. Vi tycker, fru talman, att miljötillstånden borde vara klara i samband med att man till exempel bestämmer att artilleriregementet ska återupprättas i Villingsberg. Eller ska detta etableras och artilleripjäser tas dit, och så ”nja, vänta nu, vi får inte skjuta än”?

Det måste ske i en annan ordning här. Om regeringen och riksdagen bestämmer att det ska etableras ett förband där eller där ska man naturligtvis dela ut miljötillstånden ungefär samtidigt så att övningsverksamheten kan komma igång. Här tycker jag att man ska ta ett helt nytt grepp även om man nu stryker en av instanserna för överklagande, vilket jag helt och hållet stöder. Men jag menar att man kan sätta igång och göra detta tidigare.

När det gäller miljötillstånden vill jag säga nästan ordagrant vad vi sa när vi pratade om detta i utskottet, fru talman. Det handlar om en skrivning som alla var med på där, enligt min uppfattning: ”Tillgång till skjutfält och övningsområden är avgörande för att nå målen för det militära försvaret

och för att Försvarsmakten ska kunna växa i enlighet med riksdagens beslut.” Så viktig anser vi att tillgången till skjutfält och övningsområden är. Detta är kopplat till miljötillstånden, som vi har pratat om. Det här är egentligen en nyckel till att lyckas med de målsättningar man har.

Avslutningsvis, fru talman, är det sista gången jag är här som företrädare för Sverigedemokraterna. Vi kommer inte överens i tillräcklig utsträckning. Jag kommer inte att prata negativt om detta här, men vi kommer inte överens i stora, viktiga frågor. Därför har jag sagt att jag inte längre vill vara med. Jag har lämnat in detta, och från och med i morgon någon gång när det är klart kommer jag att vara partilös. Jag kommer att delta i debatterna, så ni kommer inte undan. Men jag vill inte längre nu. Jag känner att det är för stora frågor där vi har helt olika uppfattning om hur de ska hanteras. Därför tackar jag för mig.

Jag yrkar bifall till reservation 4.

Anf. 149 LARS THOMSSON (C):

Fru talman! Världen har gått in i en ny epok. Den 24 februari 2022 visade sig onskans ansikte i form av Ryssland och Putin på riktigt. Det nya säkerhetsläge som vi har från och med den 24 kommer vi att få leva med under väldigt lång tid framöver.

Jag ska passa på att berätta om Maria Malmas. Hon är den sista Gammalsvenskbytantan, född 1937. Hon lever ännu i Nova Kachovka, som nu är ryskkontrollerat område. Som sexåring fick hon vandra till Tyskland under andra världskriget. Hon är otroligt ledsen i dag för att hennes barnbarn nu upplever precis samma krigsscener. I Nova Kachovka ser hon granaterna lysa upp himlen på nätterna. Barnen vågar inte gå ut och leka. Ryssarna har dödat en hel del civila i den staden. Hon har sett en kolonn med 300 fordon passera där. Detta skapar trauman för resten av deras liv. Precis som det Maria Malmas fick uppleva skapar detta trauman hos hela Ukrainas befolkning.

Jag kan konstatera att de motioner som vi behandlar i dag alla är skrivna före den 24 februari. Det gör att en del av dem faktiskt är lite passé; det är en ny värld i dag. Men det finns vissa saker som inte är passé. Jag tänker på fördjupningen kring samexistensen.

Jag vill börja med att säga att vi är glada över den inriktning som nu kommer, med ett mer aktivt arbete i Försvarsberedningen. Centerpartiet jobbar väldigt aktivt för att få till ett konstruktivt arbetsklimat där. Vi når målet om 2 procent av bnp. Vi är glada för det och kommer att bidra väldigt aktivt i detta.

Jag yrkar bifall till reservation 7, som handlar om samexistens. Jag har förhandlat i de här frågorna. I regleringsbrevet i budgetpropositionen för både 2021 och 2022 står det till exempel så här: Dialog mellan Försvarsmakten och relevanta myndigheter och kommuner ska ske för att hitta lösningar för både militär och civil verksamhet som gör att de kan verka inom samma geografiska område.

Försvarsmakten fick också i uppdrag att fortsätta att utveckla förmågan till tidig dialog och samverkan kring bland annat förnybar energi och speciellt utreda villkorade tillstånd. Allt det här är jättebra. Jag har själv varit med och förhandlat om dessa texter. Men det räcker inte. I det här läget är det inte alls tillräckligt.

Putins krig ger ett helt nytt läge. Det innebär att vi behöver ha en snabb tillväxt av både försvaret och den inhemska energiförsörjningen. Både och behövs. Då kan man säga att den brist på samexistens som under lång tid rått blir en bromskloss för försvarets utbyggnad. Så här kan vi inte ha det. Har man inte samexistens får man inte lokal förankring. Vi får många överklagningar. Detta är något som försvårar personalförsörjningen. Samexistens är en vinn-vinn för både militär och civilsamhälle.

Jag ska ta Tofta skjutfält som exempel, eftersom jag är gotlänning. Där har det funnits verksamhet sedan 1898. Skjutfältet är alltså etablerat och accepterat sedan lång tid tillbaka. Men med det nya miljötilståndet – processen har pågått i många år men är ännu inte klar – inför man totalt byggförbud för bostäder i ett område som är två mil långt och en mil brett. Om man sedan tar med det som finns i tillståndet om fyra externa skjutplatser för indirekt eld inför man faktiskt byggförbud för bostäder på 40 procent av Gotlands yta. Det här gör man utan någon som helst ersättning till de berörda markägarna. Detta är givetvis inte rimligt.

Samtidigt är Försvarsmakten inte nöjd med tillståndsprocessen. Nu finns det till exempel begränsningar för övning sommartid, vilket gör att frivilligorganisationer som bara kan öva sommartid inte kan nyttja försvarsfältet. Det här är fel ur både civil aspekt och försvarets aspekt.

Det här var ett exempel på konflikter som uppstår. Vi har precis samma konfliktsituation i Revingehed, Göteborg, Karlsborg, Värmland och egentligen alla befintliga ställen där Försvarsmakten i dag är aktiv och ska söka miljötilstånd. Det gäller att ha nya årtal för när man ska söka miljötilstånd. Det går liksom inte att leva på det här sättet.

Därför yrkar jag bifall till reservation 7, som egentligen rör tre tunga saker. Det handlar om att få en tidigare och lösningsorienterad samverkan i besluts- och tillståndsprocesser. Det rör mest Försvarsmaktens egna anläggningar, typ Tofta skjutfält. Men det rör också Försvarsmaktens samexistens vad gäller förnybar energi. Man måste vara tydlig i planerings- och övningsprocessen. Det handlar i praktiken om vind- och solkraft. Vi vill ge ett speciellt uppdrag till regeringen att återkomma med underlag för hur övningsverksamhet och havsbaserade vindkraftsparker kan samexistera. Detta är helt avgörande, för det är faktiskt havsbaserade vindkraftsparker som kommer att fixa vår elförsörjning framöver.

Jag skulle också vilja säga några ord om miljötilstånd och reservation 5 från Moderaterna. Centerpartiet instämmer till stor del i precis de resonemangen. Tillståndsprocesserna måste verkligen snabbas på. Det här håller på att bli en bromskloss för hela det upplägg och den förnyelseprocess som landets utveckling kräver. Det handlar inte bara om säkerhetspolitik utan väldigt mycket om klimatpolitik och Sveriges konkurrenskraft.

Vi i Centerpartiet lade i veckan fram ett eget förslag med 14 punkter för att åstadkomma detta. Vi har också pekat på några av de saker som behöver göras på bullersidan. Moderaterna har pekat på bullerservitut. Man skulle också kunna hitta ett system där man använder de regler som finns för trafikbuller, det vill säga att man har en tyst och en bullrig sida. Men det behöver utredas, och det behövs ett konkret förslag. Annars löser vi inte det.

Fru talman! Jag som har Ukraina som mitt andra hemland kan inte låta bli att säga att jag är väldigt provocerad av det som Roger Richthoff har gjort i dagarna. Jag måste erkänna det. När man på Facebook delar en film som tackar Ryssland för den invasion landet gör har jag svårt att hålla mig. Filmen innehåller rysk desinformation om biologiska vapen. I filmen uppges också felaktigt att judar finansierar nazister i Ukraina. Det här gör mig extremt illa berörd. Roger Richthoff lägger dessutom till kommentaren: "Nu har den bubblan spruckit." Jag har verkligen svårt att ta in att en riksdagsman försvarar det ryska narrativet på det här sättet.

Anf. 150 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får konstatera att den fråga som togs upp i slutet av anförandet inte hör till den här debatten.

Anf. 151 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V):

Fru talman! Vi lever i en mer sårbar och osäker värld. Rysslands invasion av Ukraina för ungefär fem veckor sedan är folkrättsvidrig, innebär en katastrof för Ukrainas befolkning och är en stor tragedi för Ukrainas utveckling som land. Världen vi lever i känns nu skrämmande, men vi har stora möjligheter att påverka den värld och det samhälle vi lever i och göra dem bättre, stabilare, säkrare och på sikt fredligare.

I dag debatterar vi en stor mängd motioner inom försvarspolitiken under den breda rubriken *Militära frågor*. Vi behöver självklart stärka totalförsvaret, både det civila och det militära. Hur det ska gå till får vi diskutera i andra debatter och återkomma till i de kommande diskussionerna i Försvarsberedningen. Jag tänker nu fokusera på att diskutera försvarets klimat- och miljöfrågor. Jag vill redan nu meddela att jag yrkar bifall till Vänsterpartiets reservation nummer 9.

Vänsterpartiet har väckt en motion som heter *Försvarsmakten, klimat och miljö*. Det är en bred motion som tar upp många olika miljöfrågor kopplade till försvarsverksamheten. Vi har inom försvarspolitiken även en miljö- och klimatmotion som specifikt handlar om Vättern, en sjö som kräver vår uppmärksamhet och handlingskraft.

Miljöfrågorna och klimatförändringarna är vår tids största ödesfråga. Det kan inte finnas någon, varken här i riksdagen eller bland er som lyssnar, som inte förstår att vi står inför stora klimatförändringar och att vi människor har gjort och fortfarande gör stora skador på vår miljö. Alla människor och hela samhället måste ta ansvar för omställningen i en mer hållbar riktning. Alla myndigheter ska göra sitt för att hindra klimatförändringarna och stoppa miljöförstörelsen, så också Försvarsmakten. Klimatförändringarna och naturkatastrofer är ett allvarligt hot mot landets och invånarnas säkerhet.

Vi har bara under de senaste åren sett många exempel på bränder, översvämningar och torka som även drabbat vårt eget land, något som vi tyvärr vet att vi kommer att få se mer av framöver. Runt om i världen är naturkatastrofer en av de stora grundorsakerna till krig och konflikter. Att motverka klimatförändringar är att arbeta för en fredligare och säkrare värld.

Fru talman! Vättern är dricksvattentäkt för 280 000 personer, ett antal som med stor sannolikhet kommer att utökas framöver. Det är en unik miljö för både djurliv och växtlighet och ett uppskattat turistmål. Men Vättern är också ett stort övningsfält för Försvarsmakten, som använder områ-

det runt Vättern, men också själva Vätterns vatten, för flygövningar. Det finns önskemål om att flyga och skjuta ännu mer. Detta får såklart konsekvenser för livet vid och i Vättern. Gammal ammunition ligger kvar på botten, och ny ammunition tillkommer varje år. Det finns ett stort engagemang hos boende runt omkring Vättern mot flygövningarna och föroreningen av vattnet.

Vänsterpartiet föreslår därför att en handlingsplan tas fram för att minska de föroreningar som de militära övningarna i och över Vättern ger upphov till. Vi behöver ta tag i frågan om att sanera Vättern från de föroreningar som finns i sjön.

De finns flera övnings- och skjutfält i Sverige som behöver saneras och städas upp, men vi menar att Vättern som dricksvattentäkt är det mest akuta exemplet och måste prioriteras.

Fru talman! Vi är mycket glada över att ha en reservation tillsammans med C, MP och S som handlar om vindkraften. Vindkraften behöver byggas ut både till land och till havs. Fossilfri och förnybar energi är inte bara en miljöfråga utan också en fråga om vårt lands framtida säkerhet. Elproduktion är såklart en samhällsviktig verksamhet.

Vindkraften och särskilt den havsbaserade vindkraften behöver byggas ut kraftigt om vi ska klara elförsörjningen och den gröna omställningen i framtiden. Våra svenska industrier som nu är på väg att ställa om kommer att kräva mycket mer el i framtiden, och det börjar bli bråttom.

När det gäller vindkraften finns en stor brist på samexistens mellan Försvarsmakten och det omgivande samhället, vilket gör att vindkraftsutbyggnaden går för långsamt och ibland bromsas helt. Försvarsmakten har i dag stora möjligheter att påverka utbyggnaden av förnybar energi genom att sätta stopp för nya vindkraftverk. Genom att hänvisa till totalförsvarets riksintresse har Försvarsmakten möjlighet att lägga in sitt veto mot viktig utbyggnad av förnybar energi.

Ett aktuellt exempel är vindkraftsparken Blekinge Offshore i Hanöbukten. Där sa Försvarsmakten nej till ett planerat bygge av havsbaserad vindkraft eftersom man upplevde att det skulle kunna inkräkta på det man använder som militärt övningsområde. Det senaste exemplet är projektet Baltic Offshore Delta, fem mil utanför Sandhamn.

Samtidigt finns goda erfarenheter från flera Natoländer om hur energi- och försvarsintressen kan samexistera. Totalförsvarets forskningsinstitut ska jämföra hur det ser ut i andra länder, även om en sådan utredning gjordes redan för tio år sedan av branschen och tydligt visade att det svenska försvaret tar betydligt mer mark i anspråk för sina intressen än exempelvis mer tätbefolkade Danmark, Tyskland och Storbritannien.

Detta måste lösas så att vindkraften kan byggas ut samtidigt som Försvarsmakten kan fortsätta öva och en helhetsbedömning göras på ett framåtsyftande sätt.

Vi måste sätta miljö- och klimatfrågorna högst på dagordningen. Det finns ingen annan möjlighet om vi ska kunna stoppa de klimatförändringar vi ser i dag och kunna lämna över en inte alltför förstörd miljö till kommande generationer.

Anf. 152 ELISABETH FALKHAVEN (MP):

Fru talman! I december 2020 fattades beslut om innevarande periods totalförsvarspolitiska inriktning. Försvarsmakten är nu i full färd med att

bygga förmåga utifrån de direktiv den fått och de medel den fått till just detta.

Försvarsberedningen har därtill kommit överens om att det behöver tillskjutas ännu mer medel för att snabba på uppbyggnaden utifrån dagens kraftigt försämrade säkerhetspolitiska läge och att anslagen till det militära försvaret ska ökas till 2 procent av bnp. När anslagen ska ha nått det omfånget är något vi inte är överens om ännu och har framför oss att arbeta fram tillsammans.

Det är i den kontexten som motionsförslagen från allmänna motions-tiden behandlas.

Mål för totalförsvaret, det militära försvaret och det civila försvaret, inriktningen för Försvarsmaktens krigsorganisation och grundorganisationens utformning är alltså tydliga och klara och bifallna av Sveriges riksdag.

Att bygga upp en militär försvarsförmåga för ett land tar tid och kräver omsorgsfull planering. Som med allt annat som ska byggas upp finns det olika viljor om vad som är bäst, vad som behövs mest och var det behövs mest.

Är det flygvapnet som ska stärkas mest? Är det fler ubåtar Sverige behöver, eller är det kanske till och med en betydligt större armé som ska till? Ledning och styrning av alla dessa stridskrafter, som ju besätts av militär personal, hur behöver den byggas, och hur ska den se ut för bästa funktion? Och så vidare.

Grundjobbet för att få ihop dessa olika viljor som finns kring hur man bäst bygger ett totalförsvaret gjordes i Försvarsberedningen, som 2019 kom med sin slutrapport om det militära försvaret, *Värnkraft*, och två år innan dess – 2017, alltså – kom med sin slutrapport om det civila försvaret, *Motståndskraft*.

Fru talman! Vi är alla väl medvetna om att den värld vi i dag lever i inte är densamma som 2019 och inte densamma som 2017. Så mycket har hänt på dessa få år, men detta till trots: Försvarsberedningen gjorde en säkerhetspolitisk omvärldsanalys då, och vi har en grundstruktur att arbeta efter som handlar om återuppbyggnad av totalförsvaret. Ja, det behövs nog mer, och det behöver gå fortare. Men vi är på g, och för varje dag som går blir vårt totalförsvaret starkare.

Men som sagt är våra myndigheter just nu i färd med att bygga upp sina förmågor utefter en väl genomarbetad plan där politiken har bestämt inriktningen. Kanske måste planer ändras utefter det förändrade säkerhetsläget, och kanske håller de bra om det skyndas på en aning. Det är inte jag kvinna att avgöra, men jag är trygg med att den process som dragits igång av regeringen för att hantera dessa frågor och andra som uppkommer på grund av det kraftigt försämrade säkerhetsläget kommer att ge oss de flesta svar vi behöver för att kunna fatta kloka beslut framöver.

Fru talman! En sak behöver vi dock fundera ett extra varv på, och det är hur vi samtidigt som vi bygger militär förmåga också kan göra det vi kan för att värna miljön. Jag tror att det är möjligt. Avvägningar behöver självklart göras, och avvägningarna kommer då att ge vid hand att det ena eller det andra intresset bör ha företräde beroende på den specifika frågan och den specifika platsen.

Jag är fullt medveten om att i den tillväxt som det militära försvaret är i nu krävs också fler möjligheter till övningsverksamhet. Men jag ber ändå att vi inte alltid låter miljön, livet som vi ska värna, automatiskt dra det kortaste strået i dessa avvägningar. Det gäller såväl vid byggande av vindkraft som vid skyddande av vattentäkter. Jag tror som sagt att det går att göra både och. Det går inte alltid, men om viljan finns går det att göra både och betydligt oftare än det görs i dag.

En fråga som är stor och svår att hantera är just Vättern, en vattentäkt för dricksvatten till närmare 300 000 människor. Utöver den omfattande befintliga övningsverksamhet som Försvarsmakten i dag har tillstånd att bedriva i, över och vid Vättern så har man ansökt om att öka det totala antalet flygrörelser kraftigt.

Hur kommer det att påverka denna vattentäkt? Vi är oroliga och ser det därför som mycket angeläget att utreda förutsättningarna för att flytta Försvarsmaktens övningsverksamhet bort från sjön.

Jag står bakom alla våra yrkanden, men för tids vinning yrkar jag bifall enbart till reservation 10.

Anf. 153 JÖRGEN BERGLUND (M) replik:

Fru talman! I mitt anförande tog jag upp miljötillstånden, som Elisabeth Falkhaven också nämnde.

Jag fick tyvärr inget svar från regeringspartiet Socialdemokraterna, och jag är väl medveten om att Miljöpartiet inte längre ingår i regeringen. Men ni är stödparti och röstade fram den, och ni innehade också miljöministerposten fram till december i fjol.

Jag håller med Elisabeth Falkhaven om mycket hon säger om miljötillstånden, men de två åtgärder för att snabba på processerna som vår reservation handlar om påverkar ju inte själva prövningen. Det är inga andra regler som gäller, utan det handlar om mer processtekniska saker som att låta länsstyrelserna få uppdraget att utreda dessa tillstånd skyndsamt och att ta bort mark- och miljödomstolens utlåtande till regeringen. Detta vinner man flera år på i en tillståndsprocess.

Eftersom Miljöpartiet inte står bakom reservationen vill jag fråga Elisabeth Falkhaven: Vad ser hon för hinder för att stå bakom detta?

Elisabeth Falkhaven tog också upp att man kanske ska se om man kan flytta övnings- och skjutfältet i Karlsborg. Utan att ta ställning i frågan vill jag säga att det sätter fingret på att om Försvarsmakten ska kunna flytta ett övnings- och skjutfält krävs det ett nytt skjutfält. Detta tar kanske 20 år att få till. Det är precis det här som vår reservation handlar om, och jag skulle gärna vilja höra vad Elisabeth Falkhaven har att säga om det.

Anf. 154 ELISABETH FALKHAVEN (MP) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för frågan!

Vi har inget emot att miljötillstånden går fortare, men vi vill däremot se till att de inte blir sämre för miljön. Hur detta kan göras är inte jag heller tillräckligt kunnig för att veta. Jag vet att länsstyrelserna har väldigt mycket att göra med många olika saker. Jag tror inte att det är så enkelt som att säga till dem att de ska göra saker fortare, om jag ska vara riktigt ärlig, utan det krävs nog lite mer av oss.

När det gäller att ta bort det sista utlåtandet från mark- och miljödomstolen tror jag inte riktigt på det. Jag tror att det är bra att ha för att vi inte ska gå snett i dessa frågor.

Anf. 155 JÖRGEN BERGLUND (M) replik:

Fru talman! Jag vet inte om jag var otydlig. Jag tror inte heller att länsstyrelserna ska göra det snabbare, men däremot ska de prioritera att hantera det skyndsamt så att det inte hamnar sist i kön. Omvärldsläget har förändrats. Det har det gjort över tid, och nu är det väldigt allvarligt. Vi har helt enkelt inte tid att vänta på att länsstyrelserna ska hantera andra ärenden när Sveriges säkerhet är i fara eller i ett betydligt sämre läge.

Jag är inte heller jurist, utan jag kan bara utgå från vad myndigheten själv har påpekat om vad man kan göra. Just mark- och miljödomstolens utlåtande är unikt på så sätt, och det ska dessutom prövas av regeringen som tredje instans. Det är inga andra verksamheter som behöver göra detta.

Jag delar Elisabeth Falkhavens uppfattning. I dessa frågor handlar det inte om att göra några undantag från kraven i sig, utan det handlar om processen. Jag skulle verkligen välkomna om fler partier i Sveriges riksdag slöt upp kring dessa två saker, för det skulle göra väldigt mycket utan att det kostar något och utan att på något sätt förändra det som Elisabeth Falkhaven tog upp om livsmiljö och så vidare. Den bilden delar jag med ledamoten.

Anf. 156 ELISABETH FALKHAVEN (MP) replik:

Fru talman! Detta är komplicerade frågor. Jag vet som sagt att länsstyrelserna har mycket att göra. Jag har varit mycket i kontakt med dem. Jag tror inte att det är så enkelt som att säga att någon annan ska prioritera upp eller ned saker. Alla är medvetna om att det säkerhetspolitiska läget är förändrat. Länsstyrelserna har ändå ett särskilt ansvar i dessa frågor, och jag tror att de gör så gott de kan.

I övrigt har jag lyssnat på vad ledamoten sa tidigare, men jag är som sagt inte tillräckligt insatt för att säga hur vi kan göra. Innan jag är det vill jag passa mig för att säga något.

Anf. 157 MIKAEL OSCARSSON (KD):

Fru talman! I kväll debatterar vi försvarsutskottets betänkande nummer 9 *Militära frågor*. Jag vill börja med att yrka bifall till motion 3908 och yrkandena 17 och 26 under punkt 1.

Den debatt som vi har i kväll sker i skuggan av det krig som pågår just nu. Det har pågått i snart fem veckor. Ryssland har gett sig på sin granne, ett fritt och suveränt land, och man visar nu i praktisk handling att man inte accepterar den europeiska säkerhetsordningen eller att länder själva får bestämma sin inriktning och var de vill höra hemma. Detta är ett fruktansvärt brott. Nu säger man från rysk sida att man ska göra ett tillbakadragande, men samtidigt kan vi i kväll läsa att man i hamnstaden Mariupol har skjutit till och med mot Röda Korsets anläggning. Det finns ändå lagar i krig, fru talman, men till och med dessa bryter man emot flagrant.

Jag vill inledningsvis säga när det gäller militärmateriel att vi har hjälpt Ukraina. Det är vi stolta över, men vi behöver göra mer. Det finns fortfarande försvarsmateriel, och vi vet att det finns en lista över vad de har bett oss om. Det finns mer vi kan göra i form av luftvärn och pansarvärn som

vi kan avvara och som kan göra nytta där nere. Om vi hjälper dem så att de kan gå starka till förhandlingsbordet är vi med och tvingar fram fred. Vi har gjort något, men vi måste fortsätta. Jag vill bara säga detta som inledning.

Vi kan titta på vårt land, som en skugga faller över. Det är viktigt att vi nu förstår att vi måste svara upp. Som jag sa i den förra debatten behöver vi gå upp till 2 procent av bnp, och vi behöver göra precis som Tyskland, som har visat vägen. På ett par år går de nu från 1,4 procent av bnp till 2 procent, och vi behöver göra samma sak. Det är vad vi behöver satsa för att vi med trovärdighet ska kunna göra de investeringar som krävs.

Vi ser att det beslut om försvarsinriktningen – inriktningspropositionen – som vi antog för två år sedan är obsolet på många punkter. Det räcker inte till, utan vi måste göra ett tillägg. Det måste gå betydligt snabbare att växla upp Försvarsmakten, både när det gäller personal och när det gäller materiel.

Vi ser att vi har utmaningar när det gäller marinen. Vi behöver ha betydligt mer personal. Vi behöver också satsa på utrustning, och vi behöver skaffa en ubåt till.

Vi har ett bra flygvapen. Det var en viktig delseger att F16 i Uppsala återetablerades, men vi måste vara ärliga och säga att det inte finns några flygplan baserade där. Så kan vi inte ha det. Vi behöver ha en eller helst två divisioner också i Uppsala så att vi kan svara upp. Det är bra med Luleå, Ronneby och Såtenäs, men vi behöver Uppsala också. Vi behöver även ha möjlighet att flytta ut med reservbaser. Hur fina Jas-plan vi än har är de väldigt sårbara på marken, och då måste vi kunna flytta ut. Vi måste ha basorganisationen igång. Vi måste också kunna ha personal så att det kan fungera på riktigt. Detta är viktiga satsningar som är på riktigt och som ökar vår försvarsförmåga.

Sedan är det förstås också viktigt med armén, fru talman. Som jag nämnde i mitt förra anförande behöver vi fler brigader. Vi har sagt tre, men vi behöver fem. Vi behöver också fler värnpliktiga. Vi har i dag ungefär 5 000, och vi har sagt att de behöver öka till 8 000. Men vi behöver gå vidare till 12 000 för att vi ska kunna svara upp, och det kommer att krävas mer materiel.

Sedan är detta med miljötillstånd viktigt, som andra har varit inne på här. Det måste snabbas på så att inte det blir ett stopp. Om Försvarsmakten ska ha möjlighet att gå i takt med de investeringar som vi behöver göra för att gå upp till 2 procent måste också en sådan sak snabbas på så att det inte tar så lång tid som det gör i dag. Det försenar en nödvändig upprustning av vårt försvar.

I betänkandet tas det upp att polisen behöver kunna få hjälp av Försvarsmakten. Det är viktigt att detta inte bara gäller vid terrorhändelser utan också vid extraordinära händelser. Jag vill lägga till att Försvarsberedningen hade ett viktigt förslag där tyvärr ingenting har hänt. Det var att beredskapspolisen ska återetableras. Det skulle vara 5 000, så vi i Försvarsberedningen, och 1 000 skulle ha varit på plats redan 2021. Men ingenting har hänt trots att det är fem år sedan vi lade fram förslaget. Vi tycker att beredskapspolisen inte bara ska användas i krig utan också ska kunna vara en extraresurs i fred. Det kan behövas avlastning vid några tillfällen, och de blir en extraresurs som behövs.

Jag vill avsluta mitt anförande med att säga så här: Det är viktigt med anslagshöjningar och sådana saker, men vi måste se oss själva i spegeln. Vi klarar inte av att försvara oss på egen hand. Vi är helt beroende av omvärldens och Natos stöd. Om vi inte går med i Nato, fru talman, borde vi för länge sedan ha satsat kanske 5 eller 6 procent av bnp. Det går inte ihop.

Ett svenskt Natomedlemskap skulle öka tryggheten för Sverige. Det skulle också öka tryggheten för våra grannländer. Det är också någonting som är viktigt när vi nu debatterar detta. Vi behöver förstärka vår försvarsmakt. Den är bra, men den är för liten och bör utvidgas. Vi ska gå upp till 2 procent och bör göra dessa satsningar. Men vi måste också förtydliga och gå från att vara en partner till Nato till att också bli en fullvärdig medlem. Då kan man ha en gemensam försvarsplanering. Det minskar risken för angrepp både mot svenskt territorium och mot Baltikum. Det skulle alltså vara stabiliserande både för Sverige och för vårt närområde.

Anf. 158 TREDJE VICE TALMANNEN:

Eftersom det tidigare skedde ett angrepp mot Roger Richthoff var jag beredd att då ge honom replik. Men jag är nu beredd att ge ledamoten ett anförande på två minuter. Men jag vill understryka att jag inte vill ha en debatt om någonting som inte tillhör ärendet. Det var så att säga den markering som jag gjorde senast. Jag vill alltså understryka att ledamoten får hantera detta inlägg med denna utgångspunkt. Vi debatterar ärendet militära frågor.

Anf. 159 ROGER RICHTHOFF (SD):

Fru talman! Jag ska försöka klara detta.

Påhoppet från Centern var som vanligt onyanserat när man väl säger någonting i detta stycke.

Nu tog man upp den del som jag har sagt var en felaktig delning. Hela poängen med denna delning var att belysa att sanningen är det första som försvinner i ett krig. Då ville jag visa att det fanns biologiska laboratorier, vilket alla vet om nu. Men det förnekades från den ukrainska ledningen. Men jag delade en felaktig beskrivning av detta, vilket jag har tagit tillbaka. Men det räcker uppenbarligen inte för Centerpartiet.

Det känns lite grann som att man nu försöker hitta någonting i dessa stora frågor, till exempel att be om ursäkt för att man raserade försvaret och bröt sönder det civila. Där har man aldrig gått upp och tagit några repliker eller erkänt och bett svenska folket om ursäkt. Man har inte heller bett svenska folket om ursäkt för att man var det enda partiet, tillsammans med ytterligare ett som inte är här i kväll, som möjliggjorde för Putin att lagra materielen för sin gasledning i Karlshamn. Det kan man be om ursäkt för. Men nu har jag bemött den första delen.

Anf. 160 TREDJE VICE TALMANNEN:

Nu har Lars Thomsson begärt replik. Men jag tänker inte ge honom någon replik eftersom vi nu hamnar i en diskussion som ligger utanför ärendet. Jag var vänlig och medgav en variant på en replik i detta läge.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 31 mars.)

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Skrivelse

2021/22:203 Utvecklingen på it-området när det gäller integritet och ny teknik

§ 22 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 29 mars

2021/22:1368 Ränkteavdrag för elnätsinfrastruktur

av *Camilla Brodin* (KD)

till finansminister Mikael Damberg (S)

2021/22:1369 Risker för ökad smittspridning av rabies och andra farliga smittor

av *Alexandra Anstrell* (M)

till statsrådet Anna-Caren Säterberg (S)

2021/22:1370 Riskerna för smuggling av vapen från Ukraina till Sverige

av *Tobias Andersson* (SD)

till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2021/22:1371 Import av gas och olja från Ryssland

av *Rasmus Ling* (MP)

till statsrådet Khashayar Farmanbar (S)

2021/22:1372 Rapport om den svenska pandemihanteringen

av *Markus Wiechel* (SD)

till socialminister Lena Hallengren (S)

2021/22:1373 Öresundspendlingen och kravet på försörjning för permanent uppehållstillstånd

av *Robert Hannah* (L)

till statsrådet Anders Ygeman (S)

2021/22:1374 Problemen för Sveriges lantbrukare

av *Ann-Charlotte Hammar Johnsson* (M)

till statsrådet Anna-Caren Säterberg (S)

2021/22:1375 Ukrainska flyktingars säkerhet

av *Tobias Andersson* (SD)

till statsrådet Anders Ygeman (S)

2021/22:1376 Samarbete med näringslivet gällande försvarsmateriel till Ukraina

av *Alexandra Anstrell* (M)

till försvarsminister Peter Hultqvist (S)

2021/22:1377 Riskerna för exploatering av ukrainska flyktingar

av *Tobias Andersson* (SD)

till statsrådet Anders Ygeman (S)

2021/22:1378 Fler organiserade veteraner

av *Jörgen Berglund* (M)

till försvarsminister Peter Hultqvist (S)

Prot. 2021/22:90
30 mars

§ 23 Kammaren åtskildes kl. 21.13.

Sammanträdet leddes
av tredje vice talmannen från dess början till och med § 6 anf. 23 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med § 10 anf. 57 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 11 anf. 85 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med § 16 anf. 104 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 19 anf. 124 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

CHARLOTTE RYDELL

/Olof Pilo

§ 1 Anmälan om faktapromemoria	1
§ 2 Ärenden för hänvisning till utskott	1
§ 3 Ärenden för bordläggning.....	1
§ 4 Ändrade regler för att möjliggöra utlämning av uppgifter för inkomststudier.....	2
Finansutskottets betänkande 2021/22:FiU17.....	2
Anf. 1 SOFIA WESTERGREN (M)	2
Anf. 2 CHARLOTTE QUENSEL (SD)	2
Anf. 3 GUNILLA CARLSSON (S)	4
Anf. 4 CHARLOTTE QUENSEL (SD) replik.....	5
Anf. 5 GUNILLA CARLSSON (S) replik	5
Anf. 6 CHARLOTTE QUENSEL (SD) replik.....	5
Anf. 7 GUNILLA CARLSSON (S) replik	6
Anf. 8 ALI ESBATI (V).....	6
(Beslut fattades under § 14.).....	8
§ 5 Statlig förvaltning	8
Finansutskottets betänkande 2021/22:FiU25.....	8
Anf. 9 SOFIA WESTERGREN (M)	8
Anf. 10 DENNIS DIOUKAREV (SD).....	10
Anf. 11 ALI ESBATI (V).....	11
Anf. 12 INGELA NYLUND WATZ (S).....	13
(Beslut fattades under § 14.).....	14
§ 6 Kommunala frågor	14
Finansutskottets betänkande 2021/22:FiU26.....	14
Anf. 13 EVA LINDH (S)	14
Anf. 14 JAN ERICSON (M)	16
Anf. 15 EVA LINDH (S) replik	19
Anf. 16 JAN ERICSON (M) replik.....	20
Anf. 17 EVA LINDH (S) replik	20
Anf. 18 JAN ERICSON (M) replik.....	21
Anf. 19 DAVID PEREZ (SD)	21
Anf. 20 LARS THOMSSON (C)	22
Anf. 21 ILONA SZATMARI WALDAU (V).....	24
Anf. 22 JANINE ALM ERICSON (MP).....	27
Anf. 23 AMINEH KAKABAVEH (-).....	28
(Beslut fattades under § 14.).....	30
§ 7 Begränsning av avdragsrätten för underskott från tidigare år	30
Skatteutskottets betänkande 2021/22:SkU21	30
(Beslut fattades under § 14.).....	30
§ 8 En ny konsumentköplag.....	31
Civilutskottets betänkande 2021/22:CU3	31
Anf. 24 SANNE LENNSTRÖM (S)	31
Anf. 25 LARS PÜSS (M).....	32
Anf. 26 ANGELICA LUNDBERG (SD).....	34
Anf. 27 OLA JOHANSSON (C)	35
Anf. 28 LARRY SÖDER (KD).....	37

Anf. 29	ELISABETH FALKHAVEN (MP)	39
Anf. 30	LARRY SÖDER (KD) replik	40
Anf. 31	ELISABETH FALKHAVEN (MP) replik	40
Anf. 32	LARRY SÖDER (KD) replik	40
Anf. 33	ELISABETH FALKHAVEN (MP) replik	40
Anf. 34	Statsrådet MAX ELGER (S)	41
Anf. 35	ANGELICA LUNDBERG (SD) replik	43
Anf. 36	Statsrådet MAX ELGER (S) replik	43
Anf. 37	ANGELICA LUNDBERG (SD) replik	44
Anf. 38	Statsrådet MAX ELGER (S) replik	44
Anf. 39	OLA JOHANSSON (C) replik	44
Anf. 40	Statsrådet MAX ELGER (S) replik	45
Anf. 41	OLA JOHANSSON (C) replik	45
Anf. 42	Statsrådet MAX ELGER (S) replik	46
Anf. 43	LARRY SÖDER (KD) replik	47
Anf. 44	Statsrådet MAX ELGER (S) replik	47
Anf. 45	LARRY SÖDER (KD) replik	47
Anf. 46	Statsrådet MAX ELGER (S) replik	48
	(Beslut fattades under § 14.)	48
§ 9	Konsumenträtt	48
	Civilutskottets betänkande 2021/22:CU8	48
Anf. 47	LARS PÜSS (M)	48
Anf. 48	ANGELICA LUNDBERG (SD)	50
Anf. 49	OLA JOHANSSON (C)	51
Anf. 50	LARRY SÖDER (KD)	53
Anf. 51	Statsrådet MAX ELGER (S)	53
Anf. 52	ANGELICA LUNDBERG (SD) replik	56
Anf. 53	Statsrådet MAX ELGER (S) replik	56
Anf. 54	ANGELICA LUNDBERG (SD) replik	56
Anf. 55	Statsrådet MAX ELGER (S) replik	57
Anf. 56	MOMODOU MALCOLM JALLOW (V)	57
	(Beslut fattades under § 14.)	59
§ 10	Bostadspolitik	59
	Civilutskottets betänkande 2021/22:CU10	59
Anf. 57	ROGER HEDLUND (SD)	59
Anf. 58	OLA JOHANSSON (C)	60
Anf. 59	MOMODOU MALCOLM JALLOW (V)	62
Anf. 60	LARRY SÖDER (KD)	65
Anf. 61	MOMODOU MALCOLM JALLOW (V) replik	66
Anf. 62	LARRY SÖDER (KD) replik	67
Anf. 63	MOMODOU MALCOLM JALLOW (V) replik	67
Anf. 64	FÖRSTE VICE TALMANNEN	68
Anf. 65	LARRY SÖDER (KD) replik	68
Anf. 66	JAKOB OLOFSGÅRD (L)	68
Anf. 67	OLA MÖLLER (S)	70
Anf. 68	MOMODOU MALCOLM JALLOW (V) replik	72
Anf. 69	OLA MÖLLER (S) replik	73
Anf. 70	MOMODOU MALCOLM JALLOW (V) replik	73
Anf. 71	OLA MÖLLER (S) replik	73
Anf. 72	LARRY SÖDER (KD) replik	74
Anf. 73	OLA MÖLLER (S) replik	74

Anf. 74 LARRY SÖDER (KD) replik.....	75
Anf. 75 OLA MÖLLER (S) replik	75
Anf. 76 VIKTOR WÄRNICK (M).....	76
(Beslut fattades under § 14.).....	77
§ 11 Energipolitik.....	77
Näringsutskottets betänkande 2021/22:NU15	77
Anf. 77 LOTTA OLSSON (M)	77
Anf. 78 MATTIAS JONSSON (S).....	79
Anf. 79 LOTTA OLSSON (M) replik.....	82
Anf. 80 MATTIAS JONSSON (S) replik.....	82
Anf. 81 LOTTA OLSSON (M) replik.....	83
Anf. 82 MATTIAS JONSSON (S) replik.....	83
Anf. 83 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD).....	84
Anf. 84 RICKARD NORDIN (C)	86
Anf. 85 BIRGER LAHTI (V).....	89
Anf. 86 LOTTA OLSSON (M) replik.....	91
Anf. 87 BIRGER LAHTI (V) replik.....	91
Anf. 88 LOTTA OLSSON (M) replik.....	92
Anf. 89 BIRGER LAHTI (V) replik.....	92
Anf. 90 RICKARD NORDIN (C) replik	93
Anf. 91 BIRGER LAHTI (V) replik.....	93
Anf. 92 RICKARD NORDIN (C) replik	94
Anf. 93 BIRGER LAHTI (V) replik.....	95
Anf. 94 CAMILLA BRODIN (KD)	95
Anf. 95 MATTIAS JONSSON (S) replik.....	98
Anf. 96 CAMILLA BRODIN (KD) replik.....	98
Anf. 97 MATTIAS JONSSON (S) replik.....	99
Anf. 98 CAMILLA BRODIN (KD) replik.....	99
Anf. 99 ARMAN TEIMOURI (L)	100
(forts. § 15).....	102
Ajournering.....	102
Återupptaget sammanträde	103
§ 12 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 24 mars	103
MJU18 Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och ökade incitament för naturvården i skogen med frivillighet som grund.....	103
CU34 Subsidiaritetstest av kommissionens förslag till ett omarbetat direktiv om byggnaders energiprestanda	105
§ 13 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 29 mars	105
AU8 Jämställdhet och åtgärder mot diskriminering	105
SkU12 Subsidiaritetstest av kommissionens förslag till direktiv om en global minimiskatt för multinationella företag inom EU	107
SkU32 Subsidiaritetstest av kommissionens förslag till direktiv med regler för att förhindra att legala enheter som saknar substans missbrukas för skatteändamål	107
UU17 Ukrainas, Georgiens och Moldaviens ansökningar om medlemskap i EU	107
§ 14 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	108

FiU17 Ändrade regler för att möjliggöra utlämning av uppgifter för inkomststudier	108
FiU25 Statlig förvaltning	108
FiU26 Kommunala frågor	109
SkU21 Begränsning av avdragsrätten för underskott från tidigare år	110
CU3 En ny konsumentköplag	110
CU8 Konsumenträtt	112
CU10 Bostadspolitik	113
§ 15 (forts. från § 11) Energipolitik (forts. NU15).....	114
Anf. 100 LORENTZ TOVATT (MP)	114
(Beslut skulle fattas den 31 mars.)	116
§ 16 Äldre frågor	116
Socialutskottets betänkande 2021/22:SoU13	116
Anf. 101 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD)	116
Anf. 102 ANN-CHRISTIN AHLBERG (S).....	117
Anf. 103 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD) replik	119
Anf. 104 ANN-CHRISTIN AHLBERG (S) replik	120
Anf. 105 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD) replik	120
Anf. 106 ANN-CHRISTIN AHLBERG (S) replik	121
Anf. 107 JOHAN HULTBERG (M)	121
Anf. 108 PER RAMHORN (SD)	123
Anf. 109 SOFIA NILSSON (C).....	125
Anf. 110 KARIN RÅGSJÖ (V)	128
Anf. 111 BARBRO WESTERHOLM (L).....	130
Anf. 112 MARGARETA FRANSSON (MP)	131
(Beslut skulle fattas den 31 mars.)	133
§ 17 Processrättsliga frågor	133
Justitieutskottets betänkande 2021/22:JuU24.....	133
Anf. 113 GUSTAF LANTZ (S)	133
Anf. 114 ELLEN JUNTTI (M)	135
Anf. 115 PONTUS ANDERSSON (SD)	137
Anf. 116 MALIN BJÖRK (C).....	140
Anf. 117 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD)	141
Anf. 118 JOHAN PEHRSON (L)	143
Anf. 119 GUSTAF LANTZ (S) replik	145
Anf. 120 JOHAN PEHRSON (L) replik	146
Anf. 121 GUSTAF LANTZ (S) replik	146
Anf. 122 JOHAN PEHRSON (L) replik	147
Anf. 123 PONTUS ANDERSSON (SD)	147
(Beslut skulle fattas den 31 mars.)	147
§ 18 Redogörelse för verksamheten inom den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol och den svenska delegationens arbete under 2021	147
Justitieutskottets betänkande 2021/22:JuU49.....	147
(Beslut skulle fattas den 31 mars.)	147
§ 19 Försvarsmaktens personal	148
Försvarsutskottets betänkande 2021/22:FöU8	148

Anf. 124 JAN R ANDERSSON (M).....	148
Anf. 125 ROGER RICHTHOFF (SD).....	150
Anf. 126 LARS THOMSSON (C)	152
Anf. 127 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V).....	154
Anf. 128 ROGER RICHTHOFF (SD) replik	156
Anf. 129 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik	156
Anf. 130 ROGER RICHTHOFF (SD) replik	156
Anf. 131 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik	157
Anf. 132 NIKLAS KARLSSON (S)	157
Anf. 133 JAN R ANDERSSON (M) replik.....	159
Anf. 134 NIKLAS KARLSSON (S) replik	159
Anf. 135 JAN R ANDERSSON (M) replik.....	160
Anf. 136 NIKLAS KARLSSON (S) replik	160
Anf. 137 ROGER RICHTHOFF (SD) replik	161
Anf. 138 NIKLAS KARLSSON (S) replik	161
Anf. 139 ROGER RICHTHOFF (SD) replik	162
Anf. 140 NIKLAS KARLSSON (S) replik	162
Anf. 141 MIKAEL OSCARSSON (KD).....	163
(Beslut skulle fattas den 31 mars.).....	164
§ 20 Militära frågor	164
Försvarskommitténs betänkande 2021/22:FöU9	164
Anf. 142 NIKLAS KARLSSON (S)	164
Anf. 143 JÖRGEN BERGLUND (M).....	166
Anf. 144 NIKLAS KARLSSON (S) replik	168
Anf. 145 JÖRGEN BERGLUND (M) replik.....	168
Anf. 146 NIKLAS KARLSSON (S) replik	169
Anf. 147 JÖRGEN BERGLUND (M) replik.....	169
Anf. 148 ROGER RICHTHOFF (SD).....	170
Anf. 149 LARS THOMSSON (C)	172
Anf. 150 TREDJE VICE TALMANNEN	174
Anf. 151 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V).....	174
Anf. 152 ELISABETH FALKHAVEN (MP)	175
Anf. 153 JÖRGEN BERGLUND (M) replik.....	177
Anf. 154 ELISABETH FALKHAVEN (MP) replik	177
Anf. 155 JÖRGEN BERGLUND (M) replik.....	178
Anf. 156 ELISABETH FALKHAVEN (MP) replik	178
Anf. 157 MIKAEL OSCARSSON (KD).....	178
Anf. 158 TREDJE VICE TALMANNEN	180
Anf. 159 ROGER RICHTHOFF (SD).....	180
Anf. 160 TREDJE VICE TALMANNEN	180
(Beslut skulle fattas den 31 mars.).....	180
§ 21 Bordläggning	181
§ 22 Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	181
§ 23 Kammaren åtskildes kl. 21.13.....	182